

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

11. (121.) évfolyam, 1. szám
Megjelent: 2016. február

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPAvilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPAvilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: 1438 Budapest, Pf. 415,
e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztneh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2100 Ft
Egy évre: 12 600 Ft

Tipo-Graf – 2016.010/1

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök
Farkas Szabolcs elnökhelyettes
Dr. Ficsor Mihály elnökhelyettes

Bana Zsuzsanna felelős szerkesztő, Dr. Botos-Penyigey Krisztina,
Dürr János, dr. Gonda Imre, dr. Jókúti András, dr. Lábod Péter,
dr. Németh Gábor

11. (121.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

11. (121.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2016. február

Jenei Gábor

**A know-how jogi oltalma az új polgári törvénykönyv és az Európai Unió
üzletititok-védelmi irányelvjavaslatának elemzése alapján – II. rész**

Lehoczki Boglárka

A térbeli formák oltalmazhatósága

Dr. Tóth Andrea

**A linkelés jelene és jövője az Egyesült Államok és az Európai Unió
joggyakorlata alapján**

Dr. Vida Sándor

**A közösségi védjegy más tagállamokban fennálló jó hírnevének joghatásai
Magyarországon – IMPULSE**

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila

**A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének
főbb jellemzői 2013 második felében**

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Jenei Gábor</i>	A know-how jogi oltalma az új polgári törvénykönyv és az Európai Unió üzlettitok-védelmi irányelvjavaslatának elemzése alapján – II. rész	5
<i>Lehoczki Boglárka</i>	A térbeli formák oltalmazhatósága	26
<i>Dr. Tóth Andrea</i>	A linkelés jelene és jövője az Egyesült Államok és az Európai Unió joggyakorlata alapján	62
<i>Dr. Vida Sándor</i>	A közösségi védjegy más tagállamokban fennálló jó hírnevének joghatásai Magyarországon – IMPULSE	85
<i>Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila</i>	A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2015 második felében	108
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	133
	Könyv- és folyóiratszemle	177
	Summaries	211

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Gábor Jenei</i>	Legal protection of know-how on the basis of the new Civil Code and the analysis of the Proposal for a directive of the European Union on the protection of undisclosed know-how and business information – Part II.	5
<i>Boglárka Lehoczki</i>	Protection of three-dimensional forms	26
<i>Dr Andrea Tóth</i>	The present and future of hyperlinking, based on the legal practice of the United States and the European Union	62
<i>Dr Sándor Vida</i>	Effects in Hungary of the reputation of a CTM acquired in other Member States – IMPULSE	85
<i>Dr Csaba Baticz – Attila Péteri</i>	Main features of the international cooperation activities of the HIPO in the second half of 2015	108
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	133
	Rewiev of books and periodicals	177
	Summaries	211

Jenei Gábor*

A KNOW-HOW JOGI OLTALMA AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ ÜZLETITITOK-VÉDELMI IRÁNYELVJAVASLATÁNAK ELEMZÉSE ALAPJÁN – II. RÉSZ

Szüleimnek és dr. Faludi Gábornak

4. A TRIPS-MEGÁLLAPODÁS

A szerzői és iparjogvédelmi oltalmi tárgyak maguktól értetődően nemzetköziek. A szellemi alkotások exportálását akaratlagosan sem lehet megakadályozni, az emberi gondolkodás egyik alapélménye és végeredményben célja is a kielélt gondolat, elmélet, eszme másokkal való megosztása. A művészeti és műszaki alkotások ennek megfelelően országhatárokat átugorva is terjednek. Különösen így van ez napjainkban, a technológia, a tömegkommunikáció fejlődésével, a világháló nyújtotta lehetőségekkel és világunk nyitottabbá és szabadabbá válásával. A szerzői és iparjogvédelmi oltalmi tárgyak nemzetközi forgalma általánosan ismert és egyre erősödő tendencia, amely természetesen megfelelő jogi szabályozási köntöst igényel.

4.1. A TRIPS-megállapodás története és általános bemutatása

A nemzeti jogokban kiépülő oltalmakkal párhuzamosan elkezdődtek a tárgyalások egy nemzetközi rendszer kiépítésének szükségességéről is. Ez a folyamat a 19. század végére elvezetett az első egyetemes jellegű nemzetközi megállapodások elfogadására mind a szerzői jog, mind az iparjogvédelem területén.⁹⁷ A szerzői jogi oltalmi tárgyak egyetemes egyezményét 1886-ban kötötték meg Bernben, az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény (a továbbiakban: BUE) néven.⁹⁸ Az iparjogvédelem közös nemzetközi minimumszabályait lefektető egyezmény megalkotására pedig már három évvel korábban, 1883-ban sor került, az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Uniós Egyezmény (a továbbiakban: PUE) néven.⁹⁹ Mindkét egyezmény máig ható, a területén a legátfogóbb szabályo-

* Jogi diplomáját az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanácskén szerezte 2015-ben. Diplomamunkájával „A szellemi tulajdon gazdasági szerepe” kategóriában első díjat nyert a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán. Szerkesztett változat.

⁹⁷ Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog – Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Kiadó, Budapest, 2012, p. 16.

⁹⁸ Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (97), p. 17.

⁹⁹ Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (97), p. 17.

zást nyújtó nemzetközi megállapodás, amelyeknek Magyarország is részese.¹⁰⁰ A szellemi tulajdon vagy az ennek ernyője alá vont oltalmi tárgyak spektrumának szélesedésével és a szellemi alkotások gazdasági jellegének erősödésével a szellemi tulajdon a nemzetközi gazdasági egyezmények látókörébe került.¹⁰¹ Ennek a folyamatnak a betetőzéseként 1994-ben az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (a továbbiakban: GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény egyik mellékmegállapodásaként megalkották a szellemi tulajdon-jogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló, ún. TRIPS-megállapodást. A TRIPS-megállapodásnak jelenleg 160 részes állama van, köztük Magyarország is, amely az elsők között csatlakozott a megállapodáshoz.¹⁰² Sok más bilaterális, illetve multilaterális megállapodás mellett az előzőekben említett három megállapodás szerepe kiemelendő a szerzői jog és az iparjogvédelem nemzetközi jogforrásai közül, mivel állandó hivatkozási alapnak, zsinórmértéknek számítanak a nemzeti (és az európai uniós) jogalkotásban és a jogtudományi munkában.

A berni és a párizsi egyezmény a 20. század második felére már nem tudta kellőképpen ellátni feladatát annak ellenére, hogy addigra többszöri módosításon mentek át.¹⁰³ Az utolsó jelentős változásra a PUE vonatkozásában a stockholmi (1967), míg a BUE vonatkozásában a párizsi (1971) módosítással került sor, ám az egyezmények fejlesztése és határait szélesítése ezzel megrekedt.¹⁰⁴ A hidegháború időszakában, illetve Kína megjelenésével a nemzetközi gazdasági kapcsolatokban szinte lehetetlen volt konszenzusra jutni az egyezmények újabb módosításait illetően. Ezt felismerve az akkori technológiai és innovációs világ-hatalom, az Amerikai Egyesült Államok kétoldalú megállapodások kötésébe kezdett. Több országgal szabadkereskedelmi egyezményeket kötött, amelyekben a szellemi tulajdon-védelmi szabályokat a saját érdekeinek megfelelően alakíthatta, mivel a másik fél a kereskedelmi kedvezményekért cserébe hajlandó volt elfogadni az Amerikai Egyesült Államok által e téren megszabott feltételeket. Amikor a lehetőség elérkezett rá, a fejlett államok (az USA, Japán, az Európai Közösség egyes államai stb.) világszinten is megpróbálták alkalmazni a már bevált modellt, ezért a GATT-tárgyalások uruguayi fordulójában a szellemi tulajdon-jogok védelmének rájuk előnyös szabályait összekapcsolták a kereskedelmi kedvezményeket nyújtó szabályokkal. A tárgyalások végére az innovációs nagyhatalmak elérték céljukat, a szerzői jogi és az iparjogvédelmi szabályok a Kereskedelmi Világszervezetet (a továbbiakban:

¹⁰⁰ A BUE-t Magyarország az 1975. évi 4. törvényerejű rendelettel, míg a PUE-et az 1970. évi 18. törvényerejű rendelettel hirdette ki.

¹⁰¹ Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (97), p. 19.

¹⁰² http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm (utolsó elérés időpontja: 2015. január 16.).

¹⁰³ A BUE esetében ez a római 1928-as, a brüsszeli 1948-as, a stockholmi 1967-es, és a párizsi 1971-es, míg a PUE esetében a brüsszeli 1900-as, a washingtoni 1911-es, a hágai 1925-ös, a londoni 1934-es, a liszaboni 1958-as és a stockholmi 1967-es módosításokat jelentette.

¹⁰⁴ Annette Kur, Thomas Dreier: European Intellectual Property Law. Edward Elgar, Cheltenham, UK, 2013, p. 24.

WTO) is létrehozó Marrakesh-i Egyezmény részévé váltak. Az egyezményben az 1C függelék tartalmazza a TRIPS-megállapodást. Tekintettel arra, hogy az egyezmény úgynevezett „csomagalku”-technikát¹⁰⁵ alkalmaz, azok az államok, amelyek a WTO-tagság előnyeit élvezni kívánják, kötelesek elfogadni a TRIPS-megállapodást is. A TRIPS-megállapodás szabályozási rendszerében helyenként átveszi a korábbi nemzetközi egyezmények szabályait, néhol azonban, ahol a szabályok hiányoztak, új szabályt ad, néhol pedig a meglévőt erősíti, szigorítja, ezért a TRIPS-megállapodást gyakran a „Paris-plus” és a „Berne-plus” jelzőkkel illetik.¹⁰⁶ Az egyik ilyen pont, ahol a TRIPS túllép az uniós egyezményeken, az üzleti titok/ know-how védelme. A TRIPS-megállapodás 39. cikke a nyilvánosságra nem hozott adatok védelme címmel a know-how védelmét deklarálja, elsőként a jelentősebb multilaterális nemzetközi megállapodások közül.¹⁰⁷ A PUE 10bis cikke kimondja ugyan a versenyellenes magatartások tilalmát, azonban nem rendelkezik kifejezetten az üzleti titok/ know-how védelméről. A TRIPS-megállapodás a maga 73 cikkével a korábbi egyezményeknél jóval szélesebb kört ölel fel, és az összes jelentős oltalmi tárgyra ad minimumszabályokat az iparjogvédelem és a szerzői és kapcsolódó jogok terén. A TRIPS-megállapodás egy ún. „minimumszabály-egyezmény”, ami azt jelenti, hogy a részes államok az egyezmény átültetése során szabadon járhatnak el, azonban az egyezményben meghatározottnál alacsonyabb védelmi szintet nem határozhatnak meg, ahogy ezt maga a TRIPS-megállapodás is kimondja 1. cikkében. Az egyezmény jelentőségét azonban ez kevésbé kérdőjelezheti meg, hiszen a nemzeti szabályok kialakítása során a jogalkotók jellemzően a TRIPS-megállapodás szabályait veszik alapul, így pedig a TRIPS által kitűzött jogközelítő cél is megvalósulhat.

4.2. A TRIPS-megállapodás know-how-ra vonatkozó szabálya

A TRIPS-megállapodásban a 39. cikk vonatkozik a know-how-ra. A cikk A nyilvánosságra nem hozott adat védelme címet viseli, *Daniel Gervais*, a TRIPS egyik elismert kommentárjának szerzője szerint azért, hogy minden más jogrendszer már létező szabályától megkülönböztesse magát.¹⁰⁸ A 39. cikk 2. pontja, amely a TRIPS-megállapodásban a tényleges védelmet lefekteti, a hivatalos magyar fordításban így hangzik:

A természetes vagy jogi személyeknek lehetőséget kell adni arra, hogy a jogosan ellenőrzésük alá tartozó információnak a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal ellentétes módon, hozzájá-

¹⁰⁵ A csomagalku lényege, hogy több vitatott kérdést összekapcsolnak egy megbonthatatlan csomagot alkotva, amelyet a tárgyaló felek vagy elfogadnak úgy ahogy van, vagy elutasítják. L. *Kende Tamás, Nagy Boldizsár, Sonnevend Pál, Valki László* (szerk.): Nemzetközi jog. Complex Kiadó, Budapest, 2014, p. 180.

¹⁰⁶ *Kur, Dreier*: i. m. (104), p. 25.

¹⁰⁷ *Daniel Gervais*: The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis. Sweet & Maxwell, London, 2012, p. 541.

¹⁰⁸ *Garvais*: i. m. (107), p. 541.

rulásuk nélkül mások által való megszerzését vagy felhasználását és nyilvánosságra hozatalát megakadályozzák mindaddig, amíg az ilyen információ:

- titkos abban az értelemben, hogy mint egységes egész vagy elemei bármely megjelenése és összeállítása általánosan nem ismert, vagy könnyen nem ismerhető meg az olyan körökben mozgó személyek számára, akik rendes körülmények között az említett információval foglalkoznak;
- kereskedelmi értékkel rendelkezik, mivel titkos; és
- titokban tartása érdekében az adatok felett ellenőrzés gyakorlására feljogosított személy a körülményekhez képest ésszerű lépést tett.¹⁰⁹

Lábjegyzet a 39. cikk 2. pontjához: A jelen rendelkezés alkalmazásában „a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal ellentétes mód” fogalom legalább az olyan gyakorlatot jelenti, mint a szerződésszegés, bizalmas közlés megsértése és szerződésszegésre való rábírás, és tartalmazza a nyilvánosságra nem hozott adatok olyan harmadik felek általi megszerzését, akik tudták vagy zömmel saját hanyagságuk folytán elmulasztották megtudni, hogy a megszerzés magába foglalja az ilyen gyakorlatot is.

A kommentár a jogi oltalom, illetve az oltalmazhatóság feltételei közül a nemzetközi jelleget figyelembe véve emel ki néhány fontosabb kérdést.¹¹⁰ Az első feltétel – a titkosság – vonatkozásában a kommentár szerint az elsődleges tesztnek az információ hozzáférhetőségének kell lennie. Az általánosan nem ismert, illetve könnyen meg nem ismerhető fordulatot Gervais szerint úgy kell érteni, hogy az adott területen jártas személy tudásával, tapasztalatával összevetve a kérdéses információ nem számít nyilvánvalónak („comparing it with the knowledge of a person ‘skilled in the art’”). A titkosság követelménye nincs meghatározott területhez kötve, arra limitálva. A kommentár szerint a titok egyszerűbb, jelentéktlenebb megsértése („limited breach in secrecy”) elfogadható akkor, ha a jogosult azonnali és eredményes lépéseket tesz az információ további személyek számára való megismerhetőségének korlátozására, illetve nyilvánosságra kerülésének a megakadályozására. Ilyen azonnali és hatásos lépésként a megállapítási és ezzel együtt abbahagyási, illetve eltiltási kereset jöhet szóba a magyar jog szerint, megtoldva a jogérvényesítést könnyítő eljárási intézményekkel

¹⁰⁹ 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről 1. C) melléklet 39. cikk (2) bekezdése, az angol eredeti szövegben: „Natural and legal persons shall have the possibility of preventing information lawfully within their control from being disclosed to, acquired by, or used by others without their consent in a manner contrary to honest commercial practices so long as such information:

(a) is secret in the sense that it is not, as a body or in the precise configuration and assembly of its components, generally known among or readily accessible to persons within the circles that normally deal with the kind of information in question;

(b) has commercial value because it is secret; and

(c) has been subject to reasonable steps under the circumstances, by the person lawfully in control of the information, to keep it secret.”

¹¹⁰ Garvais: i. m. (107), p. 542.

(pl. biztosítási intézkedés) a gyorsaság érdekében. A kommentár pedig az ún. „injunction”-t említi, amely az eltöltő végzésnek feleltethető meg. A megtehető és -teendő lépések természetesen minden nemzeti jogban mások lehetnek, a lényeg az, hogy az intézkedés hatásos és elég gyors legyen ahhoz, hogy a titokban maradást biztosítani tudja. Olyan nagyobb titoksértések („major breach”) azonban, amelyek az ilyen intézkedést már nem teszik lehetővé, megszüntetik az oltalmat. Az oltalom megszűnésének ellenére a jogosult kártérítés iránti igényét az általános szabályok szerint érvényesítheti. Az oltalom második feltétele a TRIPS-megállapodás szerint az, hogy az információ titkossága révén kereskedelmi értékkel rendelkezzen. A kommentár szerint a tényleges kereskedelmi érték nem lényeges feltétele az oltalomnak.¹¹¹ *Gervais* azzal érvel, hogy ha a kérdéses információt a versenytársak meg kívánják szerezni, az megalapozza a vagyoni értéket jelentő versenyelőnyt. Ennél is továbbmenve azt állítja, hogy az információ értékteremtő módon való hasznosíthatósága sem feltétel, elég az, hogy a versenytársak olyanként tekintenek rá, aminek kereskedelmi értéke van, abból kiindulva, hogy az titkos. Az nem kérdés, hogy egy ilyen titkos „ismeret” is versenyelőnyt jelenthet egy vállalkozás számára, az azonban kérdéses, hogy szükséges-e a know-how-val azonos módon védeni egy „bölcsek köve”-szerű, adott esetben a gyakorlatban használhatatlan titkot.¹¹² Harmadik feltételként a titokban tartás érdekében tett észszerű lépéseket (az angol eredeti szövegben: „has been subject to reasonable steps ... to keep it secret”) követeli meg a 39. cikk. Ezzel kapcsolatban a kommentár a nemzeti jogok széttartó szabályozását és az ennek alapján rendelkezésre álló lehetőségek sokszínűségét emeli ki, azonban általános érvényű tesztet is megpróbál meghatározni. Ilyen tesztként – elég általánosan megfogalmazva – a titokban tartás érdekében tett lépések minőségét említi, vagyis azt, hogy az adott lépések mennyiben alkalmasak a titokban tartás biztosítására.¹¹³ Alapvető követelmény az, hogy minden olyan személy, akinek jogszerűen jut birtokába az információ, jogilag legyen kötelezve arra, hogy az információt titokban tartsa. Ennek érdekében általánosan elfogadott intézmények a titoktartási és a versenytilalmi megállapodás. Amennyiben ezek a feltételek megvannak, a know-how jogosultjának a nemzeti jog alapján lehetőséget kell adni arra, hogy az információ mások által, a tisztességes kereskedelmi gyakorlattal ellentétes módon való megszerzését, felhasználását és nyilvánosságra hozatalát megakadályozzák. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra vonatkozó lábjegyzet nem ad definíciót, azonban a joggyakorlat számára hasznos példálózó felsorolást nyújt arra nézve, hogy mi tekintendő tisztességtelen gyakorlatnak. A TRIPS-megállapodás 39. cikkének

¹¹¹ *Garvais*: i. m. (107), p. 542.

¹¹² A vagyoni értéket a védjegy törvény kommentárja is a forgalomképességben, tágabb értelemben a hasznosíthatóságnak, az oltalmi jog és a hasznosítás másnak való átengedhetőségében látja. A nem hasznosítható ismeretet ki kell zárni a know-how-védelem köréből. L. *Faludi Gábor, Lukácsi Péter* (szerk.): A Védjegy törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, p. 683.

¹¹³ *Garvais*: i. m. (107), p. 543.

3. pontja¹¹⁴ pedig a hatósági eljárásokban (a hatóság szakemberei számára szűk körben) ismertté vált know-how védelmét deklarálja a gyógyszerek és a mezőgazdasági vegyi termékek vonatkozásában. Ez azt jelenti, hogy a WTO-tagállamoknak olyan szabályozást kell fenntartaniuk, amely a know-how hatósági eljárásokból való kikerülését, ismertté válását és tisztességtelen kereskedelmi felhasználását hatékonyan meg tudja akadályozni. A TRIPS itt a gyógyszerekre és a vegyi termékekre szűkíti a speciális szabályt, azonban az általános védelem szempontjából is különösen fontos a hatósági, bírósági eljárásokban (a jogérvényesítés érdekében vagy a termék piacra vitelének engedélyezése céljából) felfedett know-how titokban tarthatósága, amelyre az Európai Unió friss irányelvtervezete kapcsán a következőkben még ki fogunk térni.

5. AZ EURÓPAI UNIÓ ÜZLETITITOK-VÉDELMI IRÁNYELVJAVASLATA

5.1. Az irányelvjavaslat megalkotásának indítékai és céljai

Az Európai Bizottság „Europe 2020” stratégiájának egyik kiemelt célkitűzése az „innovatív Unió” létrehozása.¹¹⁵ Az „innovatív Unió” az egységes piac gördülékeny működését terjesztene ki a szellemi tulajdon-jogokra, a technológiatranszferre és a kapcsolódó tárgykörökre az Európai Unión belüli K+F és innováció ösztönzése, illetve az innováció jobb hasznosíthatósága érdekében. A Bizottság előtt lebegő végső cél egy „szellemi tulajdoni egységes piac” létrehozása, amely megalkotásának egyik lépése a 2013. november 28-án előterjesztett irányelvjavaslat is az üzleti titok/know-how védelméről.¹¹⁶ A „Europe 2020” stratégiában a Bizottság kiemeli, hogy ha lépést akarunk tartani a fejlett országok gazdaságával, életszínvonalával stb., akkor az EU innovációs politikáját is újra kell gondolnunk. Mára a különböző iparágak vezető vállalkozásai szerint a szellemi tulajdon-jogok között a know-how (és a védjegyek) oltalma átvette az első helyet a szabadalmaktól a fontossági sorrendben,¹¹⁷ ezért érthető, hogy az Európai Bizottság is kiemelt területként kezeli. Emellett a Bizottság, felis-

¹¹⁴ A hivatalos magyar fordításban: Amennyiben a Tagok vegyi elemeket hasznosító gyógyszer- vagy mezőgazdasági vegyi termék forgalomba hozatalának jóváhagyásához olyan, még nyilvánosságra nem hozott tesztek vagy más adatok rendelkezésre bocsátását követelik meg, amelyekhez csak számottevő erőfeszítés révén lehet hozzájutni, védeniük kell az ilyen adatokat a tisztességtelen kereskedelmi felhasználással szemben. Emellett a Tagoknak védelmet kell nyújtaniuk az ilyen adatok nyilvánosságra jutásával szemben, kivéve, ha azt a közérdek védelme teszi szükségessé, vagy ha lépéseket tesznek annak biztosítására, hogy az ilyen adatok a tisztességtelen kereskedelmi felhasználással szemben védelemben részesüljenek.

¹¹⁵ <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (utolsó elérés időpontja: 2015. január 19.).

¹¹⁶ Az irányelvjavaslat hivatkozási száma a COM (2013) 813, míg a jogalkotási eljárás hivatkozási száma 2013/0402/COD.

¹¹⁷ Egy amerikai egyesült államokbeli felmérés alapján, a jelentést l.: Business Use of Intellectual Property Protection Documented in NSF Survey. National Center for Science and Engineering Statistics, Infobrief, 2012. február: <http://www.nsf.gov/statistics/infbrief/nsf12307/nsf12307.pdf> (utolsó elérés időpontja: 2015. január 19.).

merve azt, hogy tagállami szinten igen eltérő szabályozási megközelítéseket alkalmaznak, az üzleti titok/know-how vonatkozásában is harmonizálni kívánja a szabályokat. A célja ennek is nyilván az, hogy a gazdasági életben lecsapódó, szétartó know-how-ra vonatkozó szabályok ne hátráltassák a közösség fejlődését, a gazdasági növekedést.

A Bizottság javaslatát megelőzően végzett tanulmány tanúsága szerint a vállalkozások többsége szükségesnek tart valamilyen uniós szintű szabályozást.¹¹⁸ Az uniós szabályozás a belső piac szempontjából mérlegelve azzal az indokkal jöhet létre, hogy a szabályozás által nyújtott garanciák hozzájárulnak az egységes belső piac hatékonyabb működéséhez. Az EU-n belüli egyenetlen és helyenként alacsony szintű, illetőleg hiányos védelem gátja az innováció közösségen belüli felhasználásának. A különböző nemzeti szabályozások miatt költségesebb a védelmet több országra kiterjedően fenntartani, mint amekkora az elérhető haszon egy adott tagállami piacon. Az egységes és kiszámítható védelem hiányában a vállalkozások pedig nem kockáztatják meg know-how-juk elvesztését, hanem inkább megmaradnak az ismert szabályozás keretei között. A TRIPS-megállapodás szabad áttünetést engedő 1. cikke alapján az európai országok nagyon eltérő szabályozási rezsimeket alakítottak ki és tartanak fenn. A tagállamonként eltérő szabályozás már az alapkérdések terén is jelentős árnyalatokat mutat, így más és más lehet a know-how definíciója (vagyis az oltalmi tárgy), a jogsértés fogalma (pl. a jogsértő tudatállapota tekintetében), illetve az érvényesíthető szankciók köre is. Sok tagállamban meghatározatlan a know-how védelme a jogi eljárásokban, illetve jelentős eltérések találhatók a vonatkozó munkajogi szabályok terén.

5.2. Az oltalom lehetséges formái a közösségi jogban, áttekintés a szétartó nemzeti szabályozásról az Európai Unión belül¹¹⁹

Az előkészítő tanulmányok a polgári jogi, ezen belül a kereskedelmi jog és a szellemi alkotások joga terén fellelhető általános szabályozási környezetet, illetve a jogérvényesítésre nyitva álló lehetőségeket és a büntetőjogi szabályozási keretet vizsgálták az egyes tagállamokban. Ezt a metodikát követve mutatjuk be a nemzeti jogok szabályozásának különbségeit és hasonlóságait, ennek megfelelően tehát a szellemi alkotások jogának általános bemutatásával kezdjük az áttekintést.

¹¹⁸ A Baker & McKenzie által az Európai Bizottság számára készített előkészítő- és hatástanulmány (a továbbiakban: előkészítő tanulmány I.) elérhető a http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/130711_final-study_en.pdf címen, p. 14–16 (utolsó elérés időpontja: 2015. január 21.).

¹¹⁹ Az ebben a fejezetben található áttekintés a Bizottság számára, az irányelvjavaslat előterjesztését megelőzően készített tanulmányokra támaszkodva készült. A Baker & McKenzie által készített előkészítő tanulmány elérhetőségét l. az előző, 118. lábjegyzetben, míg a Hogan Lovells által készített tanulmány (előkészítő tanulmány II.) elérhető a http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/trade-secrets/120113_study_en.pdf címen.

5.2.1. A know-how-ra vonatkozó tagállami szabályozás a szellemi alkotások joga terén

A szabályozás gyökerét és a fellelhető hasonlóságok többségét a TRIPS-megállapodás 39. cikke adja, figyelemmel arra, hogy az EU mind a 28 tagállama egyben WTO-tag is. A TRIPS által nyújtott keret nyomán kialakított szabályozás azonban – figyelemmel a szabad átültetés lehetőségére¹²⁰ – meglehetősen differenciáltságot mutat az egyes tagállamokban. A szellemi tulajdon-jogi szabályokba integráltan a tagállamok közül Olaszország, Portugália és Svédország ad know-how-ra vonatkozó szabályokat, illetőleg Franciaország is, de csak korlátozottan. A tagállamok többségében a know-how-szabályozás keretét a tisztességtelen verseny elleni szabályok biztosítják, azonban a munkajogviszony keretén belül, illetőleg annak megszűnését követően megvalósított üzletitok-sértést szinte az összes tagállam szabályozza munkajogi, illetve általános polgári törvénykönyvében. Ez alól kivételt képeznek az angolszász államok (az Egyesült Királyság és Írország), amelyek a common law-t követve a know-how védelmét is bizalmi és kontraktuális kérdésnek tekintik, és ennek alapján nyújtanak védelmet. Ebbe a körbe tartozik Málta is, amely szintén csak szerződéses alapon nyújt védelmet a know-how-nak. A tanulmány azonban kiemeli azt a véleményt, hogy a kifejezett szabályozás hiánya nem feltétlenül jelent alacsonyabb szabályozási szintet, hiszen a vizsgált jogrendszerekben az olyan információk, amelyek meghatározott feltételeknek megfelelnek, mindenhol védelmet élveznek.¹²¹ A kérdés inkább az, hogy az eltérő szabályozás hátráltatja-e olyan mértékben az EU belső piacán folyó kereskedelmet, hogy azt érdemes legyen központosítani és egységesíteni. Az eltérések a know-how fogalmának meghatározásánál kezdődnek, a védelmi kör gyakran nagyon tág, és e körbe a vállalkozások számára fontos információk jelentős része általánosságban bevonható, ugyanakkor néhány közös pont meghatározásán kívül jelentős különbségek figyelhetők meg. A tanulmány által felfedezni vélt közös vonások – a gazdasági tevékenységhez kötődő technikai vagy kereskedelmi ismeret,¹²² a titkosság, a vagyoni értékűség és a nyilvánosságra kerülés esetében vagyoni hátrány okozásával való fenyegetés – a tagállamok üzleti titok/know-how fogalmában kifejezetten vagy kimondatlanul, de szerepelnek.¹²³ A fenti jellemzőknek megfelelő információknak tehát a tagállamok szinte mindegyike védelmet nyújt az üzleti titok ernyője alatt.

5.2.2. A know-how-ra vonatkozó tagállami szabályozás a jogérvényesítés terén

A jogérvényesítés terén is meglehetősen változatosságot mutat a tagállamok nemzeti szabályozása, amely részben a már előzőekben említett különbségeken alapul. Általánosságban elmondható, hogy a jogaiban megsértett jogosult köteles bizonyítani a bíróság előtt azt,

¹²⁰ L. A TRIPS-megállapodás 1. cikke, illetőleg a jelen tanulmány 4. fejezete.

¹²¹ Előkészítő tanulmány I.: i. m. (118), p. 24.

¹²² A gazdasági tevékenységhez való kötődést tágran értelmezve. L. Faludi, Lukácsi: i. m. (112), p. 677.

¹²³ Előkészítő tanulmány I.: i. m. (118), p. 25–26.

hogyan az ismeret megfelel a know-how fogalmának, tehát ilyen védelemre egyáltalán igényt tarthat. Bizonyítani kell továbbá a titok megsértését és annak jogtalan voltát. Amennyiben a jogérvényesítésre a kártérítési jog keretén belül van lehetőség,¹²⁴ a jogosultnak bizonyítani kell a kárát is, és a károkozó magatartása és a kár bekövetkezése között fennálló kauzális kapcsolatot. Ha a károkozás szerződésszegéssel valósul meg, a jogosultnak kell bizonyítania a szerződés létét és a szerződésszegést, ám ez a fajta jogérvényesítés a kötelmi jog általános szabályain nyugszik, és minden tagállamban létező forma. A versenyjogi jogérvényesítést lehetővé tevő államokban¹²⁵ a jogosultnak azt is bizonyítani kell, hogy a cselekmény versenyellenes volt, illetőleg arra irányult, hogy a jogosult versenytársa előnyhöz jusson a piacon, vagy versenytorzító hatással járt. A jogsértő tudatállapota is kérdéses lehet, egyes államokban¹²⁶ a jogsértő jóhiszeműségétől függetlenül érvényesítheti igényét a jogosult, míg más államok a jóhiszeműen eljáró felet védelemben részesítik.¹²⁷ A jogsértés jogkövetkezményei többé-kevésbé hasonlóak az egyes tagállamokban, főleg a TRIPS-megállapodás kötelezően átültetendő szabályai miatt.¹²⁸ A jogkövetkezmények az államok többségében a nevesített szellemi tulajdon-jogok megsértése esetére biztosított jogkövetkezményekkel egyezően alakulnak. Ilyen általánosan létező jogkövetkezmények a jogsértéstől való eltiltás (amely ideiglenes intézkedésként is igénybe vehető), a kártérítés, az elkobzás, a megsemmisítés és a piacról való kivonás. A tanulmány kifejezetten magyar sajátossággként említi az ítélet közzétételét és a nyilvános bocsánatkérést mint polgári jogi jogkövetkezményt.¹²⁹ A know-how titkosságának megőrzésére a jogi eljárásokban kétféle megoldás mutatkozik, a Magyarország által is követett „in camera” eljárás, amikor az eljárásban részt vevő felek (jogi képviselők, szakértők stb.) titoktartási kötelezettség terhe mellett vehetnek részt az eljárásban, a peres iratokról, jegyzőkönyvekről pedig nem kaphatnak másolatokat, illetve a Németországban kifejlesztett ún. „Düsseldorf procedure”. A Düsseldorf procedure annyit tesz, hogy az eljáró bíróság végzésben kötelezi az eljárásban résztvevőket, hogy az eljárás során megismert üzleti titkot mással nem oszthatják meg, még a saját megbízójukkal, ügyfelükkel sem. A know-how azonban ezen szabályok ellenére is nyilvánosságra kerülhet, kikerülhet az eljárásból, ami a jogérvényesítésre való hajlandóságot csökkenti a jogosultak körében. Az előkészítő tanulmány konklúziója az, hogy a tagállami szabályok korlátozottan képesek csak biztosítani a know-how titokban maradását, az EU tagállamai közül csak az Egyesült Királyság, Magyarország és Németország jogát ítéli olyannak, amely hatékonyan képes ellátni ezt a feladatot. Az előkészítő tanulmány készítésekor nem volt lezárult vagy

¹²⁴ Például a Benelux államok vagy Franciaország esetében.

¹²⁵ Pl. Németország, Ausztria és Magyarország is.

¹²⁶ Pl. Németország, Ausztria, ahol az eltiltás kérhető jóhiszemű személyekkel szemben is, de kártérítésre nem tarthat igényt a jogosult, csak abban az esetben, ha a jogsértés a tudásszerzést követően is folytatódik.

¹²⁷ Pl. Magyarország, I. Ptk. 2:47. § (3).

¹²⁸ TRIPS-megállapodás 44–46. cikk.

¹²⁹ Előkészítő tanulmány I.: i. m. (118), p. 31.

folyamatban lévő határokon átnyúló jogi eljárás az EU területén, amire a tanulmány szerzői szerint a szabályozás bonyolultsága és az eljárás elhúzódó hossza szolgálhat magyarázatul. Egyes tagállamok¹³⁰ véleménye szerint az egységes jogi oltalom és szabályozás hozzájárulna az EU technológiai fejlődéséhez, a gazdasági ágazatok és a különböző tagállamokban honos gazdasági társaságok együttműködéséhez, és átláthatóbbá tenné az üzleti titokkal kapcsolatos szabályozást az EU-n belül.

5.2.3. A know-how-ra vonatkozó tagállami szabályozás a büntetőjog terén

A know-how büntetőjogi oltalmát mindegyik EU-tagállam elismeri, azonban a büntetések mértékében jelentős eltérések vannak. Egyes tagállamok területén jóval kisebb szigorral kell szembenéznie a jogsértőnek, ami logikusan arra vezetheti a jogsértőt, hogy az adott állam területén kövessék el a jogsértést, ha erre lehetőségük van. Ennek a szabályozási egyenetlenségnek – kiegészülve az EU területén érvényesülő *ne bis in idem* elvével – nemkívánatos következménye tehát egyfajta „forum-shopping”.¹³¹ Mindenesetre a tanulmány szerzői óvatosságra intenek a büntetőjogi szabályozás harmonizálása kapcsán, ami – habár nem valószínű, hogy ez egyáltalán tervben volt – elég volt arra, hogy ez a kérdéskör kimaradjon az irányelvjavaslatból.

5.3. Az irányelvjavaslat rendelkezéseinek elemzése¹³²

Az irányelvjavaslat rendelkezéseit egymást követő sorrendben tekintjük át, területi korlátok miatt azonban a kisebb gyakorlati jelentőséget felmutató rendelkezéseket kihagyjuk az elemzésből. Rögtön az első cikk határozza meg a javaslat tárgyi hatályát, amely szerint a javaslat „az üzleti titok jogosulatlan megszerzésével, felhasználásával és felfedésével szembeni védelemre vonatkozó szabályokat állapít meg”.¹³³ Az 1. cikk rögzíti továbbá az irányelvjavaslat minimumszabály-jellegét azzal, hogy kimondja, hogy a tagállamok a javaslatban előírtnál szigorúbb feltételeket is megállapíthatnak, azonban tiszteletben kell tartaniuk a 4. és 5. cikk, a 6. cikk (1) bekezdése, a 7. cikk, a 8. cikk (1) bekezdés második albekezdése, a 8. cikk (3) és (4) bekezdése, a 9. cikk (2) bekezdése, a 10. és 12. cikk, valamint a 14. cikk (3)

¹³⁰ A közös álláspontot Ausztria, Ciprus, Németország, Spanyolország, Svédország és Szlovénia fogalmazta meg.

¹³¹ A „forum-shopping” értelmében az előnyösebb anyagi jogi eredmény érdekében a felek az eljárásra jogosult fórumok közül a számukra legkedvezőbbet választják. L: *Mádl Ferenc, Vékás Lajos*: Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012, p. 473.

¹³² Az irányelvjavaslat rendelkezéseit a 2014. május 19-én, az Európai Tanács által nyilvánosságra hozott változat nyomán elemezzük. Ahol utalás történik egy korábbi állapotra, azt külön jelezzük. Az irányelvjavaslat e tanulmányban feldolgozott állapotában, magyar nyelven megtalálható az alábbi hivatkozáson: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9870-2014-INIT/hu/pdf> (utolsó elérési időpontja: 2015. január 21.).

¹³³ Javaslat: i. m. (132), 1. cikk.

bekezdése által lefektetett szabályokat. Ez a minimumszabály-jelleg az egyik fő problémája a javaslatnak. A 2. cikkben találhatóak a fogalommeghatározások, ami egyrészt pozitív, hiszen ahogy az előbbiekben láttuk a definíciók sokszínűsége adja a tagállami szabályozás széttartó jellegének gyökerét. Negatív azonban annyiban, hogy a javaslat által meghatározott fogalmak még mindig nem elég tiszták, és a gyakorlati használatban problémákat okozhatnak, ahogy a következőkben látni fogjuk. A javaslat elsőként az üzleti titok fogalmát határozza meg:

„...üzleti titok az alábbi követelmények mindegyikének megfelelő információ:

a) titkos abban az értelemben, hogy – mint egységes egész vagy mint elemeinek egy adott pontos konfigurációban összeállított összessége – általánosan nem ismert, illetve nem könnyen hozzáférhető az általában ilyen jellegű információval foglalkozó körökhöz tartozó személyek számára;

b) titkossága folytán kereskedelmi értékkel bír;

c) titokban tartása érdekében az információk feletti ellenőrzés gyakorlására feljogosított személy a körülmények figyelembevételével elvárható lépéseket megtette”.¹³⁴

Szembetűnő a hasonlóság a TRIPS-megállapodás által használt fogalommal, így a magyar jog szabálya¹³⁵ is megfelel a javaslatban használt fogalomnak. A legújabb szövegváltozathoz kivették a kereskedelmi érték tényleges vagy potenciális voltára való utalást,¹³⁶ holott ez választ adhatna a TRIPS-megállapodás elemzése során felmerült kérdésre, miszerint oltalmat élvez-e egy információ csupán a vagyoni érték „látszataért”, továbbá transzparenssebbé tehetné a vagyoni értékűség és a tényleges hasznosíthatóság kapcsolatát. A Max Planck Intézet szellemi tulajdon-jogi műhelyének a javaslatához kapcsolódó kommentárja¹³⁷ felveti, hogy az „elvárható lépések” kritériuma is pontosításra szorulna – a tagállamok különböző gyakorlata miatt – úgy, hogy az alatt azt kell érteni, hogy az információ a hozzáféréstől elzárt legyen, illetve a megismerésére jogosult személyek számára nyilvánvaló legyen a titkossága, nem szükséges azonban titoktartási megállapodások sokaságát kötni a megismerésre jogosult személyekkel.¹³⁸ Azt érdemes ezzel az észrevétellel kapcsolatban megemlíteni, hogy az Németországból érkezett, az EU talán legfejlettebb jogi kultúrával rendelkező államából, és a német jogi kultúrában természetesen érthető is az egyszerűsítésre való törekvés, azon-

¹³⁴ Javaslat: i. m. (132), 2. cikk (1) bekezdése.

¹³⁵ L. Ptk. 2:47. §.

¹³⁶ A helyesbítés előtt a szövegben a 2. cikk (1) bekezdés b) pontja a következőképpen hangzott: „has actual or potential commercial value because it is secret” L. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9475-2014-COR-1/en/pdf> (utolsó elérési időpontja: 2015. január 21.).

¹³⁷ Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure of 28 November 2013, COM(2013) 813 final (a tanulmány alkalmazásában a továbbiakban: kommentár): http://www.ip.mpg.de/files/pdf3/Translation_Stellungnahme_TSP_MPI_clear_AF_with_changes.pdf 19–20. pont (utolsó elérési időpontja: 2015. január 21.).

¹³⁸ Kommentár: i. m. (137), 19–20. pont.

ban az EU kevésbé fejlett jogi kultúrával rendelkező államaiban az e javaslat nyomán kialakuló gyakorlat felesleges kockázatot jelentene a jogosultak számára. Ebben a kérdésben megtartható a különböző nemzeti jogok által már kimunkált tesztek eredménye, nem szükséges mindenáron központosítani és uniformizálni. A javaslat 3. cikk (1) bekezdése szerint az „üzleti titok jogosultjai” érvényesíthetik igényeiket a javaslat alapján, fontos tehát meghatározni azt a kört, amelynek tagjai az „üzleti titok jogosultjai” lehetnek. A 2. cikk (2) bekezdése szerint az üzleti titok jogosultja „az üzleti titok feletti ellenőrzés gyakorlására feljogosított természetes vagy jogi személy”.¹³⁹ Ez a rendelkezés a magyar jogra mindenképpen hatással lesz, ugyanis a hatályos Ptk. szerint a jog csak személyesen gyakorolható¹⁴⁰ tekintettel arra, hogy a védett ismeret személyiségi jog. Az irányelv hatálybalépése esetén tehát rendelkezni kell majd a képviselő útján történő joggyakorlásról is. Kérdések természetesen itt is felvetődnek. Jogosulttá válik-e a független visszafejtést végrehajtó személy? Ki gyakorol ellenőrzést az ismeret felett, ha annak kifejlesztése többek közös munkájának az eredménye? Jogosult-e a munkaviszonyban kifejlesztett ismeret esetén maga a kifejlesztő, vagy csak az, aki erre utasítást adott? Vagy jogosult-e a munkavállaló, akinek jogszerűen a tudomására hozták a know-how-t? Ezekre a kérdésekre a magyar jog, illetve a bírói gyakorlat alapján választ lehet találni, azonban érdekes lesz látni az irányelv hatásait ebben a tekintetben is. Jogsértőnek a javaslat azt a természetes vagy jogi személyt tekinti, aki az üzleti titkot jogosulatlanul megszerzi, felhasználja vagy felfedi.¹⁴¹ Ezzel a meghatározással nincs is probléma, ennél sokkal érdekesebb a jogsértő termék fogalma, amely a javaslat szerint: „olyan termék, amelynek kialakítása, minősége, működése, előállítási folyamata vagy forgalmazása jelentős mértékben a jogosulatlanul megszerzett, felhasznált vagy felfedett üzleti titokra épül”. Ez a meghatározás a kommentár szerint is túl tág,¹⁴² ráadásul a jogsértő termékek elkobozhatók és a gazdasági forgalomból kizárhatók. Túlzás lenne a piacra lépést azért megtiltani, mert az adott esetben merőben új termék marketingje során üzleti titkokat jogosulatlanul használtak fel. Például ha a jogszerűtlenül megszerzett üzleti titok egy klienslista, amelynek alapján a jogsértő saját, teljesen egyedi termékét értékesíti a jogosult vásárlóinak, megállapítható e szakasz szerint a termék jogsértő volta, mivel forgalmazása jelentős mértékben a jogosulatlanul megszerzett üzleti titokra épül, holott maga a termék semmiben nem hasonlít az üzleti titok jogosultjának a termékéhez. A termék jogsértő voltának a megállapítása után pedig semmi nem akadályozza a jogosultat, hogy versenytársa termékét bírósági ítélettel szorítsa ki a piacról. A kommentár kifogásolja továbbá, hogy a szankcionálás lehetőségének az időbelisége nincs kellően szabályozva, hiszen nem tudjuk, hogy a jogérvényesítés lehetősége fennmarad-e például azután, hogy az ismeret elveszíti titkos jellegét.¹⁴³ Az irányelvja-

¹³⁹ Javaslat: i. m. (132), 2. cikk (2) bekezdés.

¹⁴⁰ L. Ptk. 2:54.§ (1) bekezdés, illetve a kérdéskört érintettük a jelen tanulmány 3. fejezetében, a hatályos magyar jog által biztosított know-how oltalom ismertetésénél.

¹⁴¹ Javaslat: i. m. (132), 2. cikk (3) bekezdés.

¹⁴² Kommentár: i. m. (137), 22. pont.

¹⁴³ Kommentár: i. m. (137), 24. pont.

vaslat 3. cikke határozza meg a tiltott magatartások körét. A javaslat szerint két feltétel együttes megléte esetén tiltott egy magatartás, ha a jogsértő a jogosult hozzájárulása nélkül és tisztességtelenül szerzi meg, hasznosítja, illetve tárja fel az ismeretet. A jóhiszemű harmadik személyek ellen a javaslat alapján nem lehet fellépni. Az ismeretet hasznosító, megszerző személy jóhiszemű, ha nem tudta, és az adott körülmények között nem is kellett tudnia róla, hogy másnak a jogait sérti, és addig lehet jóhiszeműnek tekinteni, amíg a titokminőségről nem értesítik. A 3. cikk (1) bekezdése kötelezi a tagállamokat arra, hogy polgári jogi szankciókkal biztosítsák a know-how jogosultjának jogait. A 3. cikk (2) bekezdése meghatározza a jogtalan megszerzést, míg a (3) bekezdés a jogtalan hasznosítást/használatot és feltárást. A javaslat 3. cikk (2) bekezdésében a Bizottság által elfogadott szövegváltozathoz¹⁴⁴ képest jelentős módosítások történtek. A szövegből kikerült a lopás, a megvesztegetés, a megtévesztés és a titoktartási megállapodás vagy más titoktartási kötelezettség megszegése vagy arra való felbujtás révén elkövethető jogtalan megszerzés. A kommentár szerint¹⁴⁵ is helyes ezeknek az eseteknek a törlése a javaslatból, tekintettel arra, hogy ezeknek az alapvetően büntetőjogi fogalmaknak a harmonizációja nem valósult meg az EU-ban, ezért az értelmezésük más és más lehet az egyes nemzeti bíróságok előtt. A szakasz ad egy generálklausulát is, amely szerint jogszerűtlen megszerzésnek minősülnek az olyan „egyéb magatartási formák, amelyek a körülményektől függően az üzleti tisztesség követelményeivel ellentétesnek minősülnek”.¹⁴⁶ Ez a generálklauszula egyébként megfelelően lefedi a törölt esetköröket is. A javaslat 3. cikk (3) bekezdése a jogszerűtlen hasznosítást és feltárást szabályozza. Ilyennek tekinti azt, ha az ismeretet jogszerűtlenül szereztek meg, vagy ha ugyan jogszerűen szereztek meg, de a titokjogosult engedélye nélkül megszegték a titoktartási vagy az egyéb vonatkozó szerződéses kötelezettséget. A javaslat 4. cikke tartalmazza a kivételeket, két csoportra osztva. A fogalmi kivételeket az (1) és az (1a) bekezdés határozza meg, míg a (2) bekezdés alapján a meghatározott esetekben el kell utasítani a jogérvényesítési igényeket. A fogalmi kivételek a javaslat 10. preambulumbekkezdésében meghatározott elvek mentén alakulnak, amely kimondja, hogy az üzleti titokra nem lehet kizárólagos jogot alapítani. Ennek megfelelően a javaslat fogalmi kivételnek tekinti a független fejlesztés („independent discovery or creation”), a mérnöki visszafejtés („observation, study, disassembly or test of a product or object that has been made available to the public or that it is lawfully in the possession of the acquirer of the information who is free from any legally valid duty to limit the acquisition of the trade secret”), az üzleti tisztesség követelményével összeegyeztethető módon való megszerzés („any other practice which, under the circumstances, is in conformity with honest commercial practices”), illetve az Európai Unió

¹⁴⁴ A Bizottság által elfogadott szöveg 2013. november 28-án jelent meg. A magyar nyelvű változatot l.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013PC0813&from=EN> (utolsó elérési időpontja: 2015. január 21.).

¹⁴⁵ Kommentár: i. m. (137), 26–30. pont.

¹⁴⁶ Javaslat: i. m. (132), 3. cikk (2) bekezdés f) pont.

vagy a tagállam joga által előírt vagy megengedett módon való megszerzés, használat, felfedés („The acquisition, use and disclosure of trade secrets shall be considered lawful to the extent that such acquisition, use or disclosure is required or allowed by Union or national law.”) eseteit. Ez utolsó fogalmi kivétellel kapcsolatban felmerül az a probléma, hogy a javaslat nem differenciál megfelelően a tény- és adattitok, illetve az ismerettitok között. Természetesen érthető – és támogatandó – törekvés, hogy egy költségvetési szerv ne bújhasson az üzleti titok oltalma mögé, amikor közérdekű adatigényléssel találkozik, azonban az adatigénylés semmi esetre sem terjedhet ki a költségvetési szerv használatában lévő ismerettitkokra.¹⁴⁷ A mérnöki visszafejtés kapcsán pedig a kommentár fogalmaz meg kritikát,¹⁴⁸ miszerint a visszafejtés utáni használatot korlátok közé kellene szorítani, legalábbis az olyan iparágak területén, ahol más hatékony szellemi tulajdon-védelem nem áll rendelkezésre. Ilyen területként a kozmetikai iparra hivatkozik, ahol például egy parfüm összetételét a know-how védelmének szabályaival lehet hatékonyan védeni, azonban ez könnyedén visszafejthető, így a szabályozás veszélyt jelent az iparág szereplőire nézve. A 4. cikk (2) bekezdése olyan eseteket határoz meg, amelyek esetében a jogérvényesítésre vonatkozó igényt el kell utasítani, ilyen értelemben tehát a szerzői jogi szabad felhasználásnak megfeleltethetők. A javaslat a következő négy esetet határozza meg ilyenként: „a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságának jogszerű érvényesítése; mulasztás, jogsértés vagy illegális tevékenység feltárása céljából, feltéve, hogy az üzleti titok állítólagos megszerzése, felhasználása vagy felfedése szükségszerű volt az említett feltáráshoz, és az alperes közérdekből cselekedett; az üzleti titkot a munkavállalók fedték fel a reprezentatív funkcióikat jogszerűen gyakorló képviselőik előtt – feltéve hogy annak felfedése szükséges volt az adott funkció ellátásához; uniós vagy nemzeti jog által elismert jogos érdek védelme céljából.”¹⁴⁹ Az első esetkör kapcsán a már előzőekben említett tény- és ismerettitok elválasztásának a hiánya merül fel ismét problémaként. A 10b. preambulumbekkezdés szerint erre a kitételre a sajtó szabadságának és pluralitásának a biztosítása érdekében van szükség, ahogy ezt az EU Alapjogi Charta 11. cikke előírja. Ez kétségtől fontos szempont, azonban a javaslat itt is túlzásba esik, az esetkört szűkíteni kellene a tény- és adattitok megszerzésére, felhasználására és feltáráására, korlátozni kellene azonban az ismerettitok (know-how) megismerésének, nyilvánosságra hozatalának feltételeit, természetesen a sajtószabadság garantálása mellett, azzal arányosan. A második esetkör összhangban van a magyar gyakorlattal,¹⁵⁰ azonban a „köz-

¹⁴⁷ Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.) alapján a közérdekű adatok megismerése korlátozható a szellemi tulajdonhoz fűződő jogra tekintettel, illetve a közérdekű adatok megismerésekor a „nyilvánosságra hozatal ... nem eredményezheti az olyan adatokhoz – így különösen a védett ismerethez – való hozzáférést, amelyek megismerése az üzleti tevékenység végzése szempontjából aránytalan sérelmet okozna, feltéve hogy ez nem akadályozza meg a közérdekből nyilvános adat megismerésének lehetőségét”. L.: Infotv. 27. § (2) h) pontja, 27. § (3) bekezdése.

¹⁴⁸ Kommentár: i. m. (137), 37. pont.

¹⁴⁹ Javaslat: i. m. (132), 4. cikk (2) bekezdés.

¹⁵⁰ L. BDT2014. 3076. BDT2011. 2442, BDT2009. 2126.

érdek” és a „szükségyszerűség” fogalma némi bizonytalanságot visz a szabályba, amit a bírósági gyakorlatnak kell majd kiküszöbölnie. A harmadik esettel kapcsolatban azt érdemes kiemelni, hogy a reprezentatív funkciót ellátó képviselők számára – akiknek a részére történő felfedés számít kivételnek – előírható titoktartási kötelezettség, ráadásul a következő, negyedik esetkörrel együtt feleslegesnek tűnnek annyiban, hogy a fogalmi kivételek [a javaslat 4. cikk (1) bekezdésének c) pontja és az (1a) bekezdése] kellően lefedik ezeket az esetköröket is. A Bizottság szövegváltozatában szerepelt még egy esetkör, a „szerződésen kívüli kötelezettségnek való megfelelés céljából”¹⁵¹ való megszerzés, használat, felfedés esete, ezt azonban a Tanács kivette, és helyette az (1a) bekezdésben szabatosabban határozta meg ugyanezt az esetet. A javaslat III. fejezete a jogkövetkezményekkel, a jogérvényesítés lehetőségeivel és szabályaival foglalkozik. Az 5. cikk általános kötelezettséget ró a tagállamokra, amely szerint polgári jogi jogorvoslati lehetőségeket kell biztosítaniuk, amelyek „tisztességesek és méltányosak, szükségtelenül nem összetettek és nem költségeseek, nem szabnak ésszerűtlen időkorlátokat, nem okoznak indokolatlan késedelmeket és hatékonyak és visszatartó erejűek”.¹⁵² A 6. cikk további általános elveket határoz meg a jogérvényesítési eljárások tekintetében már az eseti elbírálás szintjén, amikor előírja, hogy azokat olyan módon kell alkalmazni, amely „arányos, nem hoz létre akadályokat a belső piacon folytatott jogszerű kereskedelem előtt, és biztosítékokat ad a velük való visszaélés ellen”.¹⁵³ A javaslat 7. cikke – európai uniós jogforrástól szokatlan módon¹⁵⁴ – meghatároz egy elévülési jellegű határidőt a jogérvényesítésre. A szabály alapján a tagállamok kötelesek megállapítani a keresetindításra vonatkozó elévülési időket és a kapcsolódó részletszabályokat (elévülési idő kezdete, elévülés nyugvása és megszakadása). A szabály tehát nem harmonizálja az elévülési idő hosszát, csupán kimondja, hogy az nem lehet hat évnél hosszabb. Ez a szerény harmonizáció – amely ellentétesnek tűnhet a javaslat kimondott jogegységesítő céljával, azonban mégis helyeselhetőnek tűnik – érintetlenül hagyja a tagállamok eljárási szabályait, csupán a hat évnél nem hosszabb elévülési idő bevezetését követeli meg. A javaslat 8. cikke ennél nagyobb hangsúlyt fektet a harmonizációra az üzleti titok jogi eljárásokban való védelme kapcsán. Ahogy arról már a korábbiakban szó esett, az irányelvjavaslatot megelőző előkészítő tanulmányok tanúsága szerint az üzleti titok nyilvánosságra kerülésétől való félelem az egyik legjellemzőbb oka a jogérvényesítés hiányának.¹⁵⁵ Ennek a kérdésnek a kezelésére és az EU Alapjogi Chartájának 47. cikk (2) bekezdésében meghatározott tisztességes eljáráshoz való jognak a biztosítására kerültek be a javaslatba a 8. cikk szabályai. Két kötelezettséget ró a tagállamokra a 8. cikk, az első szerint biztosítani kell, hogy az eljárásban részt vevő

¹⁵¹ A Bizottság által elfogadott, 2013. november 28-án megjelent szöveg 4. cikk (2) d) pontja. L.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013PC0813&from=EN> (utolsó elérés időpontja: 2015. január 21.).

¹⁵² Javaslat: i. m. (132), 5. cikk (1)–(2) bekezdés.

¹⁵³ Javaslat: i. m. (132), 6. cikk (1) bekezdés.

¹⁵⁴ Kommentár: i. m. (137), 45. pont.

¹⁵⁵ Előkészítő tanulmány I.: i. m. (118), p. 6.

személyek ne hozhassák nyilvánosságra az eljárásban megismert üzleti titkot az eljárás lefolytatása alatt, illetve azt követően. Kivételt képez ez alól, ha az eljárás folytán megállapítják, hogy a kérdéses információ nem felel meg a 2. cikk (1) bekezdésében meghatározott feltételeknek, és így nem üzleti titok, vagy ha egyéb módon közismertté válik. A második kötelezettség szerint a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy bíróságaik egyedi intézkedéseket tehessenek az üzleti titok bizalmas jellegének megőrzése érdekében. Ilyen intézkedés lehet az üzleti titokhoz vagy az azt tartalmazó dokumentumokhoz való hozzáférés részleges vagy teljes korlátozása (amely azonban egyik felet sem zárhatja ki az eljárásból¹⁵⁶), a tárgyalási jegyzőkönyvekhez, meghallgatásokhoz, szakértői véleményekhez való hozzáférés hasonló módon történő korlátozása, illetve a közérdekből nyilvános bírósági határozatok „anonimizálása” a bizalmas részek olvashatatlaná tételével. Ez a megoldás a magyar jog által is követett „in camera” eljárást teszi általánossá. A cikk (3) bekezdése garanciális jellegű szabályokkal biztosítja az egyensúlyt a jogi érdekek között, többek között biztosítja a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jogot, továbbá a felek és harmadik személyek jogos érdekeit egy általános szabállyal. Tekintettel arra, hogy az üzleti titokra nem vonatkozik a 2004/48/EK irányelv a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről (a továbbiakban: jogérvényesítési irányelv),¹⁵⁷ a javaslat további hat cikke az bíróságok által igénybe vehető intézkedéseket és szankciókat tartalmazza. Ezek között a lefoglalás, az eltiltás, a gazdasági forgalomból való kizárás, a kártérítés és a bírósági határozat közzététele szerepel, amelyek igénybe vehetők ideiglenes intézkedésként, illetve az ügy érdemi eldöntésének függvényében alkalmazható szankcióként. Ezek a rendelkezések különösebb elemzésre nem szorulnak, de a teljesség kedvéért ezeket is szerepeltetjük. A javaslat 9. cikke az ideiglenes és megelőző intézkedéseket tartalmazza. Eszerint a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az üzleti titok jogosultjának kérelmére a bíróságok elrendelhessék az állítólagos jogsértővel szemben az üzleti titok felhasználásának, felfedésének ideiglenes megtiltását, a jogsértő termék előállításának, forgalomba hozatalának, illetve exportjának és importjának megtiltását, a gyaníthatóan jogsértő termék lefoglalását,¹⁵⁸ illetve hogy a gyaníthatóan jogsértő használat folytatását a jogosult számára fizetendő kártérítést biztosító garanciák nyújtásához köthessék.¹⁵⁹ A kommentár megjegyzi, hogy a javaslat nem tartalmaz szankciót arra vonatkozóan, ha az állítólagos jogsértő az ideiglenes intézkedést megszegné.¹⁶⁰ Ezt a hiányt a kommentár szerint pótolni kell, bár a nemzeti jogok vonatkozó eljárási szabályai elégséges

¹⁵⁶ A javaslat szerint mindegyik fél részéről legalább egy személy vagy annak jogi képviselője részére lehetővé kell tenni a hozzáférést. L. javaslat: i. m. (132), 8. cikk (2) bekezdés a) pont.

¹⁵⁷ Az irányelvjavaslatához készített hatástanulmány ettől kifejezetten eltanácsolta a jogalkotót. L. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013SC0471&qid=1421951610902&from=EN> (a továbbiakban: hatástanulmány), p. 267–268. Megjegyzendő azonban, hogy a tagállamok kiterjeszthetik az irányelv alkalmazását az üzleti titkokra is, figyelembe véve természetesen az üzleti titok szellemi tulajdon-jogoktól eltérő jellegét, ahogyan azt a magyar jogalkotó is tette. L.: Tptv. 86. és 88. §.

¹⁵⁸ Javaslat: i. m. (132), 9. cikk (1) bekezdés.

¹⁵⁹ Javaslat: i. m. (132), 9. cikk (2) bekezdés.

¹⁶⁰ Kommentár: i. m. (137), 48. pont.

biztosítékot adhatnak e kérdésben. A jogosultnak a fenti intézkedések igénybevételéhez „észszerűen elvárható” bizonyítékot kell nyújtania az üzleti titok létének, a jogsértésnek, illetve a jogosulatlan felfedés veszélyének a kérdésében. Amennyiben a jogsértést megállapítja a bíróság, a javaslat 11., 13., és 14. cikkében foglalt szankciókat rendelheti el. A 11. cikk alapján a következő tiltó és korrekciós intézkedések rendelkezhetők el: az üzleti titok felhasználásának vagy felfedésének a megtiltása, a jogsértő termékek előállításának, kínálásának, forgalomba hozatalának vagy felhasználásának, illetve jogsértő termékek ilyen célból történő behozatalának, kivitelének vagy raktározásának a megtiltása, a jogsértő termékek kivonása a piacról, a jogsértő termék jogsértő jellemzőjének az eltávolítása, a jogsértő termék megsemmisítése, illetve az üzleti titkot tartalmazó vagy az üzleti titok tárgyát képező dokumentumok, tárgyak, anyagok, vegyi anyagok vagy elektronikus fájlok összességének vagy részének a megsemmisítése, vagy – indokolt esetben – azok eljuttatása a felpereshez. A 12. cikk (3) bekezdése alapján vagyoni kártérítés alternatív alkalmazására is sor kerülhet, ha a jogsértő jóhiszemű volt, a fentebb kifejtett intézkedések alkalmazása aránytalan hátrányt jelentene a számára, és a sértett félnek a kártérítés észszerű elégtételnek tűnik. Ez a rendelkezés nyilván a jóhiszeműen eljáró személyeket próbálja védeni. A javaslat 13. cikke alapján az üzleti titok jogosultja kártérítésre is igényt tarthat. A kártérítés mértékének a megállapításánál figyelembe kell venni az elmaradt hasznot, a jogsértő jogalap nélküli gazdagodását, illetve az üzleti titok jogosultjának nem vagyoni kárát is. A kártérítés vonatkozásában a tagállamok nemzeti jogukkal és gyakorlatukkal összhangban korlátozhatják a munkavállalók munkáltatójukkal szembeni kártérítési kötelezettségét a munkáltató üzleti titkának jogosulatlan megszerzése, felhasználása vagy felfedése tekintetében, ha a munkavállaló nem szándékosan szerezte meg, használta fel vagy fedte fel azt. Ez a szabály a gyengébb pozícióban lévő munkavállalót hivatott védeni. Végül a javaslat 14. cikke alapján a tagállamoknak lehetőséget kell teremteniük arra, hogy a jogsértés tárgyában hozott bírósági ítéletet a felperes kérelmére – a 8. cikkben foglalt szabályoknak megfelelően – közzétegyék.

5.4. Az irányelvjavaslat összevetése a TRIPS-megállapodás know-how-ra vonatkozó szabályával

Az Európai Unió mind a 28 tagállama tagja a Kereskedelmi Világszervezetnek, ennél fogva mindegyikük tekintetében kötelező erővel hat a TRIPS-megállapodás, ezért érdemes lehet összevetni a készülő irányelvjavaslatot a TRIPS-megállapodás nyújtotta szabályozási kerettel. Mindkét jogforrás minimumszabályozási rendszert követ,¹⁶¹ tehát a tagállamoknak legalább azt a védelmi szintet nyújtaniuk kell a jogrendszerükben, mint amit a megállapodás, illetve az irányelvjavaslat meghatároz. Ennél magasabb védelmet természetesen adhat egy tagállam, azonban a TRIPS-megállapodás nemzeti elbánás és legnagyobb kedvezmény elvé-

¹⁶¹ L.: a TRIPS-megállapodás az átültetés szabadságára vonatkozó 1. cikke, a javaslat minimumharmonizációt megkövetelő 1. cikke.

nek alapján, illetve a közösségi jogban szintén érvényesülő nemzeti elbánás elve és a diszkrimináció tilalma alapján ebben az esetben a magasabb védelmi szintet minden tagállam jogosultjainak meg kell adnia. A TRIPS-megállapodás által használt üzlettitok-definíciót veszi át majdhogynem változatlanul az irányelvjavaslat is,¹⁶² – tekintettel ennek konszenzusos voltára – helyeselhető módon. Az üzleti titok/know-how védelmét tehát korlátozott kizárólagos jogként valósítja meg a TRIPS-megállapodás és az irányelvjavaslat is, a jogsértés megállapításához a jogosult hozzájárulásának hiányát és a tisztességtelen módon való megszerzést, felhasználást, felfedést szabják feltételül. Az irányelvjavaslat a fogalom meghatározások között bevezet olyan fogalmakat, amelyek a TRIPS-megállapodásban nem szerepelnek. Ilyen az „üzleti titok jogosultja”, illetve a „jogsértő termék” fogalma. A javaslat „üzleti titok jogosultja” fogalmához hasonló szóhasználattal a TRIPS-megállapodásban is találkozhatunk,¹⁶³ azonban a jogérvényesítésről szóló fejezetben már egy másik fogalmat használ, amikor a „jogosult” („right holders”¹⁶⁴) számára biztosítja a keresetességi jogot. A cikkhez tartozó lábjegyzet pedig tovább bővíti a jogosultak körét, amikor kimondja, hogy a kifejezés „magában foglalja az ilyen jogok érvényesítésére feljogosított szövetségeket és egyesületeket is”.¹⁶⁵ Ilyen értelemben tehát az irányelvjavaslat alapján szűkebb a jogérvényesítésre jogosultak köre, habár a harmonizációs minimumkövetelményből fakadóan ebben a kérdésben is csak a javaslat elfogadása után a nemzeti jogok tudnak majd biztos állásfoglalást nyújtani. Ennek a rendelkezésnek az átültetése (ha úgy tetszik korrekciója) során a tagállamoknak támpont lehet a jogérvényesítési irányelv jogosultfogalma,¹⁶⁶ amely a TRIPS-megállapodás által használt kiterjesztő jogosultfogalom európai uniós megfelelőjének tekinthető. Annak ellenére, hogy a jogérvényesítési irányelv nem vonatkozik az üzleti titokra, egyes rendelkezései kiterjeszthetők az üzleti titok szabályozására a szellemi tulajdon-jogoktól való eltérések figyelembevételével. Így a jogérvényesítési irányelv 4. cikke is

¹⁶² L.: TRIPS-megállapodás 39. cikk (2) bekezdés; javaslat: i. m. (132), 2. cikk (1) bekezdése.

¹⁶³ L.: TRIPS-megállapodás 39. cikk „information lawfully within their control” fordulata, de vö.: a 42. cikk „right holders” fordulatával.

¹⁶⁴ A TRIPS-megállapodás kommentárja szerint a „right holders” kifejezést tágan kell értelmezni, abba mindazok beletartoznak, akiknek valamilyen jogállásuknál fogva jogérvényesítésre van lehetőségük. L.: *Garvais*: i. m. (107), p. 570.

¹⁶⁵ TRIPS-megállapodás 11. lábjegyzet.

¹⁶⁶ A jogérvényesítési irányelv 4. cikke szerint: „A tagállamok a következő személyeket tekintik jogosultnak az ezen fejezetben foglalt intézkedések, eljárások és jogorvoslatok kérelmezésére:

- a) a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait az alkalmazandó jog rendelkezéseivel összhangban;
- b) minden más személyt, aki ilyen jogok használatára jogosult, így különösen a licencvevőket, feltéve, hogy azt az alkalmazandó jog lehetővé teszi, és annak rendelkezéseivel összhangban áll;
- c) a közös jogkezelő szervezeteket, amelyek szabályszerűen elismert jogosultsággal rendelkeznek arra, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait képviseljék, feltéve, hogy azt az alkalmazandó jog megengedi, és annak rendelkezéseivel összhangban áll;
- d) a szakmai szervezeteket, amelyek szabályszerűen elismert jogosultsággal rendelkeznek arra, hogy a szellemi tulajdon-jogok jogosultjait képviseljék, feltéve, hogy azt az alkalmazandó jog lehetővé teszi, és annak rendelkezéseivel összhangban áll”.

alkalmazható, vagy ennek nyomán egy kifejezetten üzleti titokra vonatkozó fogalom alkotható. A TRIPS-megállapodás nem határozza meg a „jogsértő termék” fogalmát sem, azt a nemzeti jogokra és a nemzeti bíróságokra hagyja. A TRIPS-megállapodásban a jóhiszemű harmadik személyek védelme korlátozottan jelenik meg, például a 44. cikkben az ideiglenes intézkedések tekintetében kimondja a megállapodás, hogy a tagállamok nem kötelesek az ilyen intézkedéseket jóhiszemű harmadik személyekkel szemben biztosítani. Ezzel szemben a javaslat általában korlátozza a jóhiszemű harmadik személyekkel szembeni fellépést.¹⁶⁷ Ez a korlátozás addig él, amíg a jóhiszeműség megállapítható, ha a jóhiszemű jogsértő a jogsértésről való tudomásszerzés után nem szünteti meg a jogsértő tevékenységet vagy állapotot, az igényérvényesítési lehetőségek teljessége megnyílik. Az irányelvjavaslat egyik legjelentősebb újítása az üzleti titok jogi eljárásokban való védelmét szabályozó rész, amely a TRIPS-megállapodásban csak korlátozottan szerepel. A TRIPS-megállapodás 39. cikk (3) bekezdése tárgyában szűkítetten, a gyógyszer- és mezőgazdasági vegyi termékek vonatkozásában mondja ki, hogy a tagállamoknak hatékony eljárási szabályokat kell alkalmazniuk az engedélyezés során, amely alkalmas arra, hogy az üzleti titok/know-how nyilvánosságra kerülését megakadályozza. A 42. cikk már általánosabban fogalmazva mondja ki, hogy „az [igényérvényesítési] eljárás tartalmazzon szabályokat a bizalmas információk meghatározására és védelmére, feltéve, hogy ez nem ütközik az érvényes alkotmányos követelményekbe”.¹⁶⁸ Ilyen alkotmányos követelmény a bírósági eljárások teljes nyilvánossága, amit egyes tagállamokban kivételt nem engedve vesznek komolyan.¹⁶⁹ Az irányelvjavaslatban az „in camera” eljárás általánossá tételével az üzleti titok védelmét kifejezetten előmozdítják a jogi eljárásokban. A szankciórendszer tekintetében a TRIPS-megállapodás az általános szintjén marad, szemben a javaslattal, amely igen részletezően szerepelteti a szóba jöhető intézkedéseket és szankciókat. Azonban a vámjogi szabályokat a kettő közül csak a TRIPS-megállapodás szerepelteti, nyilván a belső piacon létrejött vámunió miatt ezek a szabályok uniós viszonylatban feleslegesek, de harmadik országok vonatkozásában az irányelvjavaslat is szerepeltethetne szabályokat, kérdés, hogy ezek mennyire alkalmazhatók az üzleti titok vonatkozásában. Figyelemre méltóak még a TRIPS-megállapodás vitarendezési eljárást lehetővé tevő rendelkezései, azonban ezek helyettesítésére is megfelelő csatornák állnak az Európai Unió szerveinek a rendelkezésére, itt főként a kötelezettségszegési eljárásra és az Európai Unió Bírósága előtt emiatt folytatott perre gondolhatunk.

¹⁶⁷ L.: javaslat: i. m. (132), 12. cikk (3) bekezdése, a jogszabályhely a vagyoni kompenzációt jóhiszeműség esetén is előírja.

¹⁶⁸ TRIPS-megállapodás 42. cikk 5. mondata.

¹⁶⁹ A TRIPS-megállapodás kommentárja dél-amerikai és délkelet-ázsiai országokat említ. L.: *Garvais*: i. m. (107), p. 570.

6. ÖSSZEGZÉS, AZ IRÁNYELVJAVASLAT KRITIKÁJA

Az üzleti titokra és a know-how-ra vonatkozó szabályozás tagállami szinten – ahogy azt a dolgozat korábbi fejezeteiben bemutattuk – szerteágazó és széttartó, így az Európai Bizottság számára érthető módon szinte kihagyhatatlan harmonizációs terület. Ugyanakkor a kitűzött célok és az előrebocsátott hasznok nem feltétlenül valósulnak majd meg a javaslat nyomán. Azt már korábban jeleztük, hogy a javaslat egyik legnagyobb hátulütője a minimumszabály-jelleg, amelynek nyomán csupán csekély mértékű jogharmonizáció valószínűsíthető európai uniós viszonylatban. A javaslat igen széles mozgásteret enged a tagállamoknak (csakúgy, mint a TRIPS-megállapodás, amelynek nyomán a most kifogásolt szabályozási környezet kialakult az EU-ban), amelynek következtében a jogegységesítés – mint fő cél – megkérdőjeleződik. Természetes, hogy a jogegységesítés során körültekintően és óvatosan kell eljárni, ugyanakkor a túlzott óvatosság következtében elképzelhető, hogy az üzleti titok jogi szabályozásának egységesítésére törekvő kísérlet megbukik. A javaslatban fellelhető bizonytalanságok és a szabad átültetés révén valószínű, hogy a jelenlegi szabályozás továbbgondolása fog csupán bekövetkezni, a tagállamok a javaslatához közelítve, de a jelenlegi szabályozást fel nem adva próbálnak majd megfelelni az irányelvjavaslatnak. Még ha nem is vagyunk ennyire borúlátóak, a Bizottság által elérni kívánt pozitív eredmények megvalósulása azért nem teljesen biztos. Ezen túlmenően az előkészítő tanulmány I. által vázolt gazdasági érvek sem feltétlenül állják meg a helyüket, egy kicsit úgy tűnik, mintha a számokkal a saját előfeltevésüket próbálták volna bizonyítani a Bizottságban, nem pedig a számok alapján próbálták volna megalapozott döntést hozni. Arra a kérdésre, hogy nőtt-e az elmúlt tíz évben az üzletititok-/know-how-jogsértés veszélye, a válaszadók 11,5%-a válaszolta, hogy jelentős mértékben nőtt, míg 26,6%-a válaszolta, hogy csekély mértékben, a maradék 61,9% szerint nem nőtt vagy éppenséggel csökkent a kockázat.¹⁷⁰ Ez a 38%-os adat persze nem hagyható figyelmen kívül, azonban nem is kifejezetten nyugtalanító, és nem feltétlenül kellene azonnali cselekvésre sarkallnia. Arra a kérdésre pedig, hogy az elmúlt tíz évben volt-e kísérlet az üzleti titok/know-how jogtalan megszerzésére, felhasználására, a válaszadók 79,5%-a nemmel („nem volt olyan kísérlet, amiről tudomásunk lenne”) felelt.¹⁷¹ Amit mindenképpen pozitívumként kell értékelnünk a javaslatban, az a kísérlet az üzleti titok/know-how védelmének biztosítására a jogi eljárásokban. Ez az igen fontos terület megalapozottan került a javaslatba, kérdés persze, hogy az átültetés során milyen mértékű harmonizáció valósul meg. Pozitívumnak tekinthető, hogy a büntetőjogi harmonizációról lemondott a Bizottság, ez részben a hatástanulmány javaslatára, részben pedig a szankcionálás arányossága – a büntetőjog *ultima ratio* jellege – miatt maradt el. E területen ráadásul a polgári jellegű szankciók hatásosabbak – legalábbis megfelelően hatásosak – lehetnek, még akkor is, ha a javaslat a punitív jellegű kártérítéseket elveti. Jelen tanulmány

¹⁷⁰ Előkészítő tanulmány I.: i. m. (118), p. 126.

¹⁷¹ Előkészítő tanulmány I.: i. m. (118), p. 127.

szerzőjének véleménye szerint a javaslat minimumszabály-jellege és a normaszöveg bizonytalanságai miatt jelenlegi formájában nem lesz képes ellátni az általa kitűzött célt, csupán az Európai Unió Bíróságának az előzetes döntéshozatali eljárások miatti ügyterhe fog növekedni, amennyiben az irányelvjavaslatot elfogadják. A jogegységesítés azonban nem elvetendő ötlet, tekintettel arra, hogy egyszerűbbé teheti az Unión belüli jogalkalmazást, és a vállalkozások számára is könnyebbséget jelenthetne szellemi tulajdon-jogi portfóliójuk fenntartásában. Ennek során azonban következetesebben kell eljárni, a bizonytalanságok megszüntetése és a teljes harmonizáció megkövetelése lenne a helyes út, amennyiben az Európai Bizottság komolyan gondolja az üzleti titok és a know-how szabályozásának harmonizációját.

A TÉRBELI FORMÁK OLTALMAZHATÓSÁGA

I. A CIKK CÉLJA

Manapság már nem létezhetünk anélkül, hogy ne találkoznánk ezernyi termékkel, reklámmal, illetve az ezekről alkotott pozitív vagy negatív fogyasztói és versenytársi ítélettel nap mint nap. Ahhoz, hogy a rengeteg, számunkra felkínált lehetőség között kiigazodjunk a piacon, hatalmas segítséget nyújtanak a védjegyek és formatervezésiminta-oltalmak az általuk betöltött, később ismertetett funkcióik megvalósításával. Emellett ahhoz, hogy ezen iparjogvédelmi formák a fogyasztói társadalom által támasztott követelményeknek meg tudjanak felelni, megfelelő szabályozási háttérre és jogalkalmazásra van szükség, amelyek keretei tágabbak, mint az országhatárok. Ezért mind az európai, mind a nemzeti szabályozás tekintetében megfigyelhető az a tendencia, hogy a védjegyoltalmat és a formatervezésimintaoltalmat már a tisztességes piaci versenyen alapuló gazdaság alapvető elemeinek tekintik. Érdeemes emellett megemlíteni azt is, hogy a fogyasztóvédelemben betöltött szerepük is igen jelentősnek számít.

A tanulmány a térbeli formák oltalmazhatóságának lehetőségeit törekszik mélyebben feltárni – egy térbeli alakzaton való kizárólagos megszerzés nem csupán formatervezésimintaoltalom útján lehetséges, hanem a védjegyek újabb generációja is alternatívát kínál. Sőt, e két iparjogvédelmi forma határterülete igen jelentős kérdéseket vet fel, illetve számtalan érdekességgel szolgál úgy a szabályozás terén, mint a jogászai gyakorlatban.

II. ALAPVETÉSEK

II.1. „Szellem a palackban”

A különböző iparjogvédelmi jogoknak más és más az oltalmi tárgya. Ezek bemutatásához, szemléltetésképpen, képzeljünk el egy üveget, benne valamilyen itallal. Egyáltalán nem képzelenség, hogy ezen a palackon egyidejűleg szinte az összes oltalmi forma fennálljon.

* A szerző 2015-ben végzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán. A tanulmány a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Ujvári János diplomadíj-pályázatán 2015-ben védjegy kategóriában első díjat nyert dolgozat szerkesztett változata.

Az üveg tartalmának receptúráját a gyártó gazdasági érdekeinek megfelelően nem biztos, hogy érdemes szabadalommal¹ óvni, mivel ez a védelem maximálisan húsz évig tarthat. Amennyiben a jogosult biztos abban, hogy titokban tudja tartani a receptet, jobban járhat, ha a Ptk. 2:47. § (2) bekezdésében² foglalt know-how jogintézményét veszi igénybe. Így nincs bejelentési kötelezettsége, a megalkotás pillanatától megilleti a védelem, amely addig tart, míg a titka ki nem tudódik, közkinccsé nem válik. Ez elvileg örökké is tarthat.

¹ A szabadalmi oltalom tárgya a találmány. Szabadalmazható minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány a technika bármely területén. [Posteinerné Toldi Márta (szerk.): Iparjogvédelem. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2012, p. 28.] Az oltalmi formát részletesen a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény rendezi.

² Az üzleti titokkal azonos védelemben részesül az azonosításra alkalmas módon rögzített, vagyoni értéket képviselő műszaki, gazdasági vagy szervezési ismeret, tapasztalat vagy ezek összeállítása (e törvény alkalmazásában: védett ismeret), ha a jóhiszeműség és tisztesség elvét sértő módon szerzik meg, hasznosítják, közlik mással vagy hozzák nyilvánosságra. E védelemre nem lehet hivatkozni azzal szemben, aki a védett ismerethez vagy az azt lényegében helyettesítő hasonló ismerethez
a) a jogosulttól független fejlesztéssel, vagy
b) jogszerűen megszerzett termék vagy jogszerűen igénybe vett szolgáltatás vizsgálata és elemzése útján jutott hozzá.

Magára az üveg kialakítására mint háromdimenziós formára háromféle oltalom is megszerzhető. Az első a használati minta,³ amely valamely tárgy kialakítására, szerkezetére, részeinek elrendezésére vonatkozhat. Nem szerzhető azonban ilyen oltalom a tárgynak nem minősülő termékekre, tehát olyan dolgokra, amelyeknek nincsen határozott térbeli kiterjedésük. Ilyenek lehetnek a különböző porok, folyadékok, biológiai keverékek, kompozíciók. Így tehát az italra, amelyet az üveg tartalmaz, nem lehetne használatiminta-oltalmat szerezni.⁴ E tanulmány témája szempontjából a két leglényegesebb védelmi lehetőség a térbeli védjegy és a formatervezési minta (dizájn).⁵ E két iparjogvédelmi jogintézmény, az általuk oltalomban részesített megjelölés természete, oltalmi idejük és egyéb sajátosságai a továbbiakban kerülnek részletes kifejtésre.

A címkén egy klasszikus ábrás védjegy található. Talán ez a legalkalmasabb védjegytypus arra, hogy a fogyasztók az áru és gyártója közötti kapcsolatról tájékozódjanak. A tanúsító védjegyek speciális szabályozás alá tartoznak.⁶ A tanúsító védjegy olyan védjegy, amely meghatározott minőségű vagy egyéb jellemzővel bíró árukat vagy szolgáltatásokat azzal különböztet meg más áruktól vagy szolgáltatásoktól, hogy e minőségüket vagy jellemzőjüket tanúsítja.⁷ A tanúsító védjegy szabályzatát összeállító és bejelentő védjegyjogosult saját maga tanúsítás céljából nem használhatja a védjegyet, csupán engedélyezheti azt mások számára, ha a követelményeinek megfelelnek. Szintén van rá esély, hogy együttes védjeggyel találkozunk a címkén.⁸ A vásárlók földrajzi árujelzőkkel⁹ is találkozhatnak a csomagoláson. Ezek olyan megjelölések, amelyek egy földrajzi megnevezést tartalmaznak (vagy egyértelműen egy meghatározott földrajzi területre utalnak), és amelyekhez többlet jelentéstartalom járul – egyfelől a hozzájuk kötődő termékek révén, másfelől pedig az érintett termékek valamely

³ A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény szabályozza ezt az oltalmi formát. A használatiminta-oltalom esetében az oltalom tárgya az a szakmai fortély, mely eddig nem volt a „köz” birtokában, tehát nem mondható el róla, hogy a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló megoldás lenne. Szükséges azonban kiemelni, hogy nem képezheti önmagában az oltalom tárgyát sem eljárás, sem szervezési megoldás, hanem ennek a „leleménynek” kézzelfogható, tárgyasult formában meg kell jelennie a terméken vagy a termékben. A palack példájánál maradván ilyen lehet az üveg oly módon való kialakítása, mely a csomagban való szállítást és értékesítést megkönnyíti. Bár meg kell jegyezni, hogy csupán a mintával elért előnyösebb, gazdaságosabb hatás (olcsóbb szállíthatóság) nem igazolhatja a mintaoltalommal elért kizárólagos jogosultság megszerzését, ehhez még az is szükséges, hogy a minta az éppen aktuális és releváns technika állásához feltalálói gondolon alapuló műszaki információval tudjon hozzájárulni.

⁴ *Posteinerné*: i. m. (1), p 83–85.

⁵ A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény.

⁶ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény XIV. fejezete rendezi a kérdést.

⁷ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 101. § (1) bekezdése alapján.

⁸ „Az együttes védjegy olyan védjegy, amely valamely egyesület, köztestület vagy egyesülés (a továbbiakban együtt: egyesület) tagjainak áruit vagy szolgáltatásait különbözteti meg mások áruitól vagy szolgáltatásaitól, az együttes védjeggyel megjelölt áruk vagy szolgáltatások minősége, származása vagy egyéb tulajdonsága alapján.” [A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 96. § (1) bekezdése alapján.]

⁹ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény hetedik és nyolcadik része alapján.

tulajdonsága, minősége vagy hírneve és a megjelölés által felhívott földrajzi terület közötti kapcsolat révén. Így az oltalom kollektív védelmet jelent az adott területen tevékenykedő személyeknek, akik adott esetben a termékleírásban meghatározott követelményeknek megfelelően állítják elő vagy dolgozzák fel az árut. Ezenkívül semmilyen többletkritériumnak nem kell megfelelniük, együttesen jogosultak a megjelölés használatára.¹⁰

A címkén feltüntetett fantázianevet, amelyre védjegyként oltalom szerezhető, adott esetben szerzői jog¹¹ is védheti. (Ha például „Harry Potter-féle Báj Ital”¹² lenne feltüntetve a palackon.) Abban az esetben, ha a szerző (díj ellenében vagy ingyenesen) nem járult hozzá ahhoz, hogy ezt a nevet (rajzot, mintát stb.) feltüntessék a gyártók, szerzői jogi jogsértést lehet megállapítani. *„A szerző művéhez kapcsoló érdekvédelmét abszolút szerkezetű jogviszony biztosítja, amelynek alapján mindenki köteles tartózkodni attól, hogy a szerzőt megillető jogosultságok gyakorlását megsértse.”*¹³

Ez a sokféle védelmi lehetőség és az ezek által létrehozott oltalmi rendszer alkalmas lehet arra, hogy egy adott terméket „hézagmentesen” lefedjen. Sok esetben a gazdasági realitások nem indokolják az összes védelem igénybevételét. Annak eldöntéséhez, hogy mikor melyik oltalmi formát vagy formákat érdemes megszerezni, szükséges a szellemi tulajdon valamennyi jogintézményének széles körű és mélyreható ismerete. Sokszor figyelembe kell venni, hogy melyik jogosultság mennyi ideig állhat fenn, illetve az sem mindegy, hogy párhuzamosan szerezzük-e meg az oltalmakat, vagy ha nem, akkor milyen sorrendben érdemes a bejelentéseket megtenni. Ezt a problémakört a háromdimenziós védjegyek és a formatervezési minták összefüggésében vizsgáljuk, mert a valamennyi oltalmi formára kiterjedő vizsgálat meghaladná e tanulmány kereteit.

II. 2. Az iparjogvédelem természetére vonatkozó jogtudományi elméletek

A szellemi alkotások jogára vonatkozó jogtudományi elméletek között találhatunk közjogi és magánjogi megközelítést,¹⁴ illetve megkülönböztetünk dualista és monista irányzatot. A dualista nézet arról szól, hogy minden szellemi alkotásra vonatkozó szabályozás két oldalból tevődik össze, a személyiségi és a vagyoni jogok összességéből. A monisták vagy azt vallják, hogy az egyik oldal olyannyira fontos, hogy eltörlül mellette a másik, vagy megkísérelnek olyan szintézist megfogalmazni, amely lehetővé teszi a két oldal összeolvadását.¹⁵ Annyi bizonyos, hogy a különböző oltalmi formák esetében különböző fontosságú mind a személyiségi, mind a vagyoni oldal. Ez egyrészt az oltalom tárgyának sajátosságaiából, más-

¹⁰ Dr. Jókúti András: Iparjogvédelem. Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, Budapest, 2012, p. 145–149.

¹¹ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény.

¹² Könyvsorozat címe esetén állapította meg a szerzői jog bitorlását a bíróság a BH 1999/548. ügyben.

¹³ Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog – Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2012, p. 117.

¹⁴ Lásd II. 1.

¹⁵ Ez utóbbira példa a kombinációs elmélet, amely a két oldal szétválaszthatatlansága mellett érvel.

részt az általam megszerzésének céljából fakad. A védjegyek esetében a személyiségi jogok szinte teljesen jelentéktelenek, a formatervezési mintánál a két oldal szinte azonos súlyú, a szerzői jogban pedig tradicionálisan az alkotó jogait helyezik előtérbe. A két oldalt elképzelhetjük így egymás mellé téve, de akár egymásnak feszülő, ellentétes érdekként is. Hiszen míg az alkotó érdeke mindenkor az, hogy ezt a minőségét és művét mindenki tiszteletben tartsa, addig a társadalom – főleg a fogyasztói társadalom – hajlamos arra, hogy mindent beárazzon, azaz megvásárolhatóvá, hozzáférhetővé tegyen. A társadalom állandó érdeke a technológiai, gazdasági fejlődés. A közösség érdekeit tartja előbbre valónak a közkincselmélet, amely az Egyesült Államokban népszerű. Az elmélet Samuelson híres világítótorony-példázatától ered. A világítótorony olyan közjószág vagy közkincs, amelyet akár végtelen számú személy is szabadon használhat egy időben (potenciális ubikvitás), mégsem fogy el. Attól még, hogy az egyik ember tájékozódik a segítségével, a másinak nem jut kevesebb a fényéből. A kérdés az, hogy a szellemi alkotások is ilyen természetűek-e? Ha azonban senki sem fizet, mindenki csak fogyaszt, akkor milyen érdek fűződik a fejlesztéshez, alkotáshoz? Mivel a vagyoni, gazdasági érdekek is fontosak az alkotóknak, ezért ingyen nem fognak dolgozni. Ez viszont azt jelenti, hogy a szellemi alkotások nem minősülnek közkincsnek, így célszerűnek tűnik piaci alapon szervezni őket.

Ahhoz, hogy milyen nagy gazdasági és vagyoni jelentősége lehet egy iparjogvédelmi jognak, elég a védjegyekre gondolnunk. Sokszor olvashatók olyan cikkek, amelyek rangsorba állítják az adott év legértékesebb márkáit. Az ezekben közzétett adatok meghatározzák, hogy körülbelül mennyi dollárt ér egy-egy brand. Így könnyen megbecsülhetjük ezt az előbbi értéket az adott vállalkozás piaci kapitalizációjával¹⁶ (market capitalisation) összevetve, hogy ezek a védjegyek (a márkákat minden esetben bejegyezték védjegyként) a piaci szereplők egész vagyonának hány százalékát teszik ki, hiszen a piaci kapitalizáció értéke értelemszerűen korrelál a vállalat egész vagyonának értékével. Érdekességként álljon itt egy három védjegy értékére vonatkozó elemzés a 2013. évi adatok alapján:

- A Google piaci kapitalizációja 338,69 milliárd USD,¹⁷ és a márka értéke (brand value) 113,7 milliárd USD.¹⁸ Ez alapján 33,5% a Google védjegy értéke a Google piaci kapitalizációjához képest.
- Az SAP piaci kapitalizációja 94,74 milliárd USD,¹⁹ míg védjegyének értéke 34,36 milliárd USD.²⁰ Így az eredmény 36%.

¹⁶ A piaci kapitalizáció értékét úgy kapjuk meg, hogy a részvények árfolyamát összeszorozzuk az összes kibocsátott részvény számával.

¹⁷ <http://finance.yahoo.com/q?s=GOOG>.

¹⁸ <http://www.businessinsider.com/the-20-most-valuable-brands-in-the-world-2013-5?op=1>.

¹⁹ <http://finance.yahoo.com/q?s=SAP>.

²⁰ <http://www.businessinsider.com/the-20-most-valuable-brands-in-the-world-2013-5?op=1>.

- Az OTP Bank piaci kapitalizációja 5344 millió USD,²¹ védjegyének értéke pedig 754 millió USD,²² tehát eredményül 14%-ot kapunk.

Az előbbiekben levezetett eredményekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a védjegyek értéke meglepően nagyarányú a piaci szereplők egész vagyonához képest. Főleg ha megfontoljuk, hogy mekkora infrastruktúrával rendelkezik egy bank vagy egy szoftvercég (irodaházak, számítógép- és gépjárműpark stb.), míg a gazdasági szereplők védjegye a köztudatban csupán egy „rajz” vagy „jelzés”. Így nem csoda, hogy kialakultak olyan elméletek, amelyek versenyjogi megközelítésből erednek, illetve amelyek a vevőkörhöz fűződő jogot (droit de clientèle) hangsúlyozzák.

A fizikai és eszmei javak ellentétpárja köré épül a tulajdon-, valamint az „immateriális jószág” teória. A tulajdont mint abszolút szerkezetű jogviszonyt²³ kiemelő elmélet félre teszi azt az általános polgári jogi tételt, amely szerint a tulajdon tárgy csupán testi tárgy lehet.²⁴ A szellemi alkotások szabályozását a dologi jogi tulajdon analógiájára kívánja rendezni. Menyhárd Attila szerint „a szellemi alkotások joga az egyik ütközőpontja azoknak az elhatárolási kérdéseknek, amelyek a dologi jog határait vonják meg más jogterületekkel (személyhez fűződő jogok védelme, kötelmi jog) szemben. A szellemi alkotások jogának magyar rendszere a személy és a tulajdon éles szétválasztásán alapszik; ebben a rendszerben a szerző, a szabadalmas, a védjegyjogosult stb. személyhez fűződő jogai forgalomképtelenek, és ezzel a szellemi alkotást a megalkotó (bejegyzett jogosult) személyiségéhez kapcsolják, annak mintegy elválaszthatatlan részévé téve azt. Hazai jogunkban a szellemi alkotás ezért nem szellemi tulajdon. Ugyanakkor a hasznosítási jogosultságok átengedhetősége, a vagyoni jogok forgalomképességének biztosításával, a szabályozást a szellemi alkotásokat tulajdonként kezelő angolszász jogrendszerekhez közelíti.”²⁵ Az immateriális javak felől történő megközelítés helytelennek tartja ezt. Követői azt vallják, hogy a szellemi értékeket sosem lehet a fizikai dolgokkal azonosként kezelni. Talán édesmes úgy tekinteni erre a vitára, hogy miközben a szellemi alkotások rendszerének megértéséhez „mankóként” használhatjuk a tulajdon fogalmát, nem feledjük, hogy tárgyának sajátosságai miatt bizonyos esetekben eltérésekkel szembesülhetünk.

²¹ <http://brandirectory.com/profile/otp-bank>.

²² <http://brandirectory.com/profile/otp-bank>.

²³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 5:13. §-a alapján:

(1) A tulajdonost tulajdonjogának tárgyán – jogszabály és mások jogai által megszabott korlátok között – teljes és kizárólagos jogi hatalom illeti meg.

(2) A tulajdonost megilleti különösen a birtoklás, a használat, a hasznosítás, a hasznok szedésének és a rendelkezés joga.

(3) A tulajdonosnak joga van minden jogosulatlan behatás kizárására.

²⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 5:14. § (1) bekezdése alapján: A birtokba vehető testi tárgy tulajdonjog tárgya lehet.

²⁵ Menyhárd Attila: Dologi jog. ELTE Eötvös Kiadó – Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2010, p. 19.

II.3. Az iparjogvédelmi jogok alkotmányos és alapjogi fundamentuma

Alapvető tétel egy jogállamban, hogy az összes elfogadott jogszabálynak – így a formatervezési mintákra és a védjegyekre vonatkozó szabályozásnak is – meg kell felelnie az alaptörvényben meghatározott alkotmányos és alapjogi kritériumrendszernek.²⁶ Vonatkozik ez a védelem megszerzése, fenntartása vagy törlése érdekében indított eljárásokra, valamint azokra az anyagi jogi rendelkezésekre, amelyek meghatározzák ezen jogintézmények mibenlétét. Az alapjogi vizsgálatot nemzeti és nemzetközi szinten is elvégezhetjük. A nemzetközi szintén Magyarországra szempontjából az Európai Unióhoz való csatlakozással alkalmazni vállalt joganyag és az Unió elsődleges jogforrásaiban meghatározott princípiumok szerepe a legfontosabb. Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződésben felsorolt négy alapszabadság közül az áruk (II. Cím) és szolgáltatások (IV. Cím 3. fejezet) a közösség területén való szabad mozgásának biztosítása bír relevanciával. Fontos megemlíteni a VII. és a XVII. Cím iparra és az ágazatban megvalósuló verseny elősegítésére vonatkozó célkitűzéseit is.²⁷ Az eljárásjogi garanciák tekintetében az Európai Unió Alapjogi Chartája²⁸ ad iránymutatást. Itt megtalálhatunk olyan garanciákat, amelyeket az uniós intézményeknek, így a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak is be kell tartania az eljárásai lefolytatása során. Ilyen például a 41. cikkben kifejtett, a megfelelő ügyintézéshez való jog,²⁹ vagy a megkülönböztetés 21–22.

²⁶ Alaptörvény B és R cikke alapján.

²⁷ E célból – összhangban a nyitott és versengő piacok rendszerével – fellépésük arra irányul, hogy:

- felgyorsítsák az ipar alkalmazkodását a strukturális változásokhoz;
- ösztönözzék egy olyan környezet kialakítását, amely az Unió egész területén kedvez a kezdeményezéseknek és a vállalkozások – különösen a kis- és középvállalkozások – fejlődésének;
- ösztönözzék egy olyan környezet kialakítását, amely kedvez a vállalkozások közötti együttműködésnek;
- elősegítsék az innovációs, kutatási és technológiafejlesztési politikákban rejlő ipari lehetőségek jobb kihasználását.

²⁸ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 83/399 HU(2) 2010. 3.30.

²⁹ (1) Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy ügyeit az Unió intézményei, szervei és hivatalai részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.

a) mindenkinnek a jogát arra, hogy az őt hátrányosan érintő egyedi intézkedések meghozatala előtt meghallgassák,

b) mindenkinnek a jogát arra, hogy a személyére vonatkozó iratokba a bizalmas adatkezeléshez, illetőleg a szakmai és üzleti titkokhoz fűződő jogos érdekek tiszteletben tartása mellett betekintszen,

c) az igazgatási szervek azon kötelezettségét, hogy döntéseiket indokolják.

(3) Mindenkinnek joga van ahhoz, hogy az Unió a tagállamok jogában foglalt közös általános elvek alapján megtérítse számára az intézményei és alkalmazottai által feladatuk teljesítése során neki okozott károkat.

(4) Mindenkinnek lehetősége van arra, hogy a Szerződések nyelveinek valamelyikén írásban forduljon az Unió intézményeihez, és ugyanazon a nyelven kapjon választ.

cikkben olvasható tilalma.³⁰ Megállapítható, hogy a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal és az uniós gyakorlat az iparjogvédelmi jogokat kvázi tulajdonjogként kezeli, ezért az anyagi jogi szabályozáshoz kapcsolódik a 17. cikkben meghatározott tulajdonhoz való jog.³¹

Magyarország Alaptörvénye, és így a nemzeti belső jog nagyon hasonló megoldásokat tartalmaz a témában, hiszen az Alaptörvény E³² és Q³³ cikke szabályozza a közösségi és a nemzetközi jogforrások magyar jogrendszerbe való integrációját. Ekképpen az Alaptörvényben megtalálhatók a tulajdon védelmére (XIII. cikk), a tisztességes és megkülönböztetéstől mentes hatósági ügyintézésre (XXIV–XXV. cikk), illetve a vállalkozás szabadságára, a fogyasztók védelmére és a gazdasági verseny elősegítésére [M] cikk] vonatkozó rendelkezések is. Az I. cikk általánosságban garantálja az alapvető emberi jogok érvényesülését.

A vállalkozás szabadsága azt jelenti, hogy ha valamely személynek olyan, gazdaságilag hasznosítható ötlete támad, amellyel szervezett keretek között szeretne megjelenni a piacon, ezt – bizonyos korlátokkal – szabadon megteheti. A formatervezési minták és a védjegyek abban segítik ennek a megvalósítását, hogy kizárólagos jogot biztosítsanak a jogosultnak. Így, például egy nagyon dekoratív és népszerű használati tárggyal csupán a jogosult vagy a jogosult engedélyével rendelkező személy jelenhet meg a piacon. Ez az abszolút természetű, kizárólagos jog akár a gazdasági verseny korlátját is jelenthetné. Mivel a verseny fenntartásához nagyobb társadalmi érdek fűződik, mint a jogosult tulajdonszerű jogának a biztosításához, ezért a formatervezési minták oltalmáról szóló törvény meghatározza a jogosultság megszerzésének maximális időtartamát.³⁴ Ezzel a szabályozás két problémát is orvosol. Egyrészt motiválja a személyeket újabb és újabb minták előállítására, hiszen ők tudhatják, hogy a tervezés során felmerült gazdasági erőfeszítéseik megtérülnek, harmadik személyek másolásától, utánzásától védve vannak. Másrészt viszont, mivel a törvény nem ad időben

³⁰ (1) Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.

(2) A Szerződések alkalmazási körében és az azokban foglalt különös rendelkezések sérelme nélkül, tilos az állampolgárság alapján történő minden megkülönböztetés.

Az Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget.

³¹ A 17. cikk (2) bekezdése alapján, amely így rendelkezik: „A szellemi tulajdon védelmet élvez.”

³² (1) Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében.

(2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján – az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig – az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja.

(3) Az Európai Unió joga – a (2) bekezdés keretei között – megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

(4) A (2) bekezdés szerinti nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

³³ A (2) bekezdés szerint: „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.”

³⁴ A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény 19. §-a alapján.

korlátlan jogot senki számára, a hosszabb távú, folyamatos újítás és innováció is biztosított, nem reked meg az emberiség egy adott kor szintjén. A tervezők nem „dőlhetnek hátra”, amint megalkottak egy sikeres mintát.

A védjegyek esetében lehetséges az, hogy folyamatos megújítással, korlátlan ideig álljon fenn az oltalom.³⁵ Ez az eltérés a védjegyek funkciójából ered. A védjegyeket azon célból jegyzik be, hogy azok a vállalkozást megkülönböztessék más vállalkozásoktól.³⁶ Itt megfigyelhető a vállalkozás szabadságának a biztosítása, hiszen a piacra lépő, de főleg a már hosszabb ideje a piacon tevékenykedő szereplőknek ehhez fontos érdekük fűződik. A fogyasztóvédelemben is jelentős területnek számít, mert a vállalkozások megkülönböztethetőségén keresztül az általuk előállított termékek és szolgáltatások eredetéről is képet alkothat a fogyasztó.

II.4. A formatervezési minta és a védjegy hazai szabályozásának rövid bemutatása, jogi sajátosságaik táblázatos összevetése

Az előző fejezetekben a hasonlóságokkal foglalkoztunk, melyek abból adódnak, hogy mind a formatervezésiminta-oltalom, mind a védjegy jog iparjogvédelmi kategória. A mélyebb szabályozás szintjén már láthatóak az igen szignifikáns különbségek is, amelyeket az alábbi táblázat tartalmaz. A két oltalmi forma részletes vizsgálatát a jelen tanulmányban mellőzzük, annak keretei csak az alábbi összefoglalót teszik lehetővé.

Szempont	Formatervezésiminta-oltalom	Védjegyoltalom
A vonatkozó nemzeti törvény	A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény.	A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény.
A jogviszony jellege	Negatív tartalmú, abszolút szerkezetű jogviszony ³⁷	Negatív tartalmú, abszolút szerkezetű jogviszony.
Az oltalmazhatóság feltételei	Újdonság és egyéni jelleg.	Grafikai ábrázolhatóság ³⁸ és megkülönböztetőképesség.
Az oltalom kezdete	Visszaható hatállyal, a bejelentés napjától (<i>ex tunc</i>). Kivéve a lajstromozás nélküli közösségi mintaoltalmat, itt a nyilvánosságra jutás az oltalom kezdetének időpontja.	Visszaható hatállyal, a bejelentés napjától (<i>ex tunc</i>).

³⁵ A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 11. §-a alapján.

³⁶ A tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 6. §-a alapján: „Tilos valamely forgalomképes ingó dolgot (a továbbiakban: termék) vagy szolgáltatást a versenytárs hozzájárulása nélkül olyan jellegzetes külsővel, csomagolással, megjelöléssel – ideértve az eredetmegjelölést is – vagy elnevezéssel előállítani, forgalmazni vagy reklámozni, továbbá olyan nevet, árujelzőt vagy egyéb megjelölést használni, amelyről a versenytársat, illetve annak termékét, szolgáltatását szokták felismerni.” Ez a rendelkezés megfelelő mértékű, korábbi forgalmazás esetén alkalmazható.

³⁷ Az azonosságokat a táblázatban dőlt betűkkel jelöltük.

³⁸ A 2013-ban közzétett módosító javaslat arra tett sikeres kísérletet, hogy eltávolítsa a grafikai ábrázolhatóság követelményét a 207/2009/EK rendelet 4. cikkéből, amely a védjegy fogalmát határozza meg.

Szempont	Formatervezésiminta-oltalom	Védjegyoltalom
Az oltalom időtartama	Alapvetően 5 év, amelyet legfeljebb négy alkalommal meg lehet hosszabbítani. Így maximálisan 25 év. Kivétel a lajstromozás nélküli közösségi dizájn, amelynek az esetében az oltalmi idő 3 év alatt lejár.	10 év. Igény szerint, korlátlanul meghosszabbítható.
Az oltalom megszűnésének esetei	– <i>Oltalmi idő lejárt;</i> – <i>lemondás;</i> – megsemmisítés.	– <i>Oltalmi idő lejárt;</i> – <i>lemondás;</i> – <i>törlés;</i> – <i>(tényleges) használat hiánya;</i> – <i>a megkülönböztetőképesség elvesztése;</i> – <i>megtévesztővé válás;</i> – <i>a jogosult jogutód nélküli megszűnése.</i>
Kizáró okok	A minta jellegzetességeire külön-külön vizsgálhatók az alábbi kizáró okok. Ez a szabály azzal függ össze, hogy egy termék része is kaphat oltalmat. Amennyiben a felsoroltak közül bármely kizáró ok fennáll a termék minden jellegzetességeire vonatkozóan, attól függetlenül, hogy egyébként új és egyéni jellegű, nem lehet oltalmazni. A kizáró okok: – a termék külső kialakítása, jellegzetessége csupán abból fakad, hogy azt egy másik termékkel össze lehessen kapcsolni, építeni; – <i>olyan megjelölés használata, amely ütközik más korábbi iparjogvédelmi jogába vagy tényleges használatba vagy más korábbi szerzői jogába;</i> – <i>közrendbe ütközés;</i> – <i>közkeréksbe ütközés;</i> – <i>vallási vagy egyéb meggyőződést kifejező jelképek vagy felségjelzések engedély nélküli felhasználása;</i>	– <i>Grafikailag nem ábrázolható;</i> – <i>közrendbe ütközés;</i> – <i>közkeréksbe ütközés;</i> – <i>vallási vagy egyéb meggyőződést kifejező jelképek vagy felségjelzések engedély nélküli³⁹ felhasználása;</i> – <i>korábbi elsőbbségi nappal bejegyzett védjeggyel való összetéveszthetőség a megjelölés és a védjegy azonosága vagy hasonlósága miatt;</i> – <i>vagy korábbtól fogva ténylegesen használt lajstromozatlan megjelölés, más korábbi szerzői vagy iparjogvédelmi jogába való ütközés (viszonylagos kizáró ok – a jogosult hivatkozására vizsgálandó);⁴⁰</i> – <i>a megjelölésnek nincs megkülönböztetőképessége (általában akkor, ha a megjelölés fajtánév, minőség, mennyiség jelzésére használatos⁴¹ vagy üzleti kapcsolatokban szokásosan használt kifejezés);</i>

³⁹ Az engedélyt, ha a megjelölés az Európai Unióval kapcsolatos jelzés, a tagállamoknak az Európai Bizottságtól, nem tagállamoknak pedig a Tanácstól lehet kérni. Magyar felségjelzés használatát illetően a Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiéről szóló 2011. évi CCII. törvényt kell alkalmazni, amelynek a címer és a zászló használatára vonatkozó rendelkezései szarkalatosnak minősülnek, és 2012. január 1-jén léptek hatályba.

⁴⁰ Az összes többi megjelölt ok abszolút jellegű.

⁴¹ Kivéve: tanúsító és együttes védjegyek esetén. (A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 96-102. §-a alapján.)

Szempont	Formatervezésiminta-oltalom	Védjegyoltalom
Kizáró okok	– <i>korábbi elsőbbségi nappal bejegyzett mintával való összeütközés;</i> – <i>külső jellegzetesség kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye.</i>	– a védjegy formája az áru jellegéből következik; – <i>a műszaki hatás eléréséhez szükséges forma;</i> – az áru értékének lényegét jelentő forma – a fogyasztók megtévesztésére alkalmas megjelölés; – rosszhiszemű védjegybejelentés.
Fennáll-e használati kötelezettség?	Nem.	Igen, az oltalom fenntartásának feltétele az, hogy a védjegyet használják.
Az alkotó helyzete	A személyes és <i>vagyon</i> i jogok kiegyensúlyozottabb helyzetben vannak. Az alkotó és a minta szorosabb kapcsolatban áll egymással.	Csak <i>vagyon</i> i jellegű jogosítványok. A védjegy megalkotójának a személye nem fontos.
Az oltalom tárgya	Szellemi alkotásnak minősülő minta, amely egy egész termék vagy a terméknek csupán egy része. Lehet termékek összefüggő csoportja is (készlet). Az oltalmi forma minden esetben a <i>termék külső megjelenését vagy díszítését</i> védi.	Valamilyen <i>megjelölés</i> , amely nem szükségképpen kell, hogy szellemi alkotás is legyen, bár a legtöbb esetben a megjelölés szerzői műnek is minősül. A megjelölés sokféle lehet. ⁴²
Újdonságrontó tények figyelembe vétele	Vizsgálni kell.	Nem kell vizsgálni.
Ki lehet jogosult?	<i>A szerzőt vagy a jogutódját</i> illeti meg. A jog több személyt is megilletget egy időben. Alkalmazotti és szolgálati mintaoltalom is létezik.	<i>A védjegy bejelentője, az ő jogutódja, illetve bárki, akinek a jogosultak a jogot átruházzák.</i> Lehetséges a megjelölések megosztott használata is. ⁴³

⁴² A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 1. § (2) bekezdése alapján: Védjegyoltalomban részesülő megjelölés lehet különösen:

- a) szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket és a jelmondatokat;
- b) betű, szám;
- c) ábra, kép;
- d) sík- vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját;
- e) szín, színösszetétel, fényjel, hologram;
- f) hang; valamint
- g) az a)–f) pontokban felsorolt egyes megjelölések összetétele.

⁴³ A védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény 63. § (1) bekezdése: A bejelentő – a védjegy lajstromozása kérdésében hozott döntés meghozatalának napjáig – megoszthatja a bejelentést

- a) az erre történő hivatali felhívást [59. § (2) bek.] megelőzően, ha egy bejelentésben több megjelölésre igényelt oltalmat; illetve,
- b) ha az árujegyzék szétválasztásával meghatározott áruk, illetve szolgáltatások tekintetében külön-külön igényli az oltalmat.

Szempont	Formatervezésiminta-oltalom	Védjegyoltalom
Az SZTNH hatásköre	<i>Az oltalom megadása, megújítása, megszünés megállapítása, megsemmisítése, megosztása, nyilvántartás, hatósági tájékoztatás és a nemleges megállapítás, továbbá a közösségi mintaoltalmi rendelkezések alkalmazásából eredő ügyek.</i>	<i>A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának hatáskörébe a következő védjegyügyek tartoznak:</i> – a védjegy lajstromozása; – a védjegyoltalom megújítása; – a védjegyoltalom megszünésének megállapítása; – a védjegy törlése; – a védjegyoltalom megosztása; – a védjegybejelentések és a védjegyek nyilvántartása; – a hatósági tájékoztatás. <i>A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának hatáskörébe tartoznak a közösségi védjegyrendszerre és a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó rendelkezések alkalmazásából eredő ügyek is.</i>
A bejelentés megtétele	<i>Elsőbbségi igényt csak olyan bejelentési kérelemre lehet alapozni, amely legalább a minta ábrázolását és megnevezését, a bejelentő nevét és címét, valamint a megadásra vonatkozó kérelmét tartalmazza.</i>	<i>Elsőbbségi igényt olyan bejelentésre lehet alapozni, amelyben megjelölték a bejelentő nevét és címét, a megjelölést és az árujegyzéket a vonatkozó szabályok szerint,⁴⁴ illetve a megadásra vonatkozó kérelmet.</i>
Az oltalom terjedelme, hatálya, korlátai	<i>A minták lajstromában szereplő, mellékelt fénykép, illetve rajz vagy más grafikai ábrázolás határozza meg. A jogosult nem tilthat el mást a minta magán- vagy kísérleti célú használatától és az idézés vagy iskolai oktatás okán végzett cselekményektől.</i>	<i>A védjegylajstromban feltüntetett, valamint az ahhoz megtevéstésig hasonló megjelölésekre terjed ki. A hasonlóság megállapítása tekintetében az árujegyzékre, valamint a jó hírű védjegyek kategóriájára is figyelemmel kell lenni.</i>
Az oltalom megsértése	<i>Az követi el, aki az oltalom alatt álló mintát a jogosult engedélye nélkül használja.</i>	<i>Az követi el, aki az oltalom alatt álló megjelölést a jogosult engedélye nélkül használja.</i>
Nemleges megállapítás lehetősége	Van.	Nincs.
Funkciója	<i>A vásárló figyelmének felkeltése a termék kialakítása révén.</i>	<i>Számos funkció kapcsolódik hozzá:</i> – megkülönböztető funkció; – reklámfunkció; – védőfunkció; – eredetmegjelölő funkció; – minőségjelző funkció.

⁴⁴ A kérdés tárgyalásakor kiemelkedő jelentősége van az Európai Bíróság IP Translator-ügyben hozott döntésének (C-307/10).

Szempont	Formatervezésiminta-oltalom	Védjegyoltalom
Fajtái	A termék egészét védő oltalom és a terméknek csupán egy részét védő oltalom.	– Szó, szóösszetétel, beleértve a személyneveket és a jelmondatokat; – betű, szám; – ábra, kép; – sík- vagy térbeli alakzat, beleértve az áru vagy a csomagolás formáját; – szín, színösszetétel, fényjel, hologram; – hang; valamint – ezek összetétele.

III. SZABÁLYOZÁS ÉS GYAKORLAT

III.1. A párhuzamos oltalom elve és az oltalmi formák történeti fejlődése röviden

A védelem megszerzéséhez szükséges feltételrendszerre – mindkét vizsgált oltalmi formával kapcsolatban – már az előző fejezetben utaltunk. Azt még mindenképpen fontos hozzátenni az eddigiekhez, hogy a tételes jogi szabályozásra vetett első pillantással úgy tűnhet, hogy sem a közösségi, sem a nemzeti szabályozás nem kezeli különbözőképpen a térbeli és az egyéb védjegyeket.⁴⁵ Elvileg ha az általánosan megfogalmazott pozitív feltételek fennállnak (megkülönböztetőképesség és grafikailag ábrázolhatóság), és a negatív feltételek hiányoznak (nem áll fenn kizáró ok), a háromdimenziós védjegy lajstromozása megtörténhet. Ez azért fontos, mert amennyiben a formatervezési minta bejegyzéséhez szükséges kritériumok is teljesülnek, elméletben nincs kizárva a párhuzamos oltalom megszerzése sem. Így ugyanazon a terméken időben egyszerre állhat fenn védjegy- és dizájnoltalom is akár közösségi, akár nemzeti szinten. A párhuzamos oltalom elvét a Fővárosi Bíróság igen találóan a Lego-döntés kapcsán fogalmazta meg a következőképpen: „Önmagában nem lehet a védjegyoltalom akadálya, hogy a formát korábbi szabadalomban⁴⁶ már leírták vagy bemutatták, mert egy adott áru egyszerre többfajta iparjogvédelmi oltalomban is részesíthető, feltéve, hogy ezek feltételei külön-külön fennállnak.”⁴⁷ Ez azonban számos nehézségbe ütközik, amit az időbeliséggel kapcsolatos problémáknál tárgyalunk részletesen. Itt elegendő arra utalni, hogy már a térbeli formára történő védjegyoltalmat is, bár elvileg nem vonatkozik rá külön szabályozás, a gyakorlatban mégis nehezebb megszerezni, mert a megkülönböztetőképesség nehezebben bizonyítható, mint más védjegyfajták esetében.⁴⁸ Pedig, mint arra az ECTA

⁴⁵ Linde, Winward, Rado egyesített ügyek C-53/01, C-54/01, C-55/01.

⁴⁶ Vagy akár más korábbi jog kapcsán meghatározásra került, akár dizájnként is.

⁴⁷ A Fővárosi Bíróság 3. Pk.630.755/2005/13. számú végzése alapján.

⁴⁸ Linde, Winward, Rado egyesített ügyek C-53/01, C-54/01, C-55/01.

(European Communities Trade Mark Association)⁴⁹ egyik tanulmánya is rámutat, nem áll rendelkezésünkre olyan tény, amelyből arra lehetne következtetni, hogy a térbeli formákat a fogyasztók nehezebben társítják a termék előállítójához, származásához. Sőt, azt láthatjuk, hogy pontosan arra mutat a tendencia, hogy egyre gyakrabban figyelhető meg ez a fajta fogyasztói képzettársítás manapság.⁵⁰

Az természetesnek hat, hogy egy formatervezési minta esetében a tervező három dimenzióban gondolkodik, az azonban történeti fejlődés eredménye, hogy a védjegyjogban is, szó szerint, teret nyertek az ilyen formák. A hagyományos védjegyek szavakból, betűkből, számokból, személynevekből álltak. Az új típusú, modern védjegyek már illat-,⁵¹ hang-⁵² vagy színvédjegyek⁵³ is lehetnek. A modern védjegyeknek a szabályozás által való megengedhetősége abból fakad, hogy a fogyasztók egyre inkább képessé váltak arra, hogy a termékekhez és szolgáltatásokhoz rendelt formák alapján képet alkossanak a termék gyártójáról, jellemzőiről, minőségéről. Így a szabályozásnak alkalmazkodnia kellett a korszerű fogyasztóról kialakult képhez. Az Európai Közösség kezdettől fogva arra törekedett, hogy a piaci versenyt elősegítse, ennek megvalósításában az iparjogvédelmi jogosultságoknak mint gazdasági jogintézményeknek is szerepet szánt,⁵⁴ továbbá az Unión belüli jogharmonizációs törekvések is közrejátszottak az új típusú védjegyeknek a tagállamok jogrendszereiben való elterjedéséhez. Számos tagállam nemzeti jogában a térbeli védjegy oltalomképesége biztosítva volt már a csatlakozást megelőzően, voltak azonban olyan államok, ahol a csatlakozás hívta életre ezt a lehetőséget. A térbeli védjegyek is új típusú védjegyek, és ezen belül is több alkategóriába sorolhatók be:

1. azok a megjelölések, amelyek a csomagolás külső formájának integráns részeiből állnak;
2. a csomagolás egészének kialakításából álló megjelölések;

⁴⁹ <http://www.ecta.org> (2013. 11. 01.).

⁵⁰ http://www.ecta.org/IMG/pdf/ecta_preliminary_comments_on_mpi_proposals_-_6_may_2011.pdf (2014. 10. 27.).

⁵¹ Erre egyébként eddig nem volt lehetőségük a vállalkozásoknak és magánszemélyeknek sem az Unió szintjén, sem nemzeti szinten. Ezt az Európai Bíróság többek között a Sieckmann-ügyben (C-273/00.) mondta ki előzetes döntéshozatali eljárása során. Megállapította, hogy sem kémiai képlet, sem szavakkal történő körülírás, de még illatminta letétbe helyezése vagy ezek kombinációja sem elegendő a grafikai ábrázolhatósághoz. Ez a gyakorlat az új védjegyrendelettel változni fog, hiszen a grafikai ábrázolhatóság hiánya már nem fog a feltétlen kizáró okok közé tartozni a védjegyek bejegyzése tekintetében. Az új védjegyrendelet annak a védjegyjogi reformcsomagnak a részét képezi, amely várhatóan 2016-ban lép életbe, és számos ponton módosítja a jelenleg hatályos szabályozást. Az új rendelet és irányelv tervezetének a szövege az alábbi linkeken érhető el: rendelet: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9547-2015-ADD-1/en/pdf>; irányelv: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9547-2015-ADD-2/en/pdf>.

⁵² Például a „Shield Mark-ügy” (C-283/01).

⁵³ Például a „Libertel-ügy” (C-104/01), színösszetételre (kék-sárga) vonatkozott a „Heidelberger-ügy” (C-49/02).

⁵⁴ Hag-ügy (C-10/89), melyben kifejtésre került, hogy a torzításmentes verseny elérésének egyik eszköze a védjegyjog.

3. azok a megjelölések, amelyek az áruk egyes integráns részeiből állnak;
4. azok a megjelölések, amelyek az áru egészének kialakításából állnak;
5. szolgáltatásokra vonatkozó térbeli megjelölések.⁵⁵

A térbeli védjegyek nagy előnye, hogy az aktuális igényeknek megfelelnek, azonban több hátrányuk is van. Teljes mértékben felkavarják az eddigi állóvizet a szellemi alkotások strukturális felépítésének és a védjegy jog belső szerkezetének a felborításával. Ahogy arra a „szellem a palackban” problémakörrel kapcsolatban utaltunk, egy adott formára vonatkozóan többféle oltalom is fennállhat egyidejűleg. Ez pedig számos jogértelmezési és gyakorlati problémához vezethet. A védjegy jog belső koherenciája eddig sértetlen volt, mivel az áruk és az árujelzők élesen elváltak egymástól. Ez a térbeli védjegyek esetén már nem mondható el. Míg a közösségi felfogás a védjegyekkel kapcsolatban az, hogy elősegítik a gazdasági verseny fejlődését és fenntartását, addig ha egy térbeli formára kizárólagos monopóliumot szerezhet a jogosult akár az idők végezetéig – mintegy kisajátítva azt –, ez szembemegy azzal a közérdekkel, hogy formatervezési megoldások bizonyos idő után közkinccsé váljanak.

A formatervezési minták is lehetnek sík- és térbeliek, témánk szempontjából azonban a térbeli minták bírnak relevanciával. Minta lehet ezenkívül egy termék egészének vagy részének megjelenése, amelyet a termék külső kialakítása eredményez. Ezek a külső jellemzők eredményei lehetnek a díszítésnek, az anyaghasználatnak, a színválasztásnak is. Gyűjtemények, komplex egységek is oltalmazhatók, például egy húsvéti díszekből álló sorozat. Csupán az összetett termékek esetén követelmény, hogy a forma minden eleme külső nézőpontból is látható legyen a termék rendeltetésszerű használata során. Nem is gondolnánk, de ezek a minták nagyon régi történeti gyökerekkel rendelkeznek a magyar jogban. Önálló tárgyként való szabályozásuk, osztrák hatással, már a 19. század közepén megjelent.⁵⁶

III.2. Tájékozott használó vagy átlagos fogyasztó?

A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény⁵⁷ 1. § (1) bekezdése szerint: „*Formatervezési mintaoltalomban (a továbbiakban: mintaoltalomban) részesülhet minden új és egyéni jellegű formatervezési minta (a továbbiakban: minta).*” Az újdonságot mint pozitív oltalmi feltételt az oltalmi formák időbeliségével foglalkozó fejezetben vizsgáljuk. A másik kritérium, az egyéni jelleg – fogalmából adódóan – nagyon szoros relációt mutat a tájékozott használó és ehhez kapcsolódóan a védjegy jogi átlagos fogyasztó meghatározásával.

⁵⁵ Dr. Lukácsi Péter: Tartalomhoz a forma – a térbeli védjegyek oltalma. Védjegyvilág, 20. évf. 1. sz., 2010, p. 7; Frank N. Winkel: Formalschutz dreidimensionaler Marken. Carl Heymanns Verlag, Köln, 1979, p. 5.

⁵⁶ Orbán Andrea: A formatervezésminta-oltalom története Magyarországon 1858-tól napjainkig, Jogtudományi Közöny, 66. évf. 10. sz., 2006. október, p. 385–392.

⁵⁷ A továbbiakban Fmtv.

Mikor mondhatjuk azt, hogy egy mintának egyéni jellege van? A választ az Fmtv. 3. § szakaszában találjuk, mely így szól: „A mintának egyéni jellege van, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest a tájékozott használóra eltérő összbemutatót tesz. Az egyéni jelleg megítélésakor figyelembe kell venni, hogy a szerző – különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel – milyen alkotói szabadságfokkal⁵⁸ alakíthatta ki a mintát.” Így tehát ahhoz, hogy közelebb kerülhessünk az egyéni jelleg megértéséhez, ki kell derítenünk, hogy milyen jellemzőkkel bír, és hogyan tekint a termékekre a tájékozott használó. A tájékozott használó fogalmával és figyelmének szintjével az Európai Unió Bírósága először a „POG-üggyel” kapcsolatban foglalkozott, és megállapította, hogy ezt a fogalmat úgy kell értelmezni, mint a védjegyjogban alkalmazandó átlagos fogyasztó (akitől nem várnak el semmilyen különleges ismeretet, és aki általában nem hasonlítja közvetlenül össze az ütköző védjegyeket) és a komoly technikai ismeretekkel rendelkező szakember között elhelyezkedő köztes fogalmat. Tehát, a tájékozott használó fogalmát úgy lehet értelmezni, mint amely – akár személyes tapasztalata, akár az adott ágazatra vonatkozó kiterjedt ismeretei folytán – nem átlagosan figyelmes, hanem különösen éber használót jelöl. Következésképpen magának a tájékozott használónak a természetéből fakad, hogy amikor lehetséges, a termékeket közvetlenül összehasonlítja. „A hasonló összbemutatót értékelő, a viszonyítás alapjául szolgáló alany a ’tájékozott használó’. Ez utóbbi lehet – bár nem feltétlenül – a végső felhasználó, aki akár teljesen figyelmen kívül hagyhatja a termék megjelenését (például, ha ez egy gépkocsi belső része vagy a javítás során kicserélt eleme). Ezen esetekben a ’tájékozott használó’ az a személy, aki az elem kicserélését elrendeli. Feltételezzük az ipari formatervezésre vonatkozó ismeretek és elképzelések egy bizonyos szintjét, ennek jellegétől függően. Mindazonáltal a ’tájékozott használó’ fogalma azt is jelzi, hogy a hasonlóságot nem ’az ipari formatervezés szakértőinek’ szintjén kell megállapítani.” Érdemes kiemelni, hogy ennek során felhasználta a fellebbezési tanács által megfogalmazott meghatározást, amely szerint a pogok tájékozott használója lehet egy 5–10 éves gyermek (a termék végső fogyasztója) vagy a „saját termékeit ilyen típusú termékekkel népszerűsítő cég marketingigazgatója is”. „A Törvényszék továbbá pontosította, hogy „[a] tájékozott használó különösen éber, és a korábbi fejleményeket, azaz a szóban forgó termékre vonatkozó, a vitatott formatervezési minta bejelentésének napján vagy adott esetben az igényelt elsőbbség napján már nyilvánosságra jutott formatervezési mintákat illetően bizonyos fokú ismerettel rendelkezik”.⁵⁹ A tájékozott használó figyelmének szintjével kapcsolatban az Európai Unió Bírósága úgy vélekedett, hogy a tájékozott használó bár nem a szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztó, aki rendszerint egészében

⁵⁸ Az alkotói szabadságfok azt jelenti, hogy bizonyos termékek nagyon egyszerűek, vagy nagyon kevés variáció képzelhető el a dizájn tekintetében (például egy szívószál esetében). Így tehát ilyen esetben egyrészt a termék jellegére, másrészt pedig a kézműipari vagy ipari ágazat lehetőségeire, eszközeire, eljárásainak fejlettségére kell tekintettel lenni.

⁵⁹ C-281/10 P. sz. ügy (PepsiCo Inc.), ítélet 44. és 45. pontja.

érzekeli a formatervezési mintát, és nem vizsgálja annak egyes részeit, nem is olyan szakértő vagy szakember, aki képes részletesen megfigyelni az ütköző formatervezési minták között esetlegesen fennálló minimális eltéréseket.

Láthatjuk tehát, hogy míg az azonosság objektív kategória, az összetéveszthetőség hasonlóság fogalmának definiálásához, valamint az egyéni jelleg vizsgálatához szükséges volt a bírói gyakorlat által kialakított mérce bevezetése. Ez a különbség a Vt. 4. § (1) bekezdésében a viszonylagos kizáró okok között jelenik meg.

„Nem részesülhet védjegyoltalomban:

- a) **azonos** áruk, illetve szolgáltatások tekintetében a korábbi védjeggyel azonos későbbi elsoöbbségű megjelölés;
- b) a megjelölés, amelyet a fogyasztók **összetéveszthetnek**⁶⁰ a korábbi védjeggyel a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt.”

A 12. § a védjegyoltalom tartalma körében is visszautal az előbb vázolt problémára. „A védjegyoltalom alapján a védjegyjogosultnak kizárólagos joga van a védjegy használatára.

(2) A kizárólagos használati jog alapján a védjegyjogosult bárkivel szemben felléphet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ

- a) a védjeggyel **azonos** megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel;
- b) olyan megjelölést, amelyet a fogyasztók a védjeggyel **összetéveszthetnek** a megjelölés és a védjegy azonossága vagy hasonlósága, valamint az érintett áruk, illetve szolgáltatások azonossága vagy hasonlósága miatt; vagy
- c) a védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölést a védjegy árujegyzékében szereplőkkel **nem azonos vagy azokhoz nem hasonló árukkal**, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, feltéve, hogy a védjegy belföldön **jóhírnevet** élvez, és a megjelölés használata sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztető képességét vagy jóhírnevét.”

Az utolsóként hivatkozott c) pont esetén érdemes megjegyezni, hogy a védjegy jogosultja főszabály szerint csak bizonyos árukategóriákra nézve szerzi meg a védjegyoltalmat.⁶¹ A

⁶⁰ Az Európai Unió Bírósága a „Sabel–Puma-ügyben” (C-251/95) határozta meg a védjegyek összetéveszthetőségének kritériumai körében, hogy azt az érzetet kell alapul venni, mely a fogyasztóban a védjeggyel kapcsolatban mint összbnyomás felmerül. Ez a fogyasztói érzet vizuális, fonetikai és fogalmi szinten vizsgálendő. A formatervezési minták esetében a gyakorlat nem ennyire szigorú, mert sokszor egy jellegzetes díszítőelem újragondolása vagy a termék továbbfejlesztése a meghatározó vizuális elemek megtartása mellett elengedhetetlen ahhoz, hogy a fogyasztó számára már ismerős, azonosítható elemeket felidézze. Ráadásul bizonyos esetekben az alkotói szabadságfok sem engedi meg a nagy változtatásokat.

⁶¹ Ezek az árukategóriák nemzetközileg meghatározottak és egységesek, amit a Nizzai Osztályozás biztosít: http://szttnh.gov.hu/adatbazisok/nizzai_osztalyozas.html.

bejelentési kérelemben kell megjelölni ezeket az áruajtákat, és ebből kiindulva a hivatal a megkülönböztetőképeséget és a bejegyzés kritériumait mindegyik árukategóriára vizsgálja. A jó hírű védjegyek esetében az oltalom kiterjesztett lehet, mivel valamennyi áruosztályban védelmet szerezhetnek. De milyen védjegyek tartoznak ebbe a csoportba? Ha „a jó hírű védjeggyel azonos vagy ahhoz az összetéveszthetőségig hasonló megjelölés alapos ok nélküli használata sértene vagy tisztességtelenül kihasználná a védjegy megkülönböztető képességét vagy hírnevét”,⁶² és a jogosult annak használatához nem járult hozzá, akkor megvalósul a bitorlás. A jó hírnév fogalma úgy határozható meg, hogy az áruval vagy szolgáltatással érintett vásárlóközönség nagy része valamely mértékben ismeri az adott védjegyet. Ennek megállapításánál vizsgálni kell a védjeggyel ellátott áruk piaci részesedését, a jogosult általi védjegyhasználat intenzitását, annak földrajzi kiterjedtségét⁶³ és a vállalkozások által a védjegy reklámozására fordított pénzüsszegek mértékét.

A nagyobb mértékű védelem az Európai Unió Bírósága által az Adidas-Solomon-ügyben⁶⁴ kimondottak alapján valósul meg. A Bíróság itt azt fogalmazta meg, hogy elegendő olyan hasonlóság a jó hírű védjegy és a későbbi megjelölés között, melynek az a hatása, hogy a vásárlóközönség a két megjelölés között valamilyen kapcsolatot létesít. Ez akkor valósulhat meg, ha például a védjegyet tisztességtelenül kihasználó személy úgy próbál meg anyagi haszonra szert tenni, hogy kihasználja a jó hírű védjegy a piacon már megszerzett presztízsét, vonzerejét akár azzal, hogy hasonló áruk,⁶⁵ szolgáltatások tekintetében, de nem hasonló áruk, szolgáltatások tekintetében is arra utal, hogy ő és a védjegyjogosult valamilyen kapcsolatban állnak egymással.

Védjegyek	Formatervezési minták	Szabadalmak
Átlagos fogyasztó	Tájékozott használó	Szakember
Nincsenek különleges ismeretei a termékről, a terméket nem hasonlítja össze. A bíróságok abból a feltevésből indulnak ki, hogy az átlagfogyasztóban elmosódott kép él a termékekről. (Ezért is fontos a jó hírnevű védjegyek kategóriája, ahol a kiindulópont az, hogy a fogyasztónak nincsenek mélyebb ismeretei a piaci viszonyokról.)	Bizonyos szinten rendelkezik a termékre vonatkozó ismeretekkel, képes arra, hogy a termékeket „egymás mellé téve” vizsgálja meg. Személyes tapasztalata vagy az adott ágazatra vonatkozó ismereteinek köszönhetően különösen éber fogyasztó.	Nagyon komoly technikai ismeretekkel rendelkezik az adott ágazatban, hiszen a mindennapokban, hivatásszerűen foglalkozik a termékben megtestesülő műszaki megoldással.

⁶² Lontai, Faludi, Gyertyánfy, Vékás: i. m. (13), p. 293–294.

⁶³ Ezt a Bíróság a Pago-ügyben (C-301/07) vizsgálta.

⁶⁴ (C-408/01).

⁶⁵ Ezzel a kérdéssel foglalkozott a Bíróság a L'Oréal-ügyben (C-487/07).

III.3. A funkcionalitással kapcsolatos szabályozás

Szükséges leszögezni, hogy a nemzeti védjegy- és formatervezésiminta-jogok – köztük a magyar jog is, a közösségi szabályozással együtt – tiltják azon térbeli formák oltalmazását, amelyeket kizárólag azért alakítottak ki, hogy egy bizonyos műszaki hatás elérhetővé váljon, vagy a termék külső jellegzetessége kizárólag a termék műszaki rendeltetésének a következménye.

A magyar jog ezeket a tilalmakat a következő rendelkezéseiben fogalmazza meg:

– a formatervezési mintákra vonatkozóan az Fmtv. 6. § (1) bekezdésében: *„Nem részesülhet mintaoltalomban a külső jellegzetesség, amely kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye”;*

– a védjegyekre vonatkozóan a Vt. 2. § (2) b) pontjában, a feltétlen kizáró okok között találhatjuk a tilalmat: *„Ki van zárva a védjegyoltalomból a megjelölés, ha kizárólag olyan formából áll, amely az áru jellegéből következik, vagy amely a **célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges**, illetve amely az áru értékének a lényegét hordozza.”*⁶⁶

Ami a közösségi rendeleteket illeti, a Tanács 6/2002/EK rendelete a közösségi formatervezési mintáról így fogalmaz a 8. cikk (1) bekezdésében: *„Nem részesülhet közösségi formatervezésiminta-oltalomban a külső jellegzetesség, amely kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye.”* A Tanács 207/2009/EK rendelete a közösségi védjegyről a 7. cikk (1) e) pontban a magyar joghoz szintén hasonlóan fogalmaz: *„A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, ha kizárólag olyan formából áll amely*

i. az áru jellegéből következik; vagy

*ii. a **célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges**; vagy*

iii. az áru értékének a lényegét hordozza.”

Az itt megjelölt szabályozás és a jogszabályhelyek gyakorlati értelmezése képezi a funkcionalitás tágabb értelemben vett problémakörét.⁶⁷ Bizonyos, hogy az egyes tilalmak azért kerültek megfogalmazásra, mert a jogalkotó szükségesnek találta az egyes oltalmi formák egymástól való elhatárolását. Így például a *iii.* bekezdés szerint az a védjegy, amely kizárólag az áru értékének a lényegét hordozza nem lajstromozható, mert az ilyen térbeli formát formatervezési mintaként lehet csupán védelemben részesíteni. Így kívánják megelőzni többek között, hogy egy mintára a jogosult a maximum 25 évig tartó védelem helyett akár időben végtelen oltalmat szerezzen. A *ii.* bekezdés a védjegyek és a szabadalmak különválasztását hivatott megvalósítani, az *i.* bekezdésben pedig olyan formáról van szó, ami kizárólag az áru jellegéből következik, és ezáltal nem bír megkülönböztetőképeséggel,⁶⁸ és így nem

⁶⁶ A védjegyirányelv 3. cikk (1) bekezdésének e) pontja ugyanígy fogalmaz.

⁶⁷ A funkcionalitás szűkebb értelemben csupán a *ii.* bekezdésben megjelölt kitételre vonatkozik.

⁶⁸ A Tanács 207/2009/EK rendelete a közösségi védjegyről 7. cikk (1) b) pontja. A megkülönböztetőképeség hiánya egy további abszolút kizáró ok.

oltalmazható.⁶⁹ Ezt a helyzetet ahhoz lehet hasonlítani, amikor egy szóvédjegynél a szöveg abszolút leíró jellegű, és így nem oltalomképes. Ha az *i.* bekezdéshez kapcsolódó problémát részletesen szeretnénk kifejtetni, meg kell állapítanunk, hogy az Európai Unió Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletei sorrendiséget határoznak meg az egyes oltalomkizáró okok vizsgálata során. Így első lépésben az áru formáját, csomagolását oltalmazó megjelölések lajstromozásának akadályát képező, a három pontban felsorolt okokat, majd ha ezek nem állnak fenn, a megkülönböztetőképességet és a Vt. 2. § (2) *a)* pontjában meghatározott további kizáró okokat kell górcső alá venni.⁷⁰ Egyébként a bírói gyakorlatban összemosódik az áru jellegéből következő forma és a megkülönböztetőképesség megítélésének az elemzése. Ezért ez a feltételen kizáró ok elég ritkán kerülhet alkalmazásra.⁷¹ A Fővárosi Bíróság az egyik Lego-döntésben úgy találta, hogy a legókockát oltalmazó védjegy kialakítása nem következhet a termék jellegéből, mert az összeilleszthetőség lehetőségére, a kialakítást látva, az átlagos fogyasztó ugyan gondolhat, az összeillesztés mechanizmusára azonban nem.

Ugyanebben az ítéletben megfogalmazta, hogy az áru jellegéből következő forma alatt „*olyan forma értendő, amelyet a fogyasztó az áru természetére figyelemmel természetesnek tart. A térbeli megjelölés esetén ezért olyan különbségek meglétét kell értékelni, amelyek miatt a megjelölés a szabványtól vagy szokásostól jelentősen eltér, és ezáltal biztosítja a származásjelző funkciót.*”⁷²

⁶⁹ Lindt & Sprüngli-ügy, T-336/08.

⁷⁰ C-53-55/01 44–45. és C-299/99 74–76. pontja alapján:

„Since Article 3(1)(e) of the Directive is a preliminary obstacle that may prevent a sign consisting exclusively of the shape of a product from being registered, it follows that if any one of the criteria listed in that provision is satisfied, the sign cannot be registered as a trade mark. Nor, furthermore, can it ever acquire a distinctive character for the purposes of Article 3(3) through the use made of it (see Philips, paragraphs 74 to 76). However, if that preliminary obstacle is overcome, it is still necessary to ascertain whether a three-dimensional shape of product sign must be refused registration under one or more of the grounds for refusal set out in Article 3(1)(b) to (d).”

„Az említett 3. cikk (1) bekezdésének *e)* pontja tehát olyan megjelölésekre vonatkozik, amelyek nem minősülhetnek védjegynek, és előzetesen megakadályozhatja a kizárólag az áru formájából álló megjelölések lajstromozását. Ha a rendelkezésben említett feltételek közül csak az egyik teljesül, a kizárólag az áru formájából vagy e forma grafikai megjelenítéséből álló megjelölés nem lajstromozható védjegyként.”

⁷¹ Ugyanez a helyzet – mint azt a későbbiekben vizsgáljuk – a *iii.* pontban meghatározott, az áru értékének lényegét hordozó formával kapcsolatban is.

⁷² A Fővárosi Bíróság 3. Pk.630.755/2005/13. számú végzése alapján.

Érdekességgként megemlítendő, és a Vt., valamint az Fmtv. szoros koncepcionális kapcsolatára utal, hogy az Fmtv. hatálybalépésével módosította a Vt.-t. A módosítás abban állt, hogy a Vt. 2. § (2) b) pontjából a „kizárólag” szót elhagyták. Ez a változtatás a rendelkezés lényegi értelmét változtatta meg, és hatalmas visszalépést jelentett amellett, hogy a jogharmonizációs céloknak sem felelt meg. Ez azzal indokolható, hogy elméletileg és a gyakorlatban is tarthatatlan az az eljárás, hogy amennyiben akár egyetlen funkcionális részlet észlelhető a megjelölésben, az automatikusan azt eredményezi, hogy a forma védjegyoltalma nem lehetséges. Ez a térbeli formák oltalmazhatóságát megengedő nemzeti és közösségi rendelkezéseket üresítené ki. A jogalkotók, észelve a hibát és a harmonizációs kötelezettségeknek is eleget téve, az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról szóló 2003. évi CII. törvény 4. §-ával orvosolták azt. Ugyanis elmondható, hogy: *„Valamilyen funkciója, rendeltetése és jellege ugyanis minden árunak van – ez adja használati értékét –, így azonban a Vt. 2. §-a (2) bekezdésének b) pontja alapján lényegében minden áruforma kizárt volna a lajstromozásból, ami nyilvánvalóan nem volt a jogalkotó célja.”*⁷³

A három francia bekezdésben szereplő kizáró ok vizsgálatára az elsőbbség időpontja irányadó.⁷⁴ Emellett vitás az a kérdés, hogy mely megjelöléstípusokra lehet alkalmazni ezeket. Ami a magyar bírósági gyakorlatot illeti, a Fővárosi Törvényszék és a Fővárosi Ítéltábla⁷⁵ is kifejezetten úgy foglalt állást, hogy a szabályozás nemcsak a térbeli, hanem az ábrás védjegyekre is alkalmazható. Ezzel szemben a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala és az Európai Bíróság vonatkozó döntései⁷⁶ is akként rendelkeznek, hogy csupán a térbeli védjegyekre vonatkoztathatóak a kiemelt jogszabályi részek. Fontos megjegyezni, hogy az Európai Bíróság még nem fejtette ki a véleményét előzetes döntéshozatali eljárás során, csupán eseti döntéseiből következtethetünk álláspontjára.⁷⁷

III.4. Oltalmi formák az időben

Amennyiben rendelkezésünkre áll olyan térbeli forma, amelyet gazdaságilag hasznosítani szeretnénk, de nem kívánjuk, hogy azt kihasználva a piacon jelen lévő más szereplő is nyereséghez jusson, érdemes tervet készítenünk, amelynek tartalmaznia kell, hogy milyen oltalmi forma igénybevitelével és ehhez kapcsolódóan mennyi időre szeretnénk kizárólagos jogot szerezni.

⁷³ A Fővárosi Bíróság 3. Pk.630.755/2005/13. számú végzése alapján.

⁷⁴ Faludi Gábor, Lukácsi Péter (szerk.): A Védjegy törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, p. 50.

⁷⁵ A bitorlási eljárások első fokon a Fővárosi Törvényszék, másodfokon a Fővárosi Ítéltábla hatáskörébe és kizárólagos illetékességébe tartozó perek. A Fővárosi Törvényszék továbbá hatáskörrel és kizárólagos illetékességgel rendelkezik a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala mint közigazgatási hatóság által hozott döntések bírósági felülvizsgálatára is. E nemperes eljárások megváltoztatási kérelemre indíthatók meg (a Vt. 46/A. § (2)–(3) bekezdése alapján).

⁷⁶ Például a C-53-55/01 ítélet 72. pontjában leírtak alapján (Linde-ügy).

⁷⁷ Faludi, Lukácsi (szerk.): i. m. (74), p. 49.

Dönthetünk úgy, hogy csupán formatervezésiminta-oltalmat szeretnénk lajstromoztatni. Ilyen esetben azonban számolnunk kell azzal, hogy az oltalom, főszabály szerint, csupán öt évig áll fenn. Ezt követően maximálisan négy alkalommal hosszabbítható meg, de az oltalmi idő nem lehet hosszabb, mint huszonöt év. Ezután a mintánk közkinccsé válik, abból már bárki hasznot húzhat. Ezt az időtartamot tovább rövidíti az a tény, hogy a lajstromozási eljárás is időt vesz igénybe. Igaz, hogy az oltalom a bejelentés napjára visszamenő hatállyal jön létre, azonban ameddig a lajstromozás nem történik meg, addig a kérelmező bizonytalan jogi helyzetbe került. Nem lehet biztos benne, hogy lajstromozási kérelmét elfogadják. Tovább nehezíti a helyzetet, ha nem nemzeti, hanem közösségi mintaoltalmat igényelünk. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH, Office for Harmonization in the Internal Market) ugyanis nem vizsgálja meg olyan alapossággal a mintaként bejegyezni kívánt alakzatokat, mint a magyar nemzeti hivatal. Egyrészt csupán a formások tekintetében vizsgálja meg a bejelentést, nem készít kutatási jelentést sem. Másrészt az abszolút kizáró okok közül csak a közrendbe ütközést és a közérkölcse szempontjából sérelmet jelentő mintákat szűri ki.⁷⁸ Ez azt eredményezi, hogy bár könnyebb mintaoltalmat szerezni egy adott formára, de az a jog, amelyet ily módon a magáénak tudhat a bejelentő, nagyon labilis, sosem lehet tudni, hogy mikor támadja meg egy korábbi jogosult valamely törlési okkal. Azután, sem „lélegezhetünk fel” teljesen tehát, hogy megszereztük az oltalmat. Már csak azért sem, mert a mintaoltalomnak is vannak bizonyos korlátai, melyeket a Fmtv. 17. § szakaszában találunk, az Fmtv. 18. § szakaszában pedig a mintaoltalmi jog kimerülése került meghatározásra.

Amennyiben úgy gondoljuk, hogy időben korlátlan jogot szeretnénk szerezni, rögtön próbálkozhatunk a védjegyoltalom megszerzésével. Arra azonban számítanunk kell, hogy sok akadályba fogunk ütközni. Ilyen lehet, hogy bár elvileg ugyanolyan feltételekkel lehet oltalmat szerezni bármely védjegy típusra, ez az elv nem minden esetben érvényesül a gyakorlatban, nehezebb dolgunk van ugyanis a bizonyítással. A hatóság általában a megkülönböztetőképesség hiányára hivatkozva utasítja el a kérelmet,⁷⁹ ritkább esetben valamely speciális abszolút kizáró okot jelöli meg az elutasítás okaként. Ilyen lehet például az, hogy a megjelölést csupán a funkció ellátásának következtében alakították ki úgy, ahogy. Vagy az, hogy a megjelölés az áru értékének lényegét hordozza. Ellenbizonyításnak természetesen lehet helye az eljárásban, ilyenkor figyelembe lehet venni a releváns fogyasztói kör értékelését, a tervező szakemberek megjelölésről alkotott véleményét, a forma alkotójának szándékát is.

⁷⁸ Guidelines for Examination in the Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks And Designs) on Designs, p. 8–9. https://oami.europa.eu/tunnelweb/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/trade_marks/Draft_Guidelines_WP_2/23_examination_of_applications_for_registered_community_dizajns_en.pdf.

⁷⁹ Az M0802835 számú ügyből és ezt a döntést követően a Fővárosi Törvényszék által hozott 3. Pk. 20/2011/3. számú végzés segítségével azt a következtetést lehet levonni, hogy az olyan formák, amelyek pusztán megjelenése nem alkalmas arra, hogy a kérelmezőt vagy termékét megkülönböztesse, azonosítsa, nem lajstromozható. A bejegyezni kért palackforma csupán a megkülönböztetőképességét nem érintő eltérést mutatott a piacon fellelhető hasonló kialakítású flakonoktól.

A legerősebb érv az azonos funkciót betöltő, de alternatív formák léte szokott lenni. Csupán ennek a bizonyítása azonban egyes vélemények szerint nem lehet elengedő ahhoz, hogy egy formát védjegyként bejegyezzenek. Ezzel a kérdéskörrel kapcsolatban a bírói gyakorlat még bizonytalan. A BPHH és az uniós jogalkalmazás a már említett állásponton helyezkedik el. E fórumok úgy értelmezték a Philips–Remington-ügyben hozott döntést, hogy az kategorikusan kizárja a kérdéses formával műszakilag egyenértékű, de eltérő kialakítású alternatív formák vizsgálatát.⁸⁰ A magyar bíróságok⁸¹ és a témában jártas jogászközösség véleménye inkább az, hogy „a Philips–Remington döntés nem azt mondja ki, hogy az adott kizáró ok vizsgálata során az alternatív formákra egyáltalán nem lehet hivatkozni, hanem azt, hogy ha bebizonyosodik, hogy egy védjegy kizárólag olyan formából áll, amely a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, akkor ennek megdöntésére nem lehet arra hivatkozni, hogy vannak alternatív formák is.”⁸²

A védjegyoltalom sem korlátlan jog, itt elég arra utalni, hogy a jogosultat használati kötelezettség terheli, különben egy másik piaci szereplő akár az övével azonos védjegy használati jogosultságát is megszerezheti. A korlátokat a Vt. 15–18. § szakaszában találjuk meg.

Tervezésre leginkább azonban akkor van szükségünk, ha többféle oltalmat is szeretnénk szerezni ugyanarra a formára. Ezt a párhuzamos oltalom elvével összhangban minden további nélkül elérhetjük. Arra azonban tekintettel kell lennünk, hogy milyen sorrendben szerezzük meg a különböző oltalmi formákat. Ez az időbeliség problémája. Ugyanis ha először védjegyjogot szeretnénk kapni a térbeli alakzatra, akarattunkon kívül akadályozhatjuk magunkat a későbbiekben a mintaoltalom megszerzésében. Ez azért van így, mert a korábbi védjegy – bárki legyen is a jogosultja – újdonságrontó tényezőként veendő figyelembe a hatóság által a kérelem elbírálásakor. Ha azonban megfordítjuk a sorrendet, és először formatervezésminta-oltalmat igénylünk, akkor ez több előnnyel is jár a számunkra. Az első természetesen az, hogy ilyenkor nem kell számolnunk korábbi védjegyünk újdonságrontó hatásával. Másodsorban pedig ha a mintát használjuk a gazdasági életben, azt sokan megismerik. A sok reklámtevékenység és a boltok polcaira való kihelyezés következménye az lehet, hogy a formát a vásárlók az azt előállító, forgalmazó, kitaláló céggel fogják gondolatban összepárosítani. Ezzel megvalósul a védjegyek eredet- és minőségjelző funkciója. Végso soron elérjük, hogy a forma megszerzi a megkülönböztetőképességet, ezáltal pedig védjegyként oltalmazhatóvá válik. A Vt. 2. § (3) bekezdése szerint: „a megjelölés nincs kizárva a védjegyoltalomból, ha használata révén – akár az elsőbbség időpontja előtt, akár azt követően – megszerezte a megkülönböztető képességet.” Ez a megoldás az előbbieken említett bizonyítási nehézségeket is áthidalja.

⁸⁰ Faludi, Lukácsi (szerk.): i. m. (74), p. 52.

⁸¹ Fővárosi Ítéltábla 8.Pkf.25.201/2007/9.

⁸² Faludi, Lukácsi (szerk.): i. m. (74), p. 51.

Az eddigiekben hipotetikusán ugyanaz a személy ugyanarra a formára kívánta megszerezni egyik vagy másik oltalmi formát. Ha azonban elszakadunk a párhuzamos oltalmak elvétől, lehetséges az is, hogy egymással versengő piaci szereplők szeretnének ugyanolyan vagy hasonló térbeli alakzatra különböző időpontokban dizájn- vagy védjegyoltalmat szerezni. Ilyenkor már nemcsak a megjelölés lajstromozásának időpillanatához kapcsolódóan merülhetnek fel problémák, hanem a lajstromozást követően is. A következőkben ezeket a lehetséges esetköröket kíséreljük meg meghatározni.

Elsőként a Vt. 5. § (1) b) pontjában meghatározott viszonylagos kizáró ok⁸³ említendő, mely szerint: „Nem részesülhet védjegyoltalomban a megjelölés, amely más korábbi szerzői vagy iparjogvédelmi jogába ütközne, ideértve a növényfajta nevével való ütközést is.” Tehát, ha bármelyik piaci szereplőnek van korábbi formatervezésiminta- vagy védjegyoltalma az adott formára, erre a másik személy által kezdeményezett lajstromozási eljárás során hivatkozhat. „Eme rendelkezésnek célja, hogy lehetőség szerint megelőzzék az olyan helyzeteket, ahol különféle típusú kizárólagos jogok konfliktusba kerülnek egymással. Ezeknél a rendelkezéseknél a törvény szövege kifejezetten utal arra, hogy mások, azaz harmadik személyek korábbi jogairól van szó. Ezek a korábbi egyéb jogok – kivéve a fajtanevet és a két évnél nem régebben megújítás hiányában megszűnt oltalmú védjegyet – értelemszerűen csak akkor képeznek kizáró okot, ha még érvényben vannak. A korábbiság megítélésénél a védjegybejelentés, illetve a védjegy elsőbbségét kell figyelembe venni.”⁸⁴ A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nem veszi figyelembe automatikusan a kutatási jelentés elkészítése során a tudomására jutott egyező vagy hasonló védjegybe való ütközést.⁸⁵ Minden esetben a jogosult joga és lehetősége, hogy a védjegybejelentést megtámadja, és a jogsértő védjegy bejegyzését felszólalásával megakadályozza.⁸⁶ Itt is meg kell jegyeznünk azonban a Vt. 17. §-ában meghatározott belenyugvás és a 18. §-ában kifejtett védjegyhasználat elmulasztásának jogintézményét, mely a már védjeggyel rendelkező piaci szereplőre ró kötelezettségeket. Egyrészt azt, hogy amennyiben jogainak megsértését észleli, az ellen lépjen fel, másrészt pedig azt, hogy a megszerzett jogosultságaival éljen, az azokból eredő piaci előnyöket használja ki, mert ha nem teszi, kizárólagos jogával más személyeket zár el az adott védjegy használatától, így végső soron a piaci versenyt torzítja.

⁸³ A viszonylagos kizáró okok abban is különböznek az abszolút kizáró okoktól, hogy ezeket nem érvényesítheti akárki. Relatív kizáró okok alapján csak a korábbi akadályozó jog jogosultja nyújthat be felszólalást vagy kezdeményezheti a védjegy törlését. Továbbá viszonylagos kizáró okok alapján nincs kizárva a megjelölés az oltalomból, ha a korábbi akadályozó jog jogosultja a megjelölés védjegyként való bejegyzéséhez hozzájárul. Ezt consentnek nevezzük. A relatív kizáró ok, az abszolút kizáró okkal ellentétben, e nyilatkozat megszerzésével elháríthatóvá válik.

⁸⁴ Faludi, Lukácsi (szerk.): i. m. (74), p. 163.

⁸⁵ A nemzeti eljárás keretében, hivatalból végzett védjegykutatás nem terjed ki a már oltalom alatt álló formatervezési minták vizsgálatára.

⁸⁶ Vt. 60-60/A§ és 61/B- 61/H §.

Amennyiben a jogsértő megjelölést már lajstromozták, törlési kérelmet lehet benyújtani.⁸⁷ A törlés a védjegyvoltalom megszűnésének egyik esete. Ilyenkor a védjegyjogosultság a bejelentés napjára visszamenő hatállyal szűnik meg.⁸⁸ A védjegyet a hatóság akkor fogja törölni, ha az nem felel meg a törvényben meghatározott követelményeknek, vagy vele szemben kizáró ok áll fenn.⁸⁹

Sokszor érdemes hivatkozni a használat hiánya miatti megszűnési esetre,⁹⁰ és arra is, hogy a védjegy már nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, vagy az idők folyamán megtévesztővé vált a megjelölés az adott árukategóriában.⁹¹ Ezekre a megszűnési okokra való hivatkozás általában a bitorlási ügyekben⁹² merül fel, amikor a megjelölést lajstromoztatni kívánó személy számára nagyszerű eszközt jelentenek.

Az Fmtv. 10. §-a a védjegy törvényhez nagyon hasonlóan rendelkezik:

„Nem részesülhet oltalomban a minta, ha megkülönböztetésre alkalmas olyan megjelölést használ, amely másnak korábbi iparjogvédelmi jogába ütközne, vagy amelyet más korábbtól fogva ténylegesen használ belföldön, feltéve, hogy a megjelölésnek a mintában való használata a korábbi használó hozzájárulása hiányában jogszabályba ütközne.

Más korábbi szerzői jogát sértő minta nem részesülhet oltalomban.

Annak megítélésakor, hogy a jog, illetve a használat az (1) és a (2) bekezdés alkalmazása szempontjából korábbinak számít-e, a mintaoltalmi bejelentés elsőbbségét kell figyelembe venni.” A formatervezésiminta-oltalmi törvény azonban olyan lehetőséget is biztosít, ami a védjegyek esetében nem lehetséges, ez pedig a nemleges megállapítás, amely a bitorlási eljárások⁹³ kapcsán felmerülő vitás kérdéseket hivatott előre rendezni. Az Fmtv. 24. § szerint: *„Aki attól tart, hogy ellene mintaoltalom bitorlása miatt eljárást indítanak, az eljárás megindításáig kérheti annak megállapítását, hogy az általa hasznosított vagy hasznosítani kívánt termék nem ütközik valamely általa megjelölt minta oltalmába.*

⁸⁷ Az ilyenkor követendő eljárásra a Vt. 72–74. § szakasza az irányadó.

⁸⁸ Vt. 30. § (1) c) pont.

⁸⁹ A védjegy nem törölhető a Vt. 33. § a) pont alapján, ha a 8. § a) pontban meghatározottak szerint kielégíti az 1. §-ban meghatározott követelményeket, és a 2–7. § alapján nincs kizárva a védjegyvoltalomból.

⁹⁰ A Vt. 30. § (1) d) pont és a 34. § alapján.

⁹¹ A Vt. 30. § (1) e) pont és a 35. § alapján.

⁹² A Vt. 27. § alapján védjegybitorlást az követ el, aki a védjegyet jogosulatlanul használja.

⁹³ Az Fmtv. 22–23. § szerint: *„Ha a mintaoltalmi bejelentésnek vagy a mintaoltalomnak a tárgyát jogosulatlanul másnak a mintájából vették át, a sértett vagy jogutódja követelheti annak megállapítását, hogy a mintaoltalom egészen vagy részben őt illeti meg, valamint kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.*

A mintaoltalom bitorlását követi el, aki az oltalom alatt álló mintát jogosulatlanul hasznosítja.

A mintaoltalom jogosultja a bitorlóval szemben azokat a polgári jogi igényeket támaszthatja, amelyeket a szabadalmi törvény értelmében a szabadalmas érvényesíthet a bitorlóval szemben. A mintaoltalom bitorlása esetén a jogosult – külön jogszabály rendelkezései szerint – követelheti a vámhatóság intézkedését a bitorlással érintett vámárak forgalomba kerülésének megakadályozására.

A mintaoltalom bitorlása esetén a licencszerződés alapján hasznosító jogaira a szabadalmi törvény rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.”

A nemleges megállapítást kimondó jogerős határozat kizárja, hogy a megjelölt minta oltalma alapján ugyanarra a termékre vonatkozóan a mintaoltalom bitorlása miatt eljárást indítsanak.”

III.5. Bírószági döntésekben felmerülő konkrét problémák és válaszok

Ahhoz, hogy egyes jogintézményeket megismerhessünk, nemcsak a jogszabályokban leírt tételes jogot kell tanulmányoznunk, hanem annak gyakorlati alkalmazását is nélkülözhetetlen áttekinteni. Különösen fontos szerep jut – a téma szempontjából – a különböző szintű bíróságoknak és más jogértelmező, jogszolgáltató szervezeteknek, például a nemzeti és a közösségi hivataloknak. Az alábbiakban, korántsem teljes körűen, olyan jogeseteket mutatunk be, amelyek a felvázolt problémák megoldásához hozzájárultak. Tették ezt azért, hogy egy már régóta bizonytalan fogalom jelentését definiálták vagy akár azért, hogy a gyakorló jogászok által vitatott döntést hozták. Ezek a kritikák nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az élő és mindig változó jogot fejlesszék, és a modern követelményekhez, társadalmi, gazdasági, szociális viszonyokhoz igazítsák azt.

Bizonyíték a térbeli formaként lajstromozott védjegyek megkülönböztetőképességének fokozott nehézséggel járó igazolására – a Bang & Olufsen-ítélet⁹⁴

A Bang & Olufsen egy dán cég, mely elektronikai termékeket gyárt és forgalmaz. Kínálatába egy különleges ceruzát ábrázoló mikrofon is beletartozik, mely már a boltok kínálatában szerepelt, még mielőtt a mikrofon külső kialakítását ábrázoló védjegy közösségi lajstromozására sor került volna. A lajstromoztatni kívánt védjegy a következő térbeli megjelölés volt, a 9. és 20. áruosztályba tartozó termékekre:

⁹⁴ T-460/05.

Igen nagy csodálkozás kísérte az elbíráló döntését, mely szerint a megjelölés védjegyként nem lajstromozható a megkülönböztetőképeség hiányára tekintettel, illetve arra sem áll rendelkezésre megfelelő bizonyíték, hogy a megjelölés a megkülönböztetőképeséget a használat révén megszerezte volna. Az ügy az Európai Unió Bírósága elé került, ahol a felperes előadta azt a gyanakvását, mely szerint a BPHH más, nehezebben teljesíthető mércét állít fel a térbeli védjegyek oltalmazhatóságával kapcsolatban. Az ítélet 14. pontja utal erre: „Először is a felperes azt kifogásolja, hogy a fellebbezési tanács a bejelentett védjegy megkülönböztetőképeségének vizsgálatakor szigorúbb követelményrendszert alkalmazott a jelen ügyben, mint más védjegyfajták esetében, mivel a bejelentést nem saját jellemzői és az ügy egyedi körülményei alapján vizsgálta, hanem **'szabványelutasításnak'** vetette alá. A térbeli védjegyek esetében alkalmazott követelményrendszer azonban nem lehet eltérő, sőt szigorúbb, mint a többi védjegyfajta esetében alkalmazott követelményrendszer.” El kell fogadnunk a cég azon állítását is, mely a 18. pontban olvasható: „A bejelentett védjegyet ezért meghatározásánál fogva a hangszórón kívül minden más áru vonatkozásában benne rejlő megkülönböztetőképeséggel rendelkezőnek kell tekinteni, amennyiben – mint a jelen ügyben is – a forma nem szokásos vagy hétköznapi.” Be kell látnunk, hogy az olyan technikai eszközök, mint az akusztikai jelek analóg, digitális vagy optikai felvételére, feldolgozására, ismétlésére, szabályozására vagy elosztására szolgáló elektromos és elektronikus készülékek és eszközök, hangszórók, hifitornyok tekintetében a megjelölés igen szokatlan.

Mindezeket és a releváns átlagos fogyasztói kör körülményeinek várható szintjét, valamint vásárlási szokásait vizsgálta a bíróság. Végül kijelentette, hogy a megjelölés rendelkezik megkülönböztetőképeséggel, és ezért lajstromozható. Indoklásában kifejtette (39–42. pont), hogy: „A jelen ügyben a bejelentett védjegy egy ceruza formájú függőleges oszlopból áll, amelynek kizárólag az egyik oldalához egy hosszú, szögletes lap kapcsolódik. A »ceruza« hegye sík alaphoz ér hozzá’. A bejelentett védjegyre vonatkozó, fent ismertetett leírás valamennyi elemének vizsgálatából arra lehet következtetni, hogy a védjegynek valóban egyedi formája van, és semmi esetre sem tekinthető szokásosnak.” A bíróság – a termék részletes, szöveges leírását követően – megállapítja, hogy: „Ez az egész így figyelemre méltó és könnyen megjegyezhető formát alkot. Mindezen tulajdonságok miatt a bejelentett védjegy igen eltér az ugyanebbe az árucsoportba tartozó áruknak a forgalomban általában megtalálható, szokásos formáitól, amelyeket rendszerint szabályos derékszögű vonalak jellemeznek.”

Igaz, hogy végül a lajstromozásra sor került, azonban csak igen nehezen, nagy költségek és sok idő- és erőbefektetés által. Összességében, sajnálatos módon, a térbeli védjegyek azonos szempontok alapján való elbírálása még nem valósult meg teljesen. Bár a megjelölés védjegyként való lajstromozásának van helye, mégis felmerülhet az a kérdés, hogy nem lett volna-e versenyszempontból tisztességesebb a felperes részéről, ha erre az alakzatra inkább dizájnoltalmat kíván szerezni.

Oltalmi formák és oltalmi szintek ütközése és az értelmezés alapjául szolgáló jog kérdése, a „Keksz”-eset kapcsán

Arra, hogy az iparjogvédelmi jogviszonyok mennyire komplex egységet alkotnak, kiváló például szolgál a DM062096 lajstromszámon, nemzetközi úton bejegyzett dizájnnal kapcsolatos ügy. A lajstromszám alatt olyan formatervezési minta szerepel, amelyen egy kekszet láthatunk, rajta leveleket ábrázoló, dombornyomott mintával. Az SZTNH 189650 számon egy színes térbeli védjegyet lajstromozott, melyről utóbb megállapítható volt, hogy a Vt. 5. § (1) b) pontja alapján ütközik a korábbi, nemzetközi úton, Magyarországra is kiterjedően bejegyzett formatervezési mintával. Az eset érdekessége az, hogy mindig tekintettel kell lennünk a nemzetközi vagy közösségi úton szerzett korábbi iparjogvédelmi jogokra is, ha jogszerűen szeretnénk eljárni. Másrészt azt is fontos megjegyezni, hogy az ütközés elbírálása során a védjegyekre is az Fmtv. idevonatkozó szempontrendszerét és szabályait kell alkalmazni, illetve abban az esetben, ha a védjegyhez kapcsolódott volna az elsőbbség, akkor a későbbi formatervezési minta ütközését kellene a Vt. alapján meghatározni.⁹⁵

Funkcionalitási kérdések, a Philips vs. Remington⁹⁶ és az iszapszűrő esete

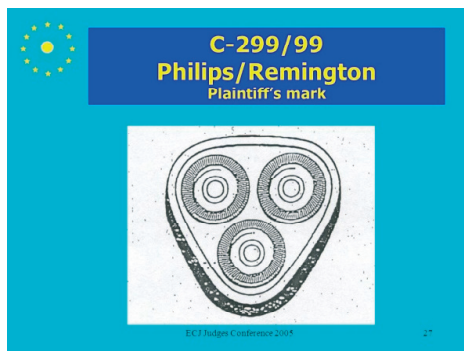
A Philips-ügyben a jogosult lajstromozott védjeggyel rendelkezett az Egyesült Királyság területére.⁹⁷ A megjelölés egy olyan elektromos borotva külső kialakítását védte, amely három, kör alakú pengével ellátott borotvafejjel rendelkezett. 1995-ben a Remington hasonló terméket vezetett be a piacra, ezért a Philips védjegybitorlás miatt eljárást kezdeményezett. Viszontkeresetében ez előbbi a Philips lajstromozott védjegyének a törlését kérte. Az ügyben végül az angol Court of Appeal (Civil Division) előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett. Az ítélet 16. pontjában sorolja fel a megfogalmazott kérdéseket. *„Mivel a felek az irányelv értelmezésére vonatkozó kérdéseket vetettek fel, a Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:”*

„1. Létezik-e olyan védjegykategória amelynek lajstromozása nem kizárt a 89/104/EGK tanácsi irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b)–d) pontja és (3) bekezdése alapján ..., és amelynek lajstromozása mindazonáltal kizárt az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján (mivel ezen védjegyek nem alkalmasak arra, hogy a védjegyjogosult áruit megkülönböztessék más vállalkozások áruitól)?

⁹⁵ Ilyen eset például az M1100448. számú ügy, amelyben a felszólaló korábbi (197972 lajstromszámú) védjeggyel és (91190 lajstromszámú) mintaoltalommal is rendelkezett, így felszólalása alapjául a Vt. 4. § (1) b) és 5. § (1) b) pontját jelölte meg.

⁹⁶ C-299/99.

⁹⁷ 1966 óta.

2. Valamely áru (amelynek vonatkozásában a megjelölést lajstromozták) formája (vagy formájának egy része) csak akkor alkalmas-e ezen áru megkülönböztetésére a 2. cikk alapján, ha tartalmaz valamilyen öncélú többletelemet (amely funkcionális céllal nem rendelkező díszítésből áll)?
3. Amikor valamely gyártó a piacon a különleges árukat egyedülként kínálja, az ezen áruk formájából (vagy formájának egy részéből) álló és öncélú többletelemet nem tartalmazó megjelölés gyakori használata elegendő-e ahhoz, hogy ezen megjelölés a 3. cikk (3) bekezdése alapján megszerezze a megkülönböztetőképességet olyan körülmények között, amikor a használat eredményeképpen a kereskedők és az érintett fogyasztók jelentős része
 - a) a formát kizárólag e gyártóval és nem más vállalkozással azonosítja;
 - b) azt hiszi – ellenkező megjegyzés hiányában –, hogy az ilyen formájú áruk e gyártótól származnak?
4. a) A 3. cikk (1) bekezdés e) pontjának második francia bekezdése szerinti 'a kizárólag a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges formából álló áru' szövegezésű korlátozás alkalmazása kizárható-e, amennyiben kimutatható, hogy vannak más olyan formák is, amelyekkel ugyanez a műszaki hatás érhető el, vagy
 - b) e rendelkezés értelmében a forma lajstromozásra alkalmatlan-e, ha kimutatható, hogy e forma alapvető jellemzői kizárólag a célzott műszaki hatásnak tulajdoníthatóak, vagy
 - c) van-e más – és ha igen, milyen – megfelelő szempont annak megállapítására, hogy a korlátozás alkalmazandó-e?"

Összefoglalva, az állapítható meg, hogy e kérdések alapján az Európai Unió Bíróságára az a nem egyszerű feladat várt, hogy meghatározza a térbeli védjegyek oltalmazhatóságának feltételeit. Ezen belül – a problémát nagyon leegyszerűsítve – azt, hogy elegendő-e, ha akár egyetlen olyan formai elem szerepel a termék kialakításában, amely az áru funkciójából következik? Vagy ahhoz, hogy a Remington eredményesen hivatkozzon a védjegy törlésére, a termék egészének kell ilyen jellegzetességeket mutatnia? E kérdéseket másképp is feltehetjük, ha az egymással ütköző érdekek mentén tekintünk a jogesetre. Egyik oldalon

a verseny védelme és az időben végleges monopólium megszerzésének megakadályozása mint közérdek jelenik meg. Ezt az értéket teszi magáévá a Bíróság is, figyelembe nem véve a másik oldalon megjelenő ugyancsak fontos értéket, a fogyasztók érdekeit. Ezt a felvetést láthatjuk az ítéletnek a negyedik kérdésre adott válaszában, a 78–79. pontban: „Az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szereplő kizáró okok célja annak elkerülése, hogy a védjegyjogoltalom a jogosult számára monopóliumot nyújtson műszaki megoldásokra vagy az áru használati jellemzőire, amelyeket a fogyasztó a versenytársak áruiban is kereshet. A 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának célja így annak megakadályozása, hogy a védjegyjog által nyújtott oltalom túlterjedjen a megjelölések azon rendeltetésén, amely lehetővé teszi a versenytársak által kínált áruk vagy szolgáltatások más vállalkozás áruitól vagy szolgáltatásaitól való megkülönböztetését, és így akadályozza, hogy a versenytársak szabadon kínálhassák az említett műszaki megoldásokat vagy az említett használati jellemzőket tartalmazó árukat a védjegy jogosultjával versenyben. Ami különösen az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának második francia bekezdésében felsorolt, az árunak kizárólag a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges formájából álló megjelöléseket illeti, meg kell állapítani, hogy ez a rendelkezés azt a célt szolgálja, hogy megakadályozza azon formák lajstromozását, amelyek alapvető jellemzői műszaki funkciót töltenek be, így a védjegyjoghoz fűződő kizárólagosság megakadályozná a versenytársakat abban, hogy ilyen funkciót betöltő terméket kínáljanak, vagy legalábbis korlátozzák a versenytársak választási lehetőségét azon műszaki megoldás tekintetében, amelyet termékükbe kívánnak belefoglalni.” A fogyasztóknak ezzel szemben joguk van ahhoz, hogy egy terméket a hozzájuk társított védjegy alapján felismerhessenek, és ezáltal megállapíthassák, hogy az honnan származik. Ez a védjegyek már ismertetett funkciójából következik. Lukácsi Péter szerint ez az utóbbi a jelentősebb aspektus. „Álláspontom szerint összefoglalóan megállapítható, hogy a fogyasztók érdeke fontosabb, ezért védjegyjogoltalomban részesítendőek azok a termékformák, amelyeknek lényegi funkcionális jellemzőit nem kizárólag a műszaki hatás határozza meg, mivel ezek az elemek a szükséges műszaki jellemzők ellenére inkább az esztétikai jellemzők mentén önkényesen, egyedileg lettek kialakítva, és ebből eredően megkülönböztetőképességgel is rendelkeznek.”⁹⁸ Mindkét álláspont igen figyelemreméltó. E sorok szerzőjének véleménye szerint sem az egyik, sem a másik oldal nem kerülhet túlsúlyba a másikhoz képest. A gazdaság kiegyensúlyozott működéséhez mindkét oldal érvényesülése elengedhetetlen. Ahhoz azonban, hogy ez megvalósuljon, meg kell húzni azt a határvonalat, amely kijelöli, hogy mely formát lehet csupán formatervezési mintaként, illetve védjegyként oltalom alá helyezni, továbbá melyek azok a formák, amelyeken mindkét oltalom fennállhat. Ahhoz, hogy ezt a kérdést megválaszolhassuk, meg kell vizsgálnunk, hogy a megjelölésen belül mely elemek vannak túlsúlyban:

⁹⁸ Dr. Lukácsi Péter: Funkcionalitás a védjegyjogban. Védjegyvilág, 16. évf. 3. sz., 2004, p. 7.

- a) azok, amelyek a termék önkényes esztétikai megjelenését célozzák (esztétikai dizájn).
- b) vagy azok, amelyek a termék lényegre törő formáját adják, és csupán a műszaki rendeltetés megvalósítását célozzák (funkcionális dizájn).

Nyilvánvaló, hogy az olyan termékek száma, amelyekben kizárólag csak az egyik csoportba tartozó dizájnelemek jelennek meg, nagyon csekély. Azt is elvi éssel kell leszögeznünk, hogy a termék egészének a vizsgálata minden esetben szükséges a kérdés megválaszolásához, mivel itt is érvényesülnie kell annak az alapelvnek, mely szerint nem ragadhatók ki a megjelölés egyes elemei a vizsgálat során, hanem a védjegyet, jelen esetben magát a terméket a maga egészében kell tekintenünk.⁹⁹ Egyébként is, a közösségi védjegyrendelet 7. cikk (1) e) pontja úgy fogalmaz, hogy csupán akkor nem oltalomképes egy védjegy, ha kizárólag olyan formából áll, amely a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges. Ez szigorúan vett nyelvtani jogértelmezéssel azt jelenti, hogy akár egyetlen esztétikai dizájnelem használata is elegendő ahhoz, hogy a térbeli forma védjegyként is oltalmazhatóvá váljon.

A határ pontos meghúzásában segítségünkre lehet még az Európai Bíróság Procter & Gamble vs. OHIM-esetben hozott előzetes döntése,¹⁰⁰ mely szerint minél inkább megállapítható, hogy a védjegyként oltalmazni kért térbeli forma hasonlít az adott áru esetében tipikusan alkalmazott formához, annál nagyobb lesz annak is az esélye, hogy az említett forma nem alkalmas a megkülönböztetésre, illetve, hogy egy háromdimenziós védjegy betölthesse a kereskedelmi eredetjelző funkciót, jelentősen el kell térnie az adott gazdasági szektorban általánosan és szokásosan használt megjelölésektől.

Tovább árnyalja a határárkotással kapcsolatos képet a német joggyakorlatban kialakított „*freihaltebedürfnis Prinzip*”, mely magyarra fordítva azt az érdeket jelenti, mely a védjegy „szabadon tartására” irányuló szükségességet jeleníti meg. Ezek szerint bizonyos megjelölések azért nem lehetnek oltalomképesek, mert a szóban forgó árukra a használat lehetőségét minden érdekelt számára szabadon kell hagyni. Ennek megfelelően nem helyezhetőek oltalom alá az áru funkcionális vonásai, különösen az áru rendeltetéséből eredő háromdimenziós formák. Ezen elv alapján tehát nem lehetséges az amerikai focisták jellegzetes tojásformájú labdájának sportszerek kategóriában való védjegyoltalom alá helyezése, és a lyukacsos sajtszelet forma védelme sajtokra nézve.

Annak szemléltetésére, hogy adott esetben ez a határ mennyire bizonytalan, egy magyar jogeset szolgál például. Az M1102761 számú védjegybejelentésben egy iszapszűrő-berendezésre szerette volna a bejelentő az oltalmat megszerezni a 6. áruosztályban. Az SZTNH azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy a megjelenés kizárólag olyan formai kialakításból áll, amely az iszapszűrési funkció ellátásához szükséges. A bíróság azonban másképp

⁹⁹ A Procter&Gamble-ügy (C-473/01-P és C-474/01-P) ítéletének 16. pontja alapján: „the need to consider the trade mark as a whole”.

¹⁰⁰ C-473/01 P és C 474/01-P egyesített ügyek.

látta az esetet, és 1.Pk.21.411/2012/3. számú végzésében kijelentette, hogy önmagában az, hogy egy tárgy formája esetleg utal annak rendeltetésére, nem jelenti szükségképpen azt, hogy a tárgyat a rendeltetés feltüntetésére használják. Ezzel az indoklással a bíróság nem találta megállapíthatónak a Vt. 2. § (2) a) pontba való ütközést. E tanulmány szerzőjének véleménye szerint mivel a védjegyoltalmat a bejelentő a 6. áruosztályban, azon belül is egyéb fémtermékekre, különösen iszapszűrő-berendezésekre kívánta megszerezni, ezért nem megfelelő indoklás az, hogy esetleg a jogosult majd az iszapszűrő jellegzetes megjelenését más funkciót megvalósító tárgyra vonatkozóan dizájnelemként használja. Hiszen, ha például evőeszközt vagy bútort szeretne ilyen külsővel ellátni, akkor ezt az áruosztályt jelölte volna meg a bejelentésében.

Az áru értékének lényege, szobrok és faragványok

Az SZTNH gyakorlatából megismerhető, hogy mire vonatkozik a Vt. 2. § (2) b) pontjának azon kitétele, mely szerint az áru értékének lényegét hordozó megjelölés védjegyoltalomban nem részesülhet. Jellemző példa, amikor a művész nem elégszik meg a művön a megalkotás pillanatától fennálló szerzői jogi védelemmel, sőt még a formatervezésiminta-oltalmat sem tartja elegendőnek, hanem védjegyoltalmat szeretne szerezni az általa alkotott szoborra, plasztikára. Ez történt az M1300053 számú ügyben, amikor egy mellszoborra próbáltak oltalmat szerezni, és az M1203434 számú esetben is, amikor egy kandallódíszítésként használatos kőfaragványt tartalmazott a bejelentés. A hivatal mindkét esetben arra hivatkozással utasította el a kérelmet, hogy a megjelölés az áru értékének lényegét hordozza. Ez azt jelenti, hogy nem védjegyoltalmat, hanem formatervezésiminta-oltalmat kívánatos megszerezni az adott alkotásra, amennyiben azt a szerző gazdaságilag hasznosítani kívánja. Valóban, a jogalkotó eredeti szándéka is erre irányult, mikor a szabályt kodifikálta, hogy elvlassza a védjegy- és a dizájnohtalom tárgyait egymástól.

Egyébként, ezt a kizáró okot a gyakorlatban meglehetősen sok ellentmondás kíséri, és ezért elég ritkán kerül alkalmazásra. A szűkebb értelemben vett funkcionalitás kapcsán a megkülönböztetőképesség felhívásakor azt láthattuk, hogy egészen szigorú határokat húzott az Európai Bíróság. A már meglévő formától igen különböző termékkialakítás rendelkezhet csupán megkülönböztetőképességgel, és nyerhet ezáltal védjegyoltalmat. Ez azért problémás, mert egy „jól eltalált”, egyedi kinézetű áru általában – pont azért, mert nem hétköznapi, nem tucattermék – sokkal kelendőbb a fogyasztók körében. Így a termék értékének lényegéről elmondható, hogy az a külső kialakításban rejlik. Ezen ellentét feloldása a jövőbeli jogalkalmazókra vár.

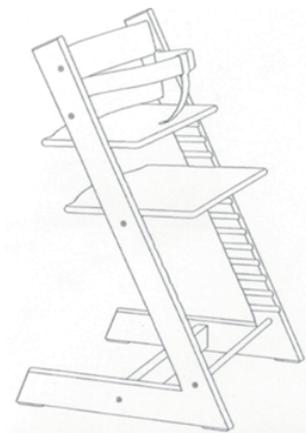
Olyan tesztet lehetne alkalmazni erre az esetre, mely a termék eredeti felhasználási módját veszi alapul. Tehát amennyiben egy termék rendeltetése csupán az, hogy dekorációul szol-

gáljon, akkor alkalmazható rá ez, a Vt. 2. § (2) b) pont utolsó fordulatában meghatározott, feltétlen kizáró ok: például az otthonokat, éttermeket, egyéb helyiségeket díszítő, egyébként – a kívánt hangulat megteremtésén túl – használatra alkalmatlan dekorációs termékekre gondolhatunk ebben a körben. Abban az esetben viszont, ha egyébként az adott terméknek más rendeltetése is van, mint az, hogy dekorációs célokat szolgáljon, például egy különleges kialakítású, állatot megformáló pohár, vagy más használati tárgy, a Vt. 2. § (2) a) pontban meghatározott kizáró okokra vagy a 2. § (2) b) pont egyéb fordulataira lehet hivatkozni.

A közösségi jogértelmezés aktuális állása – a Hauck vs. Stokke-ügy¹⁰¹

A jogeset azért érdekfeszítő, mert egyaránt megjelenik benne egyrészt a funkcionalitás értelmzése, másrészt az áru értékének lényegét hordozó elem vizsgálatának későbbi gyakorlatát revidáló elképzelés is.

Az ügyben a következő megjelölés körül olyan heves vita zajlott, hogy az eljáró fórum szükségesnek látta előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését.

Az eljárásban felvetett kérdések közül számunkra az első kettő bír relevanciával:

1. „A kérdést előterjesztő bíróság első kérdése lényegében arra irányul, hogy a védjegyirányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az e rendelkezés szerinti kizáró okot csak az olyan megjelölésre kell alkalmazni, amely kizárólag olyan formából áll, amely az áru funkciójához nélkülözhetetlen, vagy olyan megjelölésre is, amely kizárólag olyan formából áll, amely az áru egy vagy több olyan alapvető használati jellemzőjével rendelkezik, amely(ek)et a fogyasztó alkalmasint a versenytársak áruiban is ke-reshet.” (15. pont)

¹⁰¹ C-205/13 (2014. szeptember 18.).

2. „A kérdést előterjesztő bíróság második kérdése lényegében arra irányul, hogy a védjegy-irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának harmadik francia bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az e rendelkezés szerinti kizáró ok alkalmazható olyan megjelölésre, amely kizárólag olyan formából áll, amely több olyan jellemzővel bír, amelyek különböző jelentős értékeket kölcsönözhetnek az árunak, és hogy ennek megítélése során figyelembe kell-e venni azt, ahogyan a célzott vásárlóközönség az áru formáját észleli.” (28. pont)

A harmadik kérdést az Európai Unió Bírósága nagyon egyértelműnek találta. A problémafelvetés arra irányult, hogy a védjegyirányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy az e rendelkezés első és harmadik francia bekezdésében foglalt kizáró okok együttesen alkalmazhatók-e (37. pont). A válasz pedig igen rövid és tömör: „E rendelkezés alapján a megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha kizárólag olyan formából áll, amely az áru jellegéből következik, a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, vagy az árunak jelentős értéket kölcsönöz. Ebből a megfogalmazásból egyértelműen kitűnik, hogy az említett rendelkezésben szereplő három kizáró ok önálló jellegű. Egymás után történő említésükből, valamint a 'kizárólag' szó használatából az következik, hogy egymástól függetlenül kell őket alkalmazni.” (38–39. pont)

Az első kérdésre a bíróság a már ismertetett Philips–Remington- és a Lego-ügyben hozott döntésre utalva reagál. Újra kiemeli a közérdek fontosságát, mely ahhoz fűződik, hogy a védjegyként való lajstromozás megtiltásával a jogalkotó közvetlen célja annak elkerülése, hogy a védjegy által nyújtott kizárólagos és állandó jog olyan más jogok időkorlátozás nélküli fenntartását eredményezze, amelyek fennmaradásának időtartamát az uniós jogalkotó korlátozni kívánta. Másként megfogalmazva, de a Philips–Remington-ügyhöz hasonló módon jelenik meg az ítéletben a funkcionális és esztétikai dizájnelemek differenciált kezelése, valamint a bíróság a kérdés egy részét újabb aspektusból világítja meg. Eszerint a rendelkezés csak „olyan megjelölésre alkalmazható, amelyik kizárólag olyan formából áll, amely az adott áru funkciójához nélkülözhetetlen, és így nem enged teret az érintett gyártónak az érdemi személyes hozzájárulásra, mivel ez az értelmezés azt eredményezné, hogy ez a kizáró ok csak az ún. természetes árukra vonatkozna, amelyek nem helyettesíthetők, illetve az ún. szabványosított árukra, amelyek formáját szabvány határozza meg. Miközben azokat a megjelöléseket, amelyek ilyen árukból származó formákból állnak, megkülönböztetőképességük hiánya miatt nem lehetne lajstromoztatni.”¹⁰²

Talán tanácsosabb lenne, ha a bíróság a jövőben a térbeli megjelölést mint egészet kezelné és vizsgálná. Hiszen azzal, hogy a különböző elemeket szétválasztja a vizsgálata során, két szabályt is megszeg. Az egyik a már említett egységes vizsgálat elve, a másik – ebből adódóan – pedig az, hogy különbözően ítéli meg a térbeli és a nem térbeli védjegyek oltalmazhatóságának kritériumrendszerét.

¹⁰² A 24–27. pont alapján.

A második kérdéssel kapcsolatban a bíróság előremutatóbban foglalt állást. Helyesbíti a védjegyrendelet szövegében meghatározott kizáró okot:¹⁰³ „A védjegyirányelv 'Kizáró, illetve törlési okok' címet viselő 3. cikke (1) bekezdésének e) pontja a következőképpen rendelkezik: A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés...

e) kizárólag olyan formából áll, amely

- az áru jellegéből következik, vagy
- a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, vagy
- az áru értékének a lényegét hordozza [helyesen: az árunak jelentős értéket kölcsönöz].”

Az indoklásban az árunak jelentős értéket kölcsönző forma fogalmának meghatározására és magyarázatára tesz igen sikeres kísérletet a bíróság. „E tekintetben az, hogy a forma olyan minősül, mint amely jelentős értéket kölcsönöz az árunak, még nem zárja ki, hogy az áru egyéb jellemzői is jelentős értéket kölcsönözhesse az árunak.”¹⁰⁴ „Az árunak jelentős értéket kölcsönző forma’ fogalma ugyanis nem korlátozható a kizárólag művészi vagy díszítő értékkel rendelkező formára, vállalva ezzel azt, hogy nem tartoznak bele azok az áruk, amelyek valamely fontos esztétikai elemükön felül alapvető funkcionális jellemzőkkel is bírnak. Ez utóbbi esetben a védjegy által a jogosult számára biztosított jog monopóliumot adna az áruk alapvető jellemzőire, ami meggátolná azt, hogy az említett kizáró ok teljes mértékben betölthesse a célját.”¹⁰⁵ Mint láthatjuk, a szöveg visszaül az első kérdésre adott válasznál elhangzottakra is. A válasz kapcsán a bíróság végső sorban azt is kifejti, hogy „rendelkezés szerinti kizáró ok alkalmazható olyan megjelölésre, amely kizárólag olyan formából áll, amely **több** olyan jellemzővel bír, amelyek különböző jelentős értékeket kölcsönözhetnek az árunak. Az, ahogyan a célzott vásárlóközönség a formát észleli, a szóban forgó kizáró ok alkalmazhatóságának eldöntésénél **csak az egyik értékelési elemnek minősül**”.¹⁰⁶

IV. KÖVETKEZTETÉSEK

Beck Salamon az előző évszázad harmincas éveiben kifejtette,¹⁰⁷ hogy ugyanúgy, ahogy a szóvédjegyek német hatásra történő elismerése igen vitatott volt a kontinentális jogban – ám utóbb mégis zökkenőmentesen beilleszthetők voltak a magyar jogrendszerbe¹⁰⁸ – de lege feranda, hasonlóan kellene eljárni az úgynevezett „három dimenziójú” vagy, más elne-

¹⁰³ A 3. pont alapján.

¹⁰⁴ 30. pont.

¹⁰⁵ 32. pont.

¹⁰⁶ 36. pont.

¹⁰⁷ Dr. Beck Salamon: Magyar védjegyjog. Kertész József Könyvnyomdája, Budapest, 1934, p. 23–24.

¹⁰⁸ A védjegyek oltalmáról szóló 1980: II. törvénycikk szerint a védjegyeknek három megjelenési formája volt lehetséges: a tisztán szóból és tisztán rajzból álló védjegy és kombinált, rajzból és szóból álló védjegy.

vezéssel, „tartályvédjegyek” esetében is.¹⁰⁹ Mára, nagyban az Európai Unió hatására, megtörtént ugyan a térbeli formákat mint védjegyként oltalmazható megjelöléseket megengedő szabályozás¹¹⁰ – többek között Magyarországon is – azonban a gyakorlat még nem teljesen kiforrott. Ez a megállapítás az ismertetett jogesetekből is kiderül. Elegendő itt csupán arra utalni, hogy a térbeli formát védjegyként lajstromoztatni kívánó bejelentőnek egy elviekben nem megengedett és indokolatlanul szigorúbb megfelelőségi teszttel kell szembesülnie a gyakorlatban.

E tanulmány szerzője bízik abban, hogy mind az előbb ismertetett probléma, mind a térbeli formák formatervezési mintaként való oltalma és a védjegyoltalom pontos határvonalai is rendeződnek a közeljövőben. Ez egy nagyon fontos kérdés a jogbiztonság és a normavilágosság követelményének a szempontjából is, emellett nem utolsósorban igen érdekes szakmai kutatási és tudományos téma. A cikkben felvetett problémakörök egy részére már sikerült megfelelő megoldást találni, a további kérdések megválaszolásában pedig főleg a BPHH-nak és az Európai Unió Bíróságának van hatalmas szerepe. Természetesen a nemzeti – így a magyar – hivatalok szerepe sem lebecsülendő, sőt, bizonyos esetekben lehetséges, hogy ezek gyakorlata előremutatóbb és meggyőzőbb érveket sorakoztat fel, mint az uniós ügyekben hozott döntések nyomán kirajzolódó joggyakorlat. Megemlítenénk még az olyan szakértő szervezetek is, mint a Max Planck Intézet, amely által kiadott tanulmány külön foglalkozik a térbeli megjelölések kérdéskörével. A tanulmány felismeri a gyakorlatban jelentkező problémákat, és messzire mutató javaslatokat fogalmaz meg ezeknek a megoldására. A javaslatok között találunk olyat, mely az irányelv preambulumban rögzítené, hogy általában a szerzett megkülönböztetőképeség bizonyítása szükséges a térbeli megjelölések esetében. Ezenkívül született olyan javaslat is, mely az áru formájára, csomagolására vonatkozó három speciális kizáró ok közül egynek az átfogalmazását, egy másiknak pedig a törlését javasolja.¹¹¹

Bár a jogalkalmazás és a jogalkotás mindig csupán lassan – és gyakran késve – tud reflektálni a társadalmi változásokra, szinte biztos, hogy nem kell olyan hosszú idő az európai és a nemzeti hatóságok számára, hogy adekvát válaszokkal szolgáljanak, mint amennyi időbe telt a „tartályvédjegyek” megengedhetőségének magyar jog által való elismerése.

¹⁰⁹ Dr. Fazekas Oszkár A védjegyreform alapelvei című tanulmányában a „domborműves” kivitelű védjegy lajstromoztathatósága mellett foglalt állást, illetve dr. Kelemen Frigyes Ottó a Jogtudományi Közlöny 1933. évfolyamában kritika tárgyává tette a szabályozás átvételével kapcsolatos jogalkotói vonakodást.

¹¹⁰ Az Európai Közösség 1989-es első védjegyjogi irányelve az oltalomképes megjelölések között nevesítette az áruk formáját és csomagolását, aminek következtében a tagállamok mindegyike köteles volt ezen megjelölések oltalmát biztosítani. Magyarország 2004-ben vált az Európai Unió tagjává.

¹¹¹ www.ajk.elte.hu/file/Absztrakt_Lukacs_Peter.doc.

Dr. Tóth Andrea*

A LINKELÉS JELENE ÉS JÖVŐJE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ JOGGYAKORLATA ALAPJÁN

Az internethálózat jellegét mi sem szemlélteti jobban, mint a linkek globális szövevénye, amelyeken keresztül pillanatokon belül bejárhatjuk a világháló egymástól legtávolabb eső részeit, akár egy honlapon közzétett hiperlink útján, akár keresőmotor-szolgáltatás igénybevételével. Tekintettel arra, hogy a linkek milyen jelentős szerepet töltenek be az internet működésében, azok jogi megítélése egyszerre fontos és érzékeny téma. A linkek jogi jelentősége elsősorban az internet alapvető tulajdonságából eredő, minden eddigénél szélesebb nyilvánosságból fakad. Különösen ügyelni kell arra is, hogy az egyes jogosultak érdekeinek védelme ne vezessen az internet elsődleges jellegének és az internetes szabadságnak a csorbulásához.

A téma jelentőségét és globális jellegét mutatja, hogy bár kevés cikkben, de a magyar jogirodalom már több mint egy évtizeddel ezelőtt és jelenleg is foglalkozik vele. Tóth Péter Benjámin átfogó elemzése,¹ amely teljes képet ad az olvasónak a hiperlinkek használata során felmerülő jogi felelősségi formákról, a magyar szempontból is releváns európai uniós döntések meghozatala előtt született. A linkelesből eredő szerzői jogi jogsértéshez, illetve az engedélyhez kötött nyilvánossághoz közvetítéshez kapcsolódó kérdés tisztázásának igénye fogalmazódott meg a szerzői jogi törvény kommentárjában is, az említett uniós döntéseket anticipálva.² A jelenlegi egyetemi szerzői jogi oktatás alapját és kellékét képező mű³ pedig az időközben már megszületett *Svensson*-döntés bemutatása mellett elsősorban a felszíni linkek használata és az idézés mint szabad felhasználási forma közti párhuzamot mutatja be. E körben felhívja a figyelmet a két tevékenység közötti lényeges különbségre, miszerint a hiperhivatkozás esetében a hivatkozó az idézést csak felkínálja, annak igénybevételéről pedig a honlap látogatója dönt. A témában a legfrissebb állásfoglalást Mezei Péter cikke⁴ nyújtja, amelyben az európai, az egyesült államokbeli és a kanadai joggyakorlat bemutatása mellett a linkeles helyes szerzői jogi megítéléséről ír.

Jelen tanulmányban a hiperlinkek működésének és fajtáinak rövid bemutatása után az Egyesült Államok ehhez kapcsolódó bírói gyakorlatának leíró jellegű bemutatására törek-

* PhD-hallgató, ELTE ÁJK, Polgári Jogi Tanszék.

¹ Tóth Péter Benjámin: Jogi felelősség hiperlink alkalmazásakor: http://www.artisjus.hu/_userfiles/file/szerzoijogrol/hiperlink.pdf (látogatás napja: 2015. január 10.).

² Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez. Complex Kiadó, Budapest, 2014, p. 565.

³ Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2015, p. 103.

⁴ Mezei Péter: A linkeles szerzői jogi vonatkozásai – négyszögletes dugó a hatszögletű lyukba? Infokommunikáció és Jog, 12. évf. 61. sz., 2015. p. 30.

szünk. Ezek után az Európai Unió kapcsolódó joggyakorlatának bemutatása és kritikai szempontú elemzése következik. Az Európai Unió Bírósága linkelést érintő döntéseinek prezentálása mellett kitérünk azokra a jelenlegi jogalkotási folyamatokra, amelyek hatással lehetnek a linkelés szerzői jogi megítélésének a jövőjére. Végül azokat a megoldási alternatívákat igyekszünk felvázolni, amelyek a Bíróság által meghatározottaknál alkalmasabbak a hiperlinkeléssel kapcsolatos körülmények tisztázására, egyben illeszkednek a kialakult nemzetközi szerzői jogi fogalomrendszerbe. E tanulmány azonban csupán a jelen pillanatban fennálló gyakorlat és a linkeléshez kapcsolódó társadalmi és politikai attitűd bemutatását tűzte ki célul annak hangsúlyozása mellett, hogy az alapvető jogrendszerbeli és nem utolsósorban szerzői jogi különbözőségek figyelembevétele tükrében máshogy alakultak a hiperlinkeléshez kapcsolódó megoldások az észak-amerikai és az európai kontinensen. A fejlődés természetesen sem a technológiát, sem pedig a jogot tekintve nem áll meg, a linkelés problémája pedig továbbra sem minősíthető lezárt, eldöntött területnek: amint az alábbiakban is látható lesz, az nagyon is él, és fontos fejlemények elé néz a közeljövőt illetően.

A linkekről általában

A hiperlink nem más, mint egy olyan HTML-utasítás, amely a felhasználónak megengedi, hogy a kiemelt részre kattintva az interneten található egyik helyről egy másikra ugorjon. Egy átlagos HTML-link a linkelt honlap vagy belső tartalom interneten értelmezhető azonosítójából vagy más néven URL-jéből (Universal Resource Locator) és abból a kódból áll, ami utasítja a számítógépet, hogy kattintásra közvetlenül a célhelyre navigálja a felhasználót. Ez a kód a következő formában jelenik meg HTML-ben: <A HREF...>. ⁵ Fontos megjegyezni, hogy a linkek használatával nem másolódik a linkelt tartalom a folyamat egyetlen szakaszában sem, a céloldal tartalmát a felhasználó közvetlenül a céloldallal éri el.

A hiperlinkeknek több fajtáját is ismerjük. Az ún. felszíni linkek a kezdőoldalra irányítják az internetezőket, míg a belső vagy mély linkek (deep linking) közvetlenül a honlap egyes belső vagy aloldalaira. ⁶ Ez, mint lentebb is látni fogjuk, leginkább olyan honlapok esetében válhat problémássá, amelyek reklámbevételekből tartják fenn magukat. Így ugyanis a kezdőoldal és az azon található hirdetések elkerülésével jelentős összegektől eshetnek el. A linkek fajtáinál meg kell még említeni a keretlinkelést (framing) és az egyre gyakrabban előforduló beágyazást (inline linking vagy embedding). A framing során az egyes oldalak között böngészve a hivatkozást adó, linket felkínáló honlap egyes elemei folyamatosan láthatóak maradnak (pl. menüsorok, logók, bannerek). Jogi szempontból szintén fontos és érdekes technika a beágyazás, amelynek során egy külső honlap valamely eleme (legtöbbször kép vagy videó) kattintás nélkül, az oldal betöltésével megjelenik a honlapba szerkesztve. Ám

⁵ Graham J. H. Smith: Internet Law and Regulation. Sweet & Maxwell, 2007, p. 57.

⁶ Tóth: i. m. (1), p. 3.

a tartalom ilyen esetben sem kerül másolásra a honlap szerverére, hanem az változatlanul közvetlenül az adott külső honlapról érhető el.⁷

Tekintettel arra, hogy a linkek jelentős szerepet játszanak az internet működésében, a használatukkal kapcsolatos problémák is több jogterületet érintenek, úgy mint a védjegy-jog, a tisztességtelen piaci magatartások joga vagy a szerződésen kívüli károkozás.⁸ Ebben a körben a jelen dolgozatban azonban kizárólag csak azt vizsgáljuk, hogy a hiperlinkek alkalmazásával milyen módon állapítható meg szerzői jogi felelősség, azonban nem térünk ki az egyes URL-címek másolása kapcsán esetlegesen felmerülő szerzői jogi igényekre.

A linkelés szerzői jogi megítélése az Egyesült Államok bírói gyakorlata alapján

Az Egyesült Államok joggyakorlatát tekintve a szerzői jogosultak leggyakoribb hivatkozási alapja az ún. közvetett felelősség (contributory liability). Ennek alapján akkor állapítható meg a fél felelőssége a közvetlen jogsértés szándékos bátorításáért, ha az adott fél tudatosan olyan lépéseket tesz, amelyek lényeges bizonyossággal az elsődleges jogsértés megtörténtéhez vezetnek.⁹ Ahhoz, hogy közvetett felelősségről egyáltalán beszélni lehessen, természetesen szükséges elsődleges, közvetlen jogsértés megtörténte, amelynek bizonyítása során gyakran nehézségekbe ütköznek a felperesek, tekintettel arra, hogy a linkek önmagukban nem valósítanak meg másolást, és ahogy az alábbiakban látni fogjuk, az egyéb kizárólagos jogosultságokra alapozott igények fennállása is kérdéses.

Az eddig született, a linkek használatával foglalkozó bírósági döntésekkel kapcsolatban mindenképpen meg kell említeni, hogy azok a legmagasabb szinten is csak a szövetségi másodfokú bíróságig jutottak, a „linkinghez” kötődő kérdésekben tehát egyelőre nem született az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (Supreme Court of the United States) által hozott, az Egyesült Államok összes bíróságára kötelező erővel bíró precedens. A szövetségi döntések ugyanis csak saját területük (ún. circuit) felett rendelkeznek kötőerővel. A szerzői jog egyebekben szövetségi szinten, a Kongresszus által került szabályozásra,¹⁰ a szerzői jogi igények érvényesítésében tehát nem az állami, hanem az ún. subject matter jurisdiction alapján a szövetségi bírói fórumok rendelkeznek hatáskörrel.

Az egyik első és jelentősebb jogeset a linkek használatának szerzői jogi megítélésében az *Intellectual Reserve v. Utah Lighthouse Ministry*-döntés.¹¹ Ebben az ügyben az alperes egyházi szervezet a saját honlapján gyakran kritizálta a felperes vallását és tette elérhetővé annak jogvédett tartalmait. Miután egy korábbi ügyben a felperes *Intellectual Reserve* si-

⁷ Tóth: i. m. (1), p. 4.

⁸ Mark Sableman: Link Law Revisited: Internet Linking Law at Five Years. Berkeley Tehcnology Law Journal, 16. évf. 3. sz., 2001, p. 1273.

⁹ Lásd: MGM Studios, Inc. v. Grokster, Ltd., 545 U.S. 913, 932 (2005).

¹⁰ Az Egyesült Államokban a jelenleg is hatályos szerzői jogi törvény a 1976-os Copyright Act 17 U.S.C. § 101–810.

¹¹ Intellectual Reserve, Inc. v. Utah Lighthouse Ministry, Inc. 75 F.Supp.2d 1290 (1999).

keresen folyamodott ideiglenes intézkedéshez, aminek következtében az alperesnek el kellett távolítania honlapjáról a felperes műveit, a Utah Lighthouse Ministry olyan linkeket helyezett el internetes oldalán, amelyeken keresztül ugyanúgy olvashatóak voltak a szóban forgó dokumentumok, mint előtte. A felperes sem a linkek elhelyezésére, sem pedig a linkelt oldalakon található tartalmak közzétételére nem adott felhatalmazást. A bíróság megállapította, hogy a közvetett szerzői jogi felelősség megállapításához két feltétel szükséges: közvetlen szerzői jogi jogsértésnek kell fennállnia, és az alperesnek a magatartásával ezt a jogsérelmet elő kellett idéznie, okoznia kellett vagy jelentősen hozzá kellett járulnia annak megtörténtehez.¹² A bíróság kimondta, hogy jelen esetben az engedély nélküli hozzáférhetővé tétellel közvetlen jogsértés történt, azért azonban az alperes nem vonható felelősségre. Felelősnek találta a bíróság azonban a tekintetben, hogy hozzájárult ahhoz, hogy a jogsértően feltöltött tartalmat az internetezők elérhessék és azt saját számítógépükön megtekintsék. Ezzel a bíróság kimondta, hogy az egyes felhasználók is jogsértést követtek el, és ezt a tevékenységüket könnyítette meg és bátorította aktívan az alperes. Tette mindezt azért, hogy feltüntette honlapján, miszerint az Intellectual Reserve „Church Handbook of Instructions” című könyve ismét megtalálható online; posztolt három linket, ahonnan azt letölthették az érdeklődők; a korábbi per hatásait részletezte; segítséget nyújtott azoknak, akiknek gondjai akadtak a letöltéssel, valamint a könyv letöltésére és terjesztésére buzdított üzenetében.

Az amerikai joggyakorlatot meghatározó másik döntés, a *Ticketmaster v. Tickets.com*-ügy¹³ elsősorban a szerződések internetes létrejöttének a kérdésében vált jelentőssé,¹⁴ azonban ez az ítélet mondta ki azt is, hogy a hiperlinkek használata önmagában nem jelent szerzői jogi jogsértést, tekintettel arra, hogy nem történik másolás. A tényállás szerint az akkori piacvezető jegyárusító portál, a Ticketmaster kizárólagos jegyárusítási jogosultsággal rendelkezett bizonyos eseményeket illetően. A *tickets.com* szintén események promotálására és jegyeladásra szakosodott, ezért a fent említett rendezvényekhez közvetlenül a Ticketmaster adott jegyeladásra létrehozott belső oldalára mutató linkeket helyezett el a saját oldalán, amivel a felhasználó a Ticketmaster reklámokat tartalmazó főoldalát megkerülve juthatott a jegyvásárláshoz. A felperes arra hivatkozott, hogy az alperes jogosulatlanul másolt és tüntetett fel információkat a Ticketmaster oldaláról. Ezt az érvet a bíróság azzal utasította el, hogy a szóban forgó információk tényeknek minősülnek, így nem esnek szerzői jogi védelem alá. Emellett a bíróság kijelentette, hogy a hiperlinkek használata önmagában nem jelenti a szerzői jogi törvény megsértését.

¹² „The defendant has induced, caused or materially contributed to the infringement.”

¹³ *Ticketmaster v. Tickets.com* 2000 WL 525390 (CD Cal 2000).

¹⁴ A bíróság megállapította, hogy nem elégséges a főoldalon elhelyezett felhívás, miszerint a belső oldalakra történő navigálással a felhasználó elfogadja az oldal általános felhasználási feltételeit, és így a feltételek nem válnak kikényszeríthető szerződéssé, tekintettel a felhívás elhelyezésére és arra a tényre, hogy azt a felhasználók nem feltétlenül vették észre, és így kifejezett elfogadásról sem lehet szó.

A fenti két döntést idézi a 2004-es *Batesville v. Funeral Depot*-eset¹⁵ is. Ebben az ügyben az alperes Funeral Depot nevű kereskedés a weboldalán keresztül kínált különféle márkájú koporsókat, többek között a felperes Batesville koporsóit is. Tekintettel arra, hogy az alperes nem minősült a felperes engedéllyel rendelkező viszonteladójának, nem is használhatta reklámcélokra az alperes áruiról készült fényképeket annak engedélye nélkül. Ennek megoldására a Funeral Depot felvette a kapcsolatot a hivatalos Batesville- viszonteladó Veterans Society-vel, aki ilyen minőségében saját honlapján használhatta a Batesville fényképeit a Batesville-koporsók reklámozására. A Funeral Depot és a Veterans Society megállapodott, hogy az előbbi állja az utóbbi honlapja átalakításának költségeit úgy, hogy azon megtekinthetők legyenek a Batesville-koporsókról készült felvételek. Mindemellett ráadásul az alperes határozhatta meg a koporsókat megjelenítő oldalak kinézetét, a Veterans Society honlapján található koporsók árát és minden, a honlapon eszközölt változtatást is a Funeral Depot kontrollált. Ezzel egyidejűleg az alperes olyan módon változtatta meg a saját honlapját, hogy azon a Batesville-koporsókról csak kis felbontású, „thumbnail” képek voltak láthatóak, amelyekre kattintva a felhasználót a böngésző az eredeti méretű, a Veterans Society honlapján található képhez navigálta, amelyeken ráadásul a Funeral Depot telefonszáma volt olvasható. Ebben az ügyben a bíróság elutasította az alperesnek a *Ticketmaster*-döntésre alapuló azon érvelését, hogy a hiperlinkek használata semmilyen körülmények között sem valósíthat meg szerzői jogi jogsértést, tekintettel arra, hogy a linkelés során nem történik másolás. Az *Intellectual Reserve*-ügyre hivatkozva a bíróság megállapította, hogy extrém esetekben magának a jogsértő oldalak felkeresésének a bátorítása is szerzői jogba ütközhet, és közvetett felelősség megállapítását vonhatja maga után. Jelen esetben az alperes Funeral Depot nemcsak véletlenszerűen bukkant hasznos információra és buzdította vásárlóit a linkelt oldalak felkeresésére, hanem aktívan kontroll alatt tartotta a Veterans Society honlapját, és jelentősen részt vett a szóban forgó fényképek megjelenítésében. Mindezek a tényállási elemek alapul szolgáltak ahhoz, hogy az alperes magatartása kikerüljön az alól az általános megállapítás alól, miszerint a linkelés nem sérthet szerzői jogot.

A *Ticketmaster*-ben foglaltakkal ellentétben a *Live Nation Motor Sports v. Davis*-döntésben¹⁶ a bíróság a *National Football League v. Primetime*-eset¹⁷ alapján arra a következtetésre jutott, hogy a kizárólagos szerzői jogi jogosultságok közé tartozó nyilvános előadás vagy nyilvánossághoz közvetítés magában foglalja a folyamat összes olyan lépését, amelynek során a védett mű a nyilvánosság elé kerül. Így egy engedély nélkül elhelyezett hiperlink, amely a jogosult védett élő internetes közvetítésére (webcast) mutat, nagy valószínűséggel a felperes jogvédett tartalma „másolt” közvetítésének vagy előadásának minősül. Ebben az esetben a bíróság tehát a *Ticketmaster*-döntésben foglaltaknak teljesen ellentmondó következtetésre jutott, és a fenti logika alapján a linkelést a nyilvános előadással és a nyilvánosság-

¹⁵ *Batesville Services, Inc. v. Funeral Depot, Inc.*, 2004 WL 2750253 (DC Ind 2004).

¹⁶ *Live Nation Motor Sports, Inc. v. Davis*, 2006 WL 3616983 (ND Tex. 2006).

¹⁷ *National Football League v. Primetime*, 24 Joint Venture 210 F.3d 10 (2nd Cir. 2000).

hoz közvetítéssel hozta kapcsolatba és állapított meg felelősséget, nem szűkítvén le a szerzői jog nyújtotta jogosultságokat a többszörözés és a másolás kizárólagos jogára.

Szintén jelentős a *Perfect 10 v. Amazon.com*-eset¹⁸ is, amelyben a linkek használatának legelterjedtebb és talán legfontosabb módjának, a keresőmotor-szolgáltatással kapcsolatos linkelési gyakorlat jogsértő mivoltának kérdésében foglalt állást a bíróság. Ennek az esetnek a tényállása szerint egyértelműen történt elsődleges jogsértés, ugyanis a felperes Perfect 10 jogvédett fényképeit jogosulatlanul más honlapokra töltötték fel. Bár az eredeti, fizetős és jelszóval védett honlap képeit a Google nem indexálta, és így azok a keresési találatokban sem bukkantak fel, az engedély nélkül feltöltött képek a Google rendszerében ugyanúgy kereshetőek lettek, mint bármilyen más tartalom. A képek „thumbnail”-jei, amiket a Google a késkeresési alkalmazásán keresztül a keresés eredményeként megjelenít, megtalálhatóak voltak a Google szerverein. A kereső jelenleg is élő gyakorlata alapján a thumbnailekre kattintva a felhasználó számára egy „ablakban” megjelenik maga a kép és a kép eredetijének helyét jelölő szöveg, valamint HTML-parancs. Tekintettel arra, hogy az eredeti kép nem található meg a Google szerverein, ez a megoldás klasszikus példája az inline linkelésnek és a framingnek. Mivel a bíróság megállapította, hogy a képek sokszorosításával és nyilvánossághoz közvetítésével harmadik felek megsértették a felperes szerzői jogait, a fő kérdéssé az vált, hogy vajon a Google ennek alapján közvetetten felelőssé tehető-e a jogsértésért? A bíróság elsősorban a *Napster*-¹⁹ és *Netcom*-ügyben²⁰ lefektetett megállapításokat használta fel, és kimondta, hogy a Google közvetett felelőssége megállapítható, amennyiben bizonyossá válik, hogy tudomással rendelkezett arról, hogy jogsértő Perfect 10-képek voltak elérhetőek a keresőmotorján keresztül, és nem tette meg azokat az egyszerű lépéseket, amelyekkel megelőzhette volna a felperes jogvédett tartalmainak további sértő felhasználását. Miután ezzel a döntéssel a másodfokú bíróság az elsőfokú fórum elé rendelte az ügyet további tényfeltárás céljából, nem sikerült tisztáznia, hogy mik is lehetnének azok az egyszerű lépések. Egy akkora internetes forgalmat lebonyolító keresőmotor esetében, mint a Google, magát a közvetlen tudomást is igen nehéz lenne bizonyítani. Mindenesetre ebben a döntésében a bíróság az *Intellectual Reserve*-hez hasonló végkövetkeztetésre jutott, de más úton, és másképp értelmezte a járulékos felelősség „induce, cause or materially contribute to” doktrínáját.

A fenti esethez nagyon hasonló tényállással kapcsolatban foglalt állást a szövetségi bíróság a *Flava Works v. Gunter*-ügyben.²¹ Itt a myVidster nevű szolgáltató közvetett felelősségének kérdése került a középpontba, amelynek a szolgáltatása abból állt, hogy az interneten más oldalakon fellelhető videókat könyvjelzővel lehetett ellátni, és azokat beágyazott formában meg lehetett osztani másokkal. A beágyazási linkekre kattintva a videót a myVidster

¹⁸ *Perfect 10, Inc. v. Amazon.com*, 487 F.3d 701 (9th Cir. 2007).

¹⁹ *A&M Records, Inc. v. Napster, Inc.*, 239 F.3d 1004 (9th Cir. 2001).

²⁰ *Religious Technology Center v. Netcom On-line Communication Services, Inc.*, 907 F. Supp. 1361 (N.D. Cal. 1995).

²¹ *Flava Works, Inc. V. Gunter*, 689 F.3d 754 (7th Cir. 2012).

oldalába ágyazva lehetett megtekinteni. A felperes Flava Works a videóit fizetés ellenében tette elérhetővé (amit a fizető ügyfelek saját használatra le is tölthettek), ám ezek a videók a myVidsteren keresztül bejelölve szabadon bárki rendelkezésére álltak. A bíróság úgy vélekedett, hogy ebben az esetben a közvetlen jogsértést a jogosulatlanul a Flava Works honlapján kívüli webhelyekre feltöltő felhasználók követték el, így a myVidster felelőssége csakis a „contributory liability” körében volt vizsgálható. A bíróság a *Perfect 10*-nel ellentétben megállapította, hogy a „safe harbor”-rendeletek nem alkalmazhatóak a myVidster magatartására, ugyanis azok csak olyan esetben alkalmazandók, amikor megállapítható a jogsértés. A jelen esetben az alperes nem vonható közvetetten felelősségre, ugyanis nem bátorította az elsődleges jogsértőket (a videókat feltöltő személyeket) a jogsértő cselekmény elkövetésére, azáltal nem idézte elő, illetve nem járult hozzá jelentősen a jogsértés megtörténtehez. Ennek alapján tehát amíg a *Perfect 10*-döntésben a keresőmotor-szolgáltatás nyújtása közvetett szerzői jogi jogsértésnek minősülhet, amennyiben bizonyítást nyer, hogy a szolgáltató nem tett eleget a „safe harbor”-mentességéhez szükséges követelményeknek, addig a *Flava Works*-ben ezt nem tette a bíróság a felelősség megállapításának feltételévé. Az utóbbi esetben egyébként az alperes tudomással rendelkezett a jogsértő videókról, azonban a felperes felhívására sem tett semmit a jogsértés megszüntetése érdekében. A későbbiekben bemutatandó európai szemlélet tükrében különösen érdekes a döntés azon szakasza, amelyben azt elemzi, hogy a myVidsternek a nyilvánossághoz közvetítés okán fennálló közvetlen felelősségének a megállapítása elmosná a határokat a közvetett és a közvetlen felelősség között, ugyanis így a link közzétevője olyan esetekben is jogsértőnek minősülne, amikor nem rendelkezik tudomással arról, hogy a linkelt tartalom szerzői jogilag védett.²² Itt a bíróság megkülönböztette a fentebb is tárgyalt *National Football League*-esetet, hangsúlyozva, hogy a myVidster nem rendelkezett befolyással az egyes számítógépek közötti adatáramlás felett.

Míg a felperesek a legtöbbszor a „contributory liability” fennállására hivatkoznak, addig az alperesek legtöbbet felhozott ellenérve a „fair use” vagy szabad felhasználás.²³ Ezt a bíróságok a legtöbbszor nem fogadják el, az érvelés általában már az első tényezőn megbukik. A linkek használata ugyanis a legtöbb esetben üzleti célból történik, mint a *Batesville*-esetben. A forprofit felhasználást a bíróságok olyan mértékben súlyozzák az alperes hátrányára, hogy a többi faktor értékelése jóval kisebb jelentőséghez jut annak fényében.

²² „To call the provision of contact information transmission or communication and thus make myVidster a direct infringer would blur the distinction between direct and contributory infringement and by doing so make the provider of such information an infringer even if he didn't know that the work to which he was directing a visitor to his website was copyrighted.”

²³ A „fair use” doktrína alapján a szabad felhasználás megállapításához a bíróságnak négy tényezőt kell figyelembe vennie. Az első a tevékenység célja és természete, amelynek során azt vizsgálja a bíróság, hogy a másolás a közjó érdekében vagy önös üzleti céllal történt; a második tényező a másolt mű természete; a harmadik faktor a mennyiségre vonatkozik és azt vizsgálja, hogy az új mű mekkora részben foglalja magában az eredeti művet; a negyedik pedig azt méri fel, hogy az elvileg jogsértő tevékenység mennyiben befolyásolta az eredeti mű értékét és a jogosultnak azt a jogát, hogy művét gazdaságilag is felhasználhassa.

A fentiek alapján láthattuk tehát, hogy a jelenlegi amerikai bírói gyakorlat inkább a közvetett felelősség körében értékeli a linkelést, ennek megállapítása azonban azokban az esetekben, amikor nem történik közvetlen jogsértés, problémás. Bár a szabadalmi jog körében a Szövetségi Fellebbezési Bíróság megállapította, hogy lehet szó járulékos jogsértésről olyankor is, ha nem történik közvetlen jogsértés,²⁴ a legfelsőbb bíróság ezt a döntés megsemmisítette²⁵, így ez a felfogás valószínűleg nem fog gyökeret verni az amerikai jogi gondolkodásban. A „contributory liability” favorizálása abból ered, hogy a közvetlen jogsértők az amerikai szerzői jogi szabályok alapján többségében egyének, magánszemély felhasználók, akiknek a felelősségre vonása nem csupán nem kifizetődő, hanem társadalmilag igen kritizált is.²⁶ Összességében azonban mind a közvetett, mind pedig a közvetlen jogsértés eseteiben a „fair use” rugalmassága egyelőre megfelelő mérlegelési és értékelési eszköznek tűnik a felelősség megállapításához egy olyan árnyalt és sokrétű jelenség esetében, mint a linkelés.

Az Európai Unió Bíróságának jelenlegi joggyakorlata

Ami az Európai Uniót illeti, a hiperlinkek szerzői jogi aktualitását és relevanciáját mutatja, hogy nem csupán az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: Bíróság), hanem a szerzői jogi reformra vonatkozó javaslatok keretében a Bizottság is foglalkozik a témával. Miután, amint azt az alábbiakban is láthatjuk majd, az eddigi döntések nem illeszkednek konzekvensen a szélesebb nemzetközi joganyaghoz, továbbra is érkeznek előzetes döntéshozatal iránti kérelmek e témakörben a Bírósághoz, és a joggyakorlat egyelőre nem tekinthető megnyugtatóan rendezettnek.

A linkek használatának szerzői jogi megítéléséről alkotott véleményét a Bíróság eddig két lényeges döntésben, a *Svensson*- és a *BestWater*-esetben fogalmazta meg.²⁷ Mindkettőben az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv (a továbbiakban: Infosoc-irányelv) 3. cikkének (1) bekezdését,²⁸ vagyis a nyilvánosságához közvetítés kizárólagos jogosultságát ér-

²⁴ A szabadalmi ügyekben kizárólagos fellebbviteli hatáskörrel rendelkező Federal Circuit az *Akamai Technologies, Inc. v. Limelight Networks, Inc.* 692 F.3d 1301 (Fed.Cir. 2012) döntésében jutott erre a következtetésre.

²⁵ *Limelight Networks, Inc. v. Akamai Technologies, Inc.*, 134 S.Ct. 2111 (2014).

²⁶ *Randal C. Picker: Copyright as Entry Policy: The Case of Digital Distribution: <http://www.law.uchicago.edu/files/files/147,RCP.copyright.pdf>*, p. 11 (látogatás napja: 2015. október 7.).

²⁷ A C-279/13-as számú (*C More*) ügyben a Bíróság a *Svensson*- és a *BestWater*-döntéshez képest újdonságként arról rendelkezett, hogy nem ellentétes az Infosoc-irányelvvel az olyan nemzeti szabályozás, amely a műsorsugárzó szervezetek nyilvánosságához közvetítési jogát kiterjeszti olyan cselekményekre, amelyek során a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét nem tudják maguk megválasztani. Az alapügyben interneten keresztül közvetített élő jégkorong-mérkőzésekről volt szó, amelyek közvetítési időpontja adott, így azt a nézők értelemszerűen nem tudják szabadon megválasztani.

²⁸ 2001/29/EK irányelv 3. cikk (1) bekezdés: A tagállamok a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítanak műveik vezetékes vagy vezeték nélküli nyilvánosságához közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására, beleértve az olyan módon történő hozzáférhetővé tételt is, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

telmezte. Tekintettel arra, hogy linkelés során általános esetben nem történik másolás, így a többszörös kizárólagos jogosultságára vonatkozó irányelvi rendelkezések nem alkalmazandók erre a problémára.

A *Svensson-ügy*²⁹ alapeljárásában újságírók nehezményezték, hogy a Retriever Sverige AB saját honlapján, linkeken keresztül elérhetővé tette újságcikkeiket, amelyekhez egyébként a Göteborgs Posten oldalán bárki korlátozás nélkül is hozzáférhetett. A felperesek álláspontja szerint az alperes ezzel az újságcikkeken fennálló kizárólagos szerzői jogait sértette meg az engedély nélküli nyilvánosságra hozatal által, míg az alperes védekezése szerint nem történt nyilvánossághoz közvetítés, csupán megjelölte azokat az oldalakat, ahol az olvasók megtalálhatták az említett cikkeket.

E döntésében legfontosabb rendelkezésként a Bíróság kimondta, hogy a linkelés az Infosoc-irányelv 3. cikk (1) bekezdésének értelmében nyilvánossághoz közvetítésnek minősül. A „közvetítés” széles értelemben megvalósul az egyszerű hozzáférhetővé tétellel, függetlenül attól, hogy a nyilvánosság tagjai végül valóban lehívják-e a linkelt tartalmat vagy sem. A „nyilvánosság” követelménye pedig az internet kontextusában teljesül. A Bíróság azonban ezen a ponton kijelentette azt is, hogy csak abban az esetben minősül engedélyköteles cselekménynek a hozzáférhetővé tétel, ha az egy „új nyilvánossághoz” szól, vagyis olyan személyek is hozzáférést nyernek a jogvédett tartalomhoz, akiknek eddig nem volt erre lehetőségük, akiket a jogosultak nem vettek figyelembe az eredeti közzétételnél. Mivel a felperes Göteborgs Posten honlapján korlátozástól mentesen lehetett hozzáférni a cikkekhez, ezért az alperes az eredeti cikkekre mutató linkjével nem valósított meg nyilvánossághoz közvetítést, vagyis nem követett el jogsértést a felperes sérelmére. Megkülönböztette azonban a Bíróság azokat az eseteket, amikor az adott tartalom eredetileg csak egy szűkebb nyilvánosság számára hozzáférhető, és műszaki berendezés által védett. Ilyenkor a védelmet szolgáló műszaki intézkedés megkerülésével ugyanis a linket elhelyező a korábbinál szélesebb közönség számára teszi elérhetővé a tartalmat.

Ezen érvelés alapján tehát amennyiben a jogosult bármilyen korlátozás nélkül, mindenki számára elérhetően oszt meg egy tartalmat az interneten, onnantól kezdve a linkeléssel vagy beágyazással történő közvetítés nem minősül új nyilvánossághoz közvetítésnek. Ez azt jelenti, hogy az eredeti megosztással a jogosult nyilvános közvetítésben fennálló kizárólagos jogosultsága gyakorlatilag kimerül. Ez több okból is problémás: először is, a jogkimerülés a tulajdonátruházásban megvalósuló felhasználási cselekmények esetében jelenik meg, a nyilvánossághoz közvetítésnél azonban ilyenről szó sincs.³⁰ Sőt, még maga az Infosoc-

²⁹ C-466/12, Nils Svensson, Sten Sjörgen, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v Retriever Sverige AB.

³⁰ A szerzői jogi kimerülés a művet tartalmazó fizikai hordozó első átruházásával valósul meg, így azon kizárólagos jogosultságok esetében lehet róla szó leginkább, amelyek kereskedelmi jellegűek. Forrás: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/cdip_4/cdip_4_rev_study_inf_2.pdf (látogatás napja: 2015. január 8.) és *Tosics Nóra*: A szerzői jog nemzeti, nemzetközi és regionális kimerülésének kérdései. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz. 2003. február: <http://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200302/01-tosics.html?printable=1> (látogatás napja: 2015. január 10.).

irányelv 3. cikk (3) bekezdése is úgy rendelkezik, hogy az (1) és (2) bekezdésben foglalt jogok nem merülnek ki a nyilvánossághoz közvetítés vagy a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel egyetlen, e cikkben említett cselekménye révén sem.³¹

Másodszor pedig, bár a művek nyilvános sugárzásával foglalkozó 11*bis* cikkének kapcsán, de a Berni Unió Egyezmény³² (a továbbiakban: BUE) brüsszeli diplomáciai konferenciája már 1948-ban tárgyalta az „új nyilvánosságról” mint az engedélyköteles új nyilvánossághoz közvetítés kritériumáról. A szerződő felek elvetették ennek a használatát és kodifikálását tekintettel arra, hogy azt a gyakorlatban nehéz meghatározni, és így nem használható kritériumként.³³ A BUE alapján tehát egyértelműen új nyilvánossághoz közvetítésről abban az esetben beszélhetünk, ha azt az eredetihez képest más szervezet eszközli.³⁴ Ugyanezt a szöveget vette át a WIPO Szerzői Jogi Egyezménye is.³⁵ Ezzel a Bíróság az „új nyilvánosságot” gyakorlatilag az „új nyilvánossághoz közvetítéssel” keverte össze³⁶ egy régi, a BUE értelmezéséhez segítséget nyújtó, hatálytalan útmutatóra hivatkozva, ráadásul azt félreértelmezve.³⁷ Bár az Európai Unió nem lehet tagja az egyezménynek, annak rendelkezéseit a TRIPS³⁸ elfogadásán keresztül tiszteletben kell tartania, épp ezért nem világos, hogy a Bíróság döntésének meghozatala előtt miért nem hívta segítségül a korábbi nemzetközi gyakorlatot annak érdekében, hogy megalapozott döntést hozhasson.

³¹ Infosoc-irányelv 3. cikk (3) bek.

³² Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works of September 9, 1886. (Berni Unió Egyezmény).

³³ A francia delegáció javaslatának első verziója alapján elsősorban az eredetileg célzott közönség és a nyilvánossághoz közvetítési cselekménnyel elért „új közönség” közötti különbség adta volna meg az új közvetítéshez szükséges kritériumot, majd ezt az ötletet elhagyva az átvitelt foganatosító szervezet különbözősége mellett azt is kritériumként akarta elfogadtatni, hogy a sugárzás vagy újraközvetítés módjának az eredetihez képest eltérőnek kell lennie. Ezt a javaslatot végül elutasították, és a belga javaslat alapján fogadták el a jelenleg is hatályos normaszöveget. Forrás: Documents de la Conférence de Bruxelles (5-26 Juin, 1948), p. 289–291, elérhető: <ftp://ftp.wipo.int/pub/library/ebooks/Internationalconferences-recordsproceedings/BruxellesConference1948/BruxellesConference1948.pdf> (látogatás napja: 2015. augusztus 5.) és Tóth: i. m. (1), p. 15.

³⁴ BUE 11*bis* cikk (1) 2. Az irodalmi és művészeti művek szerzőinek kizárólagos joga, hogy engedélyt adjanak a sugárzott mű mindenfajta, akár vezeték útján történő, akár vezeték nélküli nyilvános átvitelére, ha ezt az átvitelt az eredetihez képest más szervezet végzi.

³⁵ WIPO Copyright Treaty (a Szellemi Tulajdon Világszervezete Szerzői Jogi Szerződése) 8. cikk, A nyilvánossághoz közvetítés joga: Nem csorbítva a Berni Egyezmény 11. cikkének (1) (ii) pontját, 11*bis* cikkének (1) (i) és (ii) pontját, 11*ter* cikkének (1) (ii) pontját, 14. cikkének (1) (ii) pontját és 14*bis* cikkének (1) bekezdését, az irodalmi és művészeti alkotások szerzőinek kizárólagos joga, hogy műveiket vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon a nyilvánossághoz közvetítsék, és hogy erre másnak engedélyt adjanak, ideértve a műveiknek a nyilvánosság számára oly módon történő hozzáférhetővé tételét, hogy a közönség tagjai az említett művekhez való hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhassák meg.

³⁶ Ficsor Mihály: Svensson – honest attempt at establishing due balance concerning the use of hyperlinks – spoiled by the erroneous “new public” theory. Copyright See-Saw, 2014. május 5.: http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=63, p. 5. (látogatás napja: 2015. szeptember 13.).

³⁷ Ficsor: i. m. (36), p. 6–7.

³⁸ Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (Megállapodás a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól).

A másik, közvetlenül a hiperlinkek szerzői jogi minősítésével foglalkozó döntés, a *BestWater-ügy*³⁹ ugyanezen a vonalon haladt tovább. A döntés alapjául szolgáló német eljárásban a felperes BestWater azt sérelmezte, hogy az alperesek az engedélye nélkül osztották meg a saját honlapjukba ágyazva a felperes által készített és a YouTube-on megosztott videót. A felperes állítása szerint a videó az engedélye nélkül került fel eredetileg az internetre. A *Svensson*-döntés mintájára a Bíróság itt is megállapította, hogy mivel az eredeti megosztás korlátozásoktól mentesen, mindenki számára elérhetően történt, a beágyazás nem célzott meg új, szélesebb közönséget. Emellett a Bíróság azt is kijelentette, hogy akkor minősül új közzétételnek a cselekmény, ha azt az eredetitől eltérő technológiával közvetítik, vagy amennyiben ez nem áll fenn, új nyilvánosság részére történt a közzététel.⁴⁰ Ezzel tehát a Bíróság annak a fentebb ismertetett javaslatnak a tartalmát tette az uniós joggyakorlat részévé, amit a BUE diplomáciai konferenciája korábban már egyértelműen elvetett. Valamint a felperesek állítása ellenére (az alapügyben eljáró bíróság tényállástisztázási kötelezettségének elmulasztása okán) annak a feltételezése alapján döntött – kizárólag a *Svensson*-döntésre hivatkozva – végzésében, hogy a felperesek hozzájárulásával került fel eredetileg a tartalom a videómegosztó oldalra. A Bíróság döntésében hangsúlyozta, hogy a linkelt tartalom framingtechnikával, keretben történő megjelenítése nem változtat azon a tényen, hogy ilyen esetben sem lehet új nyilvánosságról beszélni egy eredetileg korlátozástól mentesen elérhetővé tett videó esetében.

A jelenlegi európai gyakorlat alapján tehát bár a linkelés maga nyilvános közvetítés, nem minősül annak, ha a link eredetileg bárki számára elérhető volt. Ezzel próbálta biztosítani a Bíróság az internet zökkenőmentes működését. És bár a szándék jogos és érthető, sajnos ezt úgy sikerült elérnie a Bíróságnak, hogy a nemzetközi irányvonalaknak ellentmondóan és bizonytalan tartalmú kritériumok bevezetésével rendelkezett egy ilyen jelentőségű témában. Az alábbiakban elsősorban annak bemutatására törekszünk, hogy a Bíróság tevékenységén kívül miként foglalkozik a Bizottság (és jelentős esetben a szélesebb európai közvélemény) a linkelés jogi státuszát is érintő problémákkal, és hogy ezeken a mechanizmusokon keresztül vagy azokon túlmenő eszközökkel miképpen lehetne tisztázni a jogi helyzetet.

A digitális egységes piac stratégiája

A fentebb részletezett két alapvető jelentőségű döntés meghozatala óta az Európai Unió komolyabban is belekezdett az európai szerzői jogi szabályozás megreformálásába a digitális világ által támasztott kihívások kezelése végett. A Bizottság májusban hozta nyilvánosságra a digitális egységes piac stratégiáját,⁴¹ amelyben három főbb csoportba gyűjtve, 16 pontban

³⁹ C-348/13, *BestWater International GmbH v Michael Mebes, Stefan Potsch*.

⁴⁰ C-348/13, 14. bekezdés.

⁴¹ Elérhető angolul: http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/docs/dsm-communication_en.pdf (látogatás napja: 2015. szeptember 13.).

foglalta össze a tervezett változtatásokat. A stratégia a főbb hangsúlyt inkább az elektronikus kereskedelem még meglévő korlátainak a lebontására helyezte, azonban szerzői jogi törekvéseket is megfogalmazott több pontban. Ezek az indokolatlan geoblocking megelőzése és eliminálása, a szöveg- és adatbányászat megkönnyítése tagállami határokat is átívelően, valamint az online közvetítők szerepének és felelősségének tisztázása a szerzői jogi jogsértések körében.⁴² Az ezekre vonatkozó jogszabályi javaslatok benyújtását 2015 végéig tervezte a Bizottság.

A fent említettek közül az online közvetítők vagy más néven ISP-k (internet service provider) felelősségére vonatkozó pontok a legjelentősebbek a linkelés szempontjából. Emellett azonban a Bizottság önmagában is igen fontosnak tartotta a problémát, ugyanis azzal a 2.4. (Better access to digital content – modern, more European copyright framework) és a 3.3.2. (Combatting illegal content on the Internet) pontban is foglalkozik. A stratégia az ISP-k szerepét és felelősségét a szerzői jog érvényesítése és a kereskedelmi volumenű jogsértések tekintetében tartja kiemeltnek, ennek okán pedig az ISP-k szerzői jog által védett tartalmakhoz kapcsolódó tevékenységeinek szabályait kell tisztázni a stratégia alapján. A stratégia utal az e-kereskedelmi irányelvben található, a közvetítőkre vonatkozó ún. „safe harbor”-rendelkezésekre, amelyek alapján az ISP-k nem tekinthetők felelősnek az általuk közvetített információk jellege alapján addig, amíg szigorúan passzív módon járnak el a közvetítésben, valamint hatékony lépéseket tesznek az illegális tartalmak azonosításának és lokalizálásának az érdekében. A stratégia megemlíti, hogy az illegális tartalmak internetes megjelenésének megelőzése céljából meg kell vizsgálni, hogy az információhoz való alapvető jog és a szólásszabadság érintetlenül hagyása mellett milyen keretek között lehetne magasabb felelősségi szint alapján meghatározni, hogy az ISP-k milyen mértékű gondosságot kötelesek gyakorolni hálózataik és rendszereik működtetése során.

Bár van, aki örül ezeknek a híreknek,⁴³ az online közvetítők felelősségi szabályainak újragondolását illetően több szervezet is aggodalmát fejezte ki.⁴⁴ E vélemények szerint a Bizottságnak arra kellene törekednie, hogy a jelenleg is hatályban lévő szabályok megerősítést nyerjenek, és kifejezetten hangsúlyozzák az ISP-k védelmét. Mindemellett szükséges különbséget tenni a különféle jogsértő és illegális tartalmakra adandó válaszok között – nem ugyanazt a szankciót igényli ugyanis a gyermekpornográf vagy a terrorizmussal kapcsolatos tartalomhoz kapcsolódó tevékenység, mint egy szerzői jogot sértő tartalom. Ezek a szervezetek egészében elutasítják egy esetleges gondossági kötelezettség bevezetését az ISP-k számára, ezzel ugyanis ezeket a szolgáltatókat olyan helyzetbe kerülnének, amelyben egy csak

⁴² A digitális egységes piaci stratégiája 2.4 pont, p. 6–7.

⁴³ <http://impalamusic.org/content/digital-single-market-impala-welcomes-eus-commitment-review-online-platforms-and-calls> (látogatás napja: 2015. szeptember 13.).

⁴⁴ A CDT (Center for Democracy and Technology) több más kormányközi szervezettel együtt nyílt levélben fordult Ansip EP-képviselőhöz. Elérhető: <http://cdn.ccianet.org/wp-content/uploads/2015/04/Open-Stakeholder-intermed-liability-protections.pdf> (látogatás napja: 2015. szeptember 13.).

sejtetten, de nem bizonyítottan jogsértő tartalmat vagy az arra mutató linket kellene eltávolítaniuk, ami öncenzúrához vezethet.

Az azonban még egyelőre nem tisztázott, hogy pontosan hogyan gondolta a Bizottság az ISP-k szerepének tisztázását. Annyi bizonyos, hogy 2015 szeptemberének végén tervezi a témához kapcsolódó nyilvános konzultáció bejelentését,⁴⁵ aminek egy vázlata már kiszivárgott.⁴⁶ A konzultációtervezet egyébként megkülönböztetést tesz az ISP-k (Internet/intermediary service providers) és az online platformok között: míg az előbbiek az e-kereskedelmi irányelv által meghatározott online szolgáltatást nyújtanak, amelynek során továbbítanak vagy elraktároznak harmadik személyek által szolgáltatott tartalmat, addig az utóbbiak olyan két- vagy többoldalú piacokon működő vállalatok, amelyek a két vagy több külön, de egymástól függő felhasználói csoport közötti interakciót teszik lehetővé úgy, hogy az a csoportok közül legalább egy számára értéket generál. Az ISP-k és az online platformok halmazai között akadnak átfedések, az azonban egyelőre nem világos, hogy pontosan milyen új és eltérő szerepet szán a Bizottság ezeknek a kategóriáknak.

A Reda-jelentés⁴⁷

A Bizottság korábbi tervei az európai szerzői jog felülvizsgálata tárgyában az erről szóló közösségi konzultáció lezárultát és eredményeinek megjelenését követően azonban már az ISP-k szerepének újragondolásánál konkrétabban is körvonalazódni kezdtek. A konzultáció 2013. március 5. és 2014. március 5. között zajlott. A téma jelentőségét és az állampolgárok egyéni érdekeltségének magas fokát érzékelteti, hogy a konzultációs dokumentumra összesen több mint 9500 válasz érkezett, ennek nagy része (közel 59%) pedig végfelhasználóktól, vagyis magánemberektől, egyszerű internethasználóktól, fogyasztóktól.⁴⁸

Az európai szerzői jogi reform keretében azonban a Bizottság a közel 15 éves Infosoc-irányelv rendelkezéseit és a digitális egységes piac kialakításának megfelelőségét is újraértékeli. Ezt a szerzői jogban és a kreatív iparban érdekelt felek mindegyike jelentős lehetőségnek tekinti, aminek során érvényre juttathatják álláspontjukat és hosszú távra biztosíthatják érdekeik érvényesülését európai jogszabályi szinten. Ezzel kapcsolatban nyújtotta be jelentését a német kalózpárti képviselő, Julia Reda, amelyben a szerzői jog uniós szintű harmonizációja és a jelenlegi kulturális normákhoz történő alakítása mellett foglalt állást,⁴⁹ és jelentősen támaszkodott a konzultáció eredményeire.

⁴⁵ <http://www.ecommerce-europe.eu/news/2015/european-commission-extends-consultation-on-online-platforms> (látogatás napja: 2015. szeptember 14.).

⁴⁶ A vázlat megtalálható az alábbi helyeken: <http://www.politico.eu/wp-content/uploads/2015/09/Platforms-consultation.pdf> és <https://cdn.netzpolitik.org/wp-upload/Platforms-consultation.pdf> (látogatás napja: 2015. szeptember 14.).

⁴⁷ <https://juliareda.eu/copyright-evaluation-report/full/>.

⁴⁸ A konzultáció eredményei elérhetőek: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/docs/contributions/consultation-report_en.pdf (látogatás napja: 2015. augusztus 5.).

⁴⁹ <https://juliareda.eu/copyright-evaluation-report/> (látogatás napja: 2015. augusztus 5.).

A tanulmány szempontjából a jelentés legfontosabb ajánlása az eredetileg benyújtott verzió⁵⁰ 15. pontja, amely a „linkelési szabadság” európai szintű jogszabályban történő megszilárdítását célozta. Ez a szakasz arra hívta fel az európai jogalkotót, hogy tisztázza a hiperlinkek használata körüli ellentmondásokat, és állapítsa meg, hogy a hiperlinkek útján történő hivatkozás nem lehet alanya a jogosultak kizárólagos jogainak, ugyanis az ilyen cselekmények nem számítanak új közönséghez történő nyilvánossághoz közvetítésnek.⁵¹ A jelentés itt a korábbiakban bemutatott és kritizált *BestWater*-döntésre hivatkozik. Ennek alapján tehát a 15. bekezdés a linkelésnek az internetes szabad információáramlásban betöltött jelentős szerepét szerette volna elismertetni, és ezáltal biztosítani a szabadságát annak irányelvi szintű rögzítésével, hogy függetlenül a linkelt tartalom jogosultjának hozzájárulásától, a linkelés nem minősülhet kizárólagos jogot sértő cselekménynek. Mindezt úgy, hogy a korábbi joggyakorlatot és a *BestWater*-döntés lényegét akarta jogszabállyá avasználni, aminek az „új nyilvánosságról” alkotott fogalma ütközik azokkal a nemzetközi szerződésekben foglalt és általános kimerülési normákkal, amelyeket preambuluma alapján a javasolt jelentés is figyelembe vett és tiszteletben tart.

A végleges és elfogadott jelentésben azonban már nem található meg ez a bekezdés. A javasolt normaszövegre ugyanis olyan módosító javaslatok érkeztek, amelyek az eredeti szándékkal ellentétesen gyakorlatilag ellehetetlenítették volna a hiperlinkek szabad használatát.⁵² A Rozière és Delvaux képviselő által benyújtott módosítás alapján ugyanis a linkek használata csak olyan esetben lehetett volna legális, ha azok szabadon hozzáférhető tartalomra mutatnak, ellenkező esetben azonban az online közvetítők felelősségre vonását helyezték kilátásba az erre vonatkozó szabályok szigorítására tett javaslattal. Ez nemcsak a jóhiszeműen elhelyezett linkek jelentős részét tette volna automatikusan illegitimmé, hanem valószínűleg nagyfokú öncenzúrához is vezetett volna, tekintettel arra, hogy a linkelt tartalom jogtisztaságának előzetes ellenőrzése nehézkes és időigényes feladat. Végül, kompromisszumos módosításként a teljes bekezdés törlésre került, így továbbra is a Bíróság dönt egyéni esetekben, előzetes döntéshozatali kérelem alapján. Úgy tűnik tehát, hogy sajnálatos

⁵⁰ Draft report on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (2014/2256(INI)); PE546.580v02-00. Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-546.580+02+DOC+PDF+V0//EN> (látogatás napja: 2015. augusztus 5.).

⁵¹ 15. Stresses that the ability to freely link from one resource to another is one of the fundamental building blocks of the Internet; calls in the EU legislator to clarify that reference to works by means of a hyperlink is not subject to exclusive rights, as it does not consist in a communication to a new public.

⁵² AM 409. 15. Stresses that the ability to freely link from one resource to another is one of the fundamental building blocks of the internet; calls on the EU legislator to incorporate the case-law of the Court of Justice into its positive law so that reference to works by means of a hyperlink is not subject to exclusive rights, as it does not consist in a communication to a new public; observes that this option must be strictly limited to links which lead to freely available content; observes that the online intermediaries liability regime applicable to links to illicit content should be tightened up, particularly by revising the e-commerce directive.

módon nemcsak a Bíróság, hanem annak tevékenysége nyomán az egyéb uniós döntéshozók és képviselők is elhibázott és a szerzői jog szempontjából szakmailag megalapozatlan megközelítésben gondolkodnak a linkelésről, ami a további jog- és irányvonal-alkotásban is rossz útmutatóul szolgálhat.

A Google-adó avagy szomszédos jog a sajtó számára

A közelmúltban egy másik, linkelést is érintő és nagy visszhangot kiváltó esemény a német és spanyol jogban már létező,⁵³ a Google-adóként is emlegetett *sui generis*, ún. kiegészítő szerzői jog (*ancillary copyright for press publishers*) európai szintre emelésének felvetése volt. E jog alapján a keresőmotorok és egyéb olyan online platformok és híraggregátorok (pl. Google News), amelyek hírek rövid részleteit, beleértve azok címét és idézeteit, elérhetővé teszik az internetezők számára, ezt a hírügynökségeket és egyéb online hírszolgáltatókat illető külön díj fizetése mellett tehetik meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy a keresőmotorok a keresési találatok megjelenítése okán fizetni kötelesek. Mivel a keresési találatok mindig a keresett tartalomra mutató linket is tartalmazznak, ez az új kizárólagos jog gyakorlatilag sajátos módon fizetési kötelezettséggel terheli a szolgáltatót a hírekre mutató linkek megjelenítéséért.

Bár az erre vonatkozó jogszabályi rendelkezések bevezetése után nem sokkal a Google News kivonult Spanyolországból, valószínűleg az őket védő és jogosító kiegészítő jog a legtöbbet a hírszolgáltatóknak ártott, ugyanis azáltal, hogy híreik és cikkeik nem jelentek meg a Google News találatai között, sokkal kevesebb emberhez jutottak el, és sokkal kisebb letöltési és látogatottsági adatokat produkáltak. Mindez gazdasági kárt is okozott a hírügynökségeknek, kiderült ugyanis, hogy a Google News-hoz hasonló híraggregátorok valójában kiszélesítik a hírek eredeti forrásainak a piacát, és megnövelik irántuk a keresletet.⁵⁴ Az ilyen hírkereső szolgáltatások ugyanis abban az esetben okozhatnának kárt az online sajtóorgánumoknak, ha az általuk is megjelenített tartalmat egyszerűen lemásolnák vagy olyan, vonzóbb kontextusban kínálnák, amivel átcsábítanák az olvasókat az eredeti felületről.⁵⁵

⁵³ Az angol joggyakorlatban egyébként még korábban, egy 2010-es döntés [NLA v. Meltwater (2010) EWHC 3099] során a bíróság hasonló mintára megállapította, hogy nemcsak a médiafigyelő szolgáltatást nyújtó cégeknek kell engedélyeztetniük a tevékenységüket és az alapján díjat fizetniük, hanem a szolgáltatást igénybe vevő feleknek is. A tényállás szerint az alperes a feliratkozóinak azok korábbi keresési kulcsszavai alapján generált hírösszeállításokat küldött, amelyekben az adott hír vagy újságcikk címe, kezdősora és az arra mutató link szerepelt.

⁵⁴ Az erre vonatkozó, az időszakos kiadványok kiadóinak spanyol egyesülete megrendelésének alapján készült tanulmány spanyol nyelven itt olvasható: <http://www.aepp.com/pdf/InformeNera.pdf>.

⁵⁵ Bodó Balázs: A „mély link” – Internetes tartalomszolgáltatók vs. Internet. Beszélő, 8. évf. 9. sz. 2003: <http://beszelo.c3.hu/03/09/05bodo.htm>, p. 20. (látogatás napja: 2015. október 11.).

A Google-tax vagy snippet tax európai szintű bevezetésének a lehetősége szintén a Reda-jelentés kapcsán merült fel, ám az erre vonatkozó első módosító indítványt⁵⁶ leszavazták, valamint a módosítókról történő együttes szavazásnál azt ismételten elutasították.⁵⁷

Az európai jogrendszerekben egyébként létező szomszédos jogok mintájára működő külön „ancillary copyright” meglehetősen heves reakciókat váltott ki: míg a kifejezetten a tervezett intézkedés ellenzésére létrejött szervezetek üdvözölték az említett módosítók elutasítását,⁵⁸ addig Oettinger, a digitális gazdaságért és társadalomért felelős uniós biztos nemrég támogatását fejezte ki az ötletet illetően.⁵⁹ Mivel a Reda-jelentés jogi kötőerővel nem bír, ezért a tény, hogy a kiegészítő jogra vonatkozó rendelkezés kimaradt belőle, nem feltétlenül bír jelentőséggel – hogy végül mi lesz a végleges európai álláspont a kiegészítő szerzői jogra, illetve a linkelésre és a linkelési szabadságra vonatkozóan, majd csak a konkrét jogszabály körvonalazódása után derül ki.

És ami még jön: GS Media

Az aktuális európai jogalkotási és politikai fejlemények tárgyalása után kicsit visszatérve az európai ítélkezéshez, egy éppen folyamatban lévő ügy is illusztrálja, hogy annak ellenére, hogy a Bíróság már a *Best Water*-döntésnél is egyértelműen tisztázottnak vélte a linkelés és a nyilvánossághoz közvetítés problémáját, ez a gyakorlat továbbra is nehezen értelmezhető a tagállami bíróságok számára. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy 2015 májusában újabb előzetes döntéshozatali kérelem került a Bíróság elé, amely ismételten az Infosoc-irányelv 3. cikk (1) bekezdésének értelmezését szeretné tisztázni a hiperlinkek elhelyezésével kapcsolatban.

A *GS Media-ügy*⁶⁰ egy 2011-ben indult holland eljárás alapján került a Bíróság elé.⁶¹ A tényállás szerint egy online bulvárlap közzétett a honlapján egy linket, amire kattintva egy ausztrál filehostingoldalra került a felhasználó, ahonnan újabb link útján le lehetett tölteni azokat az erotikus fényképeket, amelyek felett a Sanoma nevű felperes rendelkezett szerzői jogosultságokkal. Miután az eredeti helyről eltűntek a képek, a bulvárlap a Sanoma kifejezett kérélmére ellenére újra elérhetővé tett egy, immár másik tárhelyszolgáltatónál elérhető

⁵⁶ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=AMD&format=PDF&reference=A8-0209/2015&secondRef=001-001&language=EN>.

⁵⁷ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-549.435+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN>, 204. számú módosító (látogatás napja: 2015. augusztus 9.).

⁵⁸ Ilyen szervezet például az Initiative Against Ancillary Copyright (<http://ancillarycopyright.eu>).

⁵⁹ <http://www.euractiv.com/sections/infosociety/copyright-reform-oettinger-open-spanish-google-tax-model-316314> (látogatás napja: 2015. augusztus 9.).

⁶⁰ C-160/15, GS Media BV v Sanoma Media Netherlands BV and Others.

⁶¹ Az alapügy tényállásának bemutatásához a tanulmány szerzője a <http://eulawradar.com/case-c-16015-gs-media-porn-hyperlinked-and-hyperleaked/> címen elérhető összefoglalót használta (látogatás napja: 2015. augusztus 13.).

képekre mutató linket, mindezt annak híradása mellett, hogy per indul ellenük az ügyben. Bár az alapeljárásban mind a Sanoma, mind pedig a fotókon szereplő személy pert indított az említett bulvárlap, a GS Media ellen, a személyiségi jogi aspektust mellőzve csak a szerzői jogi felvetéseket ismertetjük.

Az elsőfokú bíróság megállapította az alperes jogsértését, miután az európai joggyakorlatra hivatkozva a sérelmes tevékenység több körülményét is megvizsgálta (szándékosság, új közönség megcélzása, profitorientáltság). Az „új nyilvánosság” körében arra a következtetésre jutott, hogy ez a kritérium is teljesült, mivel eredetileg csak egy szűk réteg tudott arról, hogy a képek szabadon megtalálhatóak az interneten, a pontos URL közzétételével azonban egy sokkal szélesebb nyilvánossághoz juthattak el a jogvédett fényképek. Ez egy új, másik nyilvánosság, mint amihez a jogosult a képek eredeti publikálásakor járult hozzá (arról nincs adat, hogy volt-e egyáltalán hozzájárulás).

A fellebbviteli bíróság ezzel ellentétes következtetésre jutott, és megállapította, hogy a képek (a feltárt tényállás alapján) – habár csak kis számú felhasználó tudhatott róluk eredetileg – mindenféle biztonsági intézkedés nélkül hozzáférhetőek voltak ugyanúgy, ahogy a *Svensson*- és a *Best Water*-esetben is, ahol pedig a Bíróság elutasította az „új nyilvánosság” meglétét. Ezzel a holland fellebbviteli bíróság közvetlenebbül követte a Bíróság iránymutatását, azon a ponton azonban, amikor kijelentette, hogy egy olyan link elhelyezése, amelyik egy másik helyen közzétett tartalomra mutat, nem minősül új publikálási cselekménynek, a *Svensson*-döntés 20–23. bekezdésével első látásra ellentétesen rendelkezett. Bár a *Svensson* tényállásában a szóban forgó cikkek közvetlenül a linkre kattintva elérhetőek voltak, ezek a linkek is olyan tartalmat jelenítettek meg, amelyeket egy másik helyen már korábban közzétettek. A korábbi esetekben tehát a Bíróság eleve nyilvánossághoz közvetítésnek minősítette a linkelést, és ezek után vonta ki az adott linkeket a jogosultság alól annak alapján, hogy azok nem értek el az eredetileg szándékolttól eltérő nyilvánossághoz. Ezzel a Bíróság a „new publicity” követelményének a bevezetésével gyakorlatilag egy kivételt alkotott.

A holland legfelsőbb bíróság azonban további zavart észlelt a két korábbi európai döntést illetően. Míg a *Svensson*-esetben a döntés megfogalmazása alapján nem kell figyelembe venni, hogy történt-e a jogosult részéről hozzájárulás az eredeti közzétételhez, addig a *Best Water*-ben már úgy fogalmaz a Bíróság, hogy mivel a jogosult hozzájárult a videó YouTube-on történő közzétételéhez (a jogosult szerint ez nem így történt), nem lehet új nyilvánosságról beszélni. A *Best Water*-végzés alapján tehát már figyelembe kell venni azt, hogy a jogosult milyen publikum részére járult hozzá a közzétételhez.⁶² Azt azonban úgy tűnik, nem vette figyelembe a Bíróság, hogy azokban az esetekben, amikor egyáltalán nem járul hozzá a jogosult a közzétételhez, új nyilvánosságról sem beszélhetünk, így minden esetben új közzétételnek minősülne a linkelés.

⁶² C-348/13, 16. bekezdés.

A holland legfelsőbb bíróság mindezek alapján az alábbi kérdéseket tette fel a Bíróságnak.⁶³

- 1a) A 2001/29 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerinti „nyilvánossághoz közvetítés” valósul-e meg akkor, ha a szerzői jog jogosultjától eltérő személy az általa működtetett weboldalon elhelyezett hiperlink útján olyan, harmadik személy által működtetett, az internetes nagyközönség számára elérhető weboldalra hivatkozik, amelyen a művet a jogosult engedélye nélkül tették hozzáférhetővé?
- 1b) Releváns-e ebben a tekintetben az, hogy a művet korábban más módon sem közvetítették a nyilvánossághoz a jogosult engedélyével?
- 1c) Jelentőséggel bír-e az, hogy a hiperlinket elhelyező személy tud-e vagy e személynek tudnia kell-e arról, hogy a jogosult nem engedélyezte a mű elhelyezését a harmadik személy 1a) kérdésben említett weboldalán, és adott esetben arról a körülményről, hogy a művet korábban más módon sem közvetítették a nyilvánossághoz a jogosult engedélyével?
- 2a) Az 1a) kérdésre adandó nemleges válasz esetén: mégis nyilvánossághoz közvetítés valósul-e vagy valósulhat-e meg ebben az esetben akkor, ha a weboldal, amelyre a hiperlink mutat, és ezáltal a mű – még ha nem is könnyen – fellelhető az internetes nagyközönség számára, és a hiperlink elhelyezése ezért nagymértékben megkönnyíti a mű megtalálását?
- 2b) Jelentőséggel bír-e a 2a) kérdés megválaszolása körében az, hogy a hiperlinket elhelyező személy tud-e vagy e személynek tudnia kell-e arról a körülményről, hogy a weboldal, amelyre a hiperlink mutat, nem könnyen lelhető fel az internetes nagyközönség számára?
3. Léteznek-e egyéb olyan körülmények, amelyeket figyelembe kell venni azon kérdés megválaszolásakor, hogy nyilvánossághoz közvetítés valósul-e meg akkor, ha hiperlink útján olyan művet tesznek hozzáférhetővé, amelyet korábban nem közvetítettek a nyilvánossághoz a jogosult engedélyével?

A második kérdés megválaszolását a Bíróság valószínűleg rövid úton rendezni fogja majd a korábbi döntésekre történő hivatkozással, amelyekben eddig egyértelműnek tűnően állapította meg, hogy valamilyen fajta biztonsági intézkedés és annak megkerülése mindenképpen szükséges egy új nyilvánossághoz közvetítéshez. Azonban érdekes lesz látni, miként dönt majd a Bíróság a jogosulttól való hozzájárulás szükségességének kérdésében, ugyanis mind a hozzájárulás, illetve az erről való tudomás egy igen nehezen bizonyítható dolog, különösen az internet kontextusában. Nem csupán a linkelés alapvető funkciója miatt (egy-egy népszerű tartalmat több százezer vagy millió felhasználó oszthat tovább), hanem az anonimitás miatt is – bár ehhez kapcsolódhatnak a digitális stratégia közvetítő szolgáltatókra vonatkozó reformelképzelései. Jelenleg tehát úgy tűnik, hogy valóban nem a legszeren-

⁶³ A hivatalos magyar szöveg elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=164772&pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=321648>.

csésebb volt az „új nyilvánosság”, egy eddig meglehetősen tisztázatlan tartalmú és a nemzetközi egyezmények által egyértelműen elvetett kategória kritériumszintként való állítása.

Megoldási alternatívák a linkelés helyes megítélésére

A hiperlinkek szerzői jogi megítélésének problémájára már több lehetséges megoldási javaslat is napvilágot látott.

Az egyik ilyen elméleti felvetés szerint a *Svensson*-érveléssel ellentétben a linkelést nem lehet az Infosoc-irányelv 3. cikke szerinti nyilvánossághoz közvetítésnek tekinteni, ahhoz ugyanis hiányzik a cselekmény fő eleme, az átvitel (transmission).⁶⁴ Ez a vélemény azon az érven alapul, hogy a jogszabály szövege úgy fogalmaz, hogy a szerzők „műveik” nyilvánossághoz közvetítését engedélyezhetik, a linkelés során pedig nem történik meg magának a műnek az átvitele, az csak esetleg a felhasználó részéről tanúsított magatartás, a linkre történő klikkelés során valósulhat meg. A European Copyright Society ezen álláspontjának megfogalmazásakor az irányelv szövegén kívül annak előkészítő anyagaira, valamint a WTC 8. cikkére és annak előkészítő iratára hivatkozik (abban is olyan rendelkezésre, ami végül nem lett az egyezmény része).⁶⁵ A vélemény azonban figyelmen kívül hagyja, hogy a linkek különböző fajtái igen eltérő módon működhetnek, valamint annak a kategorikus kijelentése, hogy a linkelés semmilyen esetben sem minősülhet nyilvánossághoz közvetítésnek, olyan rugalmatlan megközelítés, amelyet nehéz lenne összeegyeztetni a folyamatos technológiai fejlődés nyújtotta új jelenségekkel.⁶⁶

Bár ténylegesen nem történik adatátvitel a link egyszerű elhelyezésével, ám ha magát a le-hívásra elérhetővé tétel cselekményét nem fedezné a nyilvánossághoz közvetítés kizárólagos joga, az több problémát is felvetne. Ha ugyanis az „átvitel felajánlása”, vagyis a nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tétel joga kikerülne a kizárólagos jog alól, az gyakorlatilag kikényszeríthetlenné tenné azt a digitális környezetben (pl. a linkekkel szolgáló kalózkodak ellen). Mindemelllett ez a jogosultság félreértelmezését is jelenti: a szerzői jogi jogosult ugyanis olyan módon bocsátja a publikum rendelkezésére a művét, hogy a nyilvánosság tagja a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatja meg. Ha felhasználási szerződés keretében a nyilvánossághoz közvetítésre más személy is jogosulttá válik, akkor ennek a szerződésnek a jogosultság fentebb részletezett értelmezése alapján nem lesz jogi hatálya, így ugyanis gyakorlatilag bárki szabadon linkelhetne (mivel az átvitel felajánlása ezen elmélet

⁶⁴ European Copyright Society Opinion on the Reference to the CJEU in Case C-466/12 *Svensson*, 15 February 2013: <http://blog.iri.uni-hannover.de/wp-content/uploads/tmp/European-Copyright-Society-Opinion-on-Svensson-First-Signatoriespaginated.pdf> (látogatás napja: 2015. szeptember 12.).

⁶⁵ I. m. (64), p. 2–6.

⁶⁶ Alexander Tsoutsanis: Why copyright and linking can tango. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 9. évf. 6. sz., 2014, p. 498.

szerint nem engedélyköteles) arra a tartalomra, amit a szerződéssel jogosulttá vált személy a nyilvánossághoz közvetített.⁶⁷

Az ezt a problémát más nézőpontból vizsgáló ALAI álláspontja alapján a „lehívásra hozzáférhetővé tétel” (right of making available) magában foglalja a védett tartalom pusztá „felajánlását” (offering) egyéni letöltésre vagy streamelésre, vagyis azt az esetet, amikor a tartalom interaktív átvitelre elérhetővé válik.⁶⁸ Amennyiben pedig valós átvitel (transmission) is történik, ez a cselekmény is a nyilvánossághoz közvetítés jogi besorolása alá esik, függetlenül attól, hogy milyen technológiai eszközt használtak a lehívásra elérhetővé tételhez. A vélemény továbbá árnyaltabb választ ad a kérdésre, és megkülönböztetést tesz az olyan linkek között, amelyek közvetlenül hozzáférést engednek a védett tartalomhoz, és az olyanok között, amelyek csak utalnak egy olyan forrásra, ahonnan a mű elérhető lehet.⁶⁹ Az előbbi esetekre vonatkozik az elérhetővé tétel jogának fent vázolt formája, míg az utóbbiakra nem. Egy olyan link tehát, amely csupán utal egy másik weboldalra vagy egyéb internetes forrásra, ahonnan további lépések után elérhetővé válhat a tartalom, nem minősül a nyilvánossághoz közvetítésen belül elérhetővé tételnek (ilyenek általánosságban az egyszerű felszíni linkek), az olyan hivatkozás viszont, amelyre kattintással egyből megindul a letöltés, mindenképpen ebbe a kategóriába esik (ezek tipikusan a deep vagy belső linkek, illetve a framing fajtái). Természetesen ez a megkülönböztetés sem abszolút: amennyiben ugyanis a belső linkek által hivatkozott hozzáférési útvonal megváltozott, vagy a jogvédett tartalom azon keresztül többé valamilyen okból nem érhető el közvetlenül, hanem csak a felhasználó további magatartása következtében, a deep link is az előző kategóriába esik, és nem történik hozzáférhetővé tétel a link elhelyezője részéről.⁷⁰ Mivel a nyilvánossághoz közvetítés már magával a felajánlással megvalósul, így lényegtelen, hogy az elérhetővé tett tartalom magában jogsértő-e. Ez a megkülönböztető hozzáállás híveiben tükrözi az internet működését és a linkek változatosságát, elméletben pedig nem korlátozza az internet működőképességét, viszont biztosítja a szerzői jogi jogosultak kizárólagos jogainak az érvényesíthetőségét.

Miután (a Bíróság megerősítése alapján is) a nyilvánossághoz közvetítés cselekményébe tartozónak kell tekinteni a linkelés közvetlen fajtáit, alapvetően két lehetséges megoldás mutatkozik arra, hogy a hibás „új nyilvánosság” elvét megkerülve, a szerzői jogi dogmatikába illeszkedően lehessen kezelni a linkeket, és elkerülni az egyéni felhasználási engedélykérések sokaságát.

Az egyik ilyen megoldás lehet az engedélyezés. Amennyiben a tartalom jogosult által engedélyezett lehívásra hozzáférhetővé tételét hallgatólagos engedélynek tekintjük a műre

⁶⁷ Jane C. Ginsberg: Hyperlinking and Infringement: The CJEU Decides (sort of). The Media Institute: <http://www.mediainstitute.org/IPI/2014/031714.php> (látogatás napja: 2015. szeptember 12.).

⁶⁸ Ficsor: i. m. (36), p. 30.

⁶⁹ ALAI Report and Opinion on the making available and communication to the public in the internet environment – focus on linking techniques on the Internet: <http://www.alai.org/assets/files/resolutions/making-available-right-report-opinion.pdf> (látogatás napja: 2015. szeptember 13.).

⁷⁰ Mezei: i. m. (4), p. 35.

mutató linkek elhelyezésére, akkor ezzel a megoldással elkerülhető az egyéni engedélyezés szükségessége, és a további linkek sem minősülnek jogsértőnek. A hallgatólágos engedély (implied license) azonban igen tág fogalom, és jogrendszerenként eltérőek a létrejöttéhez szükséges feltételek. Mindemellett pedig itt sem szabad megfeledkezni arról, hogy a linkek sokfajta, és szintén sokfajta motiváció alapján jöhet létre: míg a jogosult hozzájárul egy bizonyos weboldal linkeléséhez, ezzel nem feltétlenül engedélyezi bármely más oldalnak ugyanazt.⁷¹ A jelenlegi egységesítés hiánya azonban nem jelenti azt, hogy az erre vonatkozó joggyakorlatot a jövőben ne lehetne európai szinten kimunkálni.⁷²

A hallgatólágos engedély mellett azonban meg kell említeni a kifejezett engedélyeket (express authorization), amelyek már bizonyos esetekben a gyakorlatban is működnek (lásd: Vimeo felhasználási feltételei,⁷³ illetve a Creative Commons-licenckek⁷⁴). Bár ezek az engedélyek tisztázzák az egyes tartalmakra mutató linkek jogi helyzetét a jövőre vonatkozóan, nem jelentenek megoldást az olyan korábbi esetekre, amikor nem történt ilyen engedélyezés.

Az engedélyezés mellett általánosabb megoldás lehetne a nyilvánossághoz közvetítés, illetve a lehívásra hozzáférhetővé tétel joga alóli kivétel alkalmazása.⁷⁵ Az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdés c) pontja alapján⁷⁶ a tagállamok megállapíthatnak kivételeket a (többszörözés

⁷¹ ALAI Report and Opinion on a Berne-compatible reconciliation of hyperlinking and the communication to the public right on the Internet: <http://www.alai.org/en/assets/files/resolutions/201503-hyperlinking-report-and-opinion.pdf> (látogatás napja: 2015. szeptember 13.) p. 2–3.

⁷² Ficsor: i. m. (36), p. 37–38.

⁷³ Terms of Service on Vimeo 9. Licences Granted by You 9.1. Videos: LICENSE TO VIMEO: As between you and Vimeo, you own the video content („videos”) that you submit to the Vimeo Service. By submitting a video, you grant Vimeo and its affiliates a limited, worldwide, non-exclusive, royalty-free license and right to copy, transmit, distribute, publicly perform and display (through all media now known or hereafter created), and make derivative works from your video for the purpose of (i) displaying the video within the Vimeo Service; (ii) displaying the video on third party websites and applications through a video embed or Vimeo’s API subject to your video privacy choices; (iii) allowing other users to play, download, and embed on third party websites the video, subject to your video privacy choices; (iii) promoting the Vimeo Service, provided that you have made the video publicly available; and (iv) archiving or preserving the video for disputes, legal proceedings, or investigations. LICENSE TO OTHER USERS: You further grant all users of the Vimeo Service permission to view your videos for their personal, non-commercial purposes. This includes the right to copy and make derivative works from the videos solely to the extent necessary to view the videos. The foregoing licenses are in addition to any license you may decide to grant (e.g., a Creative Commons license).

⁷⁴ <http://creativecommons.org>.

⁷⁵ I. m. (69), p. 5.

⁷⁶ Infosoc-irányelv. 5. cikk (3) bekezdés c) pont: A tagállamok a 2. és 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg – már nyilvánosságra hozott aktuális gazdasági, politikai vagy vallási témájú cikkeknek, illetve sugárzott műveknek vagy más ilyen jellegű, védelem alatt álló teljesítményeknek a sajtó általi többszörözése, nyilvánossághoz közvetítése, illetve más módon a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétele olyan esetekben, amikor az ilyen felhasználást nem zárták ki kifejezetten, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, vagy a műveknek és más védelem alatt álló teljesítményeknek a napi eseményekről szóló tudósításhoz kapcsolódóan a tájékoztatási cél által indokolt terjedelemben történő felhasználása, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is.

és a nyilvánossághoz közvetítés joga alól olyan esetekben, amikor a sajtó aktuális gazdasági, politikai vagy vallási témájú cikkeket közvetít. A digitális világban azonban egyre kevésbé világos, hogy ki tekinthető a „sajtó” tagjának, ki minősülhet újságírónak, és ezáltal kik lehetnek egyes jogok és kivételek alanyai.⁷⁷ A nyilvánosság tájékoztatása azonban egy igen szűk kivételt élvező kör, ami mellett egyéb, nagy társadalmi haszonnal rendelkező tevékenységek is „megérdemelnék” az immunitást, mint például az oktatói-kutatói munka. Jelen dolgozat is számtalan olyan közvetlen linket tartalmaz, amelyekre történő kattintással egyből elérhetővé válik a tartalom, így egyértelműen megvalósul a nyilvánossághoz közvetítés.

A problémát annak teljességében célzó intézkedés lehetne egy külön a linkekre vonatkozó kivétel megalkotása. Erre módot ad a WCT 10. cikke⁷⁸ a háromlépcsős teszt tiszteletben tartása mellett. Bár a linkelés gyakorisága miatt problémás lehet annak „különleges esetként” történő minősítése, a linkeknek az internet működésében betöltött alapvető szerepe azonban alapul szolgálhat rá. A második és a harmadik lépcső (a kivétel nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására) esetében elengedhetetlen lenne a különböző fajta linkek gazdasági jelentősége alapján történő megkülönböztetés, míg a harmadik lépésnél (a kivétel indokolatlanul nem károsíthatja a szerző jogos érdekeit) a linkelés során sérülékeny személyiségi jogok tiszteletben tartására kell figyelni.⁷⁹

Egy ilyen jól megfontolt és helyesen mérlegelt kivétel bevezetéséhez azonban jogalkotói aktus lenne szükséges. Tekintettel arra, hogy jelenleg fontos prioritást élvez az Infosoc-irányelv felülvizsgálata és a jelenlegi körülményekhez igazítása, a szerzői jogi reform egyszerű lehetőséget jelenthetne többek között a linkelés helyzetének jogszabályi tisztázására. Amint azonban a fentebbiekben is láttuk, ilyesmire nem történt kísérlet. Az digitális egységes piac stratégiájából úgy tűnik, hogy ezt a területet leginkább a közvetítő szolgáltatók jogvédett tartalmakkal kapcsolatos tevékenységeire vonatkozó szabályok tisztázásával és pontosításával szándékolják befolyásolni. A linkelés szabadságát azonban még a konkrét Reda-jelentésben is csupán nagy általánosságban megfogalmazva, a jelenség komplexitását figyelmen kívül hagyva próbálták kimondani, ami (nem meglepő módon) nem képezhetette egyhangú egyetértést, de még kompromisszum tárgyát sem. A fent említett egyedi kivétel vagy korlátozás bevezetésére nem érkezett konkrét vagy akár csak elvi szintű javaslat sem. Egyelőre tehát a Bíróság valószínűleg továbbra is eddigi joggyakorlatára fog támaszkodni a linkelést érintő előzetes döntéshozatali eljárásokban, a jogalkotás részére pedig nem áll rendelkezésre semmilyen olyan használható javaslat, amely felhasználható egy következetes, a

⁷⁷ Bár a „sajtó” és az „újságíró” minősítés inkább a szólás és véleménynyilvánítás szabadsága tekintetében jelentős, amint láthatjuk, a szerzői jog esetében is rendelkezhetnek relevanciával.

⁷⁸ WCT. 10. cikk Korlátozások és kivételek: (1) A Szerződő Felek nemzeti jogszabályaikban egyes különleges esetekben korlátozásokat és kivételeket írhatnak elő az irodalmi és művészeti alkotások szerzőinek e Szerződés szerint biztosított jogok tekintetében, amennyiben azok nem sérelmesek a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a szerző jogos érdekeit.

⁷⁹ I. m. (69), p. 9.

nemzetközi egyezmények által alkotott keretekbe is illeszkedő európai álláspont megfogalmazásában és a linkelés szerzői jogi megítélésének a tisztázásában.

A téma azonban továbbra is foglalkoztatja nemcsak a szerzői joggal foglalkozó szakembereket és az érdekelt ágazati szereplőket, hanem az egyszerű internetezőket is, ahogy azt a szerzői jogi reform konzultációjának részvételi adatai is mutatták. A téma jelentőségét pedig mi sem szemléltethetné jobban, mint az olyan érzelmi töltöttségtől sem mentes szervezetek és mozgalmak létezése, mint a savethelink.org, a www.communia-association.org, vagy a már említett Initiative Against an Ancillary Copyright: IGEL.

Egyelőre tehát a GS Media-ügy kapcsán a Bíróságra, a szerzői jogi reform miatt pedig a Bizottságra irányul a figyelem, a közeljövőben pedig valószínűleg kiderül, hogy mi lesz a linkelés európai sorsa.

*Dr. Vida Sándor**

A KÖZÖSSÉGI VÉDJEGY MÁS TAGÁLLAMOKBAN FENNÁLLÓ JÓ HÍRNEVÉNEK JOGHATÁSAI MAGYARORSZÁGON – IMPULSE

A védjegy jó hírnevének fennállása vagy hiánya ténykérdés, ennek bizonyítása, értékelése nem egyszerű, amint azt az EU Bíróságához benyújtott több előzetes döntés iránti kérelem is¹ jelzi. Hasonlóképpen problémákat vethet fel a bizonyított jó hírnév esetében a jogérvényesítés (más jó hírnevének alapos ok nélkül történő kihasználása, annak tisztességtelen kihasználása, megkülönböztetőképességének sérelme).

Tovább bonyolíthatja a jogérvényesítést, ha a jó hírnév az Európai Unió más tagállamaiban fennáll, de abban az országban, ahol a jogvédelmet igénylik, nem állapítható meg. A következőkben egy ilyen ügyről lesz szó.

Tényállás

Az Unilever NV korábbi IMPULSE közösségi szóvédjegye alapján felszólalt az Iron & Smith Kft. által a „be impulsive” színes ábrás megjelölésnek magyar védjegyként való bejelentése ellen. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) azt állapította meg, hogy az Unilever nagy mennyiségben értékesített és reklámozott az IMPULSE közösségi szóvédjeggyel megjelölt árukat Nagy-Britanniában és Olaszországban, amely országokban ez a védjegy 5%-os, illetőleg 0,2%-os piaci részesedéssel rendelkezik. A hivatal a piaci részesedéssel kapcsolatos megállapítás alapján – amely nem Magyarországra vonatkozott – állapította meg, hogy a közösségi védjegy jó hírnevét az Európai Unió jelentős részén bizonyították. Megállapította továbbá, hogy nem lehet kizárni azt a veszélyt, hogy a későbbi védjegy tisztességtelenül kihasználja a korábbi védjegyet, ezért a bejelentést elutasította.

* Jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ Dr. Faludi Gábor, dr. Lukácsi Péter: A védjegy törvény magyarázata. Budapest, 2014, p. 148–162, 563–565; dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegy jogi gyakorlata II. Novotni Alapítvány a „Magánjog felhasználásáért”, Miskolc, 2010, p. 59–134.

be impulsive

Az Iron & Smith az SZTNH elutasító határozatával szemben megváltoztatási kérelmet nyújtott be a Fővárosi Törvényszékhez. Ez utóbbi, mint kérdést előterjesztő bíróság, mivel kételyei voltak az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (védjegyirányelv) 4. cikke (3) bekezdésének helyes értelmezését illetően, előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette elő az EU Bíróságához.

1. A közösségi védjegy jó hírnevének igazolásához a védjegyirányelv 4. cikk[e] (3) bekezdésének² értelmében elegendő lehet-e az egy tagállamban fennálló jó hírnév abban az esetben is, ha az annak alapján benyújtott felszólalással érintett nemzeti védjegybejelentést az adott tagállamtól eltérő országban tették?
2. A közösségi védjegy jó hírnevének vizsgálata során alkalmazott területi kritériumok körében alkalmazhatók-e a közösségi védjegy tényleges használata tekintetében az EU Bírósága által rögzített elvek?
3. Ha a korábbi közösségi védjegy jogosultja a nemzeti bejelentéssel érintett tagállamon kívüli – az Európai Unió területének jelentős részét lefedő – országokban igazolja a közösségi védjegy jó hírnevét, meg lehet-e ettől függetlenül követelni, hogy az érintett tagállam tekintetében is sikeres bizonyítást terjesszen elő?
4. Ha a [3. kérdésre] a válasz nemleges, a belső piac sajátosságait is szem előtt tartva, adódhat-e olyan eset, amikor az Európai Unió jelentős részén intenzíven használt védjegy a releváns nemzeti fogyasztói körben ismeretlennek minősül, és ezáltal nem teljesül a védjegyirányelv 4. cikk (3) bekezdésében foglalt lajstromozást gátló ok fennállásához szükséges másik előfeltétel, azaz nem áll fenn a jó hírnév, [illetve a] meg-

² A szöveg:

A megjelölés akkor sem részesülhet védjeggyalomban, illetve a védjegy törlésének akkor is helye van, ha a megjelölés a korábbi közösségi védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló, és az érintett áruk, illetve szolgáltatások nem hasonlóak, feltéve, hogy a korábbi közösségi védjegy a Közösségben jó hírnevet élvez, és a megjelölés alapos ok nélkül történő használata sértené vagy tisztességtelenül kihasználná a korábbi közösségi védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét.

különböztetőképesség sérelmének vagy tisztességtelen kihasználásának a veszélye; és ha igen, akkor milyen körülményeket kell igazolnia a közösségi védjegy jogosultjának ahhoz, hogy az említett előfeltétel teljesüljön?

Az EU Bírósága előtt folyamatban lévő ügyben többek között a magyar kormány is észrevételt nyújtott be.

A magyar kormány állásfoglalása

A következőkben a magyar kormány álláspontját rövidítve (kivonatossan) közlöm, megtartva annak szóhasználatát.

Az előterjesztő bíróság, a Fővárosi Törvényszék az EU Bíróságának a C-375/97 számú, General Motors-ügyben hozott ítéletében a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdésében szereplő „tagállamban élvezett jó hírnév” kifejezés tekintetében úgy találta, hogy elegendő, ha a védjegy a tagállam „jelentős részén” jó hírűnek minősül (ami a Benelux államok esetében az egyik ország meghatározott területét is jelentheti). Annak érdekében, hogy a lajstromozott védjegy a nem hasonló árukra vagy szolgáltatásokra kiterjedően is oltalmat élvezzen, a védjegy által felölelt áruk és szolgáltatások vonatkozásában az érintett közönség jelentős része által ismertnek kell lennie.

A PAGO-ügyben a Bíróság arra kereste a választ, hogy a KVR³ 9. cikke (1) bekezdésének c) pontja alkalmazásában elfogadható-e az Unió szintjén jó hírűnek egy közösségi védjegy, ha az csupán egyetlen tagállamban élvez jó hírnevet. A Bíróság válaszában rögzítette, hogy a KVR érintett rendelkezésében „biztosított oltalom akkor terjed ki valamely közösségi védjegyre, ha ezt a védjegyet az általa jelölt árukkal vagy szolgáltatásokkal érintett vásárlóközönség jelentős része a Közösség területének jelentős részében ismeri”. A Bíróság kiemelte továbbá, hogy az alapeljárás körülményeire tekintettel a szóban forgó tagállam, azaz Ausztria területe úgy tekinthető, hogy az Unió területének jelentős részét képezi. A PAGO-ügy megállapításai alapján tehát akár az a következtetés is levonható lenne, hogy a jó hírnévhez kapcsolódó kiterjesztett oltalom a közösségi védjegyeket a teljes Unió területén abban az esetben is megilleti, ha pusztán egyetlen tagállamban igazolt azok fokozott ismertsége.

Az előterjesztő bíróság ugyanakkor az SZTNH-val egyetértve kifejti, hogy nem elhanyagolható szempont, amelyre egyébként az ítélet szövegezése is utal az „az alapeljárás körülményeire tekintettel” fordulatban, hogy a PAGO-ügy esetében egy osztrák nemzeti védjegybejelentéssel szemben szólalt fel a közösségi védjegy jogosultja, amelynek jó hírnevét történetesen éppen Ausztriában tudta igazolni. Nem vonható le tehát a PAGO-ítéletből az az egyenes következtetés, hogy az egy tagállamban fennálló jó hírnév minden esetben elegendő ahhoz, hogy annak jogosultja a közösségi védjegy magasabb szintű oltalmára hi-

³ A Tanács 207/2009/EK rendelete (2009. február 26.) a közösségi védjegyről (kodifikált változat).

vatkozzon. Úgy tűnik, hogy az ítélet az alapeljárás speciális jellege folytán számos kérdést megválaszolatlanul hagyott.

Az első kérdésről

Egyetértünk azzal, hogy aránytalan előnyt jelentene a közösségi védjegy jogosultja számára, ha az egy tagállamban fennálló jó hírnév elegendő volna, mivel a védjegy ismertsége folytán indokolt kiterjesztett védelmet a teljes Unió területén érvényesíthetné, holott az csupán egyetlen, adott esetben kis területű országban áll fenn ténylegesen.

A második kérdésről

Egyetértünk azzal az állásponttal, amely szerint a közösségi védjegy jó hírnevének vizsgálata során is indokolt lehet a tagállami határok figyelmen kívül hagyása, ezenkívül célszerű figyelembe venni az árujegyzékben szereplő áruk vagy szolgáltatások természetét, a használat területi kiterjedtségét és mennyiségi jelentőségét, a használat gyakoriságát és rendszerességét. Relevanciával bírhat továbbá annak a vizsgálata, hogy a védjegyet alapvető rendeltetésének megfelelően használják-e, illetve az árujegyzékben szereplő áruk vagy szolgáltatások tekintetében a védjegy piaci részesedést teremt vagy tart-e fenn.

A harmadik kérdésről

Úgy véljük, hogy a közösségi védjegy territorialitásával ellentétes lenne, ha az adott tagállamban történt használat a jó hírnév fennállásának vizsgálata körében szükséges előfeltétel lenne. Ha az „Unió jelentős részén” kritériumból indulunk ki, ez szintén nem tűnik szükségesnek, mivel a teszt lényege, hogy a jó hírnévvel érintett terület az Európai Unió jelentős hányadát teszi-e ki. E körben különös relevanciával bírhat a tagállami határok figyelmen kívül hagyása. A jó hírnév sérelme, tisztességtelen kihasználása veszélyének vizsgálata szempontjából ugyanakkor jelentőséggel bírhat, hogy a releváns nemzeti fogyasztói kör ismeri-e egyáltalán a korábbi jó hírű közösségi védjegyet. Ha ugyanis az adott tagállamban ismeretlen a korábbi védjegy, nem merül fel a jó hírnév, megkülönböztetőképesség tisztességtelen kihasználásának, sérelmének a veszélye.

A negyedik kérdésről

A jó hírű védjegy megkülönböztetőképességének vagy hírnevének sérelmét vagy tisztességtelen kihasználását a Bíróság által a C-252/07 számú, az Intel Corporation-ügyben hozott ítélet fejtette ki részletesebben. Ez alapján a jó hírű védjegy sérelmének három típusa különböztethető meg: a megkülönböztetőképesség sérelme (az ún. felhígulás); a jó hírnév sérelme; valamint a megkülönböztetőképesség vagy a jó hírnév tisztességtelen kihasználása. Minél erőteljesebben és közvetlenebbül idézi fel a megjelölés a jó hírű védjegyet, annál nagyobb annak a kockázata, hogy a megjelölés aktuális vagy jövőbeli használata sérti vagy tisztességtelenül kihasználja a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét.

A jó hírű védjegy sérelmének fennállását vagy az ilyen sérelem jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélyét is az adott ügy minden lényeges elemét figyelembe véve, átfogóan kell vizsgálni.

A jó hírű védjegy jó hírnevének vagy megkülönböztetőképességének tisztességtelen kihasználása a Vt. 4. §-a (1) bekezdésének c) pontjában foglalt lajstromozást gátló ok harmadik alakzata, ahogyan ezt a Bíróság az Intel Corporation-ügyben hozott ítéletében kifejtette. A Bíróság által a C-487/07 számú L'Oréal-ügyben elmondottak szerint e fogalom nem a védjegy által elszenvedett sérelemhez kötődik, hanem az azzal azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés harmadik fél által történő használatából származó előnyhöz. Ez magában foglalja többek között azt az esetet, amikor a védjegy imázsa átvitelének vagy a vele azonos vagy hozzá hasonló megjelöléssel jelölt árukra kivetített tulajdonságoknak köszönhetően a jó hírű védjegy nyomdokában egyértelmű kihasználás történik.

A fentiekre tekintettel álláspontunk a negyedik kérdés kapcsán az, hogy a jó hírnév sérelme, tisztességtelen kihasználása veszélyének vizsgálata szempontjából jelentőséggel bírhat, hogy a releváns nemzeti fogyasztói kör ismeri-e egyáltalán a korábbi jó hírű közösségi védjegyet. Ha ugyanis az adott tagállamban ismeretlen a korábbi védjegy, nem merül fel a jó hírnév, megkülönböztetőképesség tisztességtelen kihasználásának, sérelmének a veszélye.

Következtetések

A közösségi védjegy jó hírnevének igazolásához a védjegyirányelv 4. cikk (3) bekezdésének értelmében nem elegendő az egy tagállamban fennálló jó hírnév abban az esetben, ha az annak alapján benyújtott felszólalással érintett nemzeti védjegybejelentést az adott tagállamtól eltérő országban tették.

A közösségi védjegy jó hírnevének vizsgálata során is indokolt lehet a tagállami határok figyelmen kívül hagyása, ezenkívül célszerű figyelembe venni az árujegyzékben szereplő áruk vagy szolgáltatások természetét, a használat területi kiterjedtségét és mennyiségi jelentőségét, a használat gyakoriságát és rendszerességét. Relevanciával bírhat továbbá annak a vizsgálata, hogy a védjegyet alapvető rendeltetésének megfelelően használják-e, illetve az árujegyzékben szereplő áruk vagy szolgáltatások tekintetében a védjegy piaci részesedést teremt vagy tart-e fenn.

Ha a korábbi közösségi védjegy jogosultja a nemzeti bejelentéssel érintett tagállamon kívüli – az Európai Unió területének jelentős részét lefedő – országokban igazolja a közösségi védjegy jó hírnevét, nem lehet megkövetelni, hogy az érintett tagállam tekintetében is sikeres bizonyítást terjesszen elő.

A jó hírnév sérelme, tisztességtelen kihasználása veszélyének vizsgálata szempontjából jelentőséggel bírhat, hogy a releváns nemzeti fogyasztói kör ismeri-e egyáltalán a korábbi jó hírű közösségi védjegyet. Ha ugyanis az adott tagállamban ismeretlen a korábbi védjegy, nem merül fel a jó hírnév, megkülönböztetőképesség tisztességtelen kihasználásának, sérelmének a veszélye.

Perösszefoglaló⁴

A *N. Wahl* főtanácsos által előterjesztett alapos perösszefoglaló megérdemli a részletes ismertetést.

Elemzés

A) Háttér

A védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdését csak a következő két kumulatív feltétel teljesülése esetén kell alkalmazni: *i)* a korábbi közösségi védjegynek az Európai Unió jelentős részén jó hírnevet kell élveznie (első feltétel), és *ii)* a későbbi (nemzeti) védjegy használatának sértenie kell vagy tisztességtelenül ki kell használnia a korábbi közösségi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (második feltétel). A korábbi közösségi védjegy jogosultjának azonban nem kell bizonyítania a saját védjegye és a későbbi nemzeti védjegy közötti összetéveszthetőséget (perösszefoglaló, 9. pont).

Mindezt figyelembe véve egyértelmű, hogy az 1., a 2. és a 3. kérdés szorosan kapcsolódik egymáshoz. E három kérdés mindegyike az első feltétellel vonatkozik, nevezetesen arra, hogy milyen kritériumokat kell alkalmazni annak meghatározása érdekében, hogy a korábbi közösségi védjegy az Európai Unió jelentős részén jó hírnevet élvez-e. Ebben a kontextusban a kérdést előterjesztő bíróság számára különösen az kétséges, hogy ezen elemzés keretében milyen jelentőséget kell tulajdonítani (illetve kell-e jelentőséget tulajdonítani) a földrajzi határoknak. E körülmények között először együttesen fogok foglalkozni az 1–3. kérdéssel a második feltételre vonatkozó 4. kérdést megelőzően. Mindazonáltal, mielőtt ezekre a tárgyakra rátérnék, szükség van néhány bevezető megjegyzésre a jó hírnévre vonatkozó viszonylagos kizáró ok alapjául szolgáló indokok tekintetében (perösszefoglaló, 10. pont).

A védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdésében [és a KVR-rendelet ennek megfelelő 8. cikke (5) bekezdésében] szereplő kizáró (és törlési) okok alapja azt az elképzelést tükrözi, hogy a védjegy értéke jóval meghaladhatja annak származást megjelölő képességét: a védjegy értéke egyebek mellett a védjegy által hordozott imázsban is állhat. Ebben az értelemben nem annyira a származás megjelölése részesül védelemben, hanem az adott védjegy gazdasági sikere. E szempontok figyelembevétele mellett nyilvánvalóan nem lehet kizárni, hogy egy védjegy imázsa károsodhatna valamely azonos vagy hasonló védjegy használatának engedélyezése esetén. Ez az eset még inkább (és különösen akkor) lehetséges, ha a későbbi védjeggyel megjelölt áruk és szolgáltatások nem ugyanabba az osztályba tartoznak, mint amelyek vonatkozásában a korábbi védjegyet lajstromozták. Kétségtelen, hogy emiatt szükséges a közösségi védjegyek oltalmát azon áru- és szolgáltatási osztályokon túl is ki-

⁴ C-125/14 ügyszám.

terjesztetni, amelyekre a védjegyet lajstromozták. Tekintettel a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdése alapján nyújtott oltalom különösen széles körű jellegére, nem meglepő, hogy erre a kizáró okra csak akkor lehet hivatkozni, ha a közösségi védjegy az Európai Unióban jó hírnevet élvez (perösszefoglaló, 11. pont).

B) Az első feltétel

A fentieknek megfelelően az 1., a 2. és a 3. kérdés alapját képező probléma abból ered, hogy a védjegyirányelv és a KVR egyáltalán nem szól az Európai Unióban lefedendő földrajzi területről vagy más olyan kritériumról, amelynek eleget kell tenni annak bizonyítása érdekében, hogy a közösségi védjegy jó hírnévvel rendelkezik. Ennek figyelembevételével, mivel a védjegyirányelv 4. cikk (3) bekezdésének és a KVR 8. cikk (5) bekezdésének a szövege azonos, magától értetődik, hogy ezeket a rendelkezéseket koherensen kell értelmezni (perösszefoglaló, 12. pont).

Mindazonáltal, bár az EU Bírósága már foglalkozott a jó hírnév kérdésével, a kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak abban a tekintetben, hogy ez a korábbi ítélkezési gyakorlat alkalmazható-e az előtte folyamatban lévő ügyben. Szemléltetésként röviden ismertetem az ezen ítélkezési gyakorlatot alátámasztó alapelveket (perösszefoglaló, 13. pont).

A General Motors- (CHEVY- – Vida S.) ítéletben, amely a nemzeti védjegyek (ebben az esetben a Benelux védjegyek) kontextusában foglalkozik a jó hírnévvel, az EU Bírósága azt mondta ki, hogy elegendő, ha a védjegy a tagállam területének „jelentős részén” rendelkezik jó hírnévvel. A jelen ügy szempontjából különös jelentősége van annak, hogy az EU Bírósága a továbbiakban megállapította, hogy nem lehet megkövetelni azt, hogy a védjegy a tagállam „teljes” területén jó hírnévvel rendelkezzen. A Benelux terület esetében ez azt jelentette, hogy ahhoz, hogy a védjegy jó hírnévvel rendelkezzen, elegendő, hogy azt e terület jelentős részén ismerje az érintett vásárlóközönség. Az EU Bírósága szerint a „terület jelentős része” ebben az esetben az e területen lévő egyik ország valamely részéből is állhat (perösszefoglaló, 14. pont).

A PAGO-ítéletben az EU Bírósága ezeket a megállapításokat a közösségi védjegy kontextusába helyezte át. Az említett ítéletben az EU Bírósága azt a kérdést vizsgálta, hogy ki lehet-e mondani, hogy valamely közösségi védjegy (egy gyümölcsleves palack formája) az Európai Unió jelentős részén élvez jó hírnevet, ha arról megállapították, hogy csak egyetlen tagállamban rendelkezik jó hírnévvel. Ebben a kontextusban az EU Bírósága azt állapította meg, hogy a szükséges küszöbérték eléréséhez arra van szükség, hogy a közösségi védjegyet az árukkal vagy szolgáltatásokkal érintett vásárlóközönség jelentős része az Európai Közösség területének jelentős részében ismerje. Emellett az EU Bírósága megállapította, hogy „az alapeljárás körülményeire tekintettel” a szóban forgó tagállam (Ausztria) területe úgy tekinthető, hogy az az Európai Unió területének jelentős részét képezi (perösszefoglaló, 15. pont).

Az EU Bíróságának az utóbbi megállapításra vonatkozó minősítésétől függetlenül („az alapeljárás körülményeire tekintettel”) úgy vélem, hogy ebből az ítéletből arra lehet következtetni, hogy a valamely tagállamban fennálló jó hírnév még általánosságban is – feltéve, hogy a védjeggyel jelölt árukkal és szolgáltatásokkal érintett vásárlóközönség jelentős része egybeesik ugyanezen tagállam releváns vásárlóközönségével – elegendő lehet annak bizonyításához, hogy az érintett védjegy a védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdésének értelmében az Európai Unióban ténylegesen jó hírnevet élvez (perösszefoglaló, 16. pont).

A jó hírnév végeredményben a szóban forgó áruk és szolgáltatások releváns piacától függ. Ennélfogva azon kérdés megválaszolása, hogy mi minősül az Európai Unió jelentős részének, mindenre kiterjedő elemzést tesz szükségessé, amelyet csak az ügyben eljáró nemzeti bíróság képes elvégezni. Amint arra az EU Bírósága rámutatott, a korábbi védjegy piaci részesedése, a védjegy használatának intenzitása, földrajzi kiterjedése és tartama, valamint a vállalkozás által a védjegy reklámozása céljából megvalósított beruházások jelentősége mind olyan tényező, amelyet ezen elemzés során figyelembe kell venni. Más szavakkal, a jó hírnév az ismertség mértékére vonatkozó követelménynek minősül, amelyet mennyiségi kritériumok alapján kell értékelni. Annak eldöntéséhez tehát, hogy valamely meghatározott védjegy az Európai Unió jelentős részén jó hírnévvel rendelkezik-e, földrajzi és gazdasági kritériumok együttesére van szükség. Az adott áruk vagy szolgáltatások releváns piaca méretének ennélfogva kiemelt jelentőséget kell kapnia az elemzésben (perösszefoglaló, 17. pont).

Konkrétabban, ahogy az a PAGO-ítéletből következik, az a kérdés, hogy mi minősül az Európai Unió jelentős részének, szükségképpen függ – és ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni – a jó hírnévvel rendelkezőnek tartott konkrét védjegytől, és ebből következően az érintett vásárlóközönségtől. Mivel ebben a kontextusban inkább az arányoknak és kevésbé az abszolút számoknak van jelentőségük, az a tény, hogy a releváns piac teljes mérete korlátozott lehet, önmagában nem gátolja meg, hogy a védjegy jó hírnevet szerezzen. Noha álláspontom szerint valamely tagállam területe (akár nagy-, akár kisméretű) adott esetben az Európai Unió jelentős részének minősülhet, az e következtetéssel kapcsolatos elemzést a földrajzi határok figyelmen kívül hagyásával kell lefolytatni (perösszefoglaló, 18. pont).

Lehetne azzal érvelni, hogy a PAGO-ítélet nem minősül használható ítélkezés gyakorlati példájának, hiszen abban az ügyben (a jelen üggyel ellentétben) azon tagállam vonatkozásában állapították meg a jó hírnevet, amelyben a közösségi védjegy jogosultja védjegyének jó hírnevére hivatkozott. Mindazonáltal hangsúlyozni kell, hogy a közösségi védjegy az egységesség elvén alapul. Más szavakkal, amint a jogosult megszerzi a közösségi védjegyet, a védjegy a rendeltetésénél fogva az Európai Unió teljes területén joghatásokat vált ki (eltekintve a KVR-ben felsorolt néhány kivételtől). Ebből következően egyáltalán nem tulajdonítok jelentőséget annak, hogy a jó hírnevet azon tagállam területén állapították-e meg, amelyben a későbbi nemzeti védjegyet bejelentették. Az Európai Unióban fennálló egységes oltalom sérülne ugyanis, ha a jó hírnévvel rendelkező közösségi védjegy csak azon a föld-

rajzi területen részesülhetne oltalomban, amelynek a vonatkozásában a jó hírnevet megállapították. Mindazonáltal ez nem jelenti azt – amint azt az alábbiakban részletesebben kifejtem –, hogy a közösségi védjegy jogosultja erre a jó hírnévre az Európai Unióban bárhol automatikusan hivatkozhatna például abból a célból, hogy felszólaljon valamely nemzeti védjegy lajstromozásával szemben (perösszefoglaló, 19. pont).

Ezzel eljutottunk a végső kérdéshez, nevezetesen az EU Bírósága „tényleges használatra” vonatkozó megállapításának relevanciájához. Az OMEL/ONEL-ítéletben az EU Bíróságának arról kellett döntenie, hogy valamely közösségi védjegy egyetlen tagállamban történő használata minősülhet-e a Közösségben történő tényleges használatnak. Az EU Bírósága ebben az ítéletben egyértelműen elutasította azt az elképzelést, hogy az EU Bírósága a PAGO-ítélet jó hírnévre vonatkozó megállapításait alkalmazza kritériumként annak megállapítása céljából, hogy valóban sor került-e a tényleges használatra a Közösségben. Ennek főként az volt az oka, hogy a KVR 8. cikk (5) bekezdésének (jó hírnév) és 15. cikkének (tényleges használat) teljesen eltérő a célja. Míg az előbbi a védjegy lajstromozása szerinti áru- és szolgáltatási osztályokon túlmenő, kibővített védelem feltételeire vonatkozik, a „tényleges használat” kifejezés azt a használatra vonatkozó minimumkövetelményt jelenti, amelynek az oltalom érdekében valamennyi védjegynek meg kell felelnie: a KVR 15. cikke értelmében a lajstromozással való visszaélés elkerülése érdekében a közösségi védjegy „tényleges használatát a Közösségben” öt éven belül meg kell kezdeni. Amennyiben erre nem kerül sor, a védjegyet oltalom megszüntethető (perösszefoglaló, 20. pont).

Tény, hogy – amint azt az észrevételt előterjesztő felek közül többen is megjegyezték – egyértelműen kijelenthető, hogy az EU Bírósága által az OMEL/ONEL-ítéletben a földrajzi határok jelentőségének hiányára vonatkozóan tett megállapítás (annak vizsgálata során, hogy ténylegesen használták-e a védjegyet) a jelen ügyben is rendelkezik némi periferikus jelentőséggel. Mégpedig azért, mert ez a megállapítás a belső piacon a közösségi védjegy által nyújtott oltalom egységességére vonatkozó elképzelést tükrözi. Ettől függetlenül még analógia útján sem tűnik kívánatosnak a jelen kontextusra alkalmazni az ítélkezési gyakorlatnak ezt a sajátos megközelítését, amely az annak meghatározása során alkalmazandó kritériumokra vonatkozik, hogy ténylegesen használták-e a védjegyet. Ahogyan azt ugyanis maga az EU Bírósága is megjegyezte, a tényleges használat megállapításának kritériumait egyértelműen meg kell különböztetni a jó hírnévvel kapcsolatban alkalmazandó kritériumoktól (perösszefoglaló, 21. pont).

Annak ismeretében, hogy a közösségi védjegy még abban az esetben is jó hírnevet élvezhet az Európai Unió jelentős részén, ha a jó hírnevet csak egy tagállam tekintetében állapították meg – amelynek nem feltétlenül kell megegyeznie azzal a tagállammal, ahol a felszólalást előterjesztették –, most a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megállapítania, hogy az Unilever védjegye az Európai Unió jelentős részén jó hírnevet élvez-e, figyelembe véve különösen az e védjeggyel jelölt áruk és szolgáltatások érintett vásárlóközönségét. Még ha feltételezzük is, hogy teljesül a megállapított jó hírnévre vonatkozó előfeltétel (ügy

tűnik, hogy ez a kérdést előterjesztő bíróság álláspontja), a kérdést előterjesztő bíróságnak – mielőtt az alapeljárásban helyt adna az Unilever által előterjesztett felszólalásnak – akkor is döntenie kell arról, hogy teljesül-e a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében előírt második feltétel (perösszefoglaló, 22. pont).

C) A második feltétel

A 4. kérdés a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében megállapított második feltételre vonatkozik. Annak eldöntése érdekében, hogy teljesül-e ez a második feltétel, meg kell állapítani, hogy a későbbi nemzeti védjegy alapos ok nélkül kihasználja-e (vagy ki fogja-e használni), illetve sérti-e (vagy fogja-e sérteni) a korábbi közösségi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (perösszefoglaló, 23. pont).

Ez két kérdést vet fel. Először is, milyen kritériumokat kell alkalmazni annak megállapítása érdekében, hogy ilyen körülmények között a korábbi védjegyet elhomályosítás vagy megfakulás vagy akár élősködés útján megsértették? Másodszor, ebben a kontextusban milyen jelentőséget kell tulajdonítani (illetve kell-e jelentőséget tulajdonítani) annak a ténynek, hogy a jó hírnévvel rendelkező korábbi védjegy nem közismert (vagy teljesen ismeretlen) abban a tagállamban, amelyben a nemzeti védjegy lajstromozását kérik? Noha ez a két kérdés csak nehezen kezelhető elvont módon, megpróbálok némi iránymutatást adni a kérdést előterjesztő bíróság számára az azok vizsgálata során figyelembe veendő tényezők tekintetében (perösszefoglaló, 24. pont).

1. Az érintett vásárlóközönség

A jelen ügyet a kérdést előterjesztő bíróság szerint az teszi különlegessé, hogy Magyarországon a korábbi közösségi védjegy valójában teljesen ismeretlen az érintett vásárlóközönség számára. Nyilvánvaló okok miatt a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megállapítania, hogy az Unilever által Nagy-Britanniában és Olaszországban használt védjegy ismert-e az érintett magyar fogyasztók előtt. Ezen a ponton pusztán az jegyezném meg, hogy noha Magyarországon a korábbi védjegy feltehetőleg nem rendelkezik jó hírnévvel, ebből nem következik automatikusan, hogy ez a védjegy e tagállam érintett vásárlóközönsége előtt teljesen ismeretlen volna (perösszefoglaló, 25. pont).

Mindamellet elképzelhető, hogy a korábbi közösségi védjegy eleget tesz a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében megállapított első feltételnek, a másodiknak azonban nem. Amint azt az észrevételt előterjesztő felek közül többen is javasolják, annak megállapítása érdekében, hogy kell-e kibővített oltalmat nyújtani valamely adott tagállamban a jó hírnévvel rendelkező korábbi közösségi védjegynek, azon tagállam helyzetét kell megvizsgálni, amelyben a közösségi védjegy által nyújtott kizárólagos jogra hivatkoznak. A kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő ügyben ez a tagállam Magyarország (perösszefoglaló, 26. pont).

Ebben a tekintetben az EU Bírósága a General Motors- (CHEVY- – Vida S.) ítéletben már rámutatott arra, hogy a későbbi védjegy lajstromozása csak akkor sértheti a jó hírnévvel rendelkező korábbi védjegyet, ha e védjegy kellő mértékben ismert ahhoz, hogy az a korábbi védjegynek kárt okozhasson. Kizárólag ebben az esetben lehetséges, hogy a későbbi védjeggyel szembesülő vásárlóközönség még akkor is asszociáciáljon egyik védjegyről a másikra, ha azokat nem hasonló árukhoz vagy szolgáltatásokhoz használják. Amennyiben ugyanis a korábbi védjegy lényeges funkcióit egyáltalán nem veszélyeztetik, kétséges, hogy ezt a védjegyet kár érheti (perösszefoglaló, 27. pont).

Nagy-Britannia kormánya észrevételében megjegyzi, hogy mindez arra utal, hogy függetlenül a megállapított jó hírnévtől [az Európai Unió jelentős részén, de – ahogyan azt fentebb kifejtettem – nem feltétlenül abban a tagállamban, amelyben a 4. cikk (3) bekezdésére hivatkoznak] a későbbi védjegynek a tagállam érintett vásárlóközönsége előtti ismertsége kiemelt jelentőségű annak meghatározása során, hogy a későbbi nemzeti védjegy okozhat-e sérelmet a korábbi védjegy számára. Persze lehetne azzal érvelni, hogy ez az álláspont – különösen az oltalom egységessége elvének fényében – problematikus: a jó hírnévvel rendelkező korábbi közösségi védjegy olyan fokozott oltalmat élvezhet, amely 27 tagállamban a nem hasonló árukra és szolgáltatásokra is kiterjed, a huszonnyolcadikban azonban nem (perösszefoglaló, 28. pont).

Mindazonáltal, ahogyan azt a DHL Express France-ítéletben az EU Bírósága elismerte, a közösségi védjegy jogosultjának kizárólagos jogát a kontextus figyelembevételével kell értelmezni. Ezt a jogot a jogosult számára azért biztosítják, hogy megvédhesse sajátos érdekeit annak érdekében, hogy a védjegy alkalmas legyen a funkciói betöltésére. Ebből következően a közösségi védjegy jogosultjának kizárólagos joga, és ezen jog területi hatálya nem lépheti túl azt a mértéket, amely a védjegyjogosult számára lehetővé teszi a védjegyének oltalmát, más szavakkal az csak azokat a használati módokat tilthatja meg, amelyek veszélyeztethetik a védjegy funkcióit. Kétségtelen, hogy ez a közösségi védjegy további bitorlásával vagy bitorlásának kíséreltével szembeni tilalom területi hatálya meghatározása kontextusában került megállapításra. Mindazonáltal ha ezt a megállapítást nem lehetne éppúgy alkalmazni a lajstromozás vonatkozásában, a korábbi közösségi védjegy jogosultja – amint azt a Bizottság észrevételében megjegyzi – felszólalhatna ugyan a későbbi védjegy lajstromozásával szemben, de nem tilthatná meg annak használatát (perösszefoglaló, 29. pont).

Ezen a ponton azt is fontos hangsúlyozni, hogy lehetővé kell tenni a nemzeti és a közösségi védjegyek párhuzamos fennállását. Ha a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében foglalt második feltétel vonatkozásában nem tulajdonítanánk kellő jelentőséget az azon tagállambeli érintett vásárlóközönség ismeretének, amelyben a későbbi védjegy lajstromozását kérik, a két védjegyrendszer párhuzamos fennállása üres elmélet volna. Az ilyen megközelítés továbbá kétségtelenül jelentős költségeket okozna azok számára, akik kizárólag nemzeti védjegy törvény alapján kérik a lajstromozást (tekintettel az arról való megbizonyosodással

összefüggő költségekre, hogy az áruk vagy szolgáltatások egyetlen szóba jöhető osztályában sem létezik még hasonló közösségi védjegy) (perösszefoglaló, 30. pont).

Egyébként az is előfordulhat, hogy a korábbi közösségi védjegyek jogosultjai érdekeinek védelme céljából a lajstromozás után a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdését is alkalmazni kell. Lehetséges, hogy egy adott időpontban a jó hírnévvel rendelkező korábbi védjegy jogosultja sikertelenül szólal fel a nemzeti védjegy (nem) hasonló áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában történő lajstromozásával szemben. Mindazonáltal, ha az első feltétel kezdettől fogva teljesül, az nem jelenti azt, hogy a védjegyirányelv 4. cikk (3) bekezdésének értelmében a későbbi nemzeti védjegy törlése ne volna elképzelhető egy későbbi szakaszban, feltéve hogy a második feltétel is teljesül (perösszefoglaló, 31. pont).

2. Bizonyítani kell a kapcsolatot

Általánosságban ki lehet jelenteni, hogy a sérelem kérdése az összes lényeges tényező átfogó értékelését teszi szükségessé, beleértve többek között a korábbi védjegy intenzitását, az érintett vásárlóközöniséget, valamint a korábbi és a későbbi védjeggyel megjelölt áruk és szolgáltatások osztályait. Ebben a tekintetben számos további következtetést lehet levonni az ítélkezési gyakorlatból (perösszefoglaló, 32. pont).

Így különösen a védjegyirányelv 4. cikkének (4) bekezdése szerinti fakultatív kizáró okra vonatkozó ügyben hozott Intel Corporation-ítéletből az következik, hogy minél közvetlenebbül és erőteljesebben idézi fel a későbbi védjegy a jó hírnévvel rendelkező védjegyet, annál nagyobb annak a kockázata, hogy a megjelölés jelenlegi vagy jövőbeli használata tisztességtelenül kihasználja vagy sérti e védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét. Amennyiben az érintett vásárlóközönség tudatában a korábbi és a későbbi védjegy között semmilyen kapcsolat nem jön létre, a későbbi védjegy használata nem sértheti, illetve nem használhatja ki tisztességtelenül a korábbi védjegyet (perösszefoglaló, 33. pont).

Az EU Bírósága Intel Corporation-ítélete alapján emlékeztetni kell továbbá arra, hogy az egyes ügyek körülményeitől függően nem lehet kizárni azt a lehetőséget, hogy azon áruk vagy szolgáltatások érintett vásárlóközönisége, amelyekre a korábbi védjegyet lajstromozták, nem esik egybe azon áruk vagy szolgáltatások érintett vásárlóközöniségével, amelyekre a későbbi védjegyet lajstromozták. Ennek értelmében az asszociáció fennállásának értékelése érdekében figyelembe kell venni azon áruk vagy szolgáltatások természetét, amelyek vonatkozásában az ütköző védjegyeket lajstromozták. Ezt természetesen könnyebb megtenni abban az esetben, ha a korábbi védjegy a széles vásárlóközönség előtt jól ismert, vagy ha a szóban forgó áruk és szolgáltatások fogyasztói nagymértékben fedik egymást (perösszefoglaló, 34. pont).

Konkrétabban: az Intel Corporation-ítéletből eredő ítélkezési gyakorlatból következően nem állhat fenn a két védjegy közötti kapcsolat, ha a későbbi védjegy nem emlékezteti a korábbi védjegyre az érintett vásárlóközöniséget abban a tagállamban, amelyben a későbbi

védjegy lajstromozását kéri. Amennyiben ugyanis nem állapítható meg ilyen kapcsolat, nem tűnik logikusnak az az állítás, hogy a későbbi védjegy kihasználhatja vagy sértheti a korábbi védjegy jó hírnevét vagy megkülönböztetőképességét (perösszefoglaló, 35. pont).

Mindazonáltal hangsúlyoznom kell a jelen ügy és az Intel Corporation-ítélet közötti jelentős különbséget: a jelen ügyben az a kiindulópont, hogy az Unilever korábbi védjegye nem különösebben (sőt egyáltalán nem) közismert Magyarországon. Az Intel Corporation-ítéletben azonban úgy tűnik, hogy az EU Bírósága arra alapozta a megállapításait, hogy a jó hírnévvel rendelkező korábbi védjegy a kérdéses tagállam (Nagy-Britannia) teljes területén jó hírű volt. Ez az oka annak, hogy ez az ítélet nem nyújt egyértelmű iránymutatást abban a tekintetben, hogy a szóban forgó védjegy érintett vásárlóközönségének mekkora hányadában – azaz e vásárlóközönség milyen jelentőségű részében – merül fel a megkövetelt kapcsolat (perösszefoglaló, 36. pont).

Álláspontom szerint az e kapcsolatot észlelő fogyasztóknak a szóban forgó tagállam érintett vásárlóközönségének komoly hányadát kell kitenniük ahhoz, hogy a kereskedelmi hatások jelentősek legyenek („kereskedelmi jelentőségű hányad”). Eltérő esetben a védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdésében foglalt második feltétel nem rendelkezne valódi tartalommal. Voltaképpen elsősorban csak a korábbi védjegyet jól ismerő fogyasztók lesznek képesek e kapcsolatot észlelni. Miért van akkor szükség annak előírására, hogy e vásárlóközönség kereskedelmi jelentőségű hányada szembesüljön a korábbi közösségi védjeggyel, és ezáltal észlelje a megkövetelt kapcsolatot (perösszefoglaló, 37. pont)?

A jelen esetben nem kétséges azon körülmény jelentősége, hogy a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében foglalt második feltétel központi kérdése a korábbi védjegynek a későbbi nemzeti védjegy lajstromozása következtében történő tényleges vagy potenciális megsértése. Nyilvánvaló, hogy a sérelem bekövetkezéséhez a vásárlóközönség védjegyet ismerő hányadának nem kell olyan méretűnek lennie, mint amekkorát a jó hírnévhez megkövetelnek. Azonban annak érzékelhető következményekkel kell járnia. Álláspontom szerint – és ismétlem: az érintett áruk és szolgáltatások típusától függően – ez a sérelem csak akkor következhet be, ha a szóban forgó tagállam érintett vásárlóközönsége észleli a kapcsolatot. Kizárólag az e csoporton belüli felhasználókat befolyásolhatja az általuk létrehozott asszociáció (perösszefoglaló, 38. pont).

Mindenesetre pusztán az a tény, hogy a későbbi védjegy lajstromozását kérő fél tud a jó hírnévvel rendelkező korábbi közösségi védjegy létezéséről, nem lehet releváns annak megállapításához, hogy élısködés történik-e. A kérelmezőnek a korábbi védjegyre vonatkozó ismeretéből ugyanis egyáltalán nem következik az a lehetőség, hogy az átlagos felhasználók asszociációt hoznak létre a kérdéses védjegyek között (perösszefoglaló, 39. pont).

Ismételnem csak hangsúlyozni tudom, hogy noha annak meghatározása során, hogy valamely korábbi közösségi védjegy a védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdésének értelmében jó hírnévvel rendelkezik-e az Európai Unióban, nincs döntő jelentősége azon tagállam érintett

vásárlóközönségének, amelyben a későbbi védjegyet bejelentették, ennek a vásárlóközönségnek azonban kiemelt jelentősége van annak megállapítása során, hogy a későbbi nemzeti védjegy tisztességtelenül kihasználhatja-e vagy sértheti-e a jó hírnévvel rendelkező korábbi közösségi védjegyet. Figyelembe kell venni, hogy a nemzeti védjegyek nyújtott oltalom főszabály szerint azon tagállam területére korlátozódik, amelyben a lajstromozást kérték. Emiatt a nemzeti védjegyekre vonatkozó kizáró okok vizsgálata során magától értetődik, hogy az érintett vásárlóközönség a megsértés vagy a tisztességtelen kihasználás megállapítása szempontjából e tagállamban található (perösszefoglaló, 40. pont).

Ugyanis különösen az élösködés esetében – amelynek a jelen esetben különös jelentősége van – nemigen lehet amellett érvelni, hogy arra sor kerülhetne akkor, ha a jó hírnévvel rendelkező korábbi védjegy a helyi vásárlóközönség előtt ismeretlen (amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia). Mindenesetre, ahogyan azt többek között a dán kormány megjegyezte, még ha a kérdést előterjesztő bíróságnak az is az álláspontja, hogy az Unilever védjegye és a későbbi nemzeti védjegy között az érintett vásárlóközönség kapcsolatot észlel, a sérelem vagy az élösködés veszélye nem maradhat pusztán feltételezés. A felszólalási eljárásokban (és úgy tűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárásban is) gyakran az a helyzet, hogy a hivatkozott sérelem még nem következett be (perösszefoglaló, 41. pont).

3. A korábbi védjegy ereje

A kérdést előterjesztő bíróság a negyedik kérdésével kifejezetten azon bizonyíték jellegére vonatkozóan kér iránymutatást, amelyet a védjegye sérelmének veszélyét illetően a korábbi védjegy jogosultjának kell előterjesztenie. Ennek a kérdésnek azonban csak akkor van jelentősége, ha a kérdést előterjesztő bíróság meg tudja állapítani, hogy a szóban forgó tagállam érintett vásárlóközönségének olyan komoly hányada észleli a védjegyek között a megkövetelt kapcsolatot, hogy az jelentős kereskedelmi hatásokkal jár, azaz ha azt állapítja meg, hogy a szóban forgó tagállam érintett vásárlóközönségének kereskedelmi jelentőségű hányada észleli a megkövetelt kapcsolatot (perösszefoglaló, 42. pont).

Ebben a tekintetben az EU Bírósága kimondta, hogy az ütköző védjegyek közötti kapcsolat fennállása az érintett vásárlóközönség képzetében nem elegendő annak a megállapításához, hogy a korábbi védjegy vonatkozásában a sérelem bekövetkezett vagy be fog következni. Emiatt a korábbi védjegy jogosultjának vagy védjegyének tényleges és jelenlegi sérelmét vagy az ilyen sérelem jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélyét kell bizonyítania. Míg a megfakulás veszélyének bizonyítása függetlennek látszik az érintett áru- és szolgáltatási osztályoktól, úgy tűnik, hogy minél inkább hasonlóak a szóban forgó áruk és szolgáltatások, annál könnyebb bizonyítani, hogy az elhomályosítás (különösen a „fajtanévvé válás”, ahogyan az az Interflora és Interflora British Unit-ügyben történt) bekövetkezhet (perösszefoglaló, 43. pont).

Mindenesetre az EU Bírósága (az elhomályosítás és megfakulás útján bekövetkező) sérelmet illetően igen szigorúan határozta meg a bizonyítékok tekintetében előírt követelményeket. E követelmény teljesüléséhez bizonyítani kell, hogy a későbbi védjegy használata következtében megváltozott az átlagos fogyasztó gazdasági magatartása azon áruk vagy szolgáltatások esetében, amelyek vonatkozásában a korábbi védjegyet lajstromozták, vagy ilyen változás jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélye áll fenn. Ahogyan már említettem, úgy tűnik, hogy ez a megállapítás a sérelmeknek különösen az elhomályosítással és a megfakulással kapcsolatos típusaira vonatkozik (perösszefoglaló, 44. pont).

Álláspontom szerint kétséges, hogy ez a teszt közvetlenül áthelyezhető volna az előskö-dés kontextusába. Az utóbbi esetben mások a szempontok, mivel annál a későbbi védjegy átlagos fogyasztóin és azon a gazdasági előnyön van a hangsúly, amelyre a későbbi védjegy jogosultja a korábbi védjegy révén tehet szert. Ezenkívül úgy tűnik, hogy az ítélkezési gyakorlat nem követeli meg, hogy az így szerzett haszon például a megnövekedett eladásokban kifejeződjön (perösszefoglaló, 45. pont).

Sokkal inkább arról van szó, amint azt az EU Bírósága a L'Oréal és társai-ítéletben ki-mondta, hogy ha valamely személy a jó hírű védjegyhez hasonló megjelölés használatával megpróbál annak farvizén evezni azért, hogy előnyt szerezzen annak vonzerejéből, elis-mertségből és presztízséből, valamint azért, hogy kihasználja – mindennemű pénzügyi ellentételezés nélkül, illetve anélkül, hogy e tekintetben saját ráfordítást kellene eszközöl-nie – a védjegyjogosult által e védjegy imázsának megteremtése és fenntartása érdekében eszközölt üzleti ráfordításokat, akkor az említett használatból származó előnyt az említett védjegy megkülönböztetőképessége vagy jó híre tisztességtelen kihasználásának kell minő-síteni. Ebből az következik, hogy a kihasználásnak valamilyen módon tisztességtelennek kell lennie. Mindazonáltal én úgy értelmezem az ítélkezési gyakorlatot, hogy a „tisztesség-telen” jelleg hozzáadott értéke korlátozott – vagy nem is létezik –, ha a későbbi nemzeti védjegy lajstromozását kérő fél szándékosan a korábbi védjegy jó hírnevének farvizén evez (perösszefoglaló, 46. pont).

Általában véve úgy tűnik számomra, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által elvégzen-dő elemzésnek a jó hírnévvel rendelkező korábbi közösségi védjegy megkülönböztető-képességére kell összpontosítania, különösen akkor, ha az áruk és szolgáltatások nagyon különbözőek: minél jelentősebb a korábbi védjegy jó hírneve, és minél közvetlenebbül és erőteljesebben idézi fel a korábbi védjegyet az a megjelölés, amelynek lajstromozását nem-zeti szinten kérték, annál nagyobb annak a valószínűsége, hogy a megjelölés aktuális vagy jövőbeli használata sérti vagy tisztességtelenül kihasználja a védjegy megkülönböztető-képességét vagy jó hírnevét (különösen elhomályosítás útján) (perösszefoglaló, 47. pont).

Noha az előzetes döntéshozatalra utaló határozat csak csekély mennyiségű információt tartalmaz, így az nem teszi lehetővé számomra, hogy a kérdést előterjesztő bíróság előtt fo-lyamatban lévő ügyre vonatkozóan részletesebb észrevételeket tegyek, nem zárnám ki eleve

annak a lehetőségét, hogy a későbbi nemzeti védjeggyel megjelölt áruk és szolgáltatások forgalmazását megkönnyítheti az Unilever korábbi védjegye. Tehát a kérdést előterjesztő bíróságnak annak értékelése során, hogy fennáll-e a tisztességtelen kihasználás komoly veszélye, különösen azt kell megvizsgálnia, hogy milyen széles körben ismert az Unilever védjegye, és hogy az milyen imázst közvetít, továbbá hogy az nyújtott-e (vagy fog-e nyújtani) valamilyen előnyt a későbbi védjegy számára. Az azonos vagy hasonló áruk esetén ugyanis ez az előny szinte magától értetődőnek tűnik. A nem hasonló áruk és szolgáltatások esetén azonban az ilyen típusú „keresztbeporzás” általában nehezebben állapítható meg (perösszefoglaló, 48. pont).

Ily módon a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében foglalt második feltétellel kapcsolatos elemzés lefolytatása során a kérdést előterjesztő bíróságnak rendkívüli jelentőséget kell tulajdonítania az érintett magyarországi vásárlóközönség korábbi védjegyre vonatkozó ismeretének. Ebben a tekintetben minél jelentősebb az Unilever védjegyének a jó hírneve, és minél közvetlenebbül és erőteljesebben idézi fel ezt a védjegyet az a megjelölés, amelynek lajstromozását nemzeti szinten kérték, annál nagyobb annak a valószínűsége, hogy a megjelölés jelenlegi vagy jövőbeli használata sérti, sérteni fogja, illetve tisztességtelenül kihasználja vagy ki fogja használni a védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (perösszefoglaló, 49. pont).

D) Véggkövetkeztetések

A fenti megfontolások alapján azt javaslom az EU Bíróságának, hogy a Fővárosi Törvényszék előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseire a következő választ adja:

1. A védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdése értelmében – az adott, jó hírnevet élvezőnek tekintett védjegytől és ebből következően az érintett vásárlóközönségtől függően – elegendő, ha a közösségi védjegy egyetlen tagállamban élvez jó hírnevet, amelynek nem kell azonosnak lennie azzal az állammal, amelyben erre a rendelkezésre hivatkoznak. Ebben a tekintetben annak meghatározása során, hogy fennáll-e a 4. cikk (3) bekezdésének értelmében vett jó hírnév, nincs jelentőségük az ítélkezési gyakorlat által a védjegy tényleges használata bizonyításának követelményére vonatkozóan megállapított elveknek.
2. Ha a korábbi közösségi védjegy nem élvez jó hírnevet abban a tagállamban, amelyben a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésére annak bizonyítása érdekében hivatkoznak, hogy e rendelkezés értelmében alapos ok nélkül sértik vagy tisztességtelenül kihasználják a közösségi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét, bizonyítani kell, hogy a tagállam érintett vásárlóközönségének kereskedelmi jelentőségű hányada észleli a kapcsolatot a korábbi védjeggyel. Ebben a tekintetben az ilyen asszociáció bizonyítása során a korábbi védjegy ereje (strength) jelentős tényezőnek minősül.

Ítélet⁵

Az EU Bírósága tárgyalást tartott, amelyen a felek képviselőin kívül részt vettek a magyar,⁶ a brit, a dán, a francia, az olasz kormány, valamint az EU Bizottságának képviselői.

Ezt közel fél évet követően – 2015. szeptember 3-án – hozott a Bíróság ítéletet.

Ennek indoklása, a gyakorlatnak megfelelően, valamivel rövidebb, mint a főtanácsos per-összefoglalója. Nevezetesen:

Első három kérdésével, amelyeket célszerű együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra szeretne választ kapni, hogy olyan körülmények esetén, mint amelyek a jelen ügyben fennállnak, melyek az ahhoz szükséges feltételek, hogy valamely közösségi védjegy az irányelv 4. cikkének (3) bekezdése értelmében az Unióban jó hírnevet élvezőnek legyen tekinthető (ítélet, 15. pont).

Hangsúlyozni kell, hogy a 2008/95/EK sz. védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében szereplő, „a Közösségben jó hírnevet élvez” kifejezésnek ugyanaz az értelme, mint a KVR 9. cikke (1) bekezdésének c) pontjában szereplő azonos kifejezésnek.... (ítélet, 16. pont).

E tekintetben, a KVR 9. cikk (1) bekezdésének c) pontját illetően a Bíróság korábban már kimondta, hogy a „jó hírnév” fogalma azt feltételezi, hogy az érintett vásárlóközönség bizonyos mértékben ismeri a védjegyet, amelyet akkor kell elértnek tekinteni, ha a közösségi védjegyet az azzal jelölt árukkal vagy szolgáltatásokkal érintett vásárlóközönség jelentős része ismeri (lásd: PAGO-ítélet, C-301/07, 21. és 24. pont⁷ – jelen ítélet, 17. pont).

E feltétel vizsgálata során a nemzeti bíróságnak az ügy valamennyi releváns elemét figyelembe kell vennie, különösen a védjegy piaci részesedését, a védjegyhasználat intenzitását, földrajzi kiterjedtségét és tartamát, valamint a vállalkozás által a védjegy reklámozására fordított összegek nagyságát (PAGO-ítélet, C-301/07, 25. pont⁸ – jelen ítélet, 18. pont).

Területi szempontból a jó hírnévre vonatkozó feltétel akkor teljesül, ha a közösségi védjegy az Unió területének jelentős részében jó hírnevet élvez, e területrész pedig adott esetben akár egyetlen tagállam területének is megfelelhet (lásd ebben az értelemben: PAGO-ítélet, C-301/07, 27. és 29. pont⁹ – jelen ítélet, 19. pont).

Így, amikor valamely korábbi közösségi védjegy jó hírneve az Unió területének jelentős része – amely területrész adott esetben egybeeshet akár egyetlen tagállam területével is – tekintetében bizonyítást nyert, úgy kell tekinteni, hogy e védjegy a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdése értelmében „a[z Unióban] jó hírnevet élvez”, és nem követelhető meg e védjegy jogosultjától, hogy e jó hírnévre annak a tagállamnak a területe tekintetében

⁵ C-125/14 ügyszám.

⁶ A magyar kormány képviselői az EU Bírósága előtti eljárásban: *dr. Fehér Miklós Zoltán és dr. Ficsor Mihály*.

⁷ *Vida*: i. m. (1), p. 130.

⁸ *Vida*: i. m. (1), p. 130.

⁹ *Vida*: i. m. (1), p. 131.

bizonyítékot szolgáltatasson, ahol a felszólalással érintett nemzeti védjegybejelentést benyújtották (ítélet, 20. pont).

Ami a közösségi védjegyek Unió területén történő tényleges használatának fennállására vonatkozó azon rendelkezéseket illeti, mint például a KVR 15. cikkének (1) bekezdése és 51. cikke, azok eltérő célt szolgálnak az Unióban jó hírnevet élvező védjegyek részére biztosított, szélesebb oltalomra vonatkozó olyan rendelkezések céljához képest, mint például többek között e rendelet 9. cikke (1) bekezdésének c) pontja [lásd ebben az értelemben: Leno Merken- (OMEL/ONEL-) ítélet, C-149/11, 53. pont].¹⁰ Míg az utóbbi rendelkezés a közösségi védjegy lajstromozása szerinti áru- és szolgáltatási osztályokon túlmenő, kibővített védelem feltételeire vonatkozik, a KVR 15. cikkének (1) bekezdésében és 51. cikkében szereplő „tényleges használat” kifejezés azt a használatra vonatkozó minimumkövetelményt jelenti, amelynek az oltalom érdekében valamennyi védjegynek meg kell felelnie (ítélet, 21. pont).

Egyébként hangsúlyozni kell, hogy *a priori* lehetetlen meghatározni absztrakt módon, milyen területi kiterjedtséget kell megjelölni annak meghatározása végett, hogy az érintett közösségi védjegy használata tényleges-e, vagy sem (lásd: OMEL/ONEL-ítélet, C-149/11, 55. pont¹¹ – jelen ítélet, 22. pont).

Ebből az következik, hogy a közösségi védjegy tényleges használatának fennállására vonatkozó rendelkezések és különösen az ítélkezési gyakorlat által e tényleges használat megállapítása céljából felállított szempontok eltérnek az ilyen védjegy Unión belüli jó hírnevére vonatkozó rendelkezésektől és szempontoktól (ítélet, 23. pont).

Következésképpen, az ítélkezési gyakorlat által a közösségi védjegy tényleges használatát illetően felállított szempontok mint ilyenek nem relevánsak a védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdése értelmében vett „jó hírnév” fennállásának megállapításánál (ítélet, 24. pont).

Az előzőekben kifejtett megfontolások összességére tekintettel az első három kérdésre azt a választ kell adni, hogy a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amikor valamely korábbi közösségi védjegy jó hírneve az Unió területének jelentős része – amely területrész adott esetben egybeeshet akár egyetlen tagállam területével is, és e tagállamnak nem kell feltétlenül azonosnak lennie azzal a tagállammal, amelyben a későbbi nemzeti védjegybejelentést benyújtották – tekintetében bizonyítást nyert, úgy kell tekinteni, hogy e védjegy a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdése értelmében véve az Unióban „jó hírnevet élvez”. Az ítélkezési gyakorlat által a közösségi védjegy tényleges használatát illetően felállított szempontok mint ilyenek nem relevánsak a védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdése értelmében vett „jó hírnév” fennállásának megállapításánál (ítélet, 25. pont és rendelkező rész, 1. pont).

¹⁰ Vö. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2013. 3. sz., p. 61.

¹¹ Vö. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2013. 3. sz., p. 61.

A negyedik kérdéstről

Negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra szeretne választ kapni, hogy milyen feltételek mellett kell alkalmazni a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdését olyan esetben, amikor a korábbi közösségi védjegy az Unió egy jelentős részében már jó hírnévre tett szert, de annak a tagállamnak az érintett közönsége tekintetében, ahol a felszólalással érintett későbbi nemzeti védjegybejelentést tették, nem tett szert jó hírnévre (ítélet, 26. pont).

A védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdése értelmében ha a korábbi közösségi védjegy „a Közösségben jó hírnevet” élvez, és a közösségi védjegyhez hasonló, a közösségi védjegy árujegyzékébe tartozókhoz nem hasonló áruk és szolgáltatások tekintetében lajstromoztatni kívánt későbbi védjegy alapos ok nélkül történő használata sértene vagy tisztességtelenül kihasználna a korábbi közösségi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét, e későbbi védjegy nem részesülhet védjegyoltalomban (ítélet, 27. pont).

Amikor az érintett közönség nem hozza egymással összefüggésbe a korábbi közösségi védjegyet és a későbbi nemzeti védjegyet, vagyis nem állít fel közöttük kapcsolatot, akkor a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésére tekintettel a későbbi védjegy használata nem alkalmas arra, hogy megsértse vagy tisztességtelenül kihasználja a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (lásd analógia útján: Intel-ítélet, C-252/07, 30.¹² és 31. pont¹³ – jelen ítélet, 28. pont).

Ezenfelül, feltételezve, hogy a korábbi közösségi védjegy ismeretlen annak a tagállamnak az érintett közönsége előtt, amelyben a későbbi nemzeti védjegyet bejelentették, aminek a vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata, e nemzeti védjegy használata főszabály szerint nem sértheti vagy használhatja ki tisztességtelenül a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (ítélet, 29. pont).

Vizsont, még ha a korábbi közösségi védjegy azon tagállam érintett közönségének egy jelentős része előtt ismeretlen is, amelyben a későbbi nemzeti védjegyet bejelentették, nem zárható ki, hogy ez utóbbi közönség kereskedelmi szempontból nem elhanyagolható része ismeri az említett védjegyet, és kapcsolatot állít fel e védjegy és a későbbi nemzeti védjegy között (ítélet, 30. pont).

¹² A szöveg:

Az irányelv 4. cikke (4) bekezdésének a) pontjában említett sérelmek – amennyiben megvalósulnak – a korábbi és a későbbi védjegy bizonyos mértékű hasonlóságának következményei, amely miatt az érintett vásárlóközönség rokonítja egymással a két védjegyet, vagyis kapcsolatba hozza, azonban nem téveszti össze őket egymással, [lásd a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdését illetően a General Motors- (C-375/97) ügyben hozott ítélet 23. pontját, az Adidas-Salomon és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet (C-102/07) 29. pontját, valamint az Adidas és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 41. pontját.

¹³ *Vida*: i. m. (1), p. 100.

Kétségtelen, hogy az ilyen kapcsolat fennállása, amelyet az adott ügy minden lényeges elemét figyelembe véve, átfogóan kell vizsgálni (lásd: Intel-ítélet, C-252/07, 41. pont¹⁴), önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdésében említett valamely sérelem fennállására lehessen következtetni (lásd analógia útján: Intel-ítélet, C-252/07, 32. pont¹⁵). Az e rendelkezésben bevezetett oltalomból való részesülés érdekében a korábbi közösségi védjegy jogosultjának bizonyítania kell, hogy a későbbi védjegy használata „sértene vagy tisztességtelenül kihasználná a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét [vagy jó hírnevét]”, és így bizonyítania kell vagy védjegyének a 2008/95 sz. védjegyirányelv 4. cikke (3) bekezdése értelmében vett tényleges és aktuális sérelmét, vagy ennek hiányában az ilyen sérelem jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélyét. Ilyen esetben a későbbi védjegy jogosultjának feladata annak bizonyítása, hogy e védjegy használatának jogos indoka van (lásd analógia útján: Intel-ítélet, C-252/07, 37.¹⁶ és 39.¹⁷ pont).

Az ütköző védjegyek közötti kapcsolat fennállásához hasonlóan a védjegyirányelv 4. cikk (3) bekezdésében meghatározott valamely sérelem fennállását vagy az ilyen sérelem jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélyét az adott ügy minden lényeges elemét figyelembe véve, átfogóan kell vizsgálni [lásd analógia útján: Intel-ítélet, C-252/07, 68. pont¹⁸ – jelen ítélet, 32. pont].]

E tekintetben többek között emlékeztetni kell arra, hogy minél erőteljesebben és közvetlenebbül idézi fel a későbbi védjegy a korábbi védjegyet, annál nagyobb annak a kockázata, hogy a későbbi védjegy aktuális vagy jövőbeli használata sérti vagy tisztességtelenül kihasználja a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét (lásd: Intel-ítélet, C-252/07, 67. pont¹⁹ – jelen ítélet, 33. pont).

A fenti megfontolások összességére figyelemmel a negyedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy amikor a korábbi közösségi védjegy az Unió egy jelentős részében már jó hírnévre tett szert, de annak a tagállamnak az érintett közönsége tekintetében, amelyben a felszólalással érintett későbbi nemzeti védjegy-

¹⁴ A szöveg:

Azt, hogy fennáll-e ilyen kapcsolat, az adott ügy minden lényeges elemét figyelembe véve, átfogóan kell vizsgálni [lásd a védjegyirányelv 5. cikkének (2) bekezdését illetően az Adidas-Salomon és Adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 30. pontját, valamint az adidas és adidas Benelux-ügyben hozott ítélet 42. pontját].

¹⁵ *Vida*: i. m. (1), p. 101.

¹⁶ A szöveg:

A védjegyirányelv 4. cikke (4) bekezdésének a) pontjában bevezetett oltalomban való részesülés érdekében a korábbi védjegy jogosultjának bizonyítania kell, hogy a későbbi megjelölés használata „sértene vagy tisztességtelenül kihasználná a korábbi védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét”.

¹⁷ A szöveg:

Ha a korábbi védjegy jogosultjának sikerül bizonyítania akár az irányelv 4. cikke (4) bekezdése a) pontjának értelmében a védjegye tényleges és aktuális sérelmét, akár ennek hiányában az ilyen sérelem jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélyét, a későbbi védjegy jogosultjának feladata annak bizonyítása, hogy e védjegy használatának jogos indoka van.

¹⁸ *Vida*: i. m. (1), p. 107.

¹⁹ *Vida*: i. m. (1), p. 107.

bejelentést tették, nem rendelkezik jó hírnévvel, a közösségi védjegy jogosultját megilleti a védjegyirányelv 4. cikkének (3) bekezdésében biztosított oltalom, amennyiben bebizonyosodik, hogy e közönség kereskedelmi szempontból nem elhanyagolható része ismeri e védjegyet, kapcsolatot létesít e védjegy és a későbbi nemzeti védjegy között, továbbá az ügy valamennyi lényeges tényezőjét figyelembe véve fennáll a közösségi védjegy e rendelkezés értelmében vett sérelmének tényleges és aktuális veszélye, vagy ennek hiányában az ilyen sérelem jövőbeli bekövetkezésének komoly veszélye (ítélet, 34. pont és rendelkező rész, 2. pont).

Kommentárok

M. Grabrucker²⁰ budapesti előadásában kitért erre az ítéletre is, és mindenekelőtt dicsérte a magyar bíróságot, hogy ebben az érdekes kérdésben előzetes döntést kért.

Ugyanakkor az ítéletet bírálta. Nevezetesen hiányolta, hogy az EU Bírósága nem adott választ arra az utolsó kérdésre, hogy teljesül-e a védjegyirányelv 4. cikk (3) bekezdésében foglalt lajstromozást gátló ok, ha a korábbi védjegy „a releváns fogyasztói körben” teljesen ismeretlen?

Majd azzal folytatta, hogy ha egy kicsit is ismerik Magyarországon a korábbi közösségi védjegyet, akkor az ismertségi hányad bizonyára alacsonyabb lesz, mint Angliában. Akkor pedig hogyan lehet ilyen helyzetben bizonyítani, hogy fennáll-e a jó hírnév, illetve a megkülönböztetőképesség sérelmének vagy tisztességtelen kihasználásának a veszélye – amit a védjegyirányelv ugyancsak megkövetel.

Dr. R. Knaak²¹ a ítéletet elsősorban területiális vonatkozásban tartja meglepőnek. A német, valamint az osztrák legfelsőbb bíróság eddig abból indult ki, hogy a hírnév tisztességtelen kihasználása vagy sérelme (felhígítása) csak olyan esetben állapítható meg, és az Európai Uniónak csak azon a területén következik be, ahol a jó hírnév fennáll. Az EU Bíróságának az IMPULSE-ügyben hozott ítélete alapján úgy tűnik, hogy most már nem ez a helyzet.

Dr. Pósa Dorottya²² az európai védjegyjog fejleményeiről szóló előadásában kitért erre az ítéletre is, s azt mondta, hogy az EU Bírósága a Budapesti Törvényszék 4. kérdésére adott válaszában kvázi mennyiségi követelményeket állított fel, nevezetesen három feltételt fogalmazott meg: a) a közönség (= a későbbi védjegybejelentés szerinti tagállam releváns közönsége) kereskedelmi szempontból nem elhanyagolható része ismeri a jó hírű védjegyet, b) a közönség gondolati kapcsolatot létesít a jó hírű védjegy és a későbbi megjelölés között, c) az ügy valamennyi lényeges tényezőjét figyelembe véve megállapítható a sérelem veszélye vagy annak jövőbeli bekövetkezésének a valószínűsége. Majd a hozzá intézett kérdésre válaszolva

²⁰ A Magyar Védjegy Egyesületben 2015. szeptember 21-én elhangzott előadás.

²¹ Személyes konzultáció.

²² A Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület által rendezett visegrádi konferencián (2015. november 25–26.) elhangzott előadás.

mege erősítette, hogy a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának ebben az ügyben hozott határozata megfelelt a korábbi hasonló ügyekben hozott határozatnak. Ez persze azt is jelenti, hogy az EU Bíróságának ítélete összhangban áll az SZTNH gyakorlatával.

Ez pedig azzal a következménnyel jár, hogy a hasonló tényállású ügyek elbírálása ezentúl lényegesen nehezebb (komplizierter) lesz.

A Kat internetes blog²³ helyesli a Fővárosi Törvényszék előzetes döntéshozatali kérelmét. Nézete szerint a korábbi védjegy erős megkülönböztetőképességének (*strength*) ugyancsak komoly szerepe lehet az ilyen ügyek elbírálásánál, bár könnyen lehet, hogy ez néhány „nagy” védjegytulajdonosnak nem fog tetszeni.

Magáról az ítéletről csupán terminológiai szempontok miatt beszél. Felteszi a kérdést, hogy más-más értendő-e a fogyasztók kereskedelmileg releváns hányada (*commercially pertinent part*) vagy kereskedelmileg jelentős hányada (*commercially significant part*) között, mert az ítélet mindkét kifejezést használja. Hasonló a helyzet a „link” és a „connection” szó (magyarul mindkettő: kapcsolat) vonatkozásában, mivel ezeket is felváltva használja az EU Bírósága: az indoklásban nyolc alkalommal, a rendelkező részben pedig kétszer.

F. Hekker²⁴ rövid blogban számol be az ítéletről, amelyben kiemeli, hogy az EU Bírósága egyetértett a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának határozatával, és megállapította, hogy az Európai Unió lényeges részén fennálló jó hírnévre alapított jogérvényesítéshez nem szükséges, hogy a jó hírnév abban a tagállamban is meglegyen, amelyben a későbbi nemzeti védjegyet bejelentették.

S. Nadarjah²⁵ internetes blogjában azt jelzi, hogy miközben az EU Bírósága osztotta a főtanácsnok véleményét, még tovább ment, amikor azt mondta, hogy szükséges még, hogy a közösségi védjegy tulajdonosa tényleges kárt szenvedjen, vagy hogy a károsodás nagy valószínűséggel bekövetkezzék. Szerinte az ítélet érdekessége, hogy (figyelemmel a főtanácsnok érvelésére) az tulajdonképpen jelzésértékű a nemzeti bíróságok számára, mert az Európai Unió jogának egységességére is felhívja a figyelmet.

A WIRP²⁶ internetes folyóirat olvasói körében felmérést végzett arról, hogy miként vélekednek az ítéletről. A megkérdezettek 88%-a egyetértett azzal. Két figyelemreméltó válasz:

– A közösségi védjegy egységes jogosultságot biztosít. Azaz vagy érvényes a védjegy valamennyi tagállamban, vagy sem. Vagy használható arra, hogy megakadályozza hasonló védjegybejelentés elutasítását valamennyi tagországban, vagy egyikben sem. Minden egyéb megoldás masszívan rombolná a közösségi védjegyet.

²³ Will Impulse shoppers be Impulsive? CJEU gives guidance: <http://ipkitten.blogspot.de/2015>, 3 September 2015.

²⁴ CJEU Clarifies geographical requirement in CTM reputation case: <http://www.novagraf.com/en/news?newspatch>, 08. 09. 2015.

²⁵ Sweet scent of success for Unilever as ECJ interprets Article 4(3) of Directive 2008/95, World Trademark Review, 56. sz., 2015. szeptember 11.

²⁶ Vö. A. Braun: Précis des marques. 3. kiadás, Brüsszel, 1995, p. 208.

– Ha a védjegy egy tagállam joghatósága alatt jóhírúséget élvez, akkor a kiterjedt oltalmat valamennyi tagállam joghatósága alatt élveznie kell. Ennek következtében a közösségi védjegy jóhírúsége alapján a védjegytulajdonos eladásait jogosult valamennyi tagállamra kiterjeszteni, s így megilleti a kiterjesztett (additional) oltalom.

Megjegyzések

1. Ha egybevetjük az ítélet rendelkező részét a főtanácsnok indítványával, valamint a magyar kormány javaslataival, akkor megállapíthatjuk, hogy ezek a lényegyet tekintve megegyeznek.

Ez egyben a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala gyakorlatának a megerősítését is jelenti, amint azt többen is megállapították.

2. Meglepőnek tartom, hogy sem a belga, sem a holland kormány nem foglalt állást az ügyben. Holott, ha a jóhírúség védjegyjogi oltalma szóba kerül, ezeknek az országoknak a jogászai gyakran nemzeti büszkeséggel emlegetik, hogy ez a fakultatív rendelkezés a Benelux védjegyjogból került át az európai védjegyjogba.²⁷

3. Az INTEL-ügyben hozott ítélet, amelyet többen azért bíráltak, mert a jóhírúség mércéjét magasra teszi (bizonyítandó, hogy a későbbi védjegy használata a fogyasztói magatartás megváltozását eredményezheti) mind a főtanácsnok, mind az EU Bírósága részéről elsődleges hivatkozási alap.

4. A főtanácsnok részletes elemzéséből egy különösen meggyőző mondatra emlékeztetek, amelyben a korábbi védjegy erejéről beszél, s a későbbi védjegy előnyszerzése vonatkozásában azt mondja, hogy „azonos vagy hasonló áruk esetében ez a körülmény szinte magától értetődőnek tűnik” (perösszefoglaló, 46. pont). A gondolat feltételes jellegére tekintettel azt az ítélet persze nem vehette át.

5. Ugyanakkor az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a 4. kérdésre adott válaszában az EU Bírósága egy új fogalmat is bevezet. Ezért a magyar bíróságoknak sem lesz könnyű dolguk, amikor az adott ügyben határoznak.

6. Végül egy személyes megjegyzés: Ami a korábbi IMPULSE védjegy magyarországi ismertségét illeti, megemlítem, hogy magam és néhány közeli ismerősem németországi vásárlásaink révén megismertük ezt az illatosítót. Ez persze még nem „jelentékeny” ismertség, de nem zárható ki, hogy ilyen vagy hasonló alapon szélesebb körű magyarországi ismertség is megállapítható.

²⁷ WIRP survey: Readers back CJEU in Unilever CTM row. 21-09-2015.

Dr. Baticz Csaba – Péteri Attila***

A SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2015 MÁSODIK FELÉBEN

MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION, WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

A korábbi évekhez hasonlóan, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) 2015 második felében is ellátta Magyarország képviseletét a WIPO rendezvényein, valamint bizottságainak és munkacsoportjainak ülésein.

Június és július fordulóján került megrendezésre a Szerzői és Szomszédos Jogok Állandó Bizottságának 30. ülése. Júliusban tartották a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 22. ülését és a Program- és Költségvetési Bizottság 23. ülését, ez utóbbit hamarosan követte a 24. ülés szeptemberben. Októberben zajlott a WIPO-tagállamok közgyűléseinek 55. ülőssorozata, illetve ebben a hónapban tartották az Új Növényfajták Oltalmára Létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) őszi üléseit. Novemberben tartották a madridi rendszer munkacsoportjának ülését, a Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottságának 34. ülését, a hágai rendszerről szóló szemináriumot, a Jogérvényesítési Tanácsadó Bizottság ülését és a madridi rendszerről szóló szemináriumot. Decemberben munkatársaink részt vettek a Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság 23. ülésén, a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság 31. ülésén, a hágai rendszer munkacsoportjának ülésén, a Visegrádi Szabadalmi Intézet (VSZI) Igazgatótanácsának első ülésén, valamint a VSZI és a WIPO közötti együttműködési megállapodás aláírási ceremóniáján.

A Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) 30. ülése, Genf, június 29. – július 3.

Az ülésen az SZTNH-t a Nemzetközi Szerzői Jogi Osztály jogi ügyintézője képviselte.

Az Európai Unió tagállamai a Bizottság vezetésével, a közép-európai és balti államok regionális csoportja (CEBS) Románia vezetésével koordinálta a tagállamok, illetve a regionális csoport esetében az országcsoportok álláspontját.

* Főosztályvezető-helyettes, Jogi és Nemzetközi Főosztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

** Nemzetközi ügyintéző, Nemzetközi Együttműködési Osztály, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.

Az ülésen számos kapcsolódó rendezvényre (nem hivatalos napirendi pontként) került sor, amelyek közül kiemelendő a WIPO közös jogkezelést érintő projektje. A *TAG of Excellence* projekt, amely 2013-ban indult a nemzetközi közös jogkezelő szövetségek és a WIPO közös konzorciumaként, három kérdésre fókuszál: a közös jogkezelő szervezetek átláthatóságára, kiszámíthatóságára és irányítására.

A megnyitót követően félnapos informális ülés keretében prezentációk hangzottak el az egyes régiók műsorszolgáltatóit képviselők előadásában. A tárgyhoz kapcsolódik, hogy aktualizálásra került a „Current Market and Technology Trends in the Broadcasting Sector” c. tanulmány.

Az SCCR az ülés első két napján – a nyitófelszólalásokat követően – a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződéshez kapcsolódóan folytatta munkáját, amelyben a magyar delegáció is részt vett. Lényeges kérdés volt a definíciók körvonalazása, ennek keretében a műsorszolgáltató szervezet, a *broadcasting* és *cablecasting*, valamint a jel definíciójának egyértelműsítése.

Ezt követően a könyvtárakra és archívumokra vonatkozó kivételek és korlátozások napirendi pontjának tárgyalása következett egy táblázat alapján, majd az oktatási és kutatási intézményekre vonatkozó korlátozások és kivételek napirendi pontot vitatták meg a résztvevők.

Az ülés végén az SCCR nem fogadott el következtetéseket, az ülés elnökének összefoglalóját tudomásul vette.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP) 22. ülése, Genf, július 27–31.)

Az ülésen az SZTNH részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály osztályvezetője vett részt. A napirenden a feltalálói lépés, illetve a feltárás hatékonysága tárgyában elkészített két tanulmány szerepelt. Ennek alapján a következő kérdéseket vizsgálták:

- a szabadalmak minősége és a felszólalási rendszerek;
- a szabadalmi jogokra vonatkozó kivételek és korlátozások;
- szabadalmak és egészség;
- a szabadalmi ügyvivők tudomására jutott, az ügyfelekre vonatkozó bizalmas információk védelme;
- technológiatranszfer.

Az EU-tagállamok és a CEBS-csoport koordinációs ülései

A luxemburgi elnökségi stáb és az EU genfi delegációjának vezetésével megtartott koordinációs üléseken aktívan közreműködött a magyar delegáció a közös álláspont kialakításában és a hozzászólások szövegének kidolgozásában. Az EU tagállamai továbbra is támogatják az Egyesült Államok által a szabadalmak minősége tárgyában előterjesztett javaslatot,

valamint a bizalmas információk közlésével kapcsolatos nemzetközi „soft law” felé vezető munkát. Az üléseken a legfontosabb kérdés a további munkával kapcsolatos fellépés volt. Mind az EU, mind a CEBS a konszenzus elérése érdekében számottevő rugalmasságot tanúsított annak érdekében, hogy a további munkával kapcsolatos informális egyeztetések sikerre vezessenek.

A két utolsó ülésnapot kitevő informális egyeztetések célja a további munka kapcsán történő megállapodás tető alá hozása volt. Az erőfeszítések eredményeként az SCP a következők szerint határozott a további munka tárgyában:

- a megvitatandó kérdések nem kimerítő listája további kidolgozásra és megvitatásra az SCP következő ülésén is nyitva áll;
- az SCP mandátumát nem érintve, a bizottság egyetértett abban, hogy a következő ülésen a munka tényfeltárással szorítkozzék, ebben a szakaszban még ne vezessen harmonizációra.

A Program- és Költségvetési Bizottság (Program and Budget Committee, PBC) 24. ülése, Genf, szeptember 14–18.

Az ülésen az SZTNH-t a Jogi és Nemzetközi Főosztály helyettes vezetője képviselte.

A WIPO főigazgatója röviden beszámolt az elmúlt időszak fejleményeiről és a WIPO pénzügyi helyzetéről, kiemelte a következő biennium költségvetésére vonatkozó javaslat elfogadásra ajánlását mint legfontosabb feladatot. Kérte ehhez a tagállamok konstruktív hozzáállását és kompromisszumkészségét.

A Független Tanácsadó Felügyeleti Bizottság (Independent Advisory Oversight Committee, IAOC) jelentése

Az IAOC a 2015. szeptember 8-án kibocsátott éves jelentésében a 2014. szeptember 1. és 2015. augusztus 31. közötti időszakot tekintette át. A bizottság a WIPO pénzügyi jelentésében foglalt információk tartalmával elégedett volt. Az IAOC 2014. évi munkatervét végrehajtotta, a 2015. évi terv végrehajtása pedig a megfelelő úton halad.

A külső könyvvizsgáló jelentése

A külső könyvvizsgáló (*Comptroller and Auditor General of India*) a WIPO 2014. évi pénzügyi helyzetéről szóló jelentést megalapozottnak, a pénzügyi előírásokkal összhangban lévőknek nyilvánította. A tranzakciók a pénzügyi szabályzat előírásainak megfelelően zajlottak le.

A Belső Felügyeleti Részleg (Internal Oversight Division, IOD) igazgatójának éves jelentése

A belső ellenőrzésre vonatkozó alapszabály (Audit Charter) vonatkozó rendelkezése értelmében az IOD igazgatója minden évben összefoglaló tevékenységi beszámolót készít a fő-

igazgató számára. A dokumentumot a külső auditor és az IAOC is megkapja, valamint azt a tagállamok éves közgyűlése elé is beterjesztik.

Az Együttes Vizsgáló Egység (Joint Inspection Unit, JIU) ajánlásainak végrehajtásáról szóló előrehaladási jelentés

A PBC tudomásul vette a JIU jelentésében foglaltakat a 2010 és 2014 között előterjesztett ajánlások elfogadásáról és végrehajtásáról, illetve üdvözölte az ajánlások végrehajtását. Az öt év alatt harminc olyan ajánlás volt, amely releváns a WIPO-ra nézve. A titkárság jelentéstételi kötelezettsége folyamatos, erről be kell számolnia a PBC-nek. A jelentésben szereplő 20 ajánlás közül hetet végrehajtott a WIPO, egy van folyamatban és nyolcat még vizsgálnak.

Pénzügyi jelentés a 2014. évről, tagállami hozzájárulások teljesítése

A 2014. év végi többlet 37 millió CHF-re emelkedett, ami a 2013. év végi többlethez (15,1 millió CHF) képest 145%-os növekedést jelent. Ez lényegében a PCT-rendszer teljesítményének köszönhető. A PCT-unió a teljes bevétel 76%-át adta 2014-ben (7,7%-os növekedés 2013-hoz képest). A 2014. évi teljes bevétel – a 2013. évi 351,6 millió CHF-hez képest 5,3%-os növekedéssel – 370,18 millió CHF összegű volt. A kiadások 2014-ben 333,2 millió CHF-et tettek ki. Ez egy százalékkal alacsonyabb a 2013. évi kiadásoknál. A tagállami hozzájárulásokról szóló dokumentumok szerint Magyarországnak nincs hátraléka.

Költségvetési javaslat a 2016–2017. bienniumra

A tervezet a bevétel 6%-os növekedésével számol, így a bienniumra tervezett összes bevétel 756,3 millió CHF (IPSAS szerinti kiigazítással 748,2 millió CHF), míg az összes tervezett kiadás 707,0 millió CHF (IPSAS szerinti kiigazítással 727,4 millió CHF), így a várható működési eredmény 20,8 millió CHF többlet. A díjbevételek várhatóan 95%-ot tesznek majd ki, a teljes bevételből a PCT-díjak 76%-os részesedésével. A fejlesztési kiadások 21,3%-ot tesznek majd ki, abszolút értékben 7,6 millió svájci frankkal többlet, mint a jelenlegi bienniumban. A kiadások 64,6%-át a HR-kiadások teszik ki.

A WIPO-tagállamok 55. közgyűléssorozata (55th series of the Assemblies of the Member States of WIPO), Genf, október 5–14.

Az ülésorozaton az SZTNH-t az elnök, a jogi elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály vezetője képviselte.

A tagállamok Kolumbia WTO-nagykövetét, Gabriel Duquet választották meg a WIPO-közgyűlés elnökének. Dr. Bendzsel Miklóst, az SZTNH elnökét a Madridi Unió közgyűlésének alelnökévé, dr. Ficsor Mihály jogi elnökhelyettest pedig a WIPO Szerzői Jogi Szerződése közgyűlésének elnökévé választották meg.

A közgyűléssorozaton született döntéseknek megfelelően Magyarország az elkövetkező két évben is megtartja tagságát a Program- és Költségvetési Bizottságban, valamint a Koordinációs Bizottságban.

A PCT-unió közgyűlése egyhangú döntésével nemzetközi kutatási és nemzetközi elővizsgálati szervvé, ún. PCT-hatósággá nevezte ki a Visegrádi Szabadalmi Intézetet. A VSZI nevében a magyar delegáció ismertette a plénummal a PCT Műszaki Együttműködési Bizottságának 2015. júniusi ülését követő időszak VSZI-vel kapcsolatos fejleményeit. Erre reflektálva támogatólag szólalt fel Ausztria, a közép-európai és balti államok csoportja (CEBS) nevében Románia, az Északi Szabadalmi Intézet (NPI) nevében Izland, továbbá Japán, Ukrajna, Chile, Kína, Szingapúr, Oroszország, Montenegró, az Egyesült Államok, Finnország, Spanyolország, Görögország, Ausztrália, Uganda, a Koreai Köztársaság és Ghána.

A tagállamok a PBC által előterjesztett javaslatnak megfelelően jóváhagyták a WIPO 2016–2017-re vonatkozó költségvetését. Mindez annak is köszönhető volt, hogy az ellenérdekeltek kompromisszumos megoldásra jutottak a lisszaboni rendszer pénzügyi fenntarthatóságát illető további teendőket illetően. Az informális tárgyalásokon a magyar delegáció is aktív szerepet vállalt. A Lisszaboni Unió közgyűlése úgy döntött, hogy a 2016. évi közgyűlésig megfelelő intézkedéseket kell elfogadni az unióban keletkezett deficit felszámolása érdekében. Amennyiben ezek az intézkedések nem bizonyulnak hatékonyak, a Lisszaboni Uniónak kölcsönt kell felvennie a tagállami hozzájárulások által finanszírozott unióktól.

A tagállamok megállapodásra jutottak az IGC mandátumának megújításra és a következő két évre vonatkozó munkatervre vonatkozóan. A bizottság munkáját szemináriumok és műhelytalálkozók egészítik majd ki. A WIPO közgyűlése 2017-ben dönthet az esetleges diplomáciai értekezletek összehívásáról.

Elfogadásra kerültek a WIPO további külső irodáinak megnyitásával kapcsolatos irányelvek azzal, hogy a következő két bienniumban legfeljebb három-három iroda megnyitására van lehetőség, prioritást biztosítva az afrikai kontinens számára.

A közgyűlés döntött a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakításainak harmonizálásáról szóló nemzetközi szerződés tárgyában a diplomáciai értekezlet összehívásáról, amelynek időpontját 2017 első felére tűzte ki. Ennek feltétele, hogy az SCT 34. és 35. ülésén megállapodás szülessen a technikai segítségnyújtás, valamint a hagyományos tudás jogosulatlan felhasználásával szembeni védelmet célzó feltárási követelmény tárgyában.

A PCT végrehajtási szabályzatát érintően több hasznos, a rendszerhez való hozzáférés lehetőségeit szélesítő és a bejelentők számára nagyobb rugalmasságot biztosító módosítási javaslatot fogadtak el a tagállamok.

A tagállamok többéves tárgyalási folyamat végére tettek pontot azzal, hogy megállapodásra jutottak a fejlesztési kiadások költségvetési fogalmáról, amelyet először a 2018–2019. évre szóló költségvetési javaslat kidolgozásánál kell majd figyelembe venni.

Az Új Növényfajta Oltalmára létrehozott Nemzetközi Unió (UPOV) bizottságainak és Tanácsának őszi ülései, Genf, október 26–29.

Az üléseken az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője és a Gyógyszer és Agrárkémiai Osztály szabadalmi elbírálója képviselte a hivatalt.

Az Igazgatási és Jogi Bizottság (CAJ) ülése

A lényegében származtatott fajta tárgyában elsőként a Közösségi Növényfajta-hivatal (CPVO) ismertette saját gyakorlatát. Ezt követően a CAJ elfogadta a lényegében származtatott fajtaokról, illetve a szaporítóanyagokról szóló magyarázó megjegyzések egyes módosításait. Az elsőként említett magyarázó megjegyzések körében különösen élénk vita kísért egyes pontok felülvizsgált szövegének a kidolgozását.

A fajtanevekről szóló napirendi pont kapcsán az UPOV hivatala az előkészítő irat bemutatása körében ismertette a fajtanevek hasonlóságával kapcsolatos kutatási eszköz kifejlesztésére irányuló munka állását. A hivatal felkérte a tagállamokat a tesztelési folyamat második fázisában való részvételre.

Ezt követően az UPOV hivatala ismertette az UPOV adatbázisaival, a GENIE és a PLUTO adatbázissal kapcsolatos munkacsoport aktuális eredményeit. Az ISO-követelményeknek való megfelelést célzó, illetve újabb kutatási opciókkal kapcsolatos fejlesztéseket a CAJ támogatja.

Az UPOV hivatala beszámolt az elektronikus bejelentési rendszer kifejlesztésére irányuló munka állásáról. A jelenlegi első prototípus-változat (PV1) után a következő lépés – újabb fajta, nyelvek, hivatalok, fizetési feltételek stb. beépítését követően – a második változat (PV2) kifejlesztése 2015 végéig. Ennek alkalmazására és tesztelésére 2016 februárja és júliusa között kerül sor, az eddigiekben részt vevő partnerek (WIPO, CPVO, ISF, CIOPORA) és húsz tagállami hivatal közreműködésével.

Az Egyeztető Bizottság (CC) ülése

A pénzügyi kérdések kapcsán az UPOV hivatala ismertette a CC 2015. márciusi ülésén javasoltak szerint módosított, 2016/2017-re szóló költségvetés tervezetét. A CC támogatta a tervezet tanács elé terjesztését elfogadásra. A CC elfogadta továbbá a 2014. évi pénzügyi nyilatkozatot, a külső auditor jelentését és a 2018–2023. közötti időszakban eljáró külső auditor kijelölésére irányuló eljárási rendet.

Az ülés további témái többek között a következők szerepeltek: oktatás, kommunikációs stratégia, elektronikus bejelentési űrlap, a nemzetközi együttműködési rendszer.

Az UPOV tanácsának ülése

A CC vonatkozó ajánlásai alapján a tanács

- jóváhagyta az Irán szabályozásával kapcsolatos módosításokra irányuló javaslatot;
- jóváhagyta a TGP-munkacsoportok által elfogadott dokumentumokat, valamint magyarázó és tájékoztató iratokat;
- elfogadta a 2016–2017-es időszakra szóló költségvetést, a 2014. évi pénzügyi nyilatkozatot és a külső auditor jelentését.

A tanács elfogadta az UPOV főtitkárának 2014. évi jelentését, valamint a 2014. első három negyedévére vonatkozó tevékenységi jelentését, és egyben jóváhagyta az UPOV 2016. évi munkatervét.

A madridi rendszer fejlesztésére létrehozott munkacsoport (Working Group on the Legal Development of the Madrid System) 13. ülése, Genf, november 2–6.

Az ülésen az SZTNH részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője vett részt.

Az ülés napirendjén az alábbi kérdések szerepeltek:

- a Madridi Megállapodáshoz és Jegyzőkönyvhöz tartozó közös végrehajtási szabályzat egyes módosításai;
- a Madridi Jegyzőkönyv 9*sexies* cikke alkalmazásának felülvizsgálatával kapcsolatos tájékoztatás;
- a nemzetközi lajstromozás megosztására, illetve összevonására vonatkozó javaslat;
- a fordításokkal kapcsolatos gyakorlat felülvizsgálata a közgyűlés felhatalmazása alapján;
- a függőség elvével kapcsolatos kérdések tárgyában folytatott felhasználói felmérés;
- a Madridi Megállapodás 14. cikk (1) bekezdése, valamint (2) bekezdés (a) pontja alkalmazásának befagyasztásával kapcsolatos javaslat;
- a közös végrehajtási szabályzat módosított 24. szabálya (5) bekezdésének alkalmazásával kapcsolatos kérdések;
- egyéb kérdések.

Az ülés elején elhangzott, hogy a rendszer globalizálódásával párhuzamosan annak elektronizáltsága is növekszik: jelenleg a nemzetközi irodához továbbított iratok mintegy 70%-a elektronikus úton érkezik. A munkacsoport tevékenységének fókuszában éppen az áll, hogy a növekvő és fejlődő rendszer hogyan képes megbirkózni a folyamatos változásokkal a régi alapkövek változatlanul hagyása mellett.

A napirenden szereplő kérdések megvitatását követően a plenáris vita helyszínén a nemzetközi iroda és a tagállami hivatalok közötti kerekasztal-beszélgetésre került sor, amely a nemzetközi iroda felvetései alapján a következő témákat érintette:

- a madridi rendszer legújabb fejleményeivel kapcsolatos tájékoztatás;
- hiánypótlási felhívások;

- ideiglenes elutasítások;
- különböző ábécék írásmódja szerinti védjegyek.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Jogi Oltalmával Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications, SCT) 34. ülése, Genf, november 16–18.

Az ülésen az SZTNH-t a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője képviselte.

Az érdemi napirendi pontok között elsőként a formatervezésiminta-oltalmi eljárások alakiságainak harmonizálásáról szóló nemzetközi szerződés (DLT) tervezetét érintette az SCT. A közgyűlés döntésének megfelelően csak a megjelölt két témáról (a fejlődő államok által igényelhető technikai támogatások, nyilvánosságra hozatali kötelezettség) folyt érdemi párbeszéd, a tervezet többi rendelkezése tekintetében nem nyitották újra a vitát.

A technikai támogatások kapcsán az Afrikai Csoport, Irán és az ázsiai és csendes-óceáni térség országait tömörítő csoport képviselője a rendelkezések cikkbe foglalása mellett érvelt. Az Amerikai Egyesült Államok továbbra is a határozati formát szorgalmazta, és arra mutatott rá, eddig nem hangzott el olyan megalapozott ellenérv, hogy azok alacsonyabb hatékonyság vagy bármilyen egyéb indok miatt nem lennének alkalmasak az igények kielégítésére. Az EU továbbra is rugalmas volt ebben a kérdésben.

A nyilvánosságra hozatali kötelezettség vonatkozásában az Afrikai Csoport képviselőjében Nigéria ismételten bemutatta javaslatát (disclosure), amivel a tervezet 3. cikkének (1) bekezdése alatt (mintaoltalmi bejelentés kellékei) egy önálló pont beillesztését javasolta. Ennek az opcionális szabálynak a célja, hogy a DLT alapján se legyenek a szerződő államok elzárva annak a lehetőségétől, hogy a bejelentések kapcsán előírassák a forrás pontos és részletes leírását, amennyiben a mintát valamilyen tradicionális tudás segítségével, folklór vagy genetikai sokszínűség elemének a felhasználásával alakította ki a szerző. Ezt követően Nigéria azt javasolta, hogy informális egyeztetés keretében folytassák a munkát.

Az országnevek fokozott védelme napirendi pont alatt a titkárság ismertette a védjegy-eljárásokkal összefüggésben készített tanulmány kiegészítésének a tartalmát. A hozzászólásokat követően az elnök azzal zárta a napirendi pontot, hogy a munkát folytatni fogják, a titkárságot pedig a felülvizsgált munkaanyagok mint referenciadokumentumok publikálására kérte, továbbá feladatként jelölte meg az olyan eljárási gyakorlati területek azonosítását, ahol konvergencia felmerülhet.

A védjegyek és az új generikus doménnevek (gTLD) kapcsán a titkárság meghívására ismét jelen volt a WIPO vitarendezési központjának a munkatársa, aki bemutatójában utalt az előkészítő irat tartalmára.

A WIPO közgyűlésének korábbi döntése szerint a földrajzi árujelzők témáját érintően meg kell kezdeni a munkát az SCT-ben, aminek a plénum mandátumán belül maradván, de ki kell terjednie a földrajzi árujelzők oltalmát érintő minden aspektusra. Ennek nyomán

az ülésre Franciaország – a fenti iránymutatás értelmezéseként – kidolgozott egy harmadik javaslatot, amiben két téma köré csoportosítva javasolja a munka elvégzését: a földrajzi árujelzők oltalmát általánosságban érintő szakmai párbeszéd, de kizárólag a nemzeti és regionális rendszerekre korlátozva; a földrajzi árujelzők interneten történő felhasználásának a kérdései.

Az ülés lezárását megelőzően több regionális csoport általános nyilatkozatot terjesztett elő, ezek szövege és az azokban megjelenített álláspontok összecsengtek az ülés elején ki-fejtettekkel.

A Jogérvényesítési Tanácsadó Bizottság (Advisory Committee on Enforcement, ACE) 10. ülése, Genf, november 23–25.

Az ülésen az SZTNH-t a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület titkára képviselte.

Az ülés a résztvevők tapasztalatokban gazdag prezentációinak előadását és megvitatását foglalta magában. A téma a szellemi tulajdon népszerűségének a növelése, az IP által biztosított lehetőségek hatékony és széles körű népszerűsítése és az ezt segítő eszközök áttekintése volt.

Az ülés elnöke rámutatott, hogy a globalizációval egyre fontosabb szerepet kapnak az IP-jogok és azok jelentőségének felismerése, valamint a területhez kapcsolódó elképzelések, eredmények megosztása. A cél olyan környezet kialakítása a nemzeti tapasztalatok összegzésével, amelyben a szellemi tulajdon-jogok betöltik az újítás és a kreativitás kibontakoztatásában kijelölt és elvárt támogató szerepüket.

Az ülésen részt vevő 160 szakértő 65 államot, illetve 18 megfigyelőt képviselt. 31 prezentáció hangzott el két nagy témakör köré csoportosítva: az egyik az alternatív vitarendezési lehetőségek a szellemi tulajdon területén; a másik az eredményes jogérvényesítés eszközeinek bemutatása a piacon megjelenő hamisítványokkal és szerzői jogi jogsértésekkel szemben.

Az első témakörrel kapcsolatban a különböző alternatív megoldások részletezésére került sor, ezek közé tartoznak többek között az illetékes hivatalok által nyújtott mediációs eljárások, a genfi Palexpo Trade Fairs keretében biztosított gyorsított eljárás, a doménnevek vonatkozásában felmerült viták tisztázására létrehozott eljárási rend.

A második kérdéscsoporttal kapcsolatban számos ország mutatta be tudatosságnövelő, az IP-re vonatkozó tudnivalók oktatását, az online jogsértések megelőzését célzó intézkedéseit és programjait. A résztvevőkkel ismertették a WIPO szerzői joggal kapcsolatos oktatási anyagát, valamint a jogsértések számának csökkentésére létrehozott önkéntes együttműködések és a jogérvényesítéssel kapcsolatos stratégiák is napirendre kerültek.

A nemzeti tapasztalatok cseréje keretében nyolc állam létrehozott egy kiállítást, ahol az IP-jogok védelmének, valamint a tudatosságnövelés fontosságának az ismertetése és az erre szolgáló eszközök felvonultatása volt a cél.

A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (Standing Committee on the Law of Patents, SCP) 23. ülése, Genf, november 29. – december 4.

Az ülésen az SZTNH részéről az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője és az Elnöki Kabinet munkatársa vett részt.

Először az általános nyilatkozatok hangzottak el, majd a nemzetközi szabadalmi rendszerről szóló jelentést hallgathatták meg a résztvevők.

A szabadalmi jogokra vonatkozó kivételek és korlátozások

Tagállami tapasztalatok összefoglalását és esettanulmányokat tartalmazó kompiláció készül a titkárság gondozásában, amelyhez hozzájárulásokat kértek a WIPO tagjaitól. Eddig 9 tagállam küldött információkat a kivételekről és korlátozásokról.

Szabadalmak minősége

Több hozzászóló is hangsúlyozta, hogy a munkamegosztás nagyon fontos – különösen azon hivatalok számára, amelyek korlátozott erőforrásokkal rendelkeznek. A témában számos ország képviselője tartott rövid előadást.

Szabadalmak és egészség

Elsőként a nemzetközi szabadnévfeltárás (INN) témája került napirendre, amelyről a titkárság (a WTO-val és a WHO-val együttműködve) egy megvalósíthatósági tanulmányt készített. A tanulmány csak a tényekre és a lehetséges megoldásokra (és azok nehézségeire) szorítkozik, konkrét javaslatot nem tartalmaz.

A szabadalmak és a közegészségügy kapcsolatáról (a fejlődő és legkevesbé fejlett országokban) szóló szeminárium négy szakértő prezentációjából és egy panelbeszélgetésből állt. A moderátor kiemelte, hogy az egyes fejlődő országokban domináns betegségek elleni gyógyszerek fejlesztésére és terjesztésére nézve nem mindenhol van elegendő ösztönzés a fizetőképes kereslet vagy a termelési kapacitás hiányában.

Egyetértés volt abban, hogy a gyógyszerek jótékonyági jellegű, térítésmentes átadása nem lehet a fenntartható megoldás. Ahol valóban a szabadalmak képezik a hozzáférés akadályát, ott az együttműködési megállapodások jelenthetnek csak kiutat, ez a helyi iparnak is munkát ad, és hosszabb távon is hozzájárul a hozzáférés megkönnyítéséhez.

A szabadalmi ügyvivők tudomására jutott, az ügyfelekre vonatkozó bizalmas információk védelme

E témakörben a napirenden a tagállamok közötti tapasztalatcsere szerepelt. Ennek körében több előadás is elhangzott.

Technológiatranszfer

Az SCP előző, 22. ülésére a titkárság a találmány feltárásának elégségségével kapcsolatos tanulmányt készített. A vita ennek alapján, az álláspontok megszokott megosztottságát mutatva zajlott.

A további munkával kapcsolatos vita másfél napon keresztül zajlott, ám sajnálatos módon egyetértés elérése és eredmény nélkül zárult. Megegyezés hiányában az SCP 24. ülésének munkatervét a regionális koordinátorok kísérlik majd meg összeállítani. Ha ez sem jár eredménnyel, az SCP következő ülésének kell majd a megegyezést kialakítania. A GRULAC országcsoport erőteljesen lépett fel a *Model Law*-val kapcsolatos további munka érdekében, míg az Afrikai Csoport hivatalosan bejelentette, hogy a következő ülésen kérelmezni fogja a genetikai források, hagyományos tudás és folklór kérdéseinek napirendre történő felvételét.

A Szerzői és Szomszédos Jogok Állandó Bizottságának (Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR) 31. ülése, Genf, december 7–11.

Az ülésen az SZTNH-t a Szerzői Jogi Főosztály két jogi ügyintézője képviselte.

Az Európai Unió tagállamai a Bizottság vezetésével, a közép-európai és balti államok regionális csoportja (CEBS) Románia vezetésével koordinálta a tagállamok, illetve a regionális csoport esetében az országcsoportok álláspontjait.

A nyitófelszólalásokat követően az ülés első két napján a műsorsugárzó szervezetek védelméről szóló szerződéshez kapcsolódóan folytatta munkáját a bizottság. Az ülés elnöke bemutatta az általa előkészített dokumentumot, amely a tagországok korábbi álláspontjait összegezte a definíciók, a védelem tárgya és a biztosítandó jogok körében, elősegítve a különböző megközelítések összevetését. A tárgyalások e dokumentum mentén folytak a továbbiakban.

A könyvtárakra és archívumokra vonatkozó kivételek és korlátozások napirendi téma az előző ülésen új dokumentummal bővült: tanulmány jelent meg a múzeumokat érintő szerzői jogi kivételekről és korlátozásokról. Az ülésen bemutatták ennek lényeges elemeit. A tanulmányt követően a tárgybeli általános felszólalások hangzottak el a csoportkoordinátorok részéről.

Az oktatási és kutatási intézményekre vonatkozó kivételek és korlátozások napirend elején a WIPO titkársága ismertette a 2009-ben készült tárgybeli regionális tanulmányokkal kapcsolatos aktuális információkat.

Az egyéb ügyek napirendi pont alatt a GRULAC országcsoport bemutatta a digitális környezetre vonatkozó szerzői jogi elemzés javaslatát.

AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYZEMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

Az Európai Szabadalmi Szervezetben (ESZSZ) az SZTNH 2015 második felében is ellátta a magyar kormányzati képviseletet.

Munkatársaink részt vettek az ESZSZ Igazgatótanácsa és annak Elnöksége, illetve Albizottsága, a Szabadalmi Jogi Bizottság és a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság ülésein, valamint különböző továbbképzéseken.

Az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottságának (Committee on Patent Law, CPL) 45. ülése, München, szeptember 15.

Az ülésen az SZTNH részéről a jogi elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője vett részt.

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) alelnök bemutatta az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) végrehajtási szabályzatának 82. szabályára vonatkozó módosítási javaslatot, amelyet a bizottság támogatott.

A bizottság elfogadta az ESZH javaslatát az ESZE végrehajtási szabályzat 147. szabályának módosítására. A javaslat szerint az ESZH áttér a teljes egészében elektronikus iratkezelésre.

Az ESZH képviselője ismertette a nemzetközi szabadalmi anyagi jogi harmonizációs munkák állását, ennek keretében bemutatta a Tegernsee Csoport 2014-es, valamint az Industry Trilateral 2015-ös jelentésének legfontosabb eredményeit. Elmondta, hogy számos szabadkereskedelmi megállapodás tárgyalása során felmerült szabadalmi jogi rendelkezések beiktatása (TTIP, EU-JP FTA, TPP), azonban jogilag rendezetlen helyzethez vezethet, ha a nemzetközi megállapodásokba egymással nem összeegyeztethető szabadalmi jogi szabályok kerülnek. Erre tekintettel az Európai Parlament 2015. júliusi határozatával felhívta az Európai Bizottságot, hogy a tárgyalások során kerülje el azt, hogy a TTIP-megállapodásba szabadalmi anyagi jogi szabályok kerüljenek. A határozat a szabadalmi jog harmonizációjának legmegfelelőbb módjaként a B+ csoporthoz hasonló, meglévő nemzetközi testületek működését jelöli meg.

A B+ csoport elnöke ismertette a csoport által jelenleg vizsgált anyagi jogi kérdéseket és a lehetséges döntési alternatívákat.

Az ESZH ismertette a lényegében biológiai eljárások szabadalmazását kizáró szabályt, valamint a fellebbezési tanácsok ezzel kapcsolatos joggyakorlatát.

Az Európai Szabadalmi Intézet (EPI) képviselője bemutatta az európai szabadalmak oltsági idejének lejártaival kapcsolatban fennálló értelmezési bizonytalanságot.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának 16. ülése (Select Committee of the Administrative Council, SC), München, október 13–14.

Az ülésen az SZTNH részéről az elnök, a jogi elnökhelyettes és az Elnöki Kabinet munkatársa vett részt.

A felosztási kulcsról szóló vitájában a Select Committee elnökének új javaslatát 17 résztvevő tagállam támogatta, 9 pedig ellenezte.

Az SC elnöke elmondta, hogy a fenntartási díjak szintjéről az előző ülésen ideiglenes döntés született. A felosztási kulcsról is folytak már viták, és a következő ülésen arról is döntést kell hozni.

Az egységes hatályú szabadalmi rendszer (UPP) díjszabályzatáról szóló tervezetről a tagállamok és a megfigyelők mondhattak véleményt. Az SC elnöke összegzésében jelezte, hogy három nagy megközelítés körvonalazódik. Az ESZH javaslatát több tagállam támogatta, bizonyos feltételekkel (rögzített költségplafon, nyereség felosztása a tagállamok között). Más tagállamok az ESZH részéből fedeznék a rendszer adminisztrációs költségeit.

Az Európai Bizottság szóban bemutatta, hogy milyen intézkedéseket irányoznak elő a kkv-k támogatására, amelyek jelentős innovációs potenciál letéteményesei. A cél az, hogy a szabadalmaztatás költségei alacsonyabbak legyenek, mint az abból származó nettó haszon. Jelenleg a szabadalmi rendszer sokszor inkább szinte elriasztó anyagi nehézségekkel jár (ideértve a jogérvényesítést is), és a tagállamok is azt kérik, hogy az egységes hatályú európai szabadalom rendszere a kkv-k számára is vonzó legyen.

Az EPI képviselője bemutatta azt a dokumentumot, amelynek lényege, hogy a harmadik személyek által későn tett észrevételek legyenek a szabadalmi akta nyilvános részének részei, hogy ezzel akár felesleges perindítások is elkerülhetők legyenek (hiszen a bíróság számára az akta nem nyilvános részei is hozzáférhetők). Az EPI azt javasolja, hogy az UPP-rendszerben valamennyi észrevétel legyen az akta nyilvános része. Közérdek fűződik hozzá, hogy minden, a szabadalom érvényességét megkérdőjelező észrevétel bárki számára hozzáférhető legyen.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 145. ülése, München, október 14–15.

Az SZTNH-t a jogi elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte az ülésen.

Az AC elfogadta az Európai Szabadalmi Egyezmény végrehajtási szabályzatának módosításait.

Az AC jóváhagyólag nyugtázta elnökének tevékenységi jelentését, amely az AC elnöksége (Board) legutóbbi ülésének főbb eredményeiről tudósított.

Ezt követően az AC nyugtázta az egységes hatályú európai szabadalommal kapcsolatos fejleményekről szóló jelentést, amelyet az ESZH jogi elnökhelyettese ismertetett röviden.

Az ESZH vezetése és az AC egyaránt üdvözölte Olaszországot abból az alkalomból, hogy belépett az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésére irányuló megerősített együttműködésbe.

Az SC elnöke tájékoztatást adott az SC előző ülésén történetekről, a portugál küldött pedig tájékoztatta a résztvevőket, hogy Portugália augusztusban ratifikálta az Európai Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodást.

Az AC tudomásul vette a Szabadalmi Jogi Bizottság elnökének szóbeli jelentését a bizottság legutóbbi üléséről. Ehhez kapcsolódva az Egyesült Királyság delegációjának vezetője, a szabadalmi jogi harmonizációval foglalkozó B+ csoport elnöke számot adott a csoport legutóbbi, genfi plenáris üléséről, kiemelve, hogy elvi egyezség jött létre a harmonizáció céljait és elveit rögzítő dokumentumról, valamint arról, hogy a következő mintegy egyéves időszakban négy tematikus munkacsoportban kell folytatni a munkát.

*Az ESZSZ Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának (Budget and Finance Committee, BFC)
113. ülése, München, október 22–23.*

Az ülésen a gazdasági főigazgató és a Jogi és Nemzetközi Jogi Osztály jogi ügyintézője képviselte az SZTNH-t.

Az ESZH elnöke ismertette az ESZH-n kívüli európai PCT-hatóságok által készített kutatási jelentések díjkedvezményéről szóló dokumentumot. Gratulált a Visegrádi Szabadalmi Intézet létrehozásának sikeréhez, és üdvözölte a PCT-hatóságok körében.

Az ESZH jogi elnökhelyettese ismertette a tagállamokkal való együttműködésről szóló előrehaladási jelentést. Az eredmények közül kiemelte, hogy a 32 nyelven elérhető „Patent Translate” program teljesen egyedülálló a világon. A 38 tagállam 28 nyelven és további 4 stratégiai jelentőségű nyelven (kínai, japán, koreai és orosz) működőképes volt már 2013 végére, azóta pedig további minőségjavító szolgáltatásokkal bővült a Google-lel szoros együttműködésben.

A BFC egyhangúan elfogadta a javaslatot arról, hogy az EPOQUE Net 2013. január 1-je óta hatályban lévő árképzési politikája változatlanul érvényben maradjon. Az ESZH jogi elnökhelyettese számolt be az EPOQUE Net projekt fejleményeiről.

A pénzügyi szabályzat és ezzel összhangban a pályázati útmutató felülvizsgálatára vonatkozó javaslatot a BFC összevontan tárgyalta. Az ESZH pénzügyi vezetője ismertette a főbb változásokat, amelyeket az ülést előkészítő háttéranyag mutatott be részletesebben.

A BFC jóváhagyólag nyugtázta az ESZH elnökének tájékoztatását a 2015. évre elfogadott költségvetés végrehajtásáról és a 2015. évi várható számviteli eredményekről. A költségvetés szerint az 2015. évi mérleg szerinti eredmény várhatóan meghaladja a 350 millió eurót, és mindössze 2,6%-kal marad el a 2014. évi 363 624 ezer eurós rekordnagyságú eredménytől.

A BFC elnöke által ismertetett, a 2016. évi díjak és árak kiigazítására vonatkozó javaslat szerint 2016-ban is folytatni kell a 2006-ban bevezetett, inflációalapú kétéves díjkiigazítás gyakorlatát. A BFC egyhangúan jóváhagyta a javaslatot.

Az ülés utolsó érdemi napirendi pontjaként a BFC a 2016. évi költségvetési tervet, valamint a 2017–2020. évi előrejelzéseket tárgyalta. Bemutatták a prezentációkban, hogy az ESZH 2016-ban is követni kívánja a 2011-ben jóváhagyott és 2014-ben frissített stratégiai célkitűzéseket a létszám és a beruházások vonatkozásában, a 2016. évi költségvetési feltételezések összhangban vannak a végrehajtásban elért eredményekkel.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának 17. ülése (Select Committee of the Administrative Council, SC), München, november 17.

A felosztási kulcsról szóló új elnöki javaslat a korábbi ülésre előterjesztett javaslat főbb elemein nem változtatott, csupán kiegészítette azt egy olyan kiigazítási mechanizmussal, amely összesen 2,18% átcsoportosítását jelenti 15 tagállam javára.

A tagállami hozzászólásokat követően az SC elnöke szavazásra bocsátotta az új javaslatot. Ellenszavazatok és tartózkodások mellett az SC elfogadta a javaslatban foglalt felosztási kulcsot azzal a változtatással, hogy kötelező felülvizsgálatra csak ötévente kerül sor. Magyarország részesedése az egységes hatályú európai szabadalmak fenntartási díjaiból 1,48% lesz a 2017 és 2022 közötti időszakban.

Az egységes hatályú szabadalom díjszabályzata kapcsán nem jött létre az elfogadáshoz megkívánt minősített többség, tekintettel az egységes hatályú európai szabadalmak adminisztrációjával kapcsolatos költségek viselésével kapcsolatos vitára.

Az SC elnöke bemutatta az egységes hatályú európai szabadalmakkal kapcsolatban fizetendő díjakról szóló szabályzat átdolgozott tervezetét.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa Albizottságának 18. ülése (Select Committee of the Administrative Council, SC), München, december 15.

Az ülésen az SZTNH-t a jogi elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte.

Az SC elnöke megnyitójában elmondta, hogy az ülés legfontosabb feladata, hogy jogi formába öntse és formálisan is elfogadja az egységes hatályú európai szabadalmak fenntartási díjainak felosztási kulcsáról, valamint a költségviselésről szóló szabályokat.

Az ESZH jogi és nemzetközi ügyekért felelős elnökhelyettese röviden ismertette az egységes hatályú szabadalmakra vonatkozó szabályzat végleges verzióját, amit a delegációk ellenszavazat nélkül elfogadtak.

Az elnökhelyettes ismertette a finanszírozási kérdésektől megtisztított díjszabályzat új 7. cikkét, amely előírja, hogy az ESZH az Európai Bizottsággal történő konzultációt követően

jelentést készít az SC részére az UPP-rendszernek az ESZH költségvetésére és a tagállamok fenntartásdíj-bevételeire gyakorolt pénzügyi hatásairól. A delegációk 24 igen szavazattal, 2 tartózkodás mellett elfogadták a díjszabályzatot.

Az ESZH elnöke összefoglalta a költségvetési és pénzügyi szabályzat tervezetét. Hangsúlyozta, hogy az ESZH egyik legfontosabb törekvése a UPP-rendszer adminisztrációs költségeinek minimális szinten tartása.

A hozzászólások után az ESZH képviselője ismertette a szabályzatnak a javaslatok figyelembevételével készült módosított változatát. Ezt követően az SC 18 igen és 2 nem szavazattal, 6 tartózkodás mellett elfogadta a költségvetési és pénzügyi szabályzatot.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának (Administrative Council, AC) 146. ülése, München, december 16–17.

Az ülésen az SZTNH-t a jogi elnökhelyettes és a Jogi és Nemzetközi Főosztály jogi ügyintézője képviselte.

Az ESZH elnöke beszámolt az ESZH eddigi éves tevékenységéről. A részletes beszámoló sarokszámai és legfontosabb megállapításai a következők voltak: a bejelentések száma 5%-kal százalékkal nőtt az előző évihez képest, 58 000 bejelentés került közzétételre, ugyanakkor csökkentek az átfutási idők és a hátralékok; az ISO:9001 minőségirányítási rendszert kiterjesztették a szabadalom megadását követő adminisztrációra és a szabadalmi információs tevékenységre is; már 12 nemzeti hivatal használja a CPC-rendszert a szabadalmi osztályozásra; július óta 6 tagállam csatlakozott a *Quality@Source* projekthez; az ESZH PPH-megállapodást kötött a kanadai, a mexikói, a szingapúri, valamint az ausztrál hivatallal.

Ezután az ESZSZ egyes tisztségviselőinek hamarosan lejáró mandátumával kapcsolatos napirendi pontok következtek.

Az albizottság (*Select Committee, SC*) elnöke beszámolt az SC novemberi és decemberi üléséről. Elmondta, hogy az SC elfogadta az egységes hatályú európai szabadalmi rendszer működéséhez szükséges valamennyi szabályzatot.

Az ESZH elnöke bemutatta a kutatási együttműködési megállapodással rendelkező tagállamok egyes privilegizált bejelentői (kkv-k, természetes személyek, kutatóintézetek) által fizetendő kutatási díj csökkentésére vonatkozó javaslatát. Az igazgatótanács egyhangúlag jóváhagyta a javaslatot.

Az ESZSZ Technikai és Ügyviteli Bizottságának (*Technical and Operational Support Committee, TOSC*) elnöke beszámolt a bizottság 81. ülésén megvitatott kérdésekről, így a CPC-osztályozás és a *Quality@Source* rendszer bevezetésének előrehaladásáról.

A Költségvetési és Pénzügyi Bizottság (*Budget and Finance Committee, BFC*) elnöke beszámolt a bizottság 113. ülésén történekről. Külön kiemelte, hogy a bizottság egyhangúlag támogatta azt az előterjesztést, amely szerint a Visegrádi Szabadalmi Intézet (és a többi

európai PCT-hatóság) által készített nemzetközi kutatási jelentés esetében csökkenne a kiegészítő európai kutatási jelentés után fizetendő díj.

Raimund Lutz (ESZH) bemutatta az ESZH által folyósított nyugdíjak adókiegészítési rendszerének módosítására vonatkozó javaslatot. A módosítás azokra a nyugdíjasokra vonatkozna, akik 2009. január 1-je előtt csatlakoztak az ESZH-hoz. A változtatásra azért van szükség, mert a személyi jövedelemadóra vonatkozó nemzeti szabályok különbözősége miatt előfordul, hogy túlkompenzációra kerül sor, amit az új számítási mód kiküszöbölne. A javaslat szerint az eddigi havi részletek helyett évente egy összegben fizetne kiegészítést az ESZH a nyugdíjak után az egyes nemzeti jogok alapján fizetendő jövedelemadó 50%-ának a mértékéig. További változást eredményezne, hogy igazolni kellene az ESZH felé a tagállami jövedelemadó összegét és megfizetését.

Ezt követően személyzeti és munkaügyi kérdések megvitatása következett.

Végül az AC egyhangúlag elfogadta az Európai Szabadalmi Szervezet 2016-ra szóló költségvetését, valamint a 2017 és 2020 közötti időszakra szóló költségvetési előrejelzést.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (European Patent Academy, EPA) által szervezett szemináriumok és továbbképzések

Az EPA szervezésében 2015 második felében a következő külföldi szemináriumok és továbbképzések valósultak meg:

- „Az európai szabadalmi rendszer a bejelentéstől a szabadalom megadásáig”, Róma, július 7–9.;
- „Hatékony párbeszéd a szabadalmi elbírálók és a szabadalmi ügyvivők/bejelentők között), Madrid, október 20–22.;
- „Szakértői szeminárium a szabadalom tárgyának kibővítéséről”, Berlin, november 11–13.;
- „Szükséges tudnivalók a szellemi tulajdonról EU-tisztségviselők számára”, Brüsszel, december 2–3.

Egyéb ESZSZ-vonatkozású rendezvények

Az ESZSZ keretében a következő témájú rendezvényekre került sor 2015 második felében:

- Espacenet-találkozó, Vilnius, július 7–8.;
- EPOQUENET-felhasználók éves találkozója, Hága, október 20–21.;
- szabadalmi információs konferencia, Koppenhága, november 10–12.

AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSOPORTJAINAK MUNKÁJÁBAN, ILLETVE EGYÉB UNIÓS RENDEZVÉNYEKEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai továbbra is rendszeresen részt vettek a Brüsszelben, illetve az egyéb helyszíneken tartott munkacsoporti és szakértői üléseken, konferenciákon. Téma szerinti és időrendi csoportosításban az ülések a következők voltak:

- az Egységes Szabadalmi Bíróságról (ESZB) szóló megállapodás hatálybalépését követően a bíróság működésének haladéktalan megkezdése céljából teendő előkészítő lépések koordinálása érdekében létrehozott előkészítő bizottság ülései, Brüsszel, július 10., szeptember 3., október 19., december 7–8.;
- az EU Tanácsa szellemi tulajdonnal foglalkozó tanácsi munkacsoportjának ülései, Brüsszel, szeptember 3., szeptember 16., november 4.;
- az ESZB előkészítő bizottsága humánerőforrás- és képzési csoportjának ülései, Brüsszel, szeptember 29., november 20.;
- a Versenyképességi Tanács ülése, Luxemburg, október 1.;
- az ESZB bírósági díjakkal foglalkozó munkacsoporti ülései, London, október 15., Párizs, október 27., London, november 12.;
- az ESZB előkészítő bizottsága pénzügyi munkacsoportjának ülése, Párizs, október 28.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

A BPHH 14. kapcsolattartó ülése a védjegyekről, Alicante, október 6–7.

Az ülésen a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője és a Nemzetközi Védjegy Osztály vezetője képviselte az SZTNH-t.

A kapcsolattartó ülést megelőző napon került sor a nemzetközi védjegyjogosultak egyesülete (INTA) szervezésében létrejött szakmai konferenciára, amelynek célja az volt, hogy a hatóságok képviselői konkrét szakmai témakörök kapcsán megismerhessék az egyes ipari szektorok nézőpontját, tapasztalatait.

Az ülés elsődleges témája az európai védjegy jog reformját jelentő törvénycsomag átültetésével kapcsolatos kérdések megvitatása volt. Mindezek mellett az együttműködési alap és a konvergenciaprogram egyes projektjeiről is szó esett.

A BPHH képviselője áttekintést nyújtott az együttműködési alap projektjeinek átültetéséről. Eddig 348 implementáció történt meg, és bár a program hivatalos határideje lezárult, ezért új igényeket már nem tudnak fogadni, néhány, még folyamatban lévő implementáció

miatt az összesített adatok változni fognak. Ezt követően a konvergenciaprogram projektjeiről hallhattak beszámolót a résztvevők.

A következő napirendi pontban a közrend mint feltétlen lajstromozást gátló ok önálló napirendi pont alatt került megvitatásra. A témában három előadás hangzott el.

A BPHH módszertani útmutatójának ciklikus felülvizsgálatából fakadó aktuális eredményeket az úgynevezett tudáskörök (knowledge circle) tematikáira bontva mutatták be. A BPHH képviselője arról tájékoztatta a plénomot, hogy a szokásos éves felülvizsgálat mellett a védjegyjogi reform implementálása miatt 2016-ban egy extra felülvizsgálattal is számolni kell.

Ezután workshopok keretében a következő témák kerültek bemutatásra:

- változások a feltétlen kizáró okok körében az európai védjegyjogi reform tükrében;
- változások a viszonylagos kizáró okok körében az európai védjegyjogi reform tükrében;
- változások a lajstromozási és az eljárásjogi kérdésekben az európai védjegyjogi reform tükrében;
- változások az áruk és szolgáltatások területén az európai védjegyjogi reform tükrében;
- használat.

A BPHH 14. kapcsolattartó ülése a formatervezési mintákról, Alicante, október 13–14.

Az ülésen az Iparjogvédelmi Jogi Osztály vezetője és a Mintaoltalmi Osztály elbírálója képviselte az SZTNH-t.

Az ülés napirendjén a következő kérdések szerepeltek:

Szakmai együttműködés – legújabb fejlemények

A BPHH beszámolt a CP4 és a CP5 projekt lezárulásáról, valamint az ESZH-val és a WIPO-val folytatott nemzetközi együttműködés eredményeiről.

Konvergenciaprogram

A CP6 témájában az ír és az észt hivatal tartott előadást a közös gyakorlatot ismertető, elkészült dokumentum részletes bemutatásával. A CP7 projekt tárgyában a spanyol hivatal ismertette az eddig elért eredményeket.

Gyakorlat és esetjog – fejlemények

Az EU Törvényszékének gyakorlatából három friss jogeset került kiemelésre és ismertetésre.

Az Európai Bizottság formatervezési mintákkal kapcsolatos gazdasági és jogi tanulmányainak eredménye

A tanulmányok kapcsán a vita főként a pótalkatrészekre vonatkozott. Az Európai Közösségek Védjegyszövetsége (European Committies Trade Mark Association, ECTA) úgy vélte, hogy a pótalkatrészek piacának teljes liberalizációja nem lesz megvalósítható; kérdésként vetette fel ugyanakkor, hogy nem lenne-e járható út a pótalkatrészek korlátozottabb, 5-8 éves időszakra történő oltalma.

Helyfenntartó szöveget vagy képet tartalmazó minták

A témában a német hivatal tartott problémafelvető előadást, kiemelve, hogy nem világos: az ilyen minták elfogadhatók-e.

Az ülés során négy témában zajlott le ún. „workshop”:

- az elsőbbségi igények vizsgálatával kapcsolatos gyakorlat;
- a minta szerint termék valamely részének megjelölésével kapcsolatos gyakorlat;
- a közösségi rendelettel kapcsolatos szakmai javaslatok;
- a mintán fennálló jogok bejegyzésével kapcsolatos gyakorlat (a Marques előadása alapján).

A BPHH Hamisítás Elleni Megfigyelőközpontjának plenáris ülése, Alicante, október 21–22.

Az SZTNH-t a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület titkára képviselte.

Az EU soros elnökségét ellátó Luxemburg képviselője röviden összefoglalta a folyamatban lévő projekteket, beleértve az üzleti titokra vonatkozó irányelv állását, a szerzői jogra vonatkozó változásokat.

A megfigyelőközpont igazgatója egy videó bemutatásával öt fő irányvonalat határozott meg: tudatosságnövelés – szintén a kkv-k és a fiatalok felvilágosításának kiemelésével, jogérvényesítés jogi- és nemzetközi tevékenység, IP és digitális világ, gazdaság és statisztikák.

Az Európai Parlament képviselője aláhúzta a megfigyelőközpont függetlenségének és céljainak támogatását, az egyensúly megtalálásának fontosságát az átláthatóság és jogszerűség terén a privát szektor esetében is. Az EU gazdaságának úgy kell működnie, hogy támogassa a szabad kereskedelmet, biztosítsa az újítók elismerését, valamint a fogyasztók jogát a megbízható termékekhez.

A 2015. évi tevékenység áttekintése

A BPHH elnöke rámutatott az egyre szorosabbá váló együttműködésre a nemzetközi szervezetek, például az Europol, Eurojust között, valamint a nemzeti rendőri szervekkel és a vámhatóságokkal, különös tekintettel a jogérvényesítés hatékonyabbá tételét célzó továbbképzések és a tapasztalatcserét célzó szemináriumok fontosságára. Kitért többek között a

folyamatban lévő kutatásokra, az önkéntes együttműködéssel kapcsolatos példákra, az árva művek adatbázisára, az üzleti titokkal kapcsolatos szabályozásra.

Az Európai Bizottság képviselője ismertette a jelenlegi és a jövőben tervezett feladatokat, kiemelve a megfigyelőközpontnak szánt szerepet. Beszélt a szerzői jogi reformokról, beszámolt a tulajdonjogok érvényesítéséről szóló irányelv felülvizsgálatáról, a hamisítás kkv-kra gyakorolt hatásáról, a szabályozási keretek változtatásáról, amennyiben ez szükséges.

Fogyasztóvédelem

A Bizottság képviselője elmondta, hogy a fogyasztóknak nagy problémát jelent a tartalmak esetében megítélni azok legális vagy éppen ellenkező voltát, ezért meg kell fontolni a szerzői jogi keretek felülvizsgálatát ebből a szempontból is. A megfigyelőközpont bemutatta a három legfontosabb projektet: a zenei tartalmakra vonatkozó kísérleti projektet, a jogszerű tartalmak kínálatát, valamint a szerzői joggal kapcsolatban összegyűjtött, gyakran ismétlődő kérdések gyűjteményét.

Vállalkozások

A megfigyelőközpont képviselője idézett a témával kapcsolatos tanulmányából, amely szerint az IP-oltalommal (védjegy, dizájn, szabadalom) rendelkező cégek 20%-kal magasabb fizetést tudnak biztosítani, mint azok, akik nem rendelkeznek ilyen jogokkal, ezért is lenne fontos a kkv-k kiemelt támogatása. Ezt követően az üzleti titok és szabályozási háttere, valamint alkalmazási köre került szóba, kitérve a kkv-k és az üzleti titok kapcsolatára. Ezt követően az OECD és a BPHH közös projektjéről hallhattak beszámolót a résztvevők, amelyben a hamisítás fő trendjeit gyűjtötték össze, valamint a három szektorális tanulmányról, amelyek elsősorban a hamisítás következtében kieső bevételekre, a megszűnő munkahelyekre és az adóveszteségekre fókuszálnak.

Jogsértések

A megfigyelőközpont ismertette a hamisítással kapcsolatos Europol–BPHH közös tanulmányt, kiemelve a szabad kereskedelmi zónák és az e-kereskedelem által a szervezett bűnözés számára nyújtott lehetőségeket. Az Interpol észrevétele a tanulmánnyal kapcsolatban – amellet, hogy támogatta a kezdeményezést – az volt, hogy hasznos lenne több rendőrségi adatot publikálni a lefoglalt termékekről.

Az Unifab beszámolt arról a kutatásról, melyet a hamisítás és a terrorizmus kapcsolatáról készítettek: eszerint a hamisításból befolyt bevételek világviszonylatban a második helyen állnak a bűncselekményekből származó bevételek között.

A megfigyelőközpont a téma összefoglalásaként megállapította, hogy javasolt az önkéntes együttműködésre vonatkozó gyakorlat összegyűjtése, ennek érdekében fontos a nemzetközi összefogás. Végül felhívta a résztvevőket a megfigyelőközpont felméréseinek terjesztésére.

A BPHH Igazgatótanácsának (Administrative Board, AB) 50. és Költségvetési Bizottságának (Budget Committee, BC) 48. ülése, Alicante, november 24–26.

Az üléseken az SZTNH részéről a jogi elnökhelyettes mint az AB elnöke, valamint a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály helyettes vezetője vett részt.

Az AB 50. ülése

Először a konvergenciaprogram CP6 és CP7 számú projektjéről hallhattak részleteket a résztvevők. A hozzászólásokat követően a plénum egyhangúlag jóváhagyta a közös gyakorlatokat, valamint az átültetésükre vonatkozó ütemezést.

A következő napirendi pont keretében a BPHH felülvizsgált módszertani útmutatójának a megerősítése következett. A BPHH elnöke röviden ismertette a ciklikus felülvizsgálat munkamódszerét, majd sikerként könyvelte el, hogy ismét növekedett a tervezetek kapcsán beérkezett észrevételek száma. A módosult módszertan tartalmi elemeiről, valamint a rendkívüli felülvizsgálat folyamatáról a BPHH jogi igazgatóhelyettese tartott előadást. Végül személyzeti és munkaügyi kérdések megvitatására került sor.

Az AB és BC együttes ülése

A BPHH vezetése a BPHH és a megfigyelőközpont éves jelentését, valamint stratégiai tervezését prezentálta három szakaszban. Első lépésben a jelenlegi stratégiai terv 2015-ben megvalósított céljait, valamint az intézmény által elért eredményeiket mutatta be a BPHH elnöke.

A második szakaszban a BPHH elnöke az együttműködési alap és a konvergenciaprogram eredményeiről számolt be. Mindkét együttműködési forma sikerének megerősítését látja a védjegyreform eredményében, hiszen a jogalkotás utólag a futó együttműködés kereteit leképezve erősítette meg az eredeti célkitűzéseket.

A BPHH elnöke a stratégiai tervezés kapcsán kifejtette, hogy az új stratégia véglegesítésének és megvalósításának alapfeltétele – különösen az együttműködési programok tekintetében – a védjegyreform eredményeinek hatálybalépése, ezért kérte a belátható hosszúságú átmeneti időszakra a meglévő stratégiai terv hatályának a meghosszabbítását az AB Költségvetési Bizottságától. A plénum egyhangúlag megszavazta a jelenlegi stratégiai terv meghosszabbítását.

A következő napirendi pont alatt a BPHH elnöke a BPHH 2016-os munkatervét ismertette. Elsődleges célkitűzés a védjegyreform eredményeinek az átültetése, amelynek három fő területét jelölte meg: az eljárás modernizálását, a névváltozásokat és az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat működtetésével kapcsolatos rendelkezéseket.

A BPHH elnökhelyettese beszámolt a költségvetési fegyelemmel kapcsolatos intézményközi együttműködésről, majd az Európai Bizottság képviselője ismertette a védjegyjogi reform elfogadása kapcsán a következő lépéseket.

A BC 48. ülése

A 2015. évi költségvetés végrehajtásával kapcsolatos beszámolók keretében ismertették a költségvetés végrehajtásának legfontosabb részleteit. Kiemelték, hogy 16 millió eurós megtakarítást sikerült elérni a tervezetthez képest alacsonyabb projekt- és fordítási kiadások miatt. Az éves bevételi szám 206 millió euró körül várható, ami magasabb az eredeti tervhez képest. A BPHH elnökhelyettese ismertette a stratégia terv végrehajtásának pénzügyi következményeit.

A következő napirendi pont keretében a BPHH elnöke vezette fel az új pénzügyi rendeletet és annak végrehajtási szabályzatát, majd különböző munkatervek bemutatása következett.

KÉT- ÉS TÖBBOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

Szeptember 17-én kétoldalú hivatalközi megbeszélésre került sor az SZTNH-ban a kínai Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatal és az SZTNH delegációja között.

Október 12-én a kínai Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatal elnöki delegációja látogatott az SZTNH-ba. A találkozón a két hivatal elnöke kétoldalú megállapodást írt alá a szabadalmak engedélyezésének gyorsításáról. A megállapodás értelmében 2016. március 1-én a kínai és a magyar hivatal között is elindul a Patent Prosecution Highway (PPH) elnevezésű kísérleti projekt.

Július 28-án Prágában folytattak megbeszélést a visegrádi országok szellemi tulajdon-védelmi hivatalainak képviselői a Visegrádi Szabadalmi Intézet témájában.

Szeptember 1. és 2. között az SZTNH munkatársai részt vettek a VSZI-ről szóló szakértői találkozón Varsóban.

Október 7-én Genfben, a WIPO-közgyűlések margóján az SZTNH elnöke megbeszélést folytatott az Izraeli Szabadalmi Hivatal vezetőjével.

Október 19-én az SZTNH-ban tett látogatást a Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) főigazgatója. A megbeszélésen a főigazgató és az SZTNH elnöke megvitatta a WIPO-tagállamok nemrég lezajlott közgyűléssorozatának eredményeit, a Visegrádi Szabadalmi Intézet PCT-hatósággá történt kijelölését, valamint a 2015. október 20. és 21. között Budapesten megrendezett, földrajzi árujelzőkről szóló regionális szimpóziummal kapcsolatos kérdéseket. Budapesti programja keretében a főigazgatót fogadta a köztársasági elnök és a Magyar Tudományos Akadémia elnöke is.

Október 20-án az Európai Unió Belső Piaci Harmonizációs Hivatalának elnöke folytatott megbeszélést a hivatal munkatársaival az SZTNH-ban. A találkozón a felek megvitatták többek között az EU védjegyjogi reformjával, a BPHH és az SZTNH közötti együttműködéssel kapcsolatos kérdéseket. A BPHH elnökét fogadta az Igazságügyi Minisztérium he-

lyettes államtitkára, majd beszédet mondott a földrajzi árujelzőkről szóló regionális szimpóziumon.

Október 21-én a védjegyhatóságként is működő Kínai Ipari és Kereskedelmi Igazgatóság (SAIC), valamint a Mexikói Iparjogvédelmi Hivatal és az SZTNH delegációja között folytak megbeszélések.

December 7-én Pozsonyban tartották a VSZI Igazgatótanácsának előzetes ülését, amelyen az SZTNH elnöke, jogi és műszaki elnökhelyettese, gazdasági főigazgatója, valamint a HIPAvilon Nonprofit Kft. iparjogvédelmi igazgatója vett részt.

December 14-én Genfben, Magyarország Állandó Képvisletén került sor a VSZI Igazgatótanácsának első ülésére. Az ülésen Magyarországot az igazgatótanács kinevezett tagjaként az SZTNH elnöke képviselte. Az igazgatótanács számos fontos kérdésben hozott döntést. Elfogadta eljárási szabályzatát, döntött elnöki tisztségének az elkövetkezendő négy évben történő betöltéséről, kinevezte dr. Gárdonyi Márk Nándort a VSZI igazgatójává a 2015. december 15-től 2016. június 30-ig terjedő időszakra. Az igazgatótanács intenzív tárgyalásokat folytatott továbbá a VSZI-megállapodáshoz tartozó végrehajtási szabályzat tervezetének szövegéről is.

A VSZI Igazgatótanácsa ülését követően került sor a VSZI és a WIPO Nemzetközi Irodája közötti megállapodás aláírására. E megállapodás rögzíti azokat a feltételeket, amelyek alapján a VSZI a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) szerinti nemzetközi kutatási és nemzetközi elővizsgálati szervként járhat el. A megállapodást a VSZI nevében az igazgatótanács négy tagja, a nemzetközi iroda részéről pedig Francis Gurry, a WIPO főigazgatója látta el kézjegyével. A megállapodást a szükséges formaságok teljesítését követően teszik közzé 2016 első negyedévében.

AZ SZTNH KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL MEGVALÓSULT, A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEHEZ KAPCSOLÓDÓ NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEK

Szeptember 14. és 15. között került megrendezésre a Semmelweis Egyetemen a WIPO regionális találkozója a technológiatranszfer témájában.

Szeptember 18-án az SZTNH adott otthont a kínai szabadalmi rendszert bemutató szemináriumnak. A szeminárium célja annak bemutatása volt, hogy a magyarországi cégek hogyan tudják kihasználni a kínai szabadalmi rendszert annak érdekében, hogy a lehető legnagyobb értéket hozzák létre, és megfelelő védelmet biztosítsanak szabadalmaiknak.

Október 20-án az SZTNH-ban került megrendezésre a kínai védjegyrendszert bemutató szeminárium abból a célból, hogy megismertesse az európai és ezen belül a magyar közönséget a kínai védjegyrendszerrel.

Október 20–22-én az SZTNH és a WIPO közösen rendezte meg Budapesten a földrajzi árujelzőkről szóló regionális szimpóziumot. Az eseményt dr. Fazekas Sándor földművelés-

ügyi miniszter nyitotta meg. A nagyszabású rendezvény közel 200 résztvevője – szellemi tulajdonnal foglalkozó szakértők, az egyetemek képviselői, a nemzeti közigazgatás tisztségviselői, a földrajzi árujelzők birtokosai, a nem kormányzati szervek képviselői – előadásokat hallhatott többek között a földrajzi árujelzők társadalmi-gazdasági hatásáról, arról, hogyan lehet a szellemi tulajdon-védelmet felhasználni az árucikkek brandépítő stratégiájában, valamint a földrajzi árujelzők menedzseléséről.

Október 11–13-án Budapesten zajlott az SZTNH és a BPHH közös szervezésében a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló regionális szeminárium.

A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMÉVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

Az SZTNH munkatársai az év második felében is számos alkalommal képviselték a hivatalt különböző szakmai konferenciákon és üléseken. A jelentősebb rendezvények a következők voltak:

- IP Week@SG nemzetközi konferencia, Szingapúr, augusztus 25–26.;
- az Európai Design Szövetségek Irodája elnökségi ülése, Stockholm, szeptember 3–4.;
- az Oroszországi Föderáció Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala és a WIPO közös szervezésében megtartott konferencia, Moszkva, szeptember 23–24.;
- a Közösségi Növényfajta-hivatal Igazgatótanácsának ülése és az ahhoz kapcsolódó szeminárium, Angers, szeptember 30. – október 1.;
- a földrajzi árujelzőkről szóló konferencia Grúzia Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala és a WIPO közös szervezésében, Tbiliszi, szeptember 30. – október 1.

Dr. Palágyi Tivadar*

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Algéria

Algéria kormánya 2015. július 31-én benyújtotta a Szellemi Tulajdon Világszervezetének Genfi Irodájánál a Madridi Egyezmény Jegyzőkönyvéhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Algériára nézve 2015. október 31-én lépett hatályba.

Amerikai Egyesült Államok

A) A Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2015. április 27-én hozott döntést a *Biosig Instruments* (Biosig) v. *Nautilus Inc.* (Nautilus)-ügyben, miután azt újbóli felülvizsgálatra visszakarta a legfelsőbb bíróságtól (Supreme Court). Az az „észszerű bizonyosság” mércéjét használta a határozatlansággal kapcsolatban, de a CAFC az igénypontokat másodszor sem találta határozatlannak.

Az ügy előzménye, hogy a Biosig beperelte a Nautilust az 5 337 753 sz. ('753-as) amerikai szabadalom bitorlásáért. Ez a szabadalom gyakorlati célra szolgáló, szívütemjelző berendezésre vonatkozott. A kerületi bíróság a '753-as szabadalmat érvénytelennek nyilvánította. A CAFC hatálytalanította ezt a döntést korábban alkalmazott próbája alapján, amely szerint egy igénypont csak akkor határozatlan, ha „nem megszerkeszthető” vagy „feloldhatatlanul kétértelmű”.

A határozatlannak minősített igényponti kifejezés egy térbeli viszony volt, amellyel a CAFC a szívverést érzékelő élő és az alapelektród között a felhasználó testén levő távolságot írta le. A legfelsőbb bíróság elutasította a „feloldhatatlanul kétértelmű” próbát, hatálytalanította a döntést, és az ügyet visszautalta a CAFC-nek. Az utóbbi megállapította, hogy a határozatlanság megfelelő próbája az, amikor „az igénypontok a szabadalmat ismertető leírás és az elővizsgálat történetének fényében nem tájékoztatják a szakembert észszerű biztonsággal a találmány oltalmi köréről”.

A CAFC az új mércét alkalmazva arra a következtetésre jutott, hogy a Biosig szabadalmának igénypontjai „észszerű bizonyossággal informálják a szakembert a találmány oltalmi köréről”. A CAFC csupán benső bizonyítékra (vagyis a leírásra, igénypontokra, ábrákra és az elővizsgálat történetére) támaszkodott, újból felülvizsgálva az igénypont oltalmi körének a meghatározását.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

Annak elemzésekor, hogy az új mérce szerint határozatlan-e a térbeli viszony, a CAFC megjegyezte, hogy a bíróságok az ügyek széles változata területén alkalmaznak észszerű bizonyosságot. Ezután a CAFC a korábbi joggyakorlatot vizsgálta, és a szövegösszefüggés alapján azt látta, hogy a mértékre vonatkozó kifejezések és a funkcionális nyelvezet határozott volt. Ezért arra a következtetésre jutott, hogy a mértékre vonatkozó kifejezések határozottak, amikor a leírás vagy tanította a mérés megfelelő mértékeit, vagy pedig azok a feltalálás időpontja előtt a szakember kötelező tudásához tartoztak. A leírásban található kiviteli alakok is határozottá tették az igénypontokat, ha „tárgyilagos határokat tanítottak.” A mértékre vonatkozó kifejezést azonban a CAFC határozatlannak minősítette, ha az „egy személy véleményének a kiszámíthatatlan szeszélyétől” függött.

Bár a '753-as szabadalom nem határozta meg a térbeli viszonyt tényleges paraméterekkel, a CAFC megállapította, hogy az igénypont szövege, a leírás, az ábrák és az elővizsgálat története kellő mértékben meghatározta az élő és a közös elektród közötti távolságot. Ez a belső bizonyíték azt tanította, hogy az élő és a közös elektród közötti távolság nem lehet nagyobb, mint a felhasználó kezének szélessége, és nem lehet olyan kicsi, hogy gyakorlatilag csupán egy pont legyen (vagyis hogy egyesítse a különálló elektródokat).

A fentiek alapján a CAFC megállapította, hogy az igényelt térbeli viszony észszerű bizonyossággal tájékoztatja a szakembereket a találmány oltalmi köréről, összhangban a szabadalmi törvény 112. cikkének 2. bekezdésében foglaltakkal. Így a CAFC a törvényváltozás ellenére ugyanarra a következtetésre jutott, mint amikor a „feloldhatatlanul kétértelmű” mércét alkalmazta a legfelsőbb bíróság általi visszaküldés előtt. Ennek megfelelően a CAFC hatálytalanította a határozatlanság megállapítását, és az ügyet visszaküldte a kerületi bíróságnak.

B) A CAFC 2015 májusában megállapította, hogy egy, az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (US Patent and Trademark Office, USPTO) által újból engedélyezett (reissued) szabadalom igénypontjai érvénytelenek, tekintettel a szabadalom eredeti igénypontjainak ugyanezen bíróság által elfogadott igénypontoszerkezetére.

A szabadalomtulajdonos azzal érvelt, hogy a szabadalmi igénypontok eredményesen befejezett újbóli engedélyezési folyamata új bizonyítékul szolgált arra, hogy a CAFC által kidolgozott korábbi igénypont-korlátozás szabálytalan volt. A CAFC azonban leszögezte, hogy az újból engedélyezett igénypontokat nem lehet arra felhasználni, hogy a korábban a bíróság által is jóváhagyott eredeti igénypontok oltalmi körét újrafogalmazzák.

C) A *Novartis International* (Novartis) az Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hatóságtól (Food and Drug Administration, FDA) jóváhagyást kapott egy létező gyógyszer bioekvivalensére. A gyógyszer, amely másolata az *Amgen* Neupogen nevű gyógyszerének, növeli a fehérvérsejtek számát bizonyos betegeknél.

Az FDA rövidített úton engedélyezte a Novartis gyógyszerét annak az új törvénynek az alapján, amely részét képezi Obama elnök egészségügyi reformcsomagjának, és amely a biológiai termékek árversenyére és innovációjára vonatkozik (Biologics Price Competition

and Innovation Act). Ez a törvény az olyan orvosbiológiai termékek FDA általi gyorsított jóváhagyását teszi lehetővé, amelyek legtöbb tulajdonsága hasonlít egy létező jóváhagyott biológiai termékéhez. A Novartis termékének jóváhagyása gyakorlatilag azt jelenti, hogy az FDA első ízben hagyott ténylegesen jóvá egy bioekvivalens gyógyszert, jóllehet számos ilyen gyógyszer vár még elfogadásra.

Míg ez az új út előreláthatólag évente milliárdokat takarít meg az amerikai egészségügyi rendszernek, számos gyógyszer cég és más kritikusok azon a véleményen vannak, hogy gyengíti a szabadalmi oltalmat, és árt a kutatásnak és a fejlesztésnek azzal, hogy lehetővé teszi a versenytársak számára gyógyszereik korábbi piacra vitelét.

D) A CAFC közelmúltban hozott döntése a *David Couture v. Playdom Inc.*-ügyben megállapítja, hogy az USPTO Védjegyfellebbezési Tanácsa (US Trademark Trial and Appeal Board) helyesen ítélték, amikor törölt egy védjegylajstromozást, mert a bejelentő nem használta a védjegyet a kereskedelemben a lajstromozási kérelem benyújtásának az időpontjában. Az eldöntendő kérdés az volt, hogy egy szolgáltatás felajánlása annak tényleges nyújtása nélkül elegendő-e az amerikai védjegy törvény szerint a kereskedelmi használat megalapozásához.

A CAFC döntése megerősítette, hogy „egy szolgáltatás jövőbeli elvégzésének hirdetése vagy közhírré tétele” nem elegendő egy védjegy lajstromozásához, és a „szolgáltatások nyújtása a szolgáltatások tényleges elvégzését kívánja”. Ezért a CAFC úgy döntött, hogy a tanács helyesen törölte a védjegyet, mert a fellebbező fél nem nyújtotta ezt a szolgáltatást a bejelentés napján, hanem csupán egy weboldalon hirdette meg „készségét, képességét és hajlandóságát” az említett szolgáltatások elvégzésére.

Ausztria

A kiegészítő oltalmi tanúsítvány (supplementary protection certificate, SPC) kérelmezése kapcsán gyakran érdekes és néha nehéz kérdések merülnek fel. Az alábbi ügyben az Európai Unió Bíróságának (Court of Justice of the European Union, CJEU) előzetes döntése alapján az Osztrák Legfelsőbb Bíróság olyan döntést hozott, amelyben iránymutatást ad az Osztrák Szabadalmi Hivatal számára SPC-k engedélyezésével kapcsolatban.

Az ügy előzménye, hogy egy *Forsgren* nevű félnek, az SPC kérelmezőjének európai szabadalma volt az alábbi címmel: „Protein D – a *Haemophilus influenzae* IgD-kötő proteinje”. A protein D egy Synflorix nevű, a gyermekgyógyászatban felhasznált pneumococcusos vakcinában van jelen. Az Európai Bizottság 2009-ben a 726/2004 sz. európai uniós rendelet alapján forgalmazási engedélyt adott a „Synflorix – pneumococcusos (adszorbeált) polisaccharid konjugált vakcinára mint humán felhasználású gyógyászati termékre.”

A forgalmazási engedély I. melléklete megállapította, hogy a Synflorix vakcina tíz pneumococcusos polisaccharid szerotípusból áll, amelyek hordozóproteinekkal vannak

konjugálva, és alumínium-foszfáton vannak adszorbeálva. E szerotípusok közül nyolcban a protein D volt a hordozóprotein. A forgalmazási engedélyben megadott gyógyászati indikációk a következők voltak: „Aktív immunizálás kettőtől hatéves csecsemőkben és gyermekekben streptococcus pneumoniae által okozott invazív betegség, tüdőgyulladás és középfülgyulladás ellen.” A forgalmazási engedély I. melléklete azt is megállapította, hogy a vakcina segédanyagai nátrium-klorid és injekcióhoz használt víz.

Az Osztrák Szabadalmi Hivatal műszaki osztálya elutasította az SPC engedélyezésére vonatkozó kérelmet azon az alapon, hogy a protein D csupán segédanyag. A hivatal fellebbezési tanácsa fenntartotta ezt a döntést arra hivatkozva, hogy a protein D nem mint olyan, hanem egyéb hatóanyagokhoz kovalensen kötve van jelen.

Forsgren a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanácsához nyújtott be fellebbezést, amelynek alapján ez a következő kérdéseket intézte az Európai Unió Bíróságához.

1. A 469/2009 sz. rendelet 1(b) és 3(a) cikke kizárja-e azt a lehetőséget, hogy egy hatóanyag SPC engedélyezéséhez vezethessen csupán azért, mert a hatóanyag kovalensen kötve van a gyógyászati termék részét képező egyéb alkotórészekhez?

2. A 469/2009 sz. rendelet 3(b) cikke kizárja-e SPC engedélyezését olyan hatóanyagra, amelynek a gyógyászati hatása nem esik a forgalmazási engedély által fedett gyógyászati indikációk körébe?

3. A 469/2009 sz. rendelet 3(b) cikke kizárja-e SPC engedélyezését gyermekgyógyászati vakcina forgalmazási engedélyében egy hatóanyag hordozóproteinjeként említett termékre azon az alapon, hogy a protein mint segédanyag fokozza egy hatóanyag hatásait anélkül, hogy ezek a hatások kimondottan meg lennének említve a forgalmazási engedélyben?

A CJEU megállapította, hogy a 469/2009 sz. rendelet alkalmazásának céljára a „hatóanyag” olyan anyagokra vonatkozik, amelyek saját maguk idéznek elő farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatást. Minthogy a rendelet nem tesz különbséget annak függvényében, hogy a hatóanyag kovalensen van-e kötve egyéb anyagokhoz, a CJEU azon a véleményen volt, hogy ezen az alapon nem tiltható meg az SPC engedélyezése. Másrésztől egy olyan anyagra, amely önmagában nem mutat gyógyászati hatást, és amelyet azért használnak, hogy a gyógyászati terméket bizonyos gyógyszerészeti alakban kapják meg, nem vonatkozik a „hatóanyag” kifejezés, és ennek következtében nem engedélyezhető rá SPC. Ezért az első kérdésre az a válasz, hogy elvileg a 469/2009 sz. rendelet 1(b) és 3(a) cikke nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy egy hatóanyagra SPC-t engedélyezzenek, ahol a hatóanyag kovalensen van kötve a gyógyászati termék részét képező egyéb alkotórészekhez.

A második kérdéssel kapcsolatban a CJEU megjegyezte, hogy egy SPC engedélyezése a 469/2009 sz. rendelet 3. cikkében felsorolt alábbi négy halmazati követelmény kielégítését kívánja meg:

- A bejelentés napján a terméket egy hatályban levő alapszabadalom védi.
- A termék még nem volt tárgya SPC-nek.

- A termék gyógyászati termékként érvényes forgalmazási engedéllyel bír.
- A forgalmazási engedély az első ennek a terméknek mint gyógyászati terméknek a vonatkozásában.

A fentiek következtében nem lehet SPC-t engedélyezni, kivéve, ha egy szabadalmazott termékre mint gyógyászati termékre már adtak forgalmazási engedélyt.

Továbbá a 469/2009 sz. rendelet 4. cikke szerint egy SPC által nyújtott oltalom csupán olyan termék használatára terjed ki, amelyre az SPC lejárta előtt engedélyezett forgalmazási engedély mint gyógyászati termékre vonatkozik. Ebből következik, hogy SPC nem vonatkozhat olyan termék használatára, amelyet a forgalmazási engedély nem mint gyógyászati terméket engedélyezett. Így nem vezethet SPC engedélyezéséhez egy olyan hatóanyag, amelynek a gyógyászati hatásai nem esnek abba a gyógyászati indikációs körbe, amelyre a forgalmazási engedélyt megadták. Minthogy a forgalmazási engedély megadására vonatkozó eljárásban nem szolgáltatott adatokat a protein D haemophilus influenzae-re vonatkozó gyógyászati hatásairól, az alapszabadalom kereskedelmi felhasználását nem lehet ilyen alapon késleltetni. A CJEU ugyanis egy SPC engedélyezését ilyen körülmények között a 469/2009 sz. rendelet elleninek tekinti, mert a rendelkezés arra törekszik, hogy az engedélyezendő első uniós forgalmazási engedély megadásához szükséges időre tekintettel el-lensúlyozzon (legalább részben) egy szabadalmazott találmány kereskedelmi felhasználását késleltető minden törekvést.

Az első kérdéssel kapcsolatban az Európai Bizottság előadta, hogy a CJEU már megválaszolta a kérdést, és megerősítette, hogy egy olyan anyag, amelynek nincs gyógyászati hatása – amilyen például egy segédanyag –, nem tekinthető a 469/2009 sz. rendelet szerinti „terméknek”. A CJEU azonban megjegyezte, hogy az alumínium-foszfátot a Synflorixban adszorpciós célokra adjuvánsként használják, és hogy a nátrium-kloridot és az injekciós célra szolgáló vizet segédanyagként használják. Mindezek ellenére a bíróság meggyőződött arról, hogy a forgalmazási engedély szerint a protein D-t nem segédanyagként vagy adjuvánsként használják. Ezért a CJEU világossá tette, hogy az ítélkező bíróság azt kívánta tudni, hogy gyermekgyógyászati célra egy vakcinában használt pneumococcus poliszacharidhoz konjugált hordozóprotein a 469/2009 sz. rendelet értelmében „terméknek”, vagyis „egy gyógyászati termék hatóanyagának vagy hatóanyagai kombinációjának” tekinthető-e. Ennek következtében a CJEU-nak azt kellett eldöntenie, hogy egy gyógyászati termékben használt hordozóprotein, amelynek önmagában nincs immunogén hatása, de amelyre vonatkozik a forgalmazási engedély, hatóanyagként osztályozható-e, ahol egy kovalens kötés segítségével egy poliszachariddal konjugálva immunogén hatást idéz elő.

A CJEU szerint a 469/2009 sz. rendelet célja, hogy kellő oltalmat nyújtson a gyógyászati kutatás támogatásához. Az SPC által nyújtott oltalom nagymértékben azt célozza, hogy fedezze az új termékek felfedezéséhez vezető kutatást. Ezért a CJEU azon a véleményen van, hogy egy poliszacharid antigénnel kovalens kötással konjugált hordozóproteint hatóanyagként lehet osztályozni, feltéve, hogy önmagában farmakológiai, immunológiai vagy

metabolikus hatást fejt ki, amennyiben ez a hatás a forgalmazási engedély által fedett gyógyászati indikációk körébe esik.

A CJEU előzetes döntésének áttekintése után a legfelsőbb bíróság (amely 2014. január 1-jén a Legfelsőbb Szabadalmi és Védjegytanács helyébe lépett) hatálytalanította a fellebbezési tanács döntését, és az ügyet visszautalta az Osztrák Szabadalmi Hivatal műszaki osztályának.

A CJEU előzetes döntése szerint a hivatalnak még meg kell vizsgálnia, hogy a protein D, ha pneumococcusos poliszacharidokkal van konjugálva, önmagában olyan farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatást fejt-e ki, amely a forgalmazási engedély által fedett gyógyászati indikációk körébe esik. A hivatal műszaki osztályának meg kell továbbá győződnie arról, hogy a protein D gyógyászati hatása a Synflorix forgalmazási engedélyében körvonalazott gyógyászati indikációk körébe esik-e. A forgalmazási engedély szerint a Synflorix csak a benne levő streptococcus pneumoniae szerotípusok (vagyis specifikus pneumococcus) ellen hatékony. Ezért egy protein D-re vonatkozó SPC-t csak akkor lehet engedélyezni, ha a protein D ezekkel a patogén csírákkal kapcsolatban fejt ki farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatást. Ezt a kérdést nem kell azon az alapon megválaszolni, hogy vajon ezt az alkotórészt hatóanyagnak nevezzük-e; elegendő, hogy farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatása legyen. Minthogy a CJEU válaszát arra a hatásra alapozta, amelyet a protein D a Synflorixon belül fejt ki, a szabadalmi hivatalnak fel kell szólítania a bejelentőt, hogy szolgáltatson bizonyítékot a Synflorixban kovalens kötésben levő protein D farmakológiai, immunológiai vagy metabolikus hatásáról. A hivatal ki fogja értékelni a benyújtott bizonyítékot, és ennek alapján fog dönteni ezekkel a hatásokkal kapcsolatban.

Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH, Office for Harmonization in the Internal Market)

A Sky angol televíziós társaság közel tíz évvel ezelőtt felszólalt a BPHH-nál a SKYPE védjegy lajstromozása ellen, ezért az elutasította a védjegybejelentést. Az ügyben az Európai Unió Törvénysszéke 2012-ben és 2013-ban is fenntartotta a BPHH elutasító döntését.

Ez alapvetően meggátolja a SKYPE védjegy lajstromozását Európában. Egyelőre azonban nem gátolja annak használatát a tulajdonos Microsoft által. A Microsoft ugyanis, bár ennek a jogi harcnak a vesztes oldalán áll, optimista maradt: „A döntés nem vonta kétségbe a SKYPE védjegy használatát, csupán annak lajstromozását tiltotta meg. Bízunk abban, hogy nem áll fenn zavar a márkanév és szolgáltatások között, ezért fellebbezni fogunk. Ez a döntés nem kívánja, hogy bármilyen módon megváltoztassuk termékeveinket” – mondta a Microsoft szabadalmi szakembere.

A Microsoft álláspontja érthető, mert 2011-ben a SKYPE védjegyet nyolc és fél millió USD-ért vették meg.

Brazília

A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal 2012-ben kezdte el felülvizsgálni szabadalomvizsgálati irányelveit. Ennek az eljárásnak részét képezte, hogy nyilvános meghallgatásokat rendezett az érdekeltekkel, és véleményeket kért a publikált irányelvtervezetekről.

A hivatal terve az volt, hogy öt területen dolgozzanak ki irányelveket: (i) szoftverszabadalmak; (ii) használati minták; (iii) a szabadalmi bejelentések benyújtásának formai követelményei (1. sz. szabadalmi blokk, amely felöleli a címet, az írott leírást, az igénypontok nyelvezetét, a rajzokat és az összefoglalást); (iv) biotechnológiai szabadalmak; és (v) szabadalmazható tárgy és szabadalmazhatósági követelmények az érdemi vizsgálatnál (2. sz. szabadalmi blokk).

Már hatályba lépett a hivatal 298/2012 sz. határozata a használati mintákról (124/2013 sz. határozat a használatiminta-bejelentések benyújtásával kapcsolatos formai szempontokról; 1. sz. szabadalmi blokk) és a 144/2015 sz. határozat a biotechnológiai találmányokról.

A szoftverszabadalmak vizsgálati irányelveiről nyilvános meghallgatásokat tartottak, de ilyen vonatkozású rendelet még nem született meg.

A hivatal 2015. március 16-án publikálta a hivatalos közlönyben a szabadalmazható tárgyra és az érdemi vizsgálat szabadalmazhatósági követelményeire vonatkozó irányelveket (2. sz. szabadalmazhatósági blokk), és ezzel egy 60 napos ablakot nyitott nyilvános megjegyzésekre és javaslatokra.

A 2. sz. blokk az alábbi fejezetekre tagozódik: (i) újdonság; (ii) feltalálói tevékenység (nem kézenfekvőség); (iii) ipari alkalmazhatóság (hasznosság); (iv) a technika állásának és a szakembernek a meghatározása; (v) nem szabadalmazható tárgyak; (vi) Markush-csoportok; és (vii) anyagösszetételek.

A 2002 decemberében született korábbi irányelvek elavultak, és nem voltak alkalmasak a szabadalmazhatósági követelmények világos szabályainak meghatározására és elemzésére. Így például csupán egyetlen oldalon tárgyalták a nem kézenfekvőség követelményeit. Ezeket az új irányelvek tervezete 16 oldalon tárgyalja, és az alábbi alfejezetekre oszlik: (i) a szakember meghatározása; (ii) két vagy több dokumentum egyesítésének szabályai; (iii) másodlagos megfontolások; és (iv) a feltalálói tevékenység meghatározásának lépései (a technika állásának meghatározása; a találmány megkülönböztető jellemzőinek és/vagy a találmány által megoldott műszaki feladatnak a meghatározása; továbbá annak a meghatározása, hogy a találmány egy szakember számára kézenfekvő-e vagy sem).

A Brazil Szabadalmi és Védjegyhivatal mostanáig is vizsgált és engedélyezett biotechnológiai találmányokat, Markush-csoportokat és anyagösszetételeket, azonban csak most hozott nyilvánosságra ilyen vonatkozásban irányelvtervezetet. Elővizsgálói belső szabályzatok alapján vizsgálták a szabadalmazhatóságot, de ezeket az irányelveket mostanáig nem hozták nyilvánosságra. Ilyen vonatkozásban az irányelvtervezet pozitív lépést jelent a demokrácia,

a törvényesség és a hivatal működésének átláthatósága irányában. Egyúttal a jogbiztonság lehetőségét nyújtja a szabadalomtulajdonosok és a bejelentők számára.

Az irányelvek világos szabályokat szolgáltatnak egy mostanáig szürkének tekintett területen, és segítenek elkerülni a kormányzati erő önkényes és törvénytelen alkalmazását, így a szabadalmak megtagadását politikai okokból. Ezentúl a hivatal elővizsgálóinak a döntéseiben magasabb fokú előreláthatóság várható, és a szabadalmi bejelentők jobban bízhatnak az elővizsgálat kedvező eredményében, ha követik az irányelveket. A jogi eljárások sikerének valószínűsége is kedvezőbben alakul majd, mert a bírók pontosan tudják ellenőrizni azt, hogy mi történt az adott ügyben, és hogy a hivatal elővizsgálója szabályosan járt-e el. A bírósági döntések kevésbé fognak függeni a bíróság által kijelölt szakértő elemzésétől.

Dánia

A *Novartis AG* (Novartis) kérelmet nyújtott be a Dán Védjegyhivatalnál (DVH) egy Alzheimer-kór kezelésére szolgáló tapasz védjegyként való lajstromozása iránt az 5. áruosztályban. A lajstromozandó védjegy egy vékony transzdermális tapasz, amelynek a közepén egy kör alakú rész 15 kis vonalkával van körülvéve.

Ezt a védjegyet 11 293 362 számmal korábban közösségi védjegyként már lajstromozták, azonban a BPHH Törlési Osztálya a lajstromozást érvénytelennek nyilvánította, mert a védjegy nem rendelkezett semmilyen sajátos vagy önkényes jellemzővel. Ez ellen a döntés ellen a Novartis fellebbezett.

A Dán Védjegyhivatal szintén elutasította a lajstromozási kérelmet, mert úgy találta, hogy a védjegy nem mutat elegendő megkülönböztetőképességet. Ezt a döntést a hivatal Szabadalmi és Védjegyfellebbezési Tanácsa megerősítette, bár a bejelentő közölte, hogy a védjegyet eredetmegjelölésként lajstromoztatta a Benelux államokban, Németországban, Norvégiában és Törökországban.

A Novartis a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróságnál nyújtott be fellebbezést a tanács döntése ellen, azonban ez a bíróság is azon a véleményen volt, hogy a lajstromoztatni kívánt megjelölés nélkülözi a megkülönböztető jelleget. Emellett a bejelentő arra vonatkozó bizonyítékot sem nyújtott be, hogy a védjegy jól ismert lenne a fogyasztók körében. Ezért a lajstromozási kérelmet a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság is elutasította.

Dél-Korea

A) Az International Management Development Program legújabb közleménye szerint Dél-Korea a nemzeti versenyképesség eredményeinek értékelése alapján a 2014. évi 41. helyről 2015-ben a 27. helyre ugrott a szellemi tulajdon-védelem területén. Ez a besorolás a legjobb a Dél-Korea által valaha elérték közül.

B) Egy elektronikus alkatrészek fejlesztésével foglalkozó vállalat szabadalmi bejelentést nyújtott be a Koreai Szellemitulajdon-védelmi Hivatalnál egy újonnan kifejlesztett áramkörelemre, majd kérte bejelentésének az érdemi vizsgálatát. E kérelem benyújtásától számított hat hónapon belül azonban a vállalat a szabadalmi bejelentés visszavonása mellett döntött, mert úgy ítélte meg a helyzetet, hogy előnyösebb lesz kereskedelmi titokként védeni a szabadalmi bejelentésben ismertetett technológiát.

Mint hogy a szabadalmi bejelentést nem vizsgálták, a vállalat arra számított, hogy a bejelentés visszavonása után visszafizetik számára a korábban befizetett vizsgálatkérelmezési díjat. A vállalat azonban olyan választ kapott a hivataltól, hogy az akkori rendszer nem tette lehetővé a díj visszafizetését. Ez annyit jelentett, hogy a díjat szolgáltatás végzése nélkül tartotta meg a hivatal.

A hivatal 2015. júniusban közölte a bejelentővel, hogy a 2015. május 18-án hatályba lépett módosított szabadalmi törvény lehetővé teszi a vizsgálati díj visszafizetését, ha a hivatal még nem kezdte meg a bejelentés érdemi vizsgálatát. Ezért a bejelentő visszakapta a vizsgálati díját.

Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság Legfelsőbb Bírósága elutasította az *Assos v. Asos*-ügyben benyújtott fellebbezést, mert az ügy nem vet fel közérdekű jogi kérdést.

Az ügy előzménye, hogy a svájci ruházat-nagykereskedő Assos az Angol Felsőbíróságnál (English High Court) 2011-ben bitorlási keresetet indított az online kiskereskedő Asos ellen, arra hivatkozva, hogy az bitorolja az ő Assos közösségi védjegyét.

Az Assos a nevét 2000-ben vette fel a korábbi AS SEEN ON SCREEN (miként a képernyőn látható) szöveg betűszavaként.

2013-ban Rose bírónő úgy döntött, hogy nem forgott fenn a fogyasztók részéről a két márkanév összetévesztésének a valószínűsége.

A döntés ellen az Assos az Angol Fellebbezési Bírósághoz (English Court of Appeals) fordult, amely 2015 elején fenntartotta Rose bírónő ítéletét annak ellenére, hogy az összetévesztés valószínűségével kapcsolatban más volt a véleménye.

Itt megjegyezzük, hogy az Assos, amelynek 2005 óta van lajstromozott közösségi védjegy, felszólalt az Asos védjegybejelentése ellen, amelyben az Asos védjegy lajstromozását kérte. Felszólalásában az Assos arra hivatkozott, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy megtevesztően hasonlít az ő védjegyéhez. A BPHH 2010-ben helyt adott az Assos felszólalásának, és elutasította az Asos védjegybejelentését. Ez ellen az Asos két ízben is fellebbezett, de mindkét alkalommal eredménytelenül.

A fellebbezési bíróság döntésében megállapította, hogy az Asos ártott az Assos védjegy megkülönböztetőképességének azzal, hogy hasonló nevet használt, és leszögezte, hogy a

vásárlóközönség a két védjegyet összetévesztheti. A fellebbezési bíróság azonban elismerte az Asos jogát saját nevének a használatára, és ezért felmentette a bitorlás vádjá alól.

A döntés ellen az Assos a legfelsőbb bírósághoz nyújtott be fellebbezést, amely azonban azt 2015. július 28-án elutasította. Döntésében megállapítja egyrészt azt, hogy az ügy nem vonatkozik általános érdeklődésre számot tartó jogi kérdésre, másrészt leszögezi, hogy – elmentében a felperes kérésével – nincs szükség az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU) véleményének a kikérésére, mert a bíróság eddigi joggyakorlata már elegendő választ szolgáltat.

Egységes Szabadalmi Bíróság

Portugáliában 2015. augusztus 6-án elnöki határozatot tettek közzé, amely bejelentette, hogy az ország kormánya ratifikálta az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó (Unified Patent Court, UPC) egyezményt. Ennek Portugália a nyolcadik tagja lesz, mihelyt letétbe helyezte a ratifikációs okmányt, így csatlakozva Ausztriához, Belgiumhoz, Dániához, Franciaországhoz, Luxemburghoz, Máltához és Svédországhoz.

Az egyezmény hatálybalépéséhez összesen 13 tagállam, köztük az Egyesült Királyság, Franciaország és Németország ratifikálására van szükség.

Az angol kormány úgy nyilatkozott, hogy 2017 vége előtt népszavazást tartanak az európai uniós tagságról. Az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatala ennek ellenére nemrég megerősítette, hogy folytatják az UPC-egyezmény brit ratifikálásának az előkészítését, vagyis azt nem függesztik fel a népszavazásig. Így várható, hogy az Egyesült Királyság 2016-ban ratifikálni fogja az egyezményt.

Az Európai Unió Bírósága ebben az évben korábban elutasította Spanyolország kifogásait az egységes európai szabadalmi csomaggal szemben. Ezt követően Olaszország, amely eredetileg csatlakozott Spanyolorzághoz az egységes szabadalmi csomag elleni akcióban, szintén bejelentette szándékát, hogy csatlakozni kíván az egységes szabadalmi csomaghoz és az egységes szabadalmi bírósági rendszerhez.

Olaszország állásfoglalásának megváltoztatása után csak Spanyolország és Horvátország maradt olyan európai uniós tagállam, amely nem csatlakozik sem az egységes európai szabadalmi, sem az egységes szabadalmi bírósági rendszerhez. Horvátország nem volt uniós tagállam, amikor megalkották az Egységes Európai Szabadalomról szóló rendeletet, illetve az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó egyezményt; most azt várható, hogy későbbi időpontban fog csatlakozni. Jelenleg nem várható, hogy Spanyolország változtatni kíván jelenlegi álláspontján. Időközben Lengyelország csatlakozott a rendelethez, de bejelentette, hogy nem szándékszik aláírni az UPC-egyezményt.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Hivatalnál (ESZH) 2014-ben benyújtott szabadalmi bejelentések száma 3,1%-kal, 274 000-re nőtt (2013-ban 266 000 szabadalmi bejelentést nyújtottak be). Az ESZH tagállamai közül Hollandia, Franciaország és az Egyesült Királyság bejelentéseinek a száma jelentős növekedést mutatott, a német és a svéd bejelentések száma nagyjából állandó maradt, míg egyes országok, így Finnország, Svájc és Spanyolország bejelentéseinek a száma csökkent. A Kínából és az Amerikai Egyesült Államokból benyújtott szabadalmi bejelentések száma erősen növekedett, míg a japán bejelentéseké csökkent. 2014-ben az ESZH 64 600 szabadalmat engedélyezett.

Az Európai Szabadalmi Szervezet 38 tagállama által az ESZH-nál 2014-ben benyújtott szabadalmi bejelentések száma az összes benyújtott bejelentés 35%-át tette ki. Az összes bejelentésnek a német bejelentések a 11%-át, a franciák az 5%-át, a svájciak és a hollandok a 3-3%-át, az angol, a svéd és az olasz bejelentések pedig a 2-2%-át képezték.

Miként a korábbi években is, az ESZH-nál 2014-ben benyújtott bejelentések mintegy kétharmada származott nem európai országokból. Ezek közül az Amerikai Egyesült Államok az összes bejelentés 26%-át, Japán a 18%-át, Kína a 9%-át és Dél-Korea a 6%-át nyújtotta be.

2014-ben a növekedés 1,2%-a származott a 38 ESZH-tagállamból. A legnagyobb növekedés, 9,1% Hollandiának, 4,8% az Egyesült Királyságnak, 4% Franciaországnak tulajdonítható. A kevesebb bejelentést benyújtó államok közül Lengyelország 21,5%-kal, Szlovénia 12,6%-kal, Portugália 7,6%-kal, Törökország 6,2%-kal és Ausztria 4,5%-kal növelte bejelentéseinek a számát. Stabil fejlődést mutatott Dánia (plusz 2%), Belgium (plusz 1,8%), Olaszország (plusz 0,5%). Kisfokú csökkenést (-0,8%) mutatott a német bejelentések száma; a spanyol bejelentéseké 2,1%-kal, a svájciaké 3,1%-kal és a finneké 9,3%-kal csökkent 2014-ben.

Az Amerikai Egyesült Államokból 2014-ben érkezett bejelentések száma 6,8%-kal nőtt; emellett onnan érkezett a legtöbb bejelentés is.

Az előző évhez képest 18,2%-kal nőtt a kínai bejelentések száma. A dél-koreai bejelentéseké 2,3%-kal nőtt, míg a japán bejelentéseké 4,4%-kal csökkent.

Az európai vállalatok megtartották erős jelenlétüket a tíz legtöbb bejelentést benyújtó vállalat között: a Philips a listán a második helyet, a Siemens a harmadik, a BASF a hatodik, a Robert Bosch a nyolcadik és az Ericsson a kilencedik helyet foglalta el. Az első hely ismét a Samsungé: ez a vállalat 2014-ben 2541 bejelentést nyújtott be. Az ugyancsak dél-koreai LG-e a negyedik, a kínai Huaweié az ötödik, az USA-beli Qualcommé a hetedik és az Intelé a tizedik hely.

Azzal a várakozással ellentétben, hogy az ESZH-nál a legtöbb bejelentést a nagyvállalatok nyújtják be, az elemzések azt mutatják, hogy a bejelentések 30%-a kis- és közepes vállalatoktól származott. Ez aláhúzza az ESZH-nak azt a fontos szerepét, amelyet a kisebb vállalatok szolgáltatójaként tölt be. A bejelentések mintegy 6%-át egyetemek vagy kutatóintézetek nyújtották be.

2014-ben az ESZH-nál benyújtott bejelentések száma a legnagyobb mértékben, 12,1%-kal a biotechnológia területén nőtt. Erős növekedést lehetett észlelni a villamosgépiparban (8%), a számítógép-technológiában (7,8%), valamint a digitális kommunikációban és mérésben (6,6%). Csökkent a bejelentések száma a gyógyszeriparban (-5,4%) és a szerves kémiában (-1,3%).

B) Az ESZH Gazdasági és Tudományos Tanácsadó Testülete (Economic and Scientific Advisory Board, ESAB) 2015 márciusában nyilatkozatot tett közzé a türelmi idő (grace period) Európában való lehetséges bevezetéséről. E nyilatkozat előkészítéseként az ESAB 2014. november 26-án Münchenben munkabizottsági ülést tartott. Itt megtárgyalták azt a gazdasági tanulmányt is, amelyet külső tanácsadók az ESAB megbízása alapján készítettek.

Az ESAB tagjai között nem volt egyetértés a türelmi idő európai bevezetésének kívánatosságával kapcsolatban. Abban azonban egyetértettek, hogy Európa csak akkor vezesse be a türelmi időt, ha az alábbi két fontos feltétel teljesül:

1. a türelmi idő biztonságos legyen és
2. a türelmi időt nemzetközileg harmonizálják a legfontosabb globális szabadalmi rendszerekben.

C) Az alábbiakban azt a kérdést tárgyaljuk, hogy egy ismert orvosi készülék új orvosi felhasználása szabadalmazható-e Európában.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) szerint gyógyászati eljárások nem szabadalmazhatók. Ha azonban felfedezik egy ismert gyógyászati termék új alkalmazását, hatékony oltalmat lehet kapni az ESZE 54(5) cikke alapján az alkalmazás által korlátozott termékigénypont egy különleges alakja által: „Az ismert X gyógyszer az Y betegség kezelésében való felhasználásra”. A múltban az ún. „svájci típusú” igénypontokat használták ugyanerre a célra: „Az ismert X gyógyszer alkalmazása egy gyógyszer előállításában az Y betegség kezelésére”.

A 0773/10 döntésben az ESZH egyik fellebbezési tanácsa azt a kérdést vizsgálta, hogy hasonló megközelítést lehet-e használni egy ismert orvosi eszköz új orvosi alkalmazása vonatkozásában.

Az 1 852 136 sz. vizsgált európai szabadalomnak van egy független igénypontja multiplex mielóma kezelésére szolgáló dialízismembránra. Maga a membrán ismert volt a szakirodalomból, azonban a membrán felhasználása multiplex mielóma kezelésére új volt.

A szabadalomtulajdonos fellebbező fél azzal érvelt, hogy az ESZE 54(5) cikkében az „anyag vagy kompozíció” kifejezést tágan kell értelmezni, hogy az kiterjedjen bármilyen termékre az ESZE 53(c) cikkében említett eljárásban való különleges felhasználásra, és hogy a független igénypont membránját, sajátos jellegénél fogva, az ESZH 54(5) cikke értelmében „anyagnak vagy kompozíciónak” kell tekinteni.

A tanács azonban arra a következtetésre jutott, hogy az ESZE 54(5) cikke szerinti „anyag vagy kompozíció” kifejezés oltalmi köre nem terjed ki minden termék sajátos felhasználására az ESZE 53(c) cikkében említett eljárásban. A tanács, különösen amikor az ESZE

megalkotásának történetét vette figyelembe, azt találta, hogy az „anyag vagy kompozíció” kifejezéssel kapcsolatban nem lehet arra vonatkozó alapot találni, hogy az felöllel bármilyen terméket, mert nem lehetett bizonyítani, hogy az ESZE megalkotóinak ilyen szándéka lett volna. A jogalkotói folyamatban nem lehet találni olyan vitákat, amelyek vegyületektől vagy „anyagoktól”, vagyis gyógyszerektől eltérő orvosi termékek felhasználására vonatkoztak volna.

A tanács ezenkívül azt is megállapította, hogy a különleges membránt az ESZE 54(5) cikke értelmében nem lehet „anyagnak vagy kompozíciónak” tekinteni, mert a membrán nem tartalmaz semmiféle további anyagot vagy kompozíciót, amelyet „hatóanyagnak” lehetne tekinteni.

A fentiek alapján a tanács azt állapította meg, hogy a szóban forgó független igénypont a technika állásához képest nélküli az újdonságot.

Ez azt jelenti, hogy azok az orvosi találmánytípusok, amelyeket oltalmazni lehet alkalmazásra korlátozott termékigénypontokkal, korlátozottak, és nehéz oltalmat kapni ismert orvosi eszközök új alkalmazására. Ha azonban az eszköz úgy van módosítva, hogy az új alkalmazásban hasznosabb, a helyzet alapvetően eltérő, mert ekkor a módosított eszköz már újnak minősül, és így szabadalmazható is lehet.

D) Az ESZH 3.3.07 sz. fellebbezési tanácsának *T 1882/12* döntése olyan kérdésben foglalt állást világos és észszerű módon, amely számos éven keresztül okozott gondot a gyakorló szabadalmi szakembereknek. Az Európai Szabadalmi Egyezmény 162. szabálya (a tizenötöt meghaladó igénypontok után külön díjat kell fizetni) a díjakra vonatkozó szabályokkal együtt határozottan elbátortalanítja a bejelentőket tizenötönél több igénypont benyújtásától. Ezért néhány bejelentő megpróbálta ezeknek a szabályoknak a külön igénypontdíjakkal kapcsolatos következményeit azzal megkerülni, hogy az igénypontokat piramisszerűen építette fel. Így tett a *Henkel* is, a most vizsgált bejelentés benyújtója. A Henkel bejelentésének a fellebbezési tanács által vizsgált második igénypontja az alábbi módon volt megszövegezve:

„2. Az 1. igénypont szerinti száj- és fogápoló és -tisztító anyag, azzal jellemezve, hogy 12-60 súly%, előnyösen 15-50 súly%, még előnyösebben 17-40 súly% és különösen előnyösen 20-35 súly% szorbitot és/vagy glicerint és/vagy 1,2-propilénlikolt tartalmaz.”

A tanácsnak azt a kérdést kellett eldöntenie, hogy az ilyen piramisszerű igénypont kielégíti-e az ESZE valamennyi követelményét. Az elővizsgálati osztály ezt tagadta, azzal érvelve, hogy az ilyen felépítésű igénypontok az ESZE 43(3) és 43(4) szabályába, valamint 84. cikkébe ütköznek; ezért a bejelentést elutasította. A Henkel a fellebbezési tanácshoz fellebbezett.

Az helyt adott a fellebbezésnek, és megállapította, hogy sem az ESZE 43(3) vagy 43(4) szabálya, sem 84. cikke nem gátolja az ilyen igénypontok engedélyezését. Az előbbi két szabály lényege a következő.

43(3) Egy találmány lényeges jellemzőit megadó bármelyik igénypont után következhet a találmány konkrét jellemzőire vonatkozó egy vagy több igénypont.

43(4) Bármely másik igénypont (függő igénypont) összes jellemzőjét magában foglaló bármelyik igénypontnak tartalmaznia kell hivatkozást a másik igénypontra, és ezt követően meg kell adnia a további jellemzőket. Megengedett az olyan függő igénypont is, amely közvetlenül utal egy másik függő igénypontra. Az egyetlen korábbi igénypontra vagy több korábbi igénypontra utaló összes függő igénypontot a legmegfelelőbb módon kell csoportosítani.

A fellebbezési tanács azon a nézeten volt, hogy ezekben a szabályokban semmi sem tiltja a tetszőleges (optional) jellemzőket. Az egyetlen lehetséges gondot az okozhatja, hogy az igénypont ütközik az ESZE 84. cikkével, amely világosságot és tömörséget ír elő. Ennyit megenged a vizsgálati irányelvek F-III, 4.9 pontja is:

4.9 Tetszőleges jellemzők

„Gondosan ügyelni kell arra, hogy az 'előnyösen', 'például', 'miként' vagy 'konkrétabban' jellegű kifejezések ne okozzanak kétértelműséget. Az ilyen kifejezések nem korlátozzák az igénypontok oltalmi körét, vagyis az ilyen kifejezést követő jellemzőt teljesen tetszőlegesnek kell tekinteni.”

A tanács azonban ebből az irányelvből arra következtetett, hogy nincs olyan szabály, amely szerint az ilyen igénypontok általában nem engedélyezhetők. Ha a világosság követelménye ki van elégítve, azok kifogástalanok. Emellett a jelen ügyben nem látott a világossággal kapcsolatos problémát. Elismerte, hogy az előnyös koncentrációtartományokat különálló függő igénypontokban is meg lehetett volna fogalmazni; azonban az ügy bejelentője által választott változat nem okozhat konkrét kétségeket a függő igénypontok számával kapcsolatban.

A tanács elutasította az elővizsgálati osztálynak azt az érvét is, hogy az így megszővegezett igénypontok nem tömörek, mert felesleges, nem korlátozó jellemzőket tartalmaznak. A fellebbezési tanács azzal érvelt, hogy a bejelentő szemszögéből az ilyen tetszőleges előnyös jellemzők azt a célt szolgálják, hogy tartalékhelyzeteket biztosítsanak a további eljárásban vagy a későbbi felszólalási eljárásban. Elképzelhetőnek tartotta, hogy lehetnek olyan esetek, amikor a tekervényes piramisszerű igénypontok kevésbé világosak és érthetőek lehetnek, mint több függő igénypont, amelyek elkerülik a tetszőleges jellemzőket. Azonban azon a nézeten volt, hogy az adott esetben a tetszőleges előnyös jellemzők észszerűen voltak alkalmazva, nem befolyásolták az igénypontok érthetőségét, és ezeknek a jellemzőknek a jelenléte nem növelte túlzottan az igénypontok elemzéséhez szükséges erőfeszítést.

A fenti döntés remélhetőleg véget fog vetni annak, az ESZH egyes elővizsgálói által kedvelt gyakorlatnak, hogy elutasítanak minden olyan igénypontot, amely előnyös vagy tetszőleges jellemzőket tartalmaz arra hivatkozva, hogy az ilyen igénypontok sértik az ESZE alaki követelményeit. Miként a 3.3.07-es fellebbezési tanács megállapította, semmi nincs az ESZE cikkeiben vagy szabályaiban, ami *a priori* útjában állna az ilyen igénypontoknak. Ez persze nem zárja ki azt, hogy esetről esetre kifogásolni lehessen egy igénypont világos szővegezésének a hiányát.

Az Európai Unió Bírósága

Az Európai Unió Bírósága 2015. május 7-i döntésében mindenben megerősítette az Európai Unió Törvényszéke (General Court of the European Union, GC) döntését, amely megállapította, hogy egy olyan védjegy, amely egy átlátszó hengeres palack háromdimenziós alakjára vonatkozik, és amelynek azonos átmérőjű, nem átlátszó fedele van, nem bír megkülönböztető jelleggel.

A GC megállapította, hogy a megalapozott joggyakorlat szerint csak az olyan védjegy bír megkülönböztetőképeséssel, amely jelentősen eltér a terület normájától vagy szokásaitól, és ezáltal eleget tesz annak a lényeges funkciónak, hogy jelzi a termék eredetét. Ezt a megkülönböztető jelleget először a lajstromozni kért áruk és szolgáltatások vonatkozásában, másodsor az érintett közönség észlelésére vonatkozóan kell megállapítani.

A GC azt is megállapította, hogy háromdimenziós védjegyek megkülönböztető jellegének megállapításához a követelmények nem térnek el azoktól, amelyeket más kategóriájú védjegyek esetében támasztanak. Ezeknek a követelményeknek az alkalmazása céljából azonban az átlagos fogyasztó észlelése nem szükségszerűen azonos annak a ténynek tulajdoníthatóan, hogy a fogyasztók számára nehezebb lehet megkülönböztető jelleget megállapítani háromdimenziós védjegyek vonatkozásában, mint egy szóvédjegy vagy egy ábrás védjegy esetén.

Ilyen körülmények között minél jobban emlékeztet a lajstromoztatni kívánt alak a kérdéses termékhez, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy az alak nélkülözi a megkülönböztetőképeséget.

A GC döntése szerint a fentiekből következik, hogy amikor egy háromdimenziós védjegyet a termék alakja képez, az a pusztán tény, hogy az alak „változata” az ilyen típusú termék szokásos alakjának, nem elegendő annak megállapításához, hogy a védjegy megkülönböztetőképeséssel rendelkezik. Mindig meg kell határozni, hogy egy ilyen védjegy lehetővé teszi-e a termék átlagos fogyasztója számára, aki észszerűen jól informált és észszerűen jó megfigyelő, hogy a vonatkozó terméket megkülönböztesse egyéb vállalatok termékeitől.

A CJEU, megerősítve a GC döntését, azzal is érvelt, hogy a vitatott védjegy a vonatkozó közönség véleménye szerint nem képes megkülönböztetni a védjegy által védett árukat az eltérő kereskedelmi eredetű egyéb áruktól. Emellett a CJEU arra a következtetésre jutott, hogy az a mód, ahogyan a védjegy komponensei kombinálva vannak, szintén nem alkalmas megkülönböztető jelleg kölcsönzésére.

Az Európai Unió Törvényszéke

A) A német *Creativ Ent. GmbH* 2007-ben a BPHH-nál lajstromoztatta a BE HAPPY védjegyet a 16., a 21., a 28. és a 30. áruosztályban. Ugyanez a bejelentő 2010-ben külön eljárásban

lajstromoztatta ugyanezt a védjegyet a 9., a 11. és a 18. áruosztályban is. Mindkét védjegyet felszólalás nélkül lajstromozták.

2012. februárban egy német versenytárs kérte mindkét védjegy törlését azon az alapon, hogy a védjegyek nem rendelkeznek megkülönböztetőképeséssel. A BPHH törlési osztálya helyt adott a keresetnek, és ezt a döntést megerősítette a BPHH fellebbezési tanácsa is.

A védjegytulajdonos az Európai Unió Törvényszékéhez fordult, amely 2015. április 30-án hozott döntést. Ebben megállapítja, hogy a BE HAPPY védjegy tárgyilagosságot fejez ki, arra szólítva fel a védjegy olvasóját, hogy legyen boldog. Az üzenet nem közvetlen utalás a megtámadott védjegyek által védett áruk minőségére vagy természetére. Ennek ellenére a GC szerint a BE HAPPY védjegyet a közönség olyan kifejezésként fogná fel, amely elősegíti az áruk vagy szolgáltatások eladását. Ezért a GC egyetértett a fellebbezési tanáccsal abban, hogy a védjegy nem rendelkezik megkülönböztetőképeséssel „reklámozó és dicsérő természete” miatt.

A védjegytulajdonos kifejtette a GC-nek, hogy a lajstromozás törlésére vonatkozó döntés csupán annak az eredménye, hogy a BPHH újabban a szlogeneket nem tekinti lajstromozhatónak, de a GC elutasította ezt az érvet is.

Itt érdemes megemlíteni, hogy e döntéssel azonos hónapban a BPHH elfogadott és publikált egy másik, szintén a BE HAPPY védjegyre vonatkozó lajstromozási kérelmet a 10. áruosztályban.

B) A jól ismert japán *Global* késgyártó vállalat a BPHH-nál kérelmet nyújtott be késeinek fogóján egy szaggatott vonal 3D védjegyként való lajstromozása iránt. A kérelmet a BPHH és annak fellebbezési tanácsa is elutasította. Ezután a Global a GC-nél nyújtott be fellebbezést.

A GC megállapította, hogy a kés nyelének nincs világos díszítő jellege, és a védeni kívánt védjegy lajstromozása helytelenül gátolja a versenytársakat, hogy másféle termékalakokat vihessenek piacra. A szaggatott vonal alapvetően csúszásmentesen gátolja, hogy a borotvaéles kés kicsússzék a használó kezéből. Ez olyan megoldás, amely műszaki eredmény eléréséhez szükséges, ezért nem lajstromozható védjegyként. Ennek következtében a GC elutasította a fellebbezést.

Globális innovációs index

2015 szeptemberében a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO), a Cornell Egyetem (Cornell University) és az Institut Européen d'Administration des Affaires (INSEAD) nyolcadik alkalommal hozta nyilvánosságra a 2015. évi globális innovációs indexet (Global Innovation Index 2015), amely 141 ország innovációs teljesítményét ismerteti és rangsorolja 79 mutató alapján. A 141 figyelembe vett ország a világ népességének 95,1%-át és a globális GDP 98,6%-át képviseli.

A kiadvány szerint a figyelembe vett országok innovációs rangsorát Svájc vezeti. Ezt az országot az Egyesült Királyság, Svédország, Hollandia, az Amerikai Egyesült Államok, Finnország és Szingapúr követi. A rangsorban Hongkong a 11., Németország a 12., Dél-Korea a 14., Ausztrália a 17. és Kína a 29. Magyarország megtartotta tavalyi 35. helyezését.

Az elmúlt évben a legdinamikusabban Kína, Malajzia, Vietnam, India, Jordánia, Kenya és Uganda fejlődött.

India

A) 2015. június 24-én India Ipari Minisztériuma és az Indiai Szabadalmi Hivatal, valamint a Japán Szabadalmi Hivatal és a Japán Gazdasági, Kereskedelmi és Ipari Minisztérium egyezményt írt alá a szellemi tulajdon-védelem területén végzett kétoldalú együttműködésről. Ehhez kölcsönösen tájékoztatást nyújtanak a szellemi tulajdon-védelem rendszeréről és gyakorlatáról, és fejlesztik az infrastruktúrát. Az egyezményt négyévenként fogják megújítani.

Egy indiai szakember szerint az egyezmény révén a japán vállalatok számára lehetőség nyílik arra, hogy erősebb oltalmat nyerjenek Indiában a szellemi tulajdon-védelem területén.

Egy japán szakember arra mutatott rá, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal egyike a világ legfejlettebb szabadalmi hivatalainak, és így a szabadalmi elővizsgálat területén végzett együttműködés révén az Indiai Szabadalmi Hivatal bizonyára hasznos segítséget kap majd a szabadalmi elővizsgálat gyorsításához.

B) Az Indiai Szabadalmi Hivatal 2015. augusztus 12-én elutasította a *Lee Pharma Ltd.* (LPL) indiai gyógyszer vállalat kényszerengedély-kérelmét, amelyet a II. típusú diabetes mellitus kezelésére használt, szabadalmazott Saxagliptin gyógyszerrel kapcsolatban nyújtott be. A Saxagliptinre vonatkozó eredeti szabadalmat 2007. április 30-án 206 543 számmal engedélyezte a hivatal a *Bristol Myers Squibb* (BMS) számára. A BMS a szabadalmi jogokat átruházta az *AstraZeneca AB*-re (AstraZeneca), amely így felelős a gyógyszer eladásáért és forgalmazásáért Indiában.

Az LPL az 1970. évi indiai szabadalmi törvény 84(1) cikkére hivatkozva a következő okok alapján kérte a kényszerengedélyt:

- a) A köz észszerű kíválmái a szabadalmazott találmánnyal kapcsolatban nem nyertek kielégítést, vagy
- b) a szabadalmazott találmány a köz számára nem férhető hozzá észszerű áron, vagy
- c) a szabadalmazott találmányt nem vették India területén gyakorlatba.

Az LPL fő állításai a következők voltak:

1. A gyógyszert nem gyártják Indiában, jóllehet a szabadalom engedélyezése óta nyolc év telt el, és a szállított gyógyszer teljes mennyiségét a BMS és az AstraZeneca Írországból és az Egyesült Államokból importálja.

2. A gyógyszer az AstraZeneca tablettánként 41–45 indiai rúpiaért árusítja, jóllehet az importált tabletták költsége kevesebb 0,80 rúpianál.

3. Az importált mennyiség nem elégíti ki az indiai piac szükségleteit.

Az Indiai Szabadalmi Hivatal vezetője azonban az alábbiakat állapította meg:

1. A Saxagliptin helyetteseinek, nevezetesen a Linagliptinnek, Sitagliptinnek és Vildagliptinnek a jelenlétében és arra vonatkozó minden adat hiányában, hogy mekkora ezeknek a helyettesítőknek a mennyisége, nem lehetett következtetésre jutni azzal kapcsolatban, hogy mekkora a Saxagliptin-igény Indiában. Ezért a bejelentő nem tette lehetővé az ügy megítélését a szabadalmi törvény 84(1)(a) cikke szempontjából.

2. A kérelmező által javasolt 27–31.50 indiai rúpia tablettánkénti eladási ár sokszorosa az általa megadott importártnak, vagyis a tablettánként 0,8–0,92 rúpianak. Ezért a kérelmező nem bizonyította, hogy a gyógyszert a köz számára észszerű áron tudná szolgáltatni, amit előír a szabadalmi törvény 84(1)(b) cikke.

3. Az Indiában való gyártás nem minden esetben szükséges előfeltétele az indiai gyakorlatbavétel megállapításának. Minthogy a kérelmező nem szolgáltatott semmiféle tájékoztatást a szabadalomtulajdonos gyártási képességeiről, nem bizonyította, hogy a szabadalmazott találmányt nem vették gyakorlatba Indiában.

A fentiek alapján az Indiai Szabadalmi Hivatal mindhárom ok szempontjából elutasította a kényszerengedély-kérelmet, mert az LPL nem volt képes megalapozott kérelmet benyújtani.

Az LPL 2015. szeptember 12-ig egy hónap határidőt kapott arra, hogy a szabadalmi törvény 97(1) cikke alapján szóbeli meghallgatást kérjen. E határidő elmulasztása esetén a jelen határozat jogerőre emelkedett.

C) 2015. augusztus 20-án a Delhi Felsőbíróság (Delhi High Court, DHC) döntést hozott a *Louis Vuitton Malletier v. Manoj Khurana & Ors* védjegybitorlási ügyben. A DHC elismerte azt a tényt, hogy a felperes Vuitton a LOUIS VUITTON vitatott védjegy tulajdonosa, és azt is elismerte, hogy a védjegy a jól ismert védjegyek kategóriájába tartozik. A DHC tartósan eltiltotta az alperest a vitatott védjegy használatától, és 50 000 indiai rúpia költségtérítésre is kötelezte.

Az ügy 2013 áprilisában kezdődött, amikor a felperes tudomására jutott, hogy az alperesek bitorló árukat árusítanak a felperes logójával, ezáltal bitorolva a felperes védjegyjogait, ezért bitorlási keresetet indított. A DHC megállapította, hogy a LOUIS VUITTON védjegy a cégalapító Louis Vuitton nevéből származott 1854-ben, amikor megnyitották az első Louis Vuitton üzletet. A bíróság azt is megjegyezte, hogy a felperes védjegyeit lajstromozták Indiában.

Az alperes azzal védekezett, hogy a bitorló áruk ténylegesen a felperes tulajdonát képezték, és így valódi termékeket árusított. A DHC azonban nem fogadta el ezt a védekezést, és a védjegybitorlás megállapításával megerősítette, hogy a tévhitre való hivatkozás nem fogadható el védekezésnek védjegybitorlás esetén.

Izrael

Az Izraeli Védjegyhivatal 2012. február 29-én a *Rado Import and Marketing LTD* (RIM) számára a 25. áruosztályban ruházati cikkekre, lábbelikre és fejtámlákra lajstromozta a RADO védjegyet, ami ellen felszólalt a svájci *Rado Uhren AG* (Rado), azt állítva, hogy a RADO szóvédjegy a 25. áruosztályban is kizárólag velük társítható.

A Rado arra hivatkozott, hogy védjegye világhírnévnek örvend. Emellett vállalata nemrég árusítani kezdett RADO márkanévvel ruházati cikkeket mind Izraelben, mind külföldön.

A Radónak az alábbi ábrás védjegye, továbbá a következő öt védjegye van lajstromozva Izraelben a 14. áruosztályban: RADO, RADO DIASTAR, RADO FLORENCE, RADO D STAR és RADO JUBILE.

A Rado arra is hivatkozott, hogy a RADO védjegyet évtizedek óta folyamatosan használja, és kiváló minőségű óráival kapcsolatban mind Izraelben, mind külföldön kizárólagos hírnévre tett szert.

Állítása szerint a RIM szándékosan utánozta védjegyét, hogy hasznot húzzon annak hírnevéből, és védjegyének RIM általi használata megtévesztette a vásárlóközönséget, különösen a védjegyek tényleges hasonlósága folytán, mert a védjegyek nemcsak hasonlítanak, hanem hasonló hangzásúak is.

A Rado arra is hivatkozott, hogy védjegyét nem csupán órákkal, hanem ruházati cikkekkel kapcsolatban is használja, és több országban ruházati cikkekre is lajstromoztatta. Ennek bizonyítékeként benyújtott számos újságkivágást, izraeli és külföldi katalógusokat, valamint általa szponzorált sportesemények filmfelvételeit.

A Rado szerint újabban olyan irányzat észlelhető, hogy együtt árusítanak órákat és cipőket közös védjeggyel, és bizonyította, hogy a Louis Vuitton, a Prada, a Boss és a Dior együtt ad el cipőket és órákat.

A RIM vállalatot 1994-ben alapították Izraelben. E vállalat azt állította, hogy több száz ezer sékelt költött hirdetésre, és sok cipőt adott el RADO márkajelzéssel üzletek százaiban, ideértve Izrael vezető áruházait, így a HaMashbir l'Zarchant, a Marco Shoes-t és egyéb kereskedőházakat.

A RIM méltánytalannak nevezte a Radónak azt a törekvését, hogy jogot szerezzen a RADO védjegy használatára mintegy 20 évvel azt követően, hogy ők ezt a megjelölést használják cipőkkel kapcsolatban, és a cipőkereskedelemben Izraelben gondosan kiépítették hírnevüket.

A RIM állítása szerint a RADO nevet „Radu”-ként kell ejteni, ami arabul „kíváнатost” jelent. Az Izraeli Védjegyhivatal igazgatójára mélyebb benyomást gyakorolt az a tény, hogy a RIM húsz éve használja a RADO védjegyet, és ebből tíz éve a Rado tudomásával. Mindebből az igazgató azt a következtetést vonta le, hogy a valóságban nem áll fenn az összetévesztés valószínűsége, mert az áruk eltérő osztályokba tartoznak.

Az izraeli szabadalmi törvény 11(14) cikke a jól ismert védjegyekre vonatkozik, és leszögezi, hogy az olyan védjegy, amely azonos vagy hasonló egy jól ismert védjegyhez, még eltérő áruosztályok esetén sem lajstromozható, ha a védjegy kapcsolatra utal az áruk között, és a jól ismert védjegyet a lajstromozás valószínűleg károsítaná.

Annak eldöntésekor, hogy egy védjegy Izraelben jól ismertnek tekinthető-e, figyelembe kell venni a vonatkozó vásárlóközönséget, valamint azt, hogy az ismertség a piaci értékesítésnek a következménye-e. Az ismertségnek helyinek kell lennie. Az ismertséget befolyásoló tényezők a használat mértéke és időtartama, a publikáció, a lajstromozás és annak érvényesítése, a használat típusa, valamint harmadik felek védjegyeihez való hasonlóság. Ilyen vonatkozásban jobbnak lehet tekinteni a megszerzett megkülönböztetőképességet, a benne rejlő (inherens) ilyen képességet, az áruk és szolgáltatások típusát, az értékesítési csatornákat és azt, hogy a védjegy milyen mértékben jelzi az áruk minőségét.

Mindkét fél elismerte, hogy a Rado uralkodó szereplő az órapiacon mind Izraelben, mind külföldön. Ez a szó nem csupán órákon jelenik meg, hanem kalapokon, ingeken és karpereceken is, amelyek lényegileg az órák hirdetésének eszközeiként tekinthetők.

Izraelben a RADO órák számos üzletben szerezhetők be, és 2011–2012-ben az ilyen órák eladásából származó bevétel 11, illetve 13 millió sékel volt. 2012-ben a RADO órák hirdetésére a médiumokban 2 millió sékelt költöttek nagy hirdetőtáblákon, valamint a héber, orosz és arab nyelvű sajtóban. A RADO órák izraeli hírnevét növelte a külföldi hirdetés is, így például Amerikában a legjobb teniszezők versenyének a szponzorálása 2011-ben és a Kreml Kupáé 2012-ben. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a RADO védjegy jól ismert az órát használó népességben.

Minthogy a Rado felszólalását a védjegy törvény 11(5), 11(6), 11(9) és 11(14) cikkére alapozta, a védjegy hivatal igazgatója ezeket a cikkeket vizsgálta, különös súlyt helyezve a 11(9) cikkre, amely a lajstromoztatni kívánt és a lajstromozott védjegy összetévesztésével foglalkozik. A vizsgált esetben a védjegyek hasonló hangzásúak és azonos megjelenésűek. Mind a 14., mind a 25. áruosztály igen tág, azonban az órák és a cipők eltérő típusúak. Bár azonos folyóiratokban hirdethetők, eltérő üzletekben árusítják őket. A Rado a védjegyet külföldön a 25. áruosztályban is lajstromoztatta cipőkre, az izraeli lajstromozás azonban csak a 14. áruosztályra, vagyis csak órákra vonatkozik.

Az Izraeli Védjegy hivatal igazgatójának döntése szerint a felszólaló nem bizonyította, hogy a RADO márkájú cipők eladása kárt okozott volna számára, és arra is utalt, hogy tíz éven keresztül együtt éltek a RADO cipőkkel. Szerinte a vásárlóközönség nem feltételez kapcsolatot a RIM és a Rado között.

Az igazgató a felszólaló által hivatkozott, még nem említett többi cikk vonatkozásában sem talált a felszólalást kellően megalapozó indokot. Ezért a felszólalást elutasította, elrendelte a RIM számára a RADO védjegy lajstromozását. Egyúttal a felszólalót 5000 sékel jogi költség és 20 000 sékel ügyvédi költség megfizetésére kötelezte.

Japán

A) A Szellemitulajdon-védelmi Felsőbíróóság 2014. augusztus 7-i ítélete abban a kérdésben döntött, hogy egy vegyület optikai izomerjére vonatkozó találmányt feltalálói tevékenységen alapulónak lehet-e tekinteni, ha e vegyületnek a racém alakja már nyilvánosan ismert.

Döntése a következő megállapításokat tartalmazza.

Azt a kérdést, hogy feltalálói tevékenységet lehet-e találni egy optikai izomerben azon az alapon, hogy ennek az optikai izomernek a farmakológiai hatékonysága figyelemre méltóbb, mint a nyilvánosan ismert racém alaké, ha az említett optikai izomer összetételét könnyen meg lehet állapítani, úgy lehet meghatározni, hogy vizsgálni kell, hogy az említett optikai izomer farmakológiai hatékonysága elér-e egy olyan szintet, amelyet egy szakember nem várhatott volna.

Ilyen vizsgálatok alapján a felsőbíróóság megállapította, hogy nem bizonyították a figyelemre méltó hatás ilyen szintjét. Ezért a kérdéses találmány nem elégíti ki a feltalálói tevékenység követelményét.

B) A vita tárgyát képező találmány hatóanyagként zoledronsavat vagy annak gyógyszerilag elfogadható sóját tartalmazó kezelőanyagra vonatkozik, ahol négy mg zoledronsavat intravénásan adagolnak ilyen kezelést igénylő páciensnek 15 percen keresztül.

A Japán Szabadalmi Hivatal feltalálói tevékenység hiányára hivatkozva elutasította a bejelentést. A bejelentő fellebbezése után a fellebbezési tanács a hivatal véleményével egyetértve szintén elutasító döntést hozott.

A tanács elutasító döntése a feltalálói tevékenység hiányát főleg az 1. sz. dokumentumra alapozta, amely a zoledronsav II. fázisú klinikai vizsgálatát ismerteti, tekintettel a 2. sz. dokumentumra, amely a zoledronsav I. fázisú klinikai vizsgálatát ismerteti, és a 3. sz. dokumentumra, amely a biszfoszfónát különböző fajtáit írja le.

A tanács döntése megállapította, hogy az 1. sz. dokumentum olyan gyógyszert ismert, amely hatóanyagként zoledronsavat tartalmaz, és amelyre az jellemző, hogy 4 mg zoledronsavat adagolnak intravénás cseppinfúzióban oszteolitikus betegségben, így mellrákban vagy többszörös mielómában szenvedő páciensnek 5 perc alatt. A döntés szerint az igényelt találmány az újdonságrontóként megnevezett találmánytól csupán az adagolás időtartamában különbözik: ez az időtartam az igényelt találmány esetében 15 perc, míg a megnevezett találmány esetében 5 perc.

A tanács megállapította, hogy a 3. sz. dokumentum szerint a biszfoszfónát gyors adagolása által okozott vesekárosodás meggátolható, ha a biszfoszfónátot nagy mennyiségű folya-

dékkal lassan adagolják intravénás cseppinfúzióban. A 2. sz. dokumentum azt írja le, hogy a vérszérum kalciumszintjét hatásosan csökkentették zoledronsav intravénás cseppinfúzióval történő 20 perces adagolásával. A tanács ezekből az ismert adatokból arra a következtetésre jutott, hogy a zoledronsav 5 percig tartó adagolását könnyen helyettesíteni lehetett volna 15 percig tartó adagolással, feltételezve, hogy az I. fázisú és a II. fázisú klinikai kísérletekben nem tapasztalt káros hatások, amelyek a 3. dokumentumban ismertetett eljárásban jelentkeztek, kiküszöbölhetők egy szakember által a dózis és az adagolás megfelelő megváltoztatása révén.

A tanács döntése ellen a bejelentő a Szellemilajdon-védelmi Felsőbíróshoz fordult, amely hatályon kívül helyezte a döntést. A felsőbíróshoz ítéletét a következőkkel indokolta.

Az 1. sz. és a 2. sz. dokumentumban leírt, zoledronsavra vonatkozó I. fázisú és II. fázisú klinikai tanulmányok eredményei szerint 4 mg zoledronsavdózis 90 mg pamidronsavéval összevethető farmakológiai hatásokat mutat, és biztos hatása megalapozható 5 perces intravénás cseppinfúzióval. Minthogy az I. fázisú és a II. fázisú klinikai tanulmányok megerősítették 4 mg zoledronsav 5 percig tartó adagolásának a biztonságát, az 1. sz. és a 2. sz. dokumentumban nehéz arra vonatkozó ösztönzést találni, hogy a 4 mg zoledronsav 5 percig tartó intravénás cseppinfúzióval való adagolásának az idejét tovább kellene hosszabbítani a páciensek kényelmének és terhelésének a rovására.

A 3. sz. dokumentum leírja, hogy a biszfoszfonát vesekárosodást okoz, mert a vérben szilárd fázist képez, amit a vese visszatart, és ezért nagy gonddal kell végezni a biszfoszfonát nagy dózisaival végzett intravénás kezelést. A 3. sz. dokumentum azt is leírja, hogy az intravénás cseppinfúzióval végzett biszfoszfonátos kezelés káros hatásait nagy mennyiségű folyadék lassú adagolásával lehet meggátolni. A 3. sz. dokumentumban idézett hivatkozás (Lancet, 1. kötet, 471. o., 1983) megállapítja, hogy az etidronát és a klodronát adagolása esetében vesekárosodás léphet fel; ezekből az anyagokból 1 g-nál kisebb napi mennyiséget lassan kell adagolni, és állandóan ellenőrizni kell a veseműködést. Ennek megfelelően nyilvánvaló, hogy a 3. sz. dokumentum etidronátra és klodronátra vonatkozik, amelyek az első generációs biszfoszfonát másodgenerációs származékai. Az aledronsav a biszfoszfonát harmadik generációs származéka.

Tekintettel a biszfoszfonát gyógyszer másod- és harmadgenerációs származékainak fejlesztési hátterére és gyors adagolási eredményére, szakember nem értené, hogy a 3. sz. dokumentumban említett első generációs biszfoszfonát gyors adagolása által okozott vesekárosodás közvetlenül alkalmazható az első generációs zoledronsavra. Minthogy a zoledronsav 100-850-szer hatékonyabb a pamidronsavnál, és erősebb oszteoklasztikus gátló tevékenységet fejt ki, mint az inkadronsav és az alendronsav, ami a zoledronsav kisebb dózisú adagolását teszi lehetővé, nehéz bármilyen ösztönzést találni az 1. sz. vagy a 2. sz. dokumentumban annak az adagolási időnek a további hosszabbítására, amelynek a biztonságát az I. fázisú és a II. fázisú klinikai tanulmányok már megerősítették a páciensek kényelme és terhelése szempontjából.

A zoledronsav gyors adagolásának biztonságát megerősítette az I. fázisú tanulmány (2. sz. dokumentum) és az azt követő II. fázisú tanulmány (1. sz. dokumentum). Ennek megfelelően nincs kétség arra vonatkozóan, hogy biztonságos a 4 mg dózisú zoledronsav adagolása 5 percig tartó intravénás cseppinfúzióval. Továbbá az is világos, hogy a 3. sz. dokumentum nem vonatkozik zoledronsavra. Ennek megfelelően nem található ösztönzés az 1. sz. vagy 2. sz. dokumentumban arra nézve, hogy tovább lenne érdemes hosszabbítani a 4 mg zoledronsavdózis 5 percig tartó cseppinfúziós adagolását, aminek a biztonságát az I. fázisú és a II. fázisú tanulmányok megerősítették.

C) A Szellemitulajdon-védelmi Felsőbíróóság hatályon kívül helyezte az Oszakai Kerületi Bíróság döntését, amely megtagadta a *KK Sakae* (Sakae) által a japán szabadalmi törvény 100(1) cikke alapján a *Koji Sangyo KK* (Koji) és a *Trasco Nakayama KK* (Trasco) elleni perben támasztott kártérítési igényt. A Koji fémvagonokat gyártott és árusított, a Trasco pedig a végfogyasztóknak eladta a Kojitól vásárolt vagonokat. A felsőbíróóság módosította a kerületi bíróság döntését, megállapítva, hogy a Koji és a Trasco közösen szabadalombitorlást követett el.

Az ügy előzménye, hogy a Sakae, amely fémvagonokra vonatkozó szabadalmat birtokolt, a kerületi bíróságnál benyújtott keresetében arra kérte azt, hogy kötelezze a Kojit a vagonok gyártásának és eladásának a megszüntetésére, valamint a Trascót a vásárolt vagonok újbóli eladásának az abbahagyására. A Sakae azt állította, hogy a vagonok bitorolták szabadalmi jogait, és a szabadalmi törvény 100(1) és (2) cikke alapján kérte a Koji és a Trasco által neki okozott kár megtérítését.

A kerületi bíróság 2013. február 28-án elutasította a Sakae kártérítési igényét. Emellett a döntés megállapította, hogy az alperesek által előállított termékek a Sakae szabadalmának oltalmi köre alá esnek ugyan, azonban a szabadalmazott találmányt egy szakember könnyen ki tudta volna dolgozni a perben az alperesek által megnevezett két anterioritás (a B-7 bizonyíték és a B-13 bizonyíték) ismeretében, és ezért a Sakae szabadalmát meg kell semmisíteni.

A Sakae 2013. március 7-én a Szellemitulajdon-védelmi Felsőbíróóságnál nyújtott be fellebbezést. Ez 2014. december 17-én hatályon kívül helyezte a kerületi bíróság döntését, megállapítva, hogy a Koji és a Trasco szabadalombitorlást követett el, ezért megalapozott volt a Sakae kártérítési követelése.

A felsőbíróóság egyetértett az alsófokú bírósággal abban, hogy az alperesek termékei a felperes szabadalmának az oltalmi körébe estek. A felsőbíróóság azonban nem értett egyet az Oszakai Kerületi Bíróság döntésének azzal a megállapításával, hogy a Sakae szabadalmát meg kell semmisíteni, mert szakember a B-7 és a B-13 bizonyítékok alapján a találmányt könnyen meg tudta volna valósítani. Ezzel szemben a felsőbíróóság azt állapította meg, hogy a szabadalmazott találmányt egy szakember még további bizonyítékok ismeretében sem tudta volna könnyen kidolgozni. Ezért az alpereseknek a szabadalom megsemmisítésére vonatkozó állításai megalapozatlanok voltak.

A bíróság azt is megállapította, hogy tárgyi kapcsolat volt az alperesek tevékenysége között, és ezért mindketten elkövettek szabadalombitorlást.

Ítéletében a felsőbíróság a Trascót 12 453 719 jen kártérítés és 1,5 millió jen ügyvédi díj, míg a Kojit 16 116 402 jen kártérítés és 2 millió jen ügyvédi díj megfizetésére kötelezte.

D) A felperes *Altis Co., Ltd.* (Altis) egyrészt ipari hulladékok gyűjtésével és feldolgozásával, másrészt fertőző orvosi hulladékok kezelésére szolgáló készülékek kifejlesztésével, gyártásával és eladásával foglalkozott. A felperes 2012. november 27-én csődeljárást kért maga ellen; ez az eljárás még ma is folyamatban van.

Az egyik alperes egy 1996-ban alapított részvénytársaság, amely fertőző orvosi hulladékok kezelésére szolgáló készülékek és gépek kifejlesztésére, gyártására és eladására létesült. Y, a másik alperes, igazgatója az alperes vállalatnak és tulajdonosa a „Műanyag-feldolgozó készülék és feldolgozási eljárás” című, 4 527 274 sz. japán szabadalomnak. Az alperes vállalat 2005 áprilisában kezdett foglalkozni fertőző orvosi hulladékok kezelésére szolgáló készülékekkel és gyártani ilyen készülékeket.

Az alperesek kártérítési igénnyel fordultak a felpereshez szabadalmi jog bitorlása miatt, amely igény az alábbi két részre oszlott:

a) Az alperes vállalat kártérítési igénye

A kártérítési igény összege: legalább 42 millió jen.

Az igény oka, hogy a felperes bitorolta az alperes vállalat szabadalmi jogát „műanyag-feldolgozó készülék” gyártásával és használatával, amivel kárt okozott az alperesnek.

b) Y alperes kártérítési igénye

A kártérítési igény összege: legalább 42 millió jen.

Az igény oka, hogy a felperes bitorolta az alperes vállalat szabadalmi jogát, és a „műanyag-feldolgozó készülék” gyártása és használata kárt okozott Y alperesnek.

Válaszként a felperes keresetet indított a Tokiói Kerületi Bíróságnál, és annak megállapítását kérte, hogy az alperesek kártérítési igénye megalapozatlan.

A bíróság a következő okok alapján helyt adott a felperes keresetének.

1) Az a kérdés, hogy Y alperes kártérítési igénye (a szabadalmi jog bitorlása miatt) megalapozott-e?

Y alperes azt állította, hogy a felperes a szabadalmi jog bitorlását követte el azért, hogy egy másik vállalatnál egy olyan készüléket vett át, amelyet az alperes műanyag-feldolgozó készülékének a lemásolásával állítottak elő, és (a felperes) ezt a készüléket használta. Y alperes azonban csupán állította, hogy az említett készülék bitorolja a szabadalmi jogot, azonban elmulasztotta leírni a készülék szerkezetét és egyéb részleteit.

A felperes egy korábbi felső vezetője tanúsította, hogy egy, az alperes készülékének megfelelő felhatalmazás nélküli lemásolásával előállított készülék számos egységet szállítottak a felperesnek, és azokat egy hernyótalpon üzembe állították. P is, aki akkor a felperes képviselője volt, tanúsította, hogy a felperes megrendelte és megkapta egy műanyag-feldolgozó

készülék prototípusát, amely alakjára nézve hasonló volt az alperes készülékéhez. Minthogy azonban nem világos a felperes által 2006 óta használt készülék részletes szerkezete, nincs lehetőség annak eldöntésére, hogy a készülék a találmány műszaki oltalmi körébe esik-e.

Még ha bizonyítani lehetne is, hogy a felperes egy olyan készüléket használt, amely a találmány műszaki oltalmi körébe esik, a felperes 2006-ban végzett tevékenysége nem képezné a szabadalmi jog bitorlását, mert a szabadalmi jogot 2010. június 11-én lajstromozták. Továbbá a műanyag-feldolgozó készüléknek azt a hat egységét, amelyet P tanúvallomásában említett, úgy lehet tekinteni, hogy azokat 2007. június 21-én szerezték be. Ezért nem lehet azt állítani, hogy a felperes egy ilyen készüléket a szabadalmi jog lajstromozásának időpontjában vagy azt követően használt.

Ilyen okok miatt nem lehet megállapítani, hogy Y alperes a szabadalmi jog alapján jogosult lenne kártérítés igénylésére és a felperes általi jogtalan gazdagodás megtérítésére.

2) *Az a kérdés, hogy az alperes vállalat kártérítési igénye (a szabadalmi jog bitorlása miatt) megalapozott-e?*

Minthogy a szabadalmi jog tulajdonosa nem az alperes vállalat, hanem Y alperes, az alperes vállalatot nem lehet arra jogosultnak tekinteni, hogy a szabadalmi jog alapján kérhesse kártérítés és jogtalan gazdagodás megtérítését az alperestől.

E) Egy feltaláló, aki egy szabadalmi bejelentésben a feltalálók egyikeként volt megnevezve, azt állította, hogy ő az egyetlen feltaláló, és kártérítést kért azért, mert megsértették erkölcsi jogát ahhoz, hogy egyetlen feltalálóként nevezzék meg.

A Tokiói Körzeti Bíróság 2014. szeptember 11-i ítéletével elutasította a felperes keresetét a következő indokolással.

Ahhoz, hogy helyt lehessen adni egy polgári jogi vétkes cselekmény alapján bekövetkező kártérítési keresetnek, a sérült jognak vagy érdeknek olyannak kell lennie, amely jogi oltalmat érdemel (lásd a polgári törvénykönyv 709. cikkét). Egy találmányt kigondoló személy kérheti, hogy nevét „feltalálóként” feltüntessék egy szabadalmi okiratban. Az ő tiszteletével kapcsolatos személyes érdek, hogy ilyen minőségben megnevezzék, és az ilyen érdeket jogilag védeni is lehet. Azonban a feltalálóként való megnevezés ilyen joga csak egy személyes jog, amelyet a szabadalmi rendszer ismer el, és nem önműködően oltalmazható jogilag csupán azért, mert a személy egy találmányt dolgoz ki [szabadalmi törvény, 2(1) cikk]. Helyesen feltételezhető, hogy ha a Japán Szabadalmi Hivatal elővizsgálója úgy dönt, hogy a találmány nem elégíti ki a szabadalmazási követelményeket, így az újdonságot és a feltalálói tevékenységet, és ezért a találmány nem szabadalmazható, majd a döntés jogerőssé válik, az ilyen találmány alapján az a személy, aki ezt a találmányt kidolgozta, jogot szerzhet arra, hogy feltalálóként megnevezzék, azonban ez a jog nem védhető törvényesen, és ezért e jognak a megsértése nem minősül vétkes cselekménynek.

Megállapítást nyert, hogy az elővizsgáló elutasította a bejelentést, mert szerinte a találmányt a megnevezett anterioritás alapján könnyen ki lehetett volna dolgozni, és ezért a szabadalmi törvény 29(2) cikke alapján nem szabadalmazható. Ennek következtében a fel-

perest nem lehet arra jogosultnak tekinteni, hogy kártérítést kapjon az említett találmány feltalálójaként való megnevezésével kapcsolatos bármilyen vétkes cselekmény miatt.

F) A Szellemi tulajdon-védelmi Felsőbíróóság 2015. február 25-i ítélete abban a kérdésben döntött, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal jogosan törölte-e az IGZO védjegyet.

A felperes tulajdonosa az IGZO védjegynek. Az alperes a hivatalnál kérelmezte a védjegy megvonását az árujegyzék egy részére nézve. A hivatal megállapította, hogy a védjegy nem teljesíti a forrásazonosító funkciót, ezért a japán védjegy törvény 3(1)(iii) cikke alá esik. Ennek figyelembevételével a hivatal az említett törvény 46(1)(i) cikke alapján elrendelte a védjegy törlését. E döntés ellen a felperes az elsőbíróságnál nyújtott be fellebbezést.

Az ügy előzménye, hogy *Hideo Hosono* professzor 2004-ben másokkal együtt sikeresen előállított egy indium-gallium-cink-oxid vékonyréteg-tranzisztort szobahőmérsékleten. 2004 novemberében erről publikált egy cikket az angol *Nature* magazinban. E cikk alapján képernyőgyártók Japánban és azon kívül alkalmazott kutatásba kezdtek az említett oxidot tartalmazó tranzisztor nagyüzemi előállítására céljából. A kutatásban félvezetőgyártók is részt vettek.

Hosono professzor 1995-ben egy nemzetközi konferencián az általa előállított oxidot az „igzo” kifejezéssel említette, amit az oxidot alkotó elemek kezdőbetűiből állított össze. Attól kezdve 2011. október 25-ig, az IGZO védjegy lajstromozásáig, ezt a kifejezést gyakran használták az új félvezető anyag megjelölésére újságokban, magazinokban és szabadalmi folyóiratokban. Ennek következtében ezt a szót nem csupán mérnökök, hanem üzletemberek is széles körben használták az új anyag megjelölésére az elektronikai iparban képernyőkkel és félvezetőkkel kapcsolatban. Így ez a megjelölés elvesztette eredetjelölő funkcióját a megjelölt árukon, és ezért nem lehetett egyetlen személy részére megengedni a kizárólagos használatát.

A fentiek alapján a Szellemi tulajdon-védelmi Felsőbíróóság megállapította, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal döntése helyes volt, vagyis az IGZO védjegy a szokásos módon jelzi a nyersanyagok kezdőbetűit. Ezért a védjegy törvény 3(1)(iii) cikke alapján nem minősül lajstromozható megjelölésnek.

Kanada

A) 2014 decemberében a Kanadai Szövetségi Bíróság (Federal Court of Canada, FC) megváltoztatta a Kanadai Szabadalmi Hivatal szabadalmi igazgatójának (Commissioner of Patents) a döntését, amellyel elutasította a reumatikus ízületi gyulladás kezelésére használt HUMIRA® (Adalimumab) gyógyszer rögzített dózisének az alkalmazására vonatkozó szabadalmi bejelentést. A hivatal igazgatója az *AbbVie Biotechnology Ltd.* (AbbVie) szabadalmi bejelentését elutasító döntését azzal indokolta, hogy a szabadalmi bejelentés igénypontjai nem szabadalmazható orvosi kezelési eljárásra vonatkoznak.

Az AbbVie az elutasítás ellen először a Szabadalmi Fellebbezési Tanácshoz (Patent Appeal Board, PAB) nyújtott be fellebbezést, és azzal érvelt, hogy az igénypontok egy rögzített dózist és egy rögzített dózisütemezést határoznak meg, és ezért feleslegessé teszik orvosi szakértelem vagy megítélés gyakorlását, aminek következtében szabadalmazható tárgyra vonatkoznak. A PAB azonban a *Janssen Inc. v. Mylan Pharmaceuticals ULC*-döntésre hivatkozott, amely azt a szabályt alapozta meg, hogy „két jellemző, vagyis egy rögzített dózis és egy rögzített dózisütemezés jelenléte egy igénypontban nem mindig elegendő az orvosi kezelési eljárás alapján elutasításnak az elkerülésére”. A PAB megállapította továbbá, hogy a vizsgált igénypontok „a hogyan és a mikort” korlátozva, a gyógyszer adagolásánál gátolják az orvost a HUMIRA® adagolási gyakorlatának megítélésében, amikor ennek a gyógyszernek a generikus változatai hozzáférhetővé válnak. Így a PAB arra következtetett, hogy az igénypontok nem szabadalmazható orvosi kezelésre vonatkoznak. A szabadalmi igazgató elfogadta a PAB ajánlását, és a bejelentés elutasítását megerősítő döntést hozott.

Az AbbVie azonban sikerrel járt, amikor a szabadalmi igazgató döntése ellen az FC-nél fellebbezett. Kane bíró ugyanis elismerte, hogy a kanadai bíróságok körében általánosan elfogadott az orvosi kezelési eljárásokra és a szakmai szakértelem gyakorlására vonatkozó igénypontokkal szembeni elutasító álláspont, azonban megjegyezte, hogy az ilyen döntések minden egyes esetben sajátos tényeken alapulnak, majd három döntésre utalt (*Merck & Co., Inc. v. Apotex Inc.*; *Merck & Co. Inc. v. Pharmascience Inc.*; és *Bayer Inc. v. Cobalt Pharmaceuticals Company*), amelyekben az AbbVie igénypontjaihoz hasonló igénypontokat találtak szabadalmazhatónak azon az alapon, hogy ha nincs szükség szakértelemre vagy megítélésre, az igényelt találmány nem minősül orvosi kezelési eljárásnak.

Kane bíró megjegyezte, hogy a hivatal szabadalmi igazgatója figyelmen kívül hagyta a Janssen-ügy sajátos körülményeit, nevezetesen azt, hogy a Janssen igénypontjai számos változóval egy dózistartományt és egy ismert megközelítést (egy titrálási tartományt) foglaltak magukban, ami azt kívánta, hogy egy orvos ellenőrizze a páciens, és végezzen kiigazításokat. Ezért nem volt indokolt a szabadalmi igazgató hivatkozása a Janssenre.

Így az FC világos megkülönböztetést tett az olyan esetek között, amikor szakmai szakértelemre és megítélésre van szükség, például ahol orvos általi kiigazítások kívánatosak, illetve ahol nincs szükség kiigazításokra, és ezért szakmai szakértelemre és megítélésre sem, miként a vizsgált ügyben, ahol az igénypontok rögzített dózist és rögzített dózisütemezést írnak elő.

Figyelembe véve az FC döntését, a Kanadai Szabadalmi Hivatal 2015. március 18-án módosította a vizsgálati irányelveket, és ezzel együtt példákat adott ki a szabadalmazható és a nem szabadalmazható orvosi alkalmazási igénypontokra, megerősítve, hogy az olyan igénypontok, amelyek nem igénylik orvos szakmai tudását vagy megítélését, így rögzített dózissra, rögzített dózistartományra, egy páciens-elnépesésre vagy egy sajátos adagolási helyre vonatkoznak, szabadalmazhatók.

B) 2015. július 20-án a felsőbbíróság helyt adott az *Eli Lilly* kérelmének, hogy tiltsa el az *Apotex*-et a 2 226 784 sz. ('784-es) kanadai szabadalom tárgyát képező *tadalafil* (a Lilly *CIALIS* nevű gyógyszere) előállításától és forgalmazásától. *Gleason* bírónő megállapította, hogy megalapozatlan volt az *Apotex*nek az az állítása, hogy a '784-es szabadalom kézenfekvő egyrészt kettős szabadalmazás, másrészt a korábbi 2 181 377 sz. kanadai szabadalom ismeretében. A bíróság figyelembe vette a felsőbbíróság egy korábbi döntését, amelyet az *Eli Lilly Canada v. Mylan Pharmaceuticals*-ügyben hozott (és amelyben a fellebbezés jelenleg függőben van). A bírónő elutasította az *Apotex*nek azt az állítását, hogy a Lilly '784-es szabadalma érvénytelen, mert nem ad útmutatást arra nézve, hogyan kell előállítani az igényelt vegyületeket. A bírónő ugyanis megállapította, hogy a '784-es szabadalom kellő kitartást tartalmaz arról, hogyan kell előállítani a *tadalafil* szolvátjait és 3-metil-származékát, aminek alapján egy szakember általános szaktudása alapján képes lenne úgy módosítani a reakciófeltételeket, hogy azok kedvezzenek a hidrát képződésének.

Végül a bíróság elutasította az *Apotex*nek azt az állítását is, hogy a Lillynek nincs jogalapja a per viteléhez.

Az *Apotex* fellebbezett a döntés ellen.

C) Az FC 2015. január 23-án elrendelte, hogy az *Apotex* fizessen az *Eli Lilly*-nek 100 millió USD-t meghaladó összeget, mert bitorlást követett el a *cefaclor* (az *Eli Lilly* *CECLOR*-ja) eladásával.

Az FC 2015. június 18-án elrendelte, hogy az *Apotex* és az *Apotex Pharmachem Inc.* fizessen 61 millió USD-t az *Adirnak* és a *Servier*-nek, mert bitorlást követtek el *perindopril* (a *Servier* *COVERSYL*-je) árusításával.

Az FC mindkét ügyben elutasította az *Apotex* érveit, amelyekkel azt kívánta bizonyítani, hogy nem bitorolt.

Az FC 2015. március 16-án kelt döntése szerint az *AstraZeneca omeprazole*-ra (*LOSEC*) vonatkozó szabadalma érvényes, és azt az *Apotex* bitorolta.

Az *Apotex* mindhárom ügyben fellebbezést nyújtott be a fellebbezési bíróságnál.

Kína

A) Kína Legfelsőbb Népbírósága nemrég a *Honeywell Turbo Technologies* (*Honeywell*), a turbófeltöltők fejlesztése terén vezető világcég javára döntött egy olyan védjegybitorlási perben, ahol egy kínai vállalat a *Honeywell* által lajstromoztatott *GARRETT* védjegyre hasonló *GALITT* védjegyet kívánta lajstromoztatni. A bíróság szerint az utóbbi védjegy nem lajstromozható, mert valószínű, hogy a fogyasztók a két védjegyet összetévesztenék.

Kínában a gépkocsi- és a motorkerékpár-gyártók körében nagy népszerűsége miatt tettek szert a turbófeltöltők. A *Honeywell* több mint 60 éve úttörő az önműködő turbófeltöltők fejlesztésében és gyártásában, és a turbótechnológia terén a világ éllovasa. A turbófeltöltők segítenek fokozni a motor teljesítményét, és csökkentik az üzemanyag-fogyasztást, valamint a

károsanyag-kibocsátást. A Honeywell világszerte több mint 100 millió turbófeltöltőt szállított GARRETT védjeggyel majdnem az összes fontosabb gépkocsigyártónak.

2006-ban a Honeywell felszólalt a kínai vállalat által benyújtott GALITT védjegy bejelentése ellen. Ez a vállalat a Liaoning tartománybeli Fenchengben gyártott a Honeywell-féle turbófeltöltőkhöz teljesen hasonló termékeket.

A bíróság 2015. szeptember 8-i döntése egy kilenc éve tartó jogvitának vetett véget. A Honeywell eredményesen érvelt azzal, hogy az ő GARRETT védjegye a globális piacon 60 év alatt magas fokú ismertségre tett szert. A Honeywell továbbá azzal érvelt, hogy a kínai gyártó szándékosan rosszhiszeműen járt el, amikor a jól ismert GARRETT védjegyhez hasonlóan hangzó védjegy és a GARRETT mintaszabvány használatával próbált jogtalanul tőkét szerezni.

A Honeywell ugyancsak 2015-ben egy másik hasonló győzelmet is aratott a Szecsuan tartománybeli Chengduban, ahol egy másik bitorlót és annak négy bűntársát fegyházbüntetésre és kártérítés fizetésére ítélték védjegybitorlásért és GARRETT turbófeltöltők hamisításáért.

B) A *Lindt & Sprüngli Aktiengesellschaft* (Lindt) egy híres svájci csokoládégyártó vállalat; LINDT védjegye az alapító családnevéből származik, és mintegy 100 éve világszerte jól ismert. A Lindt ezt a védjegyet 1982-ben lajstromoztatta Kínában, és ott azóta is használja.

A német Lind család Németországban használja a LIND védjegyet, és a Lindt vállalattal együttélési megállapodást kötött Európában a LINDT és a LIND védjegy vonatkozásában. A Lind család Kínában beruházott, és megalapította a *Lind Foods* vállalatot, amely számos péküzletet nyitott Kínában, és a LIND védjegyet használta.

A Lindt Kínában védjegybitorlási pert indított a Lind ellen arra hivatkozva, hogy a LIND védjegy használata a fogyasztók körében zavart idéz elő a két védjegy hasonlósága miatt. Az elsőfokú bíróság a Lindt javára döntött, és elrendelte, hogy a Lind Foods szüntesse meg a bitorlást, és fizessen kártérítést a Lindtnek.

Ezután a Lind Foods a Sanghaji Fellebbezési Bírósághoz fordult, amely megállapította, hogy a LIND védjegy használata a Lind Foods által bitorolta a Lindt LINDT védjegyét. Ezért a Lind Foods-nak meg kell szüntetnie a bitorlást, és kártérítést kell fizetnie a Lindtnek. A bíróság a védjegyek territorialitásának elvére hivatkozott amikor megállapította, hogy a Lind Foods Németországban lajstromozott LIND védjegye hiába bír jó hírnévvel Németországban, erre nem lehet Kínában hivatkozni. Ezért elutasította a fellebbezést, és fenntartotta az elsőfokú bíróság ítéletét.

Közép-Amerika

2015. június 30-tól július 2-ig Panamában találkoztak a Costa Rica-i, a salvadori, a guatemalai, a hondurasi, a nicaraguai, a panamai és a dominikai szabadalmi hivatal vezető szakemberei, hogy harmonizálják ezekben az országokban a szabadalmi bejelentések elővizsgálatát és a szabadalmazhatóság követelményeit. A találkozón részt vettek a Szellemi Tulajdon

Világszervezete, a Spanyol Szabadalmi és Védjegyhivatal, a Mexikói Iparjogvédelmi Intézet és az Európai Szabadalmi Hivatal képviselői is.

A találkozó fő célja az volt, hogy korszerűsítsék a „Szabadalmi bejelentések elővizsgálatainak kézikönyve” c. dokumentumot, amelyet a fentebb említett közép-amerikai országok szakemberei közösen dolgoztak ki.

A találkozó alapján korszerűsített kézikönyvtől azt várják, hogy hozzájárul majd a közép-amerikai országok szabadalmi eljárásának egységesítéséhez. Ilyen téren mostanáig komoly eltérések voltak tapasztalhatók.

Oswaldo Gironés, a WIPO Latin-Amerikai és Karibi Regionális Hivatalának igazgatója az ülés után kijelentette, hogy a résztvevők közötti tapasztalatcsere és a kézikönyv korszerűsítése a szabadalmi bejelentők számára növelni fogja a bizalmat a szabadalmi rendszer használatára iránt.

Moldova

Az Állami Szellemtulajdon-védelmi Ügynökség bejelentette, hogy a Moldovai Köztársaságban 2015. július 30-i hatállyal módosították az alábbi törvényeket:

- a 2008. február 29-i védjegy törvényt,
- a 2007. július 12-i ipariminta-törvényt és
- a 2008. február 29-i növényfajta-törvényt.

A védjegy törvény módosítása folytán lehetővé vált a hologramok, illatok és hangok lajstromozása is. A törvényt módosítás érinti az abszolút és a relatív lajstromozásgátló okok alapján a lajstromozás elutasítását, a kizárólagos jogok korlátozását, valamint a védjegylajstromozási kérelmek elutasításának és a védjegymegújításnak a szabályozását.

Korszerűsítették az ipari minták vizsgálati és lajstromozási eljárását, valamint a lajstromozások megújítási eljárását.

A növényfajta oltalmára vonatkozó törvény kapcsán egyszerűsítették az oltalomszerzési eljárást, és korszerűsítették a fajtamegjelölési és -módosítási eljárást.

Németország

A Kölni Fellebbezési Bíróság 2014. augusztus 15-i döntésével megerősítette a Kölni Kerületi Bíróság döntését, amely megállapította, hogy az alperes bitorolta az 1995-ben szerzett megkülönböztető képesség alapján lajstromozott, 39504819 sz. német 3D védjegyet. A megtámadott védjegy három nézetét az alábbi ábrán mutatjuk be:

A fellebbezési bíróság az európai és a harmonizált német védjegy törvény alapján haladva hat lépésben állapította meg, hogy az alperes bitorolta a felperes védjegyét.

Az első lépésben a bíróság emlékeztetett arra, hogy a felperes védjegyének érvényességét vitató alperes nem érvényesen védekezett a bitorlási eljárásban. Az alperesnek ugyanis törlési eljárást kellett volna kezdeményeznie a felperes védjegyének érvénytelenítése érdekében. A bíróság az alperesnek azt az érvét is lényegtelennek találta, hogy az állítólag bitorolt védjegyre a felperes több európai országban nem tudott oltalmat szerezni. A bíróság szerint az is lényegtelennek tekinthető, hogy a felperes a csokoládédarabok felső oldalán levő csillagalakzatra külön oltalmat kapott. Ennek következtében, és ellentétben az alperes véleményével, a bitoroltnak vélt védjegy oltalma nem korlátozódott a csillagra, hanem a háromdimenziós alakot mint olyat is felölelte.

Ezután a bíróság a második lépésben a bitorlónak vélt termékek alakjára tért rá, és megállapította, hogy azt a közönség nem csupán egy közhely esztétikai kifejezésének és változatának tekintené. Ehelyett az átlagfogyasztó a terméket vizsgálat és különösebb figyelem nélkül eredetmegjelölésnek fogná fel. Valójában a bitorlással vádolt termék a terület normáitól vagy szokásaitól, vagyis a csokoládétermékek kivitelétől eltérőnek tekinthető. A felperes által végzett felmérés szerint a megkérdezett fogyasztók 71,5%-a az alperes termékét egy konkrét vállalattal vagy egy konkrét védjeggyel társította.

Egy harmadik lépésben a fellebbezési bíróság azzal a ténnyel foglalkozott, hogy a fogyasztó a bitorlással vádolt csokoládédarabról csak akkor venne tudomást, ha kicsomagolná és utána elfogyasztaná, de ezt nem fogadta el a bíróság érvényes védekezésnek.

A negyedik lépésben a bíróság azt vizsgálta, hogy gyengült-e a bitorlással vádolt alapvédjegy megkülönböztetőképessége, és ezt tagadta. A bíróság azt állapította meg, hogy az alperes által a versengő környezetben bevezetett termékek nem voltak eléggé hasonlóak a felperes védjegyéhez, és/vagy nem voltak elegendő mértékben jelen a német piacon.

Ezután az ötödik lépésben a bíróság összehasonlította az ütköző védjegyeket vizuális szempontból, és megállapította, hogy azoknak csak a felületük volt eltérő, azonban a „csillag” – ellentétben az alperes véleményével – nem befolyásolta a felperes termékéről szerezhető általános benyomást. Egy átlagos fogyasztó általában egy védjegyet egészsként fog fel, és nem veszi figyelembe annak részleteit. Ennek következményeképpen a felperes védjegyének „jellegzetes, lágy alakja” mint olyan uralkodó volt, míg a díszítés részletei alig bírtak jelentőséggel az emlékezés szempontjából.

Végül hatodik lépésként a bíróság arra emlékeztette az alperest, hogy a kialakult német joggyakorlat szerint helytelen volt kezdettől fogva figyelembe venni, hogy az összetévesztés kockázata kizárható-e a vitatott termékek csomagolása révén. A bíróság szerint a védjegy-oltalom a megtévesztően hasonló, azonos megjelölések használata ellen irányul, úgyhogy a védjegy mögötti kísérő körülmények lényegtelenek az összetévesztés kockázatának vizsgálatakor.

A fentiek alapján a Kölni Fellebbezési Bíróság megerősítette, hogy az alperes bitorolt.

Olaszország

A) 2015. május 18-ától kezdve a szabadalmakra, használati mintákra, mintákra, védjegyekre és az engedélyezett európai szabadalmak érvényesítésére vonatkozó bejelentéseket kizárólag az Olasz Szabadalmi és Védjegyhivatal által létesített központi portál használatával lehet benyújtani. Ez annyit jelent, hogy a fenti időpontot követően már nem lehet a korábban használt teleinformatikai utat igénybe venni. Korábban ugyanis az ilyen bejelentéseket az ország különböző városaiban működő kereskedelmi kamaráknál is be lehetett nyújtani.

2015. május 18. előtt a bejelentés száma tartalmazta a kereskedelmi kamara tartományának a kétbetűs kódját is. Így két különböző kamaránál benyújtott szabadalmi bejelentés kaphatott azonos számot, azonban a tartomány kétbetűs kódja segítségével egyszerűen meg lehetett őket különböztetni. Ugyanez volt a helyzet az egyéb bejelentések számozásával is.

Az új számozás 15 számjegyből áll. Az első két számjegy a bejelentés típusára vonatkozik: 10-es számot kapnak a szabadalmi bejelentések, 20-as számot a használatiminta-bejelentések, 30-as számot a védjegybejelentések, 40-es számot a mintabejelentések és 50-es számot az engedélyezett európai szabadalmak érvényesítésére vonatkozó bejelentések. A következő négy számjegy a bejelentés évét jelöli, míg a fennmaradó kilenc számjegy az egyes bejelentések időbeli sorrendjének felel meg.

B) A *Costa Crociere* (Costa), egy angol/amerikai birtokban levő olasz tengerhajózási társaság, kérelmet nyújtott be az Olasz Szabadalmi és Védjegyhivatalnál a SAMSARA védjegy lajstromozása iránt a 44. áruosztályban tengeri hajók fedélzetén nyújtott fürdőzési és szaunaszolgáltatásokra. A kérelmet a hivatal elutasította, amit azzal indokolt, hogy fennáll az összetévesztés valószínűsége a korábban lajstromozott SAMSARA védjeggyel, amelyet a Guerlain, a híres francia illatszercég lajstromoztatott a 3. áruosztályban szappanokra, parfümökre, illóolajokra, kozmetikumokra és hajápoló szerekre.

Az elsőfokú olasz bíróság és a Milánói Fellebbezési Bíróság megállapította, hogy a „samsara” szó használata a Costa Crociera által gyógyfürdői szolgáltatásokkal kapcsolatban nem ütközik a Guerlain védjegyével, mert a „samsara” kifejezést megkülönböztető-képességtől részben mentesnek kell tekinteni. A „samsara” szó ugyanis szanszkrit származású, és „örök életciklust” jelent, a keleti kultúrákat idézi fel a testápolás területén, aminek következtében ez a megjelölés kisfokú megkülönböztető-képességgel rendelkezik gyógyfür-

dők és üdülőközpontok számára. Ezért ki van zárva annak a kockázata, hogy a közönség a Guerlaint összekapcsolná a Costa által ajánlott szolgáltatásokkal.

Ezután az ügy az Európai Unió Törvényszékéhez került. A GC, amelyet nem köt egyetlen tagállam döntése sem, 2015. február 27-i döntésével nyíltan figyelmen kívül hagyta az olasz bírósági döntések érveit, és azt állapította meg, hogy a fogyasztók nagy többsége nem társít semmiféle jelentést a „samsara” szóval, amely így képzeletszülte szó marad, és úgy döntött, hogy a SAMSARA védjegy nem tekinthető leíró jellegűnek egyetlen olyan áruval kapcsolatban sem, amelyre a korábbi védjegy oltalmat biztosít, vagy amilyen szolgáltatásokra a védjegybejelentés vonatkozik.

A GC döntése része egy nagyobb pernek, amely a SAMSARA védjeggyel kapcsolatban van folyamatban különböző országokban, ideértve Olaszországot is. Az olaszországi vita azonban nem ért véget, mert a Guerlain fellebbezést nyújtott be az Olasz Legfelsőbb Bíróságnál.

Oroszország

Az Orosz Szellemitulajdon-védelmi Hivatal (Rospatent) élére *Grigorij Ivliyev* személyében új vezetőt neveztek ki. Ezt megelőzően Ivliyev a művelődési minisztériumban dolgozott.

Ivliyevet egy évvel azt követően nevezték ki a Rospatent vezetőjévé, hogy az előző vezető, *Boris Sominovot* ebben a beosztásban eltöltött tizenegy év után nyugdíjazták. Blogbejegyzések szerint Ivliyev a Rospatent tevékenységi körét ki fogja terjeszteni a szerzői jogra is, amelyet idáig a hivatal figyelmen kívül hagyott.

Portugália

Portugália 2015. augusztus 6-án ratifikálta az Egységes Szabadalmi Bíróságra (Unified Patent Court, UPC) vonatkozó egyezményt, és 2015. augusztus 28-án letétbe helyezte a vonatkozó okmányt az Európai Unió Tanácsánál. Portugália tehát nyolcadik államként fejezte be az UPC-egyezmény ratifikálásához szükséges jogi eljárást.

Románia

A) Romániából ritkán jutnak el hozzánk hírek a szellemitulajdon-védelem területéről. Ezért most örömmel közlünk egy rövid tájékoztatást a szabadalmi bíráskodásról.

Romániában nem működnek szakosodott szabadalmi bíróságok. Emellett a bírók rendszerint nem rendelkeznek műszaki szaktudással. Mindazonáltal a Bukaresti Bíróság az egyetlen elsőfokú joghatóság Romániában, amely jogosult szabadalmak megsemmisítésére. Ennek a bíróságnak van egy szakosodott részlege szellemitulajdon-védelmi ügyek elbírálására. A másodfokú bíróság a Bukaresti Fellebbezési Bíróság. A legfelsőbb bíróság ítélkezik a másodfokról benyújtott fellebbezések ügyében.

Az ügyeket a törvénynek megfelelően egy vagy több bíróból álló tanács dönti el. Az elsőfokú ügyekben rendszerint egy bíró ítélkezik. A másodfokú ügyeket két bíró vizsgálja felül, míg a másodfokú ügyekben benyújtott fellebbezéseket három bíróból álló tanács dönti el.

Mindegyik fél kijelölhet szakértő tanúkat, akiket a bíróság a tanúkra vonatkozó általános szabályok szerint hallgat meg. A szakértői bizonyításnak ugyanolyan súlya van, mint az egyéb bizonyítási eszközöknek. A felek rendszerint írott bizonyítékként nyújtanak be műszaki szakvéleményeket, amelyeknek nagyobb súlyuk van, mint a tanúk szóbeli vallomásának. A bírósági műszaki szakértőket az igazságügyi minisztérium jelöli ki; ezek a tanúk egy sajátos műszaki területen bírnak szabadalmi vonatkozású szakértelemmel. Ha az adott műszaki területen nem érhető el jóváhagyott szakértő, a bíróság független szakértőt jelölhet ki a megfelelő műszaki háttérrel. A szakértőknek a bíróság által jóváhagyott műszaki és tudományos kérdéseket lehet feltenni. A bírósági műszaki szakértő következtetései fontos szerepet játszhatnak a bíróság végső döntésében.

A román szabadalmi törvény elismeri az ekvivalenciát. Az oltalmi kört a szabadalmi igénypontok határozzák meg, és az igénypontokat a leírás és a rajz alapján kell értelmezni. Egy állítólag bitorló termék vagy eljárás elemét a szabadalmi igénypontokban meghatározottal egyenértékűnek tekintik, ha egy szakember számára kézenfekvő, hogy ennek az elemnek a használata által lényegileg azonos eredményt kapnak, mint az igénypontokban meghatározott elem használatával. Emellett az oltalmi körrel kapcsolatban a törvény úgy rendelkezik, hogy a szabadalmi bejelentés vizsgálata során vagy a szabadalom érvényességére vonatkozó eljárás alatt a bejelentő vagy a szabadalmas által tett, a szabadalmi igénypontok terjedelmét korlátozó bármilyen kijelentést figyelembe lehet venni.

Egy szabadalomtulajdonos ideiglenes intézkedés elrendelését kérheti, ha bizonyítani tudja, hogy az ügy sürgős, vagyis a késedelem helyrehozhatatlan kárt okozna, vagy az intézkedésre jogmegőrzés céljából van szükség.

Az intézkedés időleges, vagyis csak az ügy érdemének elbírálásáig érvényes.

A kérelmezőnek egy érvényes szabadalom létezését kell bizonyítania, és a bíróság számára olyan bizonyítékot kell szolgáltatnia, amely első megtekintésre (*prima facie*) bizonyítja a bitorlás fennforgását.

Ideiglenes intézkedést *ex parte* vagy *inter partes* eljárásban lehet kérni.

Bitorlási és megsemmisítési ügyeket nem mindig tárgyalnak együtt, részben azért, mert kizárólag a Bukaresti Bíróság jogosult első fokon ítélkezni megsemmisítési ügyekben, míg a bitorlási ügyeket másik illetékes bíróságnál is meg lehet indítani.

B) Románia Szabadalmi és Védjegyhivatala gyorsított szabadalmi elővizsgálatra (Patent Prosecution Highway, PPH) vonatkozó kísérleti megállapodást kötött az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalával és a Japán Szabadalmi Hivatallal.

Spanyolország

A) A Barcelonai Kereskedelmi Bíróság 4. tanácsa 2015. június 8-án elutasította a *Novartis* bitorlási keresetét, amelyet az Alzheimer-kór kezelésére használt, *EXELON®* néven forgalmazott *rivastigmintapaszainak* generikus változatát forgalmazó több vállalat ellen indított. A bíróság elutasította a *Novartis* 2 292 219 sz. ('219-es) európai szabadalma igénypontjának a *Novartis* általi tág értelmezését, és megállapította, hogy az alperesek termékei nem bitorolják a *Novartis* szabadalmát.

Az ügy háttere, hogy a *Novartis* Spanyolországban *rivastigmintapaszainak* két eltérő méretét árusítja: az egyik öt négyzetcentiméter, míg a másik tíz négyzetcentiméter nagyságú. 2013 közepén a *Novartis* termékével versengő generikumok jelentek meg a spanyol piacon. A *Novartis* 2013 novemberében pert indított a generikus versenytársak ellen, azt állítva, hogy azok bitorolják '219-es európai szabadalmát.

Az EP '219-es szabadalom egyetlen igénypontjának a szövege a következő:

„*Rivastigmin* elbutulás vagy Alzheimer-kór megelőzésére, kezelésére vagy késleltetésére szolgáló eljárásban való felhasználásra, ahol a *rivastigmin* tapaszban adagoljuk, és a kiindulási dózis egy 5 cm² alapterületű, kétrétegű, 9 mg *rivastigmin* tartalmazó tapasz dózisa, ahol az egyik réteg 60 g/m² felületegység/súlyt tartalmaz, és a következő összetételű:

- *rivastigmin* szabad bázis 30,0 súly%
- *Durotak®* 387-2353 (poliakrilát ragasztó) 49,9 súly%,
- *Plastoid®* B (akrilát kopolimer) 20,0 súly%,
- E vitamin 0,1 súly%,

és ahol az említett réteg szilikon tapadóréteggel van ellátva, amelynek a felületegységre eső súlya 30 g/m² a következő összetétel szerint:

- *Bio-PSA®* Q7-4302 (szilikon tapadóanyag) 98,9 súly%,
- szilikonolaj 1,0 súly%,
- E-vitamin 0,1 súly%.

A *Novartis* azzal érvelt, hogy ez az igénypont véd egy bizonyos „kiindulási dózissal” jellemzett dózistartományt, tekintet nélkül a *rivastigmintapasz* sajátos szerkezeti jellemzőire, és azt állította, hogy ez a kiindulási dózis adja azt a *rivastigmin*mennyiséget, amelyet a kezelés első fázisában a felhasznált tapasz felszabadít, és hogy az igénypontban meghatározott konkrét tapasz csupán egy hivatkozási paraméter, amely közvetve határozza meg ezt a felszabadított dózist.

Ilyen vonatkozásban a *Novartis* azt állította, hogy az igényelt kiindulási dózis minden 24 órában 4,6 milligramm (mg), mert ezt a *rivastigmin*mennyiséget szabadítja fel egy olyan tapasz 5 cm²-e, amely ugyanolyan szerkezeti jellemzőkkel rendelkezik, mint az igénypontban meghatározott tapasz. A *Novartis* szerint az igénypont oltalmi köre alá esne minden olyan tapasz, amely a kezelés első szakaszában 24 óra alatt 4,6 mg *rivastigmin* szabadít fel, és így bitorolná az EP '219-es szabadalmat, tekintet nélkül szerkezeti jellemzőire.

A Novartis szerint ez volt a helyzet az alperesek rivastigmintapaszainak esetében, jóllehet azok nem feleltek meg az igénypont valamennyi szerkezeti jellemzőjének. Az alperesek ellentmondtak az igénypont Novartis általi tág értelmezésének, és azzal érveltek, hogy azt nem támasztotta alá a szabadalom leírása. Emellett azzal is érveltek, hogy ha helyt adnának az igénypont Novartis általi értelmezésének, akkor a szabadalom egyértelműen érvénytelen lenne új anyag hozzáadása, feltalálói tevékenység hiánya és nem kielégítő kinyilvánítás miatt.

A bíróság elutasította az EP '219-es szabadalom Novartis általi értelmezését, és megállapította, hogy a tapasz szerkezeti jellemzői korlátozó elemet képeznek. Az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 69. cikke szerint egy szabadalom által nyújtott oltalom körét az igénypontok határozzák meg, míg a leírást és a rajzot az igénypontok értelmezésére kell felhasználni. Ez a rendelkezés nem tesz különbséget az igénypont lényeges és nem lényeges elemei között.

Az igénypont Novartis általi értelmezése ellentmond az ESZE 69. cikke értelmezésére vonatkozó jegyzőkönyvnek, amelyet „nem kell úgy venni, hogy az igénypontok csupán irányelvként szolgálnak, és hogy a ténylegesen nyújtott oltalom kiterjedhet olyasmire, amit a leírás és a rajz megfontolása alapján egy szakember szerint a szabadalmas kigondolt”.

Ezért a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az igénypontban meghatározott tapasz szerkezeti jellemzőit nem lehet figyelmen kívül hagyni. Minthogy nem vitatták, hogy az alperes tapasztalatai nem tartalmaztak néhányat ezen jellemzők közül, a bitorlási keresetet a bíróság elutasította.

A bíróság nem tartotta szükségesnek, hogy ítéletében foglalkozzék az alperesek érvénytelenségre vonatkozó állításaival.

A Novartis fellebbezhet a döntés ellen.

B) Az Alicantei Kereskedelmi Bíróság 2. tanácsa közösségivédjegy-bíróságként ítélkezve kinyilvánította, hogy a 3 052 012 számú HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA spanyol védjegy érvényes, és ez teljesen összeegyeztethető a 2 676 203 számú HOTEL SAGRADA FAMILIA közösségi védjeggyel.

A bíróság elutasította az utóbbi közösségi védjegyet birtokló *Hotel Sagrada Familia*, SL (HSF) által a spanyol védjegyet birtokló és használó *Hoteles Catalonia Group* (HCG) ellen indított keresetet.

A HCG az 1980-as években alakult meg, és jól ismert a spanyol szállodaiparban. A „Catalonia” megjelölés az a megkülönböztető elem, amelyet a HCG használ 60-nál több szállodát magában foglaló szállodalánca számos szállodájának az azonosítására. Minden egyes szállodájának azonosítására a HCG a HOTEL CATALONIA fő alapvédjegyéből álló jelzéseket lajstromoztat és használ az egyes szállodák városának vagy sajátos helyének megfelelő névvel együtt – amilyen például a HOTEL CATALONIA CATEDRAL vagy a HOTEL CATALONIA PORTAL DE L'ÀNGEL.

Az Antoni Gaudi katalán építész által tervezett Sagrada Familia Barcelona legnépszerűbb emlékműve, a város modernizációs mozgalmának emblematisztikus temploma.

A HCG 2012. november 13-án kérelmet nyújtott be a Spanyol Szabadalmi és Védjegy-hivatalnál a HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA név lajstromozása iránt, hogy ezzel megkülönböztethesse szállodáját, és 2013. február 20-án a hivatal harmadik személy részéről benyújtott felszólalás nélkül engedélyezte a 3 052 012 sz. spanyol védjegyet.

Az ügylőz tartozó egy korábbi esemény, hogy a Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2011. december 22-én végső döntést hozott, amelyben kinyilvánította, hogy a HOTEL BARCELONA CATEDRAL védjegy tulajdonosa nem gátolhatja meg a HCG-t abban, hogy szállodáját a HOTEL CATALONIA CATEDRAL jelzéssel különböztesse meg.

2013. október 11-én a Katalóniai Felsőbíróság egy másik végső döntést hozott, amely kinyilvánította, hogy a HOTEL CATALONIA PORTAL DE L'ANGEL védjegy lajstromozható annak ellenére, hogy ez ellen felszólalt a HOTEL PORTAL DE L'ANGEL védjegy tulajdonosa. Ilyen előzmények alapján a Hotel Familia SL 2014. május 2-án az Alicantei Kereskedelmi Bíróságnál keresetet nyújtott be a HCG és egy ehhez a csoporthoz tartozó másik társaság ellen, amelyben a Spanyol Szabadalmi és Védjegy-hivatalnál kérelmezte

- a 3 052 012 sz. HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA spanyol védjegy érvénytelenítését és törlését, valamint
- a 2 676 203 sz. HOTEL SAGRADA FAMILIA közösségi védjegy bitorlásának a megállapítását e jelzés használata alapján.

Az alperes a kereset elutasítását kérte. A bíróság elutasította a felperes keresetét.

Az érvénytelenítési kérelem első állítólagos okával – rosszhiszeműség a védjegybejelentés időpontjában – kapcsolatban a bíróság elutasította a felperes valamennyi érvét. A bíróság döntőnek tekintette azt a tényt, hogy a HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA védjegy lajstromozása iránti keresetet 2012. november 13-án, vagyis azt követően nyújtották be, hogy a Barcelonai Fellebbezési Bíróság 2011. december 22-i döntésében kinyilvánította a HOTEL BARCELONA CATEDRAL védjegy összeférhetőségét az alperes HOTEL CATALONIA CATEDRAL védjegyével. A bíróság szerint ez a tény magyarázhatja, hogy a HCG miért döntött a HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA védjegy lajstromozása iránti kérelem benyújtása mellett annak ellenére, hogy létezett a HOTEL SAGRADA FAMILIA védjegy.

Az Alicantei Kereskedelmi Bíróság döntése azt is hangsúlyozta, hogy a két védjegy közötti hasonlóság csupán részleges, és a különbségek elég lényegesek, ami az esetjogi háttérrel együtt arra utalt, hogy a jelzések összeegyeztethetők voltak, vagyis a bejelentés nem volt rosszhiszemű.

Emellett, minthogy a Sagrada Familia templom Barcelona egész városát azonosítja, idevágó tény volt a városra való utalást választani anélkül, hogy a szálloda szükségszerűen a Sagrada Familia területén lenne, bár a szálloda a templomhoz viszonylag közel (1200 m-en belül) fekszik, és így ennek a kereskedelmi stratégiának a választása nem utal élősködő szándékra.

A megjelölések közötti összetévesztés vagy társítás valószínűségének állított fennforgásával kapcsolatban az Alicantei Kereskedelmi Bíróság a következőket állapította meg.

- A HOTEL SAGRADA FAMILIA megjelölésnek csekély a megkülönböztetőképessége, mert a „hotel” szó a szolgáltatások típusát azonosítja, és a „Sagrada Familia” Barcelona leghíresebb és legnépszerűbb látnivalójához kapcsolódik.
- A HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA védjegy a „Catalonia” szállodalánc nevét kiemelkedően foglalja magában, ami eléggé eredetivé és megkülönböztetővé teszi. A „Catalonia” név fontossága a teljes névben abban rejlik, hogy a „Sagrada” és a „Familia” szó előtt található; egyébként szokásos gyakorlat a szállodalánc nevét a védjegy elején megadni.

Ezek a körülmények azt jelentik, hogy nem áll fenn a HOTEL CATALONIA SAGRADA FAMILIA összetett névnek a korábbi védjeggyel való összetévesztési vagy társítási valószínűsége. Ezért a bíróság elutasította a védjegy érvénytelenítésére és a védjegybitorlás megállapítására vonatkozó kereseteket.

C) A vizsgált ügyben a német *Hansgrohe AG.* (Hansgrohe) és annak spanyol vállalata mintabitorlási pert folytatott a spanyol *Griferia Tres, S.A.* (Griferia) ellen. A vita tárgyát egy nemzetközileg lajstromozott csapminta képezte.

A pereskedést a Hansgrohe a Barcelonai Kereskedelmi Bíróságnál kezdte meg, amely bitorlás fennforgását állapította meg, és kártérítést ítélt meg a Hansgrohe javára. A bíróság azonban nem ismerte el a Hansgrohe leányvállalatának a perlési jogosultságát, mert az nem kapott a mintára vonatkozó használati engedélyt a német anyavállalattól.

A döntés ellen a Griferia a Barcelonai Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést. A Hansgrohe azért támadta meg a döntést, mert a kereskedelmi bíróság kétségbe vonta leányvállalatának a perlési és így a kártérítésre vonatkozó jogát.

Az elsőfokú döntéssel ellentétben a fellebbezési bíróság helyt adott a Griferia fellebbezésének, és hatályon kívül helyezte az alsófokú bíróság döntését, kinyilvánítva, hogy nem forgott fenn bitorlás, mert az alperes által gyártott csapok a lajstromozott mintától eltérő általános benyomást keltettek. Ezért a Griferiát mentesítette a kártérítés-fizetési kötelezettség alól. Emellett elutasította a Hansgrohe által a leányvállalata perlési jogának elutasítása miatt benyújtott fellebbezést, vagyis megerősítette a kereskedelmi bíróság döntését.

A felperesek a legfelsőbb bírósághoz nyújtottak be fellebbezést azzal érvelve, hogy a leányvállalatnak kellő jogalapja volt a társként való perlésre annak folytán, hogy a német cég spanyolországi elosztóvállalata volt. A felperesek arra is hivatkoztak, hogy a csapok területén a tervező szabadságfokát nem a piaci irányzatok, hanem a műszaki funkció korlátozza, ellentétben azzal, amit a kereskedelmi bíróság megállapított.

A legfelsőbb bíróság 2014. június 25-én hozott döntést, megerősítve a spanyol leányvállalat perlési jogának hiányát azon az alapon, hogy valójában nem kapott használati engedélyt. Döntése szerint egy leányvállalat csupán az anyavállalathoz fűződő viszonya alapján nem rendelkezik használati engedéllyel még akkor sem, ha a leányvállalatot 100%-ban birtokolja

az anyavállalat. Ezért a leányvállalatot nem lehet a lajstromozott minta közvetett birtokosának vagy társbirtokosának tekinteni.

A Hansgrohe azzal érvelt, hogy a 2004/48/EC sz., a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére vonatkozó irányelv 13. cikke engedélyezi a jogsérelmet szenvedett felek számára kártérítés igénylését, azonban a legfelsőbb bíróság megállapította, hogy ez a rendelkezés kizárólag a jogtulajdonosra (vagyis a mintatulajdonosra) vonatkozik, és ebből a jogból ki van zárva minden más jogsérelmet szenvedett fél, összhangban a spanyol mintatörvény 53. és 55. cikkével. Bár a spanyol mintatörvény 61.2 cikke engedélyezi a licenciavevők számára, hogy részt vehessenek bitorlási eljárásokban, és így kártérítést igényelhessenek, a Hansgrohe elmulasztotta bizonyítani, hogy licenciadó volt, és ezért fellebbezését a legfelsőbb bíróság elutasította.

A termékek, így csapok mintáit készítőik szabadságfokával kapcsolatban a legfelsőbb bíróság egyetértett a felperessel, miszerint azt nem a piaci irányzatok, hanem csupán a műszaki funkció korlátozza. Azt is megjegyezte, hogy egy általános mintairányzat nem korlátozhatja a mintaszabadságot, mert éppen a mintakészítőnek ez a szabadsága teszi lehetővé, hogy új alakokat és irányzatokat fedezzen fel, vagy akár innovációs tevékenységet fejtsen ki meglévő irányzatokkal összefüggésben.

A legfelsőbb bíróság elismerte, hogy a piaci irányzatok hozzájárulhatnak a minták egyéni jellegéhez (ezért meghatározhatják az engedélyezett oltalom körét), és meghatározhatják a versenytársaktól való különbözés szükséges fokát ahhoz, hogy eltérő általános benyomást hozzanak létre.

Ha a lajstromozott minta innovatív volt a bejelentés napján, vagyis eltért a meglévő irányzatoktól, és új irányt hozott létre, azonos általános benyomást keltő hasonló mintájú piaci termékeket forgalmazó harmadik felek nem jogosultak azzal érvelni, hogy mintaszabadságukat korlátozta ennek az új irányzatnak a követési szükségessége.

Végül a legfelsőbb bíróság a megtámadott termék és a minta összehasonlításával kapcsolatban Hansgrohe által benyújtott fellebbezést is elutasította, megállapítva, hogy azok között jelentős különbség volt, függetlenül a tervező szabadságfokától.

Szabványt megalapozó fontos szabadalmak

Amikor egy technológia szabvánnyá válik, e technológia tulajdonosa befolyásos helyzetbe kerül, amelyben biztosítva vannak számára licencvevők. Így helyes, ha az ilyen tulajdonosoknak nem engedik meg, hogy visszaéljenek a helyzetükkel. Másrészt a tulajdonost kötelezni lehet, hogy olyan használati engedélyeket adjon, amelyek nem tükrözik erőfeszítéseit és a technológiába való beruházását, jöllehet azok jutalmát érdemelnék.

A különböző iparágak műszaki szempontjainak harmonizálása érdekében tett erőfeszítések közben a szabványkészítő szervezetek meghatározhatják, hogy egy szabványnak való megfelelés bizonyos technológia használatát kívánja. Ha ezt a technológiát egy szabada-

lomban vagy egy szabadalmi bejelentésben igénylik, és a szabványnak nem lehet megfelelni e technológia használata nélkül, akkor ez a szabadalom egy *szabványt megalapozó fontos szabadalom* (standard essential patent, SEP) lesz.

Annak érdekében, hogy a világban bárhol a vásárlók biztosítva legyenek nem biztonságos termékek ellen, és egy bizonyos minőséget várhassanak el az általuk vásárolt termékektől és szolgáltatásoktól, továbbá egyéb észszerű okok (így minél nagyobb működési hatékonyság biztosítása) miatt a szabványosítás fontos része a műszaki fejlődés terjesztésének. Ezért alább rövid pillantást vetünk néhány szervezetre, amelyeknek sajátos célja, hogy áttekintsék az ipari gyakorlatot, és szabványokat készítsenek. E szabványkészítő szervezetek (standard setting organisations, SSOs) két példáját ismertetjük.

– Az Európai Távközlési Szabványügyi Intézet (European Telecommunications Standards Institute, ETSI) nonprofit, világszerte 64 országban és 5 világrészen 800-nál több taggal bíró szervezet. Tagjai között találhatóak a világ vezető vállalatai és innovációs kutatási és fejlesztési szervezetei. Az ETSI-t mint hivatalos európai szabványügyi szervezetet (European Standardisation Organisation, ESO) ismerik el. ESO-ként működve az ETSI az európai törvényhozásnak megfelelő szabványokat készít. Annak érdekében, hogy megkönnyítse a gyártók és az áruk/szolgáltatások nyújtóinak életét, egy sajátos szabványnak megfelelően lehetővé teszi, hogy hasznat húzzanak a „megfelelés feltételezéséből” és abból a jogból, hogy használhatják az európai védjegyet (ahol ez alkalmazható).

– A Brit Szabványügyi Intézet (British Standards Institute, BSI) az Egyesült Királyság országos szabványügyi szerve. Királyi alapokmány (Royal Charter) hozta létre, alapegyezménye (memorandum of understanding) van az angol kormánnyal. Számos nemzetközi és európai szabványügyi szervezet egyesült királyságbeli tagjaként működik.

Ha az ETSI-t példaként vesszük, az megengedi a tagjainak, hogy szellemi tulajdon-védelmi anyagot is felhasználjanak a szabványok kifejlesztésekor, és azután olyan kötelezettséget vállaljanak, hogy visszavonhatatlan használati engedélyeket (licenciákat) fognak adni tisztességes, észszerű és nem diszkriminatív (fair, reasonable and non-discriminatory, FRAND) feltételek mellett.

A FRAND-kötelezettség arra szolgál, hogy elkerüljék a SEP-tulajdonosok által észszerűtlen ellenszolgáltatás (például túlzó licenccdíjak) követelését a szabványok használóitól.

Szerződés hiánya esetén az Európai Unió működéséről szóló szerződés (Treaty on the Functioning of the EU) 102. cikke tiltja, hogy az uralkodó helyzetben levő vállalatok visszaéljenek ezzel a helyzettel, ha elegendő piaci erejük lenne ahhoz, hogy eltorzítsák a versenyt. Ha azonban egy SEP-tulajdonos nem ajánl olyan feltételeket, amelyekkel kapcsolatban a bíróság azt állapítja meg, hogy azok kielégítik a FRAND-követelményeket, a szabadalomtulajdonos visszaél uralkodó helyzetével.

Az SEP-ügyekben a legtöbb nehézséget az FRAND–royalty mértékének a meghatározása jelenti.

Szaúd-Arábia

A *Gurok Turizm Ve Madencilik Anonim Sirketi* (Gurok) két mintát lajstromoztatott 2012. februárban az alábbi alakú üvegárukra Szaúd-Arábiában:

A Guroknak tudomására jutott, hogy a helyi *Mahmood Saeed Glass Industry Company* (Mahmood) Szaúd-Arábiában hasonló mintájú termékeket forgalmaz. A bitorlási keresetet Abdulaziz király város Tudományos és Technológiai Központjában nyújtotta be. Keresetét arra alapozta, hogy a bitorló mintájú termékek több szempontból hasonlítottak, csekély különbségekkel, az ő lajstromozott mintáihoz.

A központ által lefolytatott vizsgálat után a Gurok számára kedvező döntés született, mert az elrendelte, hogy a Mahmood hozzon megfelelő rendszabályokat annak érdekében, hogy ne használjon, utánozzon vagy árusítson a Gurok mintáihoz hasonló üvegárut.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete

Az Amerikai Egyesült Államok visszatartja a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) hivatalának általa évenként átutalt összeg 15%-át, 370 000 USD-t, mert egy állítólagos igazgatási hiba miatt késlekedik a WIPO-ban lefolytatandó vizsgálat.

Az ügy hátterében egy *James Pooley* nevű korábbi WIPO-alkalmazott által 2014 áprilisában a szervezet vezérigazgatója, az ausztrál *Francis Gurry* ellen tett feljelentés áll. Pooley szerint Gurry a dolgozók munkahelyén egy sor betörést rendelt el abból a célból, hogy DNS-mintákat szerezzen, mert a vád szerint gyanakodott, hogy egyes alkalmazottak állnak azon névtelen levelek mögött, amelyek zavaros pénzügyi eljárásokra utaltak.

2014 októberében a WIPO külső szakértőkkel végeztetett vizsgálatokat a Gurry elleni gyanúsításokkal kapcsolatban. A külső vizsgáló szerv, amely a hollandiai *Labyrinth Risk Consulting* volt, azt állapította meg, hogy részletesebb vizsgálatra van szükség. 2015 áprilisában az Egyesült Nemzetek felügyeleti szerve, a Belső Felügyeleti Szolgálatok Hivatala bejelentette, hogy ő fogja a vizsgálatot végezni.

A *Fox News* szerint a vizsgálat megkezdésének elhúzódása az oka az amerikai állami kutatás egy része visszatartásának. Gurry azt közölte a *Fox News* riporterével, hogy a gyanúsítások alaptalanok, és hogy minden egyes állítás ismétlése egy korábbi megalapozatlan állításnak.

Szerbia

Szerbiában 2015. május 30-án módosított ipariminta-oltalmi törvény lépett hatályba, amely változtatott az ipari minták újdonságára vonatkozó rendelkezésen, amennyiben megállapítja, hogy az újdonság követelménye szerint egy ipari mintára nézve nem lehet ismert azonos korábbi ipariminta-bejelentés, és további követelmény az is, hogy az ilyen korábbi bejelentés nem válhatott a köz számára hozzáférhetővé.

A módosított törvény szerint az ipari minta oltalmi körét nem csupán az ipari minta ábra szerinti leírása határozza meg, hanem az oltalmi kör kiterjed minden olyan mintára is, amely a tájékozott felhasználóra nem fejt ki eltérő általános benyomást.

Szingapúr

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének 54. ülésén a PCT-unió közgyűlése 2014. szeptember 25-én a Szingapúri Szellemitulajdon-védelmi Hivatalt hivatalosan kijelölte a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) keretén belül nemzetközi kutatási hatósággá (International Searching Authority, ISA) és nemzetközi elővizsgáló hatósággá (International Preliminary Examining Authority, IPEA).

Tajvan

A) A Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatal 2015. április 1-je óta a szabadalmi bejelentés benyújtási napjától számított három éven belül elfogad az érdemi vizsgálat elhalasztására irányuló kérelmeket.

B) Miután a hivatal engedélyezett egy szabadalmat, bárki kérheti annak megsemmisítését újdonsághiány vagy feltalálói tevékenység hiánya miatt, egyidejűleg benyújtva a hivatkozott újdonságrontó nyomtatvány(ok) másolatát. Egyes országokban azok az anterioritások, amelyeket a megsemmisítési eljárásban be lehet nyújtani az újbóli vizsgálathoz, nem lapolhatnak át azokkal, amelyeket az elővizsgálati eljárás során vizsgáltak. Tajvanon azonban nincs ilyen rendelkezés.

Ha a megsemmisítési eljárásban a kérelmező által benyújtott valamelyik anterioritást az elővizsgáló már alaposan vizsgálta és összehasonlította a szabadalmazott találmánnyal, a hivatal eltérhet eredeti következtetésétől, és megállapíthatja, hogy a szabadalom egyes igénypontjai nem mutatnak feltalálói tevékenységet ezzel a korábbi anterioritással szemben.

A vizsgált megsemmisítési ügy szabadalma egy kéziszerszáma vonatkozott. A bejelentési szakaszban a hivatal által kibocsátott elővizsgálati végzés megállapította, hogy az A anterioritás alapján egy szakember számára valamennyi igénypont kézenfekvő. A bejelentő válaszként módosított igénypontokat nyújtott be, és rámutatott a találmány és az A anterioritás közötti különbségekre. A hivatal a módosított igénypontok vizsgálata után engedélyezte a szabadalmat.

Ezután egy harmadik fél az A anterioritás alapján megsemmisítési keresetet nyújtott be egyes igénypontok ellen. A hivatal egyetértett a megsemmisítést kérő érveivel, és arra a következtetésre jutott, hogy az A anterioritás lényegileg kinyilvánította az igénypontokban szereplő elemeket és szerkezetet, ami elegendő volt annak bizonyításához, hogy az igénypontok nélkülöztek az újdonságot. A hivatal azt is megállapította, hogy az A anterioritás és a szabadalom leírásában ismertetett technika állásának a kombinálása bizonyította, hogy a találmány nélkülözte a feltalálói tevékenységet is. Ezért a szabadalmat megsemmisítették.

Ezt követően a szabadalmas fellebbezést nyújtott be a Szellemi tulajdon-védelmi Bíróságnál, azzal érvelve, hogy a Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal megsértette a jóhiszeműség elvét az adminisztratív viselkedésben, és megsemmisítési döntésében nem adott indokolást azzal kapcsolatban, hogy magyarázat nélkül változtatta meg az elővizsgálati szakaszban hozott döntését.

A bíróság megerősítette a hivatal megsemmisítési döntését, mert megállapította, hogy az A anterioritás lényegileg kinyilvánította az igénypontok valamennyi műszaki jellemzőjét, és hogy az igénypontok csekély módosításai egy szakember számára kézenfekvők voltak a szabadalom leírásának a technika állását ismertető részében leírtak alapján. A szabadalmas e döntés ellen fellebbezést nyújtott be a Legfelsőbb Adminisztratív Bíróságnál, amely azonban megerősítette az alsófokú bíróság döntését.

Törökország

A török *Konya Seker San Ve Tic AŞ* (Konya) a Török Szabadalmi Intézetnél kérelmet nyújtott be a SWEETMAX védjegy lajstromozása iránt. A bejelentés ellen felszólalt az *Unilever NV* (Unilever) arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy hasonlít az ő korábban lajstromozott és jól ismert MAX védjegyéhez, és azzal összetéveszthető. Az intézet a bejelentést elutasította. Ez ellen a Konya fellebbezést nyújtott be az Ankarai Szellemi és Ipari Jogok Második Bíróságánál. Ez a bíróság azonban elutasította a Konya fellebbezését, mert megállapította, hogy a lajstromoztatni kívánt SWEETMAX védjegy megtévesztően hasonlít az Unilever 29. és 30. áruosztályban lajstromozott MAX védjegyéhez.

A SWEETMAX védjegy nyelvi elemzése során a bíróság rámutatott, hogy a „sweet” megjelölés (amely törökül étkezés utáni édességet jelent) a 30. áruosztály áruival kapcsolatban nem rendelkezik megkülönböztetőképeséggel. A bíróság elismerte, hogy a MAX védjegy Törökországban jól ismert nemcsak a 30. áruosztály áruival, hanem egyéb árukkal és szol-

gáltatásokkal kapcsolatban is. Figyelembe véve, hogy a védjegyek közötti hasonlóság az alperes és a felperes közötti kereskedelmi kapcsolatra utal, a bíróság leszögezte, hogy a Konya tisztességtelen előnyre tehetne szert az Unilever védjegyének a hírnevéből. A bíróság hozzátette, hogy a Konya korábban lajstromozott TORKU SWEETMAX védjegye nem szolgáltatott szerzett jogot a SWEETMAX megnevezésre; ezért a Konyának nincs korábbi és kizárólagos joga a lajstromoztatni kívánt védjegy vonatkozásában.

A bíróság egyértelműen megállapította, hogy a Konya védjegye megtévesztően hasonlít vizuális, fonetikai és jelentéstani jellemzőiben az Unilever védjegyéhez, ami a társítás lehetséges veszélyét hozta létre. Emellett a Konya, amely ugyanazon a területen tevékenykedett, mint az Unilever, rosszhiszeműen járt el, mert kockáztatta, hogy hátrányosan befolyásolja az Unilever jól ismert védjegyének a hírnevét.

A fentiek miatt a bíróság helybenhagyta a Török Szabadalmi Intézet lajstromozási kérelmet elutasító döntését, és a Konyát a költségek megfizetésére kötelezte.

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Ashlee Vance: Elon Musk. Tesla, SpaceX és a fantasztikus jövő feltalálása. HVG Könyvek, 2015; ISBN978-963-304-300-4

Ha kiderülne, hogy létezik Az Innováció Nagysárcsákja-rendje, az Atyamesterek közt Steve Jobs és Bill Gates mellett kétségkívül ott lenne Elon Musk is. Ez az ő igaz története, ahogy azt az újságíró Ashlee Vance a kutatásai és a beszélgetéseik nyomán lejegyezte.

„Elon Musk igazi férfi: mer kockáztatni, nem tántorítja el az akadályok, és hajtja a vágy, hogy fényes jövőt biztosítson az emberiségnek. Ashlee Vance ragyogó könyve hűen adja vissza Musk figyelemre méltó élettörténetét és kiolthatatlan lelkesedését.” Hízelgő minősítés egy felettébb kompetens cégbirodalom-alkotótól, Richard Bransontól, a Virgin Group alapító-vezetőjétől, aki azzal minden idők egyik legnagyobb ívű, pár évtized alatt megvalósult gazdasági sikertörténetét hozta létre. (A Virgin-sztori c. könyvét nálunk a TranzPress Kft. adta ki 2012-ben.)

„A Steve Jobsot követő vállalkozók sorában Elon Musk teszi a legmagasabbra a léceket. Szerencsések vagyunk, hogy személyében megkaptuk a 'valódi' Tony Starkot, és most először végre megismerhetjük izgalmas élettörténetét.” Az előzőhöz hasonlóan ez is a fülszövegen olvasható, ez Marc Andreessenről. Kompetenciáját illetően róla tudni kell, hogy neves amerikai vállalkozó, kockázati tőke-befektető, a modern infokommunikáció egyik úttörője. Egyike a hatoknak, akiket az első World Wide Web nemzetközi konferencián, 1994-ben beválasztottak a World Wide Web Hírességek Csarnokába (Hall of Fame). Tony Stark az amerikai képregénysorozat rendkívül népszerű, pozitív „szuperhőse”.

Ashlee Vance-ről a HVG ajánlója: „Korunk egyik prominens technológiai szerzője. Miután több éven át tudósított a Szilícium-völgyről és a technológia világáról a The New York Times számára, átigazolt a Bloomberg Businessweekhez, ahol több tucat vezércikket és riportot írt a magazinnak a kiberkémkedéstől kezdve a DNS-szekvencia meghatározáson keresztül az űrkutatásig.”

Szintén az ajánlóból: „Kevés olyan személyiséget találunk a történelemben, akinek hajthatatlansága és eredeti látásmódja lehetővé tette, hogy több iparágban is maradandót alkosson – mi több, forradalmasítsa azokat. Thomas Edison, Henry Ford, Bill Gates és Steve Jobs modern kori ötvözeteként Elon Musk az egyik legnagyobb hatású látnok a világot megváltoztató cégei, a PayPal, a Tesla Motors, a SpaceX és a SolarCity révén. Ashlee Vance technológiai újságíró sodró lendületű, tényfeltáró könyvében betekintést nyújt a Szilícium-völgy legmerészebb üzletemberének – és legnagyobb visszatérőjének – kiemelkedő életébe. (Itt azért meg kell jegyeznünk, hogy mindkét minősítés legalább annyira megilleti Steve Jobsot is. – Osman P.) A szerző több mint ötven órát beszélgetett Muskkal, továbbá közel háromszáz emberrel – a családtagjaival, a barátaival, a munkatársaival – készített interjút.

Musk nem követi a trendeket, hanem alakítja: dinamizmusa és jövőképe elképesztő innovációkat eredményez az elektromos autók gyártása, a kereskedelmi űrhajózás és a napelemes rendszerek használatának területén. A könyv végigköveti Elon Musk útját nehéz dél-afrikai gyermekkorától kezdve a globális üzleti világ csúcsára való felemelkedéséig, és bepillantást nyújt az előttünk álló, hihetetlennek ígérkező évszázadba.”

Vance így beszél a forrásairól (a továbbiakban minden idézet a könyvből van): „Abban a két évtizedben, amelyben Musk vállalatokat hívott életre, tömegével hagyott maga mögött csodálókat és csalódottakat. Munkám során egész sor ilyen ember osztotta meg velem, milyennek látta Muskot, és sokan számoltak be kegyetlen részletekről is mind személyével, mind pedig üzletvitelével kapcsolatban.” És „Ekkoriban a Muskkal elköltött vacsorák és a Musklandbe tett látogatások a legkülönbébb igazságokat hozták felszínre róla.”

„Gémlábú sasok, csodalények” (ez persze Cyrano): „Üzemekből, ipari hatalmakkból és több tízezer munkásból álló birodalma menekülésre készítette a konkurenciát, és Muskot a világ egyik leggazdagabb emberévé tette, akinek magánvagyonja megközelíti a 10 milliárd dollárt. Musklandi látogatásom során egyre világosabbá vált, vendéglátóm hogyan hozta össze mindezt. Míg az 'embert a Marsra' jelszó egyesek szemében eszement ötletnek tűnhet, Musk vállalataiban sajátos mottóvá vált. Átfogó céljá, amely egyesítő elvként vezérel minden kezdeményezést. Mindhárom társaság alkalmazottai tudatában vannak ennek, és azt is pontosan tudják, hogy nap mint nap a lehetetlent kísérlik meg. Amikor Musk irreális célokat tűz ki, verbálisan bántalmazza a beosztottakat, és betegre dolgoztatja őket, mindenki megérti, hogy mindez a Mars-terv részeként történik. Van, aki imádja ezért. Mások gyűlölik, de a küzdeni akarása és küldetésstudata iránt érzett tiszteletből meglepő módon hűségesek hozzá. [Íme a kimagasló üzleti siker mai szent szörnyetegei – lényegében szóról-szóra ugyanezt a jellemzést kaptuk Steve Jobsról is a róla szóló könyvekben (lásd 2009/5., 2012/1., 2012/6. számunkat) – Osman P.]. Musk olyasmit alakított ki, ami a Szilícium-völgy legtöbb vállalkozójának nem sikerült: értelmes világlátást. Megszállott zseniként halad a valaha kitervelt legnagyobb szabású felfedezőúton. Kevésbé emlékeztet gazdagságot hajtó vezérigazgatóra, és sokkal inkább csapatát győzelemre vezető hadvezérre. Míg Mark Zuckerberg abban nyújt segítséget, hogy a gyerekeinkről készült képeket megoszthassuk másokkal, Musk mást akar. Hogy mit? Megmenteni az emberi fajt a saját maga által előidézett vagy a véletlen megsemmisüléstől.”

Vegyünk előre pár karakteres mondatot:

„Muskot a lehetetlen küldetések iránti erőteljes vonzalma emelte a Szilícium-völgy istenei közé, ahol a többi vezérigazgató, például Page (Larry Page, a Google egyik alapítója – Osman P.), félelemmel vegyes áhítattal beszél róla, az ígéretes vállalkozópalántáknak pedig minden vágya olyanná válni, mint Elon’ – ahogy a korábbi években Steve Jobsot igyekeztek utánozni.” / „Kevesebb mint egy évtized alatt, 27 éves korára Musk kanadai hátizsákos diákból multimilliomossá vált.” / „Életcélja, hogy az embert a világűr gyarmatosítójává tegye. Szeretnék abban a tudatban meghalni, hogy az emberiség előtt fényes jövő áll. Ha meg

tudjuk oldani a fenntartható energia kérdését, és önfenntartó civilizációként elindulhatunk a több-bolygós fajjá válás útján, akkor egy másik bolygón talán megbirkózhatunk a legrosszabb forgatókönyv megvalósulásával: az emberi tudat kihalásával. És az... az szerintem nagyon jó lesz' – vallotta be." (Vance-szel beszélgetve. Ám vajon mit érthet itt az emberi tudat kihalásán? Hogyan jöhet az létre a faj kihalása nélkül is? Vagy épp a biológiai ember kihalására és tudatának az átmentésére utal?) / „Musk szilícium-völgybeli rendezvényeken elmondott fellengzős beszédei gyakran hangzottak úgy, mintha egyenesen a technoutópia nagykönyvéből olvasná őket. És – ami a legidegesítőbb – világmegváltó vállalatai első ránézésre nem is muzsikáltak igazán fényesen. 2012 elején azonban a hozzám hasonló cinikusoknak észre kellett venniük, hogy Musk valójában rengeteg dolgot elér. Korábban sokat kifogásolt vállalatai meglepő dolgokban remekeltek." És e remeklésekről: „A SpaceX rakomány szállító teherúrhajót juttatott el a Nemzetközi Űrállomásra, és biztonságban vissza is hozta a Földre. A Tesla Motors életre hívta a Model S-t, ezt a gyönyörű, teljesen elektronikus szedánt (ötajtós kupé karosszéria), amely kijózanító pofonként szolgált Detroitnak, és amelytől az egész járműipar lélegzete elállt. Musk, e két eredménynek köszönhetően, még az üzleti óriások között is ritka magasságokba emelkedett. *Egyedül Steve Jobs tudhatott magának hasonló sikert két ennyire eltérő iparágban:* amikor ugyanabban az évben egy új Apple-termékkel és egy kasszasiker Pixar-filmmel is előállt. Musk azonban itt még nem fejezte be. A SolarCity elnökeként és legnagyobb részvényeseként annak a virágzó napenergia-vállalatnak az élére került, amely első nyilvános részvénykibocsátása előtt állt. Úgy tűnik, Musk egyszerre valósította meg az elmúlt évtizedek legnagyobb előrelépését az űr-, a jármű- és az energiaiparban egyaránt." (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) / „Azt hiszem, túl sok okos ember foglalkozik internetes dolgokkal, pénzügyekkel, vagy éppen joggal. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy manapság oly kevés újítás születik" (Musk Vance-nek). / „Musk víziója és – újabban – annak kivitelezése mintha Henry Ford és John D. Rockefeller legjobb ötleteit ötvöznél." / Sajátos magánélete: „Musk épp ekkoriban szakított második feleségével, Talulah Riley színésznővel, és azt számítgatta, egyáltalán lehetséges-e mindezek közé becsempészni némi magánéletet is. 'Az üzletre és a gyerekekre szánt idő talán rendben van, de szeretnék több időt szánni a párkapcsolatra. Találnom kellene egy barátnőt. Erre muszáj még egy kis időt szorítanom. Talán elég lehet öt vagy tíz... hetente mennyi idő kell egy nőnek? Talán tíz óra? Nagyjából ez a minimum, nem? Fogalmam sincs' – latolgatta." Rileyt „később újra feleségül vette, miután a heti tízórás párkereső terve kudarcba fulladt" (majd ismét elváltak). / „Nem vagyok befektető. Szeretem megvalósítani azokat a technológiákat, amelyeket a jövő szempontjából fontosnak és valamilyen módon hasznosnak tartok." (Musk önmagáról – a valóságban viszont óriási összegeket, olykor épp mindenét, fektetett be fejlesztési vállalkozásaiba.) / „Szamurájmentalitásom van. Inkább szeppukut hajtok végre, mint hogy elbukjam." (Musk önmagáról – a szeppuku a japán rituális öngyilkosság hasfelmetszéssel.) / „A médianak azt is megígértük, hogy lehozzuk a csillagokat az égről – mondta Fricker (Musk pénzügyi startup cége, az X.com társalapítója, amely megalkotta a világ első online bankját

– Osman P.). – Elon gyakran emlegette, hogy ez nem hagyományos üzleti környezet, ezért fel kell függeszteni a hagyományos üzleti gondolkodást. Ilyeneket mondott: »A hegy tetején egy nevetőgázüzem van, és folyamatosan nyomja a szert a völgybe.« Nem Fricker volt az egyetlen, aki azzal vádolta Muskot, hogy túlreklámozza a termékeket, és félrevezeti a nagyközönséget – még ha nehéz is eldönteni, hogy mindez jellemhiba vagy a legzsensíalisabb üzleti fogás.” / Egy kiránduláson a malária egy különösen erőszakos fajtáját kapta el. Karakteres kommentárja túlélése után: „Majdnem meghaltam – jelentette ki Musk. – A pihenésről a következő tanulságot vontam le: ha szabira mész, véged.” / „Musk úgy érezte, az űripar nem sokat fejlődött az elmúlt 50 év során. Az űrrepülési vállalatok alig teremtetek versenyhelyzetet, sokkal inkább méregdrága és maximális teljesítményű termékeket gyártottak. Mintha minden egyes kilövéshez egy Ferrarit építettek volna, amikor a célnak egy Honda Accord is megfelelt volna. Musk ezzel ellentétben néhány Szilícium-völgyben ellesett startuptrükköt szándékozott bevetni, hogy a SpaceX olcsón és hatékonyan működjön, és hasznot húzzon a számítástechnikai teljesítmények és anyagok utóbbi évtizedekben bekövetkezett robbanásszerű fejlődéséből. Akkoriban, amikor egy negyed tonnás rakomány felküldésének költsége 30 millió dollárnál kezdődött, ő azt ígérte, hogy a Falcon-1 képes lesz mindössze 6,9 millió dollárért elvinni 635 kg terhet.” És persze „Természetéből fakadóan Musk örületesen nagyralátó időbeosztást adott meg mindehhez.” / Pete Worden, a légierő nyugalmazott tábornoka, aki Muskkal a Védelmi Minisztérium konzultánsaként ismerkedett meg, Muskról és a Space-X projektjéről: „Ha ezt összehozzuk, az tényleg mindent megváltoztat. Az űrben így hasonlóan reagálhatnánk, mint a földön, a vízen és a levegőben.” És ugyanő: „Beszéltem olyanokkal, akik sugárfegyvert és hasonlót raktak össze a garázsukban. Egyértelmű volt, hogy Elon más. Igazi látnok, aki tényleg értett a rakéatechnológiához, és engem teljesen lenyűgözött.” / Előhang gyanánt Musk elektromosautó-projektjéhez: „Aki az Egyesült Államokban autóipari vállalatot akar létrehozni, hamar szembesül azzal, hogy az utolsó sikeres startup az 1925-ben alapított Chrysler volt.” / Erőltetett menetben a Tesla Roadster fejlesztése és az elkerülhetetlen takarékoság: „Elon tűzbe jött, és bejelentette, hogy végrehajtjuk ezt a nagyszabású költségcsökkentő programot. Beszédet tartott, amelyben azt mondta, hogy szombaton és vasárnap is dolgozni fogunk, az íróasztal alatt alszunk, amíg készen nem leszünk. Valaki felpattant a székről, és vitába szállt, hogy eddig is mindenki keményen dolgozott, hogy kész legyen az autó, és igazán megérdemelnének egy kis szünetet, hogy a családjukkal is foglalkozhassanak. Erre Elon azt válaszolta: 'Nekik azt mondom, hogy eleget fogják látni a családjukat, ha csődbe megyünk.'”

S felettébb ambivalens jellemzőként a zárszó befejezése: „Miután az információgyűjtés és az írás végére jutottam, alkalmam nyílt kicsit kötetlenebbül beszélgetni Musk bizalmasaival és alkalmazottaival, és egyes feltevéseimet is letehettem rajtuk. Mostanra szilárd meggyőződésemmé vált, hogy Musk mindig is küldetést teljesített, küldetése pedig olyan fantasztikus és akkora elhivatottságot kíván, amekkorát legtöbbünk soha nem élhet át. Úgy tűnik, szinte a rögeszméjévé vált az egyre nagyobb szabású célkitűzések megfogalmazása,

és képtelen megállni, hogy bejelentse például a Hyperloop vagy az űrinternet tervét. Biztos vagyok abban is, hogy Musk mélyen érző ember, aki szenvedni és örülni egyaránt intenzíven képes. Meglehet, hogy ezt a tulajdonságát környezete egyáltalán nem tapasztalja, mert Musk a legintenzívebben saját emberiségmegváltó küldetését éli meg, így időnként nehezen ismeri fel a körülötte lévők érzelmeit. Ezért aztán az a kép alakul ki róla, hogy barátságtalan és nehéz ember. Én azonban azt mondanám, hogy empátiája egészen sajátos képet mutat. Úgy tűnik, az egész emberi faj sorsát viseli a szívében, és közben hajlamos megfedkezni az egyes emberek szándékairól vagy szükségleteiről. De talán éppen ilyen ember tudja majd megvalósítani az űrinternet észbontó ötletét.”

Szokás szerint nézzünk kissé mélyebben is bele.

Musk összefoglaló jellemzése: „Úgy tűnik, a szoftverek, az elektronika, a legmodernebb anyagok és a számítástechnikai teljesítmény harmonikus egyesítése Musk lényeges adottsága. Elég egy picit hunyorognunk, és máris láthatjuk, ahogy a képességeit kihasználva kövezi ki az elképesztő gépek és a tudományos-fantasztikus álmok valóra válásának korába vezető utat. Ebben az értelemben Musk közelebb áll Thomas Edisonhoz, mint Howard Hugheshoz. Ő feltaláló, ismert és ünnevelt üzletember és iparmágnás, aki képes a nagy ötletekből nagy termékeket varázsolni. Több ezer embert foglalkoztat, hogy amerikai gyárakban fémeket kovácsoljanak egy olyan időszakban, amikor mások ezt lehetetlennek tartják. Dél-Afrikában született, most viszont Amerika leginnovatívabb iparmágnása, legelrugaskodottabb gondolkodója, az a személy, akiről a leginkább hihető, hogy a Szilícium-völgy fejlődésének nagyratörőbb ívet képes adni. Musknak köszönhetően tíz év múlva az amerikaiak a világ legmodernebb autópályáira ébredhetnek: egy több ezer napelemmel működő töltőállomásból álló és elektromos autóktól nyüzsgő közlekedési rendszerre. Addigra könnyen lehet, hogy a SpaceX naponta küld fel rakétákat az űrbe, embereket és ellátmányt szállítva több tucat telepre, a Marsra való tartós átköltözést előkészítve. Ezeket az előrelépéseket nehéz egyidejűleg elképzelni, de szemmel láthatóan elkerülhetetlenek lesznek, amint Musk elég időt tud majd szánni a beindításukra. Ahogy volt felesége, Justine is mondta: 'Azt teszi, amit akar, méghozzá tántoríthatatlanul. Ez Elon világa, mi, többiek pedig ebben élünk.'”

Frappáns jellemzése egy kiemelkedő szakmabelitől: „Az egykori csodagyerek, Edward Jung, aki Jobsnak és Gatesnek egyaránt dolgozott, és végül a Microsoft vezető szoftvertervező mérnöke lett, így nyilatkozott róla: 'Elonban megvan a technológia mélységes tisztelete, a korlátokat nem ismerő látnok szemléletmódja, valamint az a bizonyos Gateset és Jobsot egyaránt jellemző elszántság, amellyel hosszú távú feladataikat végigvitték. Rádásul Steve-hez hasonlóan őt is a fogyasztók igényei iránti érzékenység jellemzi. Emellett kiváló érzékkel válogatja meg az embereit a saját szakterületén kívül eső feladatokra – ez pedig inkább Billre vall.'” Végül is, Vance mondja róla: „Ha bármi, amit Musk mond vagy tesz, abszurdnak tűnne, az azért van, mert egy bizonyos szinten valóban abszurd.”

Teljesítménye és az innováció ellenszele: Számos részletben megjelenik, hogy a botrányt az egyik legkelendőbb árucikkéként kezelő sajtó mennyit gáncsolta Muskot és cégeit, mennyire

megnehezítette a fejlesztések véghezvitelét. Ebben mindenkit felhasználtak, elvált feleséget, volt munkatársat, aki csak rosszat mondott rá, a cégeire és a várható fejlesztési kudarcokra. Például amikor Musk egyszerre vitte erőltetett menetben a SpaceX és a Tesla fejlesztését, s ebben szinte leküzdhetetlen finanszírozási nehézségekkel harcolt, „A sajtó nem ismerte Musk pénzügyi gondjainak igazi komolyságát, de annyit azért tudtak róla, hogy kedvenc időtöltésük a Tesla bizonytalan pénzügyi helyzetének taglalása legyen. A The Truth About Cars weboldal 2008 májusában indította a Tesla Death Watch (Tesla halálfigyelő) című blogot, és már abban az évben több tucat bejegyzés keletkezett. Az itt megjelent írások nagy lendülettel tagadták Musk valódi cégalapítói szerepét, olyan pénzembernek és elnöknek állítva be, aki tulajdonképpen ellopta a Teslát Eberhardtól, a zseniális mérnöktől. Amikor Eberhard is létrehozta a saját blogját, amelyen azt részletezte, milyen előnyökkel és hátrányokkal számolhatnak a Tesla vásárlói, az autós oldal boldogan szajkózta a férfi panaszait. A népszerű brit televíziós műsor, a *Top Gear* széthajtotta a Roadstert, és úgy tett, mintha a tesztút során egyszerűen kifogyott volna belőle a szufla. A legtöbben nem vették komolyan a Death Watch-t meg a hasonlókat, de azért elég durva volt – idézte fel Kimbal Musk (az öccse – Osman P.). – Egyik nap 50 cikk is megjelent arról, hogyan fog kimúlni a Tesla.’ 2008 októberében, alig pár héttel a SpaceX első sikeres startja után a Valleywag ismét megjelent a színen. Először kigúnyolta Muskot, amiért hivatalosan is átvette a Tesla vezérigazgatói szerepét, és elfoglalta Drori helyét. Kritikáját arra alapozta, hogy Musk korábbi sikereit csak a véletlennek köszönheti. Ezután közölték az egyik Tesla-alkalmazott e-mailjét, amelyben mindenről kitálalt.” Nyilvánvaló, mennyire megnehezíti mindez bármely cég számára, hogy a nagyobb fejlesztésekhez nélkülözhetetlen külső forráshoz jusson, s szintűgy, hogy azokhoz megrendeléseket kapjon. Musk pedig a Tesla-fejlesztéseket részben úgy finanszírozta, hogy előre fizető megrendeléseket szerzett a leendő autókra.

Gyermekkori képességeiről: „Öt-hat éves lehetett, és már tudta, hogyan zárja ki a külvilágot, hogy minden idegszálával egy adott feladatra összpontosítson. E képessége elméjének erősen vizuális jellegéből fakadt. Lelki szemeivel a mai számítógépes műszaki rajzok részletességével és alaposságával látta maga előtt a képeket. ... Legfigyelemreméltóbb gyerekkori tulajdonsága az olvasás iránti szenvedélye volt. Egészen fiatal kora óta mindig könyvvel a kezében látták. 'Az sem volt szokatlan, ha napi tíz órát olvasott – mesélte Kimbal. – Hétvégén simán kiolvasott két könyvet is egyetlen nap alatt.'” „Musk így vélekedett az olvasás hasznáról: „Egyszer csak elfogyott az olvasnivaló az iskolai és a kerületi könyvtárban. Harmadikos vagy negyedikes lehettem. Megpróbáltam rávenni a könyvtárost, hogy rendeljen nekem könyveket. Jobb híján nekifogtam az Encyclopædia Britannicának. Hihetetlenül hasznos volt. Az ember nem is tudja, mi az, amit nem tud. Egyszer csak feleszmélünk, mi minden van körülöttünk.’ Végül két enciklopédiasorozaton is átrágtam magát – ám ez a hőstett nem sok barátot szerzett neki. Fotografikus memóriájának köszönhetően két lábon járó lexikon – igazi okostojás vált belőle.”

„A nagyközönség először 1984-ben találkozhatott Elon Reeve Musk névvel. A dél-afrikai PC and Office Technology című szaklap megjelentette a Musk által tervezett videojáték forráskódját. A Blastar nevű, tudományos-fantasztikus világ ihlette úrjáték 167 sornyi utasítás segítségével futott. Mindez még abban az időben történt, amikor a korai számítógép-felhasználóknak parancsokat kellett begépelniük, hogy a gépük egyáltalán működni kezdjen. Ebben az összefüggésben Musk játéka nem tűnt kimagasló számítástechnikai eredménynek, de az biztos, hogy túlszárnyalta azt a szintet, amelyre akkoriban a legtöbb 12 éves képes volt.”

Sikeres indulása a dotkom szép új világában: „1995-ben az egyetemről frissen kikerülve maga is elmerült a dotkom-őrületben: megalapította a Zip2 céget – a Google Maps és a Yelp meglehetősen kezdetleges keresztezését. Első vállalkozása hamar felfutott. A Compaq 1999-ben 307 millió dollárt fizetett a Zip2-ért. Musk 22 milliót keresett az ügyleten, és szinte a teljes összeget vissza is forgatta új vállalkozásába, egy startupba, amely később beleolvadt a PayPalba. Musk hihetetlenül meggazdagodott, amikor az eBay 2002-ben 1,5 milliárd dollárért felvásárolta a vállalatot.”

Az említett startup: „A Zip2 eladása után Musk önbizalma új erőre kapott. Akárcsak az általa kedvelt videojátékok szereplői, Musk szintet ugrott. Teljesítette a Szilícium-völgy pályát, és az lett, aki mindenki lenni akart: dotkom-milliomossá. Következő lépésként olyan vállalkozásba kellett kezdenie, amely méltó rohamosan növekvő ambíciójához – olyan iparágban, ahol rengeteg a pénz és az olyan hiányosság, amelyet ő az internet segítségével pótolhat. Musk gyakran felidézte a Bank of Nova Scotiánál töltött gyakornokságát. Úgy vélte, hasznára fordíthatná az ott szerzett legfőbb tapasztalatot, miszerint a bankárok gazdagok és ostobák.” Vance elmondja, hogy Musk e gyakorlata során felfedezett egy bombabiztosnak tűnő, kiaknázatlan üzleti lehetőséget, a bank vezetői azonban elutasították, ami alapvető tanulsággal szolgált neki: „Próbáltam elmagyarázni, hogy itt nem ez a lényeg. Hanem az, hogy az egész támogatja az amerikai állam. Tök mindegy, hogy a délamerikaiak mit csinálnak. Egyszerűen nem veszíthetünk rajta, csak ha az amerikai kincstár fizetéseképtelen lesz. Ennek ellenére nem vállalták. Ezen teljesen ledöbbenem. Később, amikor bankokkal szemben szálltam versenybe, többször is visszagondoltam erre az esetre, és mindig önbizalmat adott. A bankárok csak majmolják a többiek viselkedését. Ha mindenki kútba ugrik, akkor ők is utánuk ugranak. Ha egy nagy halom arany fekszik a szoba közepén, és senki sem vesz belőle, akkor ők sem nyúlnak hozzá.” „Az elkövetkező években Musk többször elgondolkodott azon, hogy internetes bankot indít, és 1995-ben a Pinnacle Kutatóintézetnél gyakornokként nyíltan beszélt is erről. Az ifjú Musk kiselőadást tartott a tudósoknak arról, hogy a pénzügyi szektorban elkerülhetetlen az online rendszerek felé való nyitás, de azok megpróbálták jobb belátásra bírni. Azzal érveltek, hogy hosszú idő, mire a web biztonsága eléri azt a szintet, hogy meg tudja nyerni a fogyasztókat. Musk ennek ellenére nem adta fel meggyőződését, hogy a pénzügyi szektorra ráfér egy komoly megújulás, és ő maga egy viszonylag kis beruházással komoly befolyásra tehetne szert a bankolás területén.” Így hozta

létre az X.com-ot, amelyből egy fúzióval a PayPal lett, Musknak pedig hatalmas bevétel – és nem kevés keserves tapasztalat.

„Musk irányításával az X.com radikális banki koncepciókat próbált ki. Az ügyfelek egy 20 dollárt tartalmazó bankkártyát kaptak, ha a szolgáltatást választották, és további 10 dollárt minden egyes személyért, akit ők ajánlottak. Musk beszüntette az idegesítő díjakat és késedelmi pótlékokat. Meglepő újítás volt a közvetlen fizetési rendszer, amelyben az ügyfelek rendkívül egyszerűen, az e-mail-címük megadásával küldhettek egymásnak pénzt az oldalon keresztül. A cél az volt, hogy maguk mögött hagyják a lassan reagáló bankokat, ahol a rendszernek napokba került feldolgozni a fizetési megbízásokat. Olyan rugalmas bank kialakítását tűzték ki maguk elé, ahol az ügyfél pár kattintással vagy e-mailen keresztül is mozgathatta a pénzét. Ez valóban forradalmi vívmány volt. Az indulás után néhány hónappal már több mint 200 ezer ember harapott rá, és fizetett elő az X.com-nál.”

Hányattatás és kudarc vezetőként: Akárcsak Jobsnak, Musknak is meg kellett tapasztalnia cégvezetőként a kudarcot, s ő is kiharcolta vezetői pozíciója visszaszerzését. Az X.com-tól buktatták ki, nem kis részben megérdemelten, majd pedig:

Győztes visszatérés és hatalmas siker (akárcsak Jobs második periódusában, csak sokkal gyorsabban) „Jórészt Musk vezetésének köszönhetően a PayPal túlélte a dotkomlufi kidurranását. A szeptember 11-ei támadást követően a cég elsődleges részvénykibocsátása az első kasszasiker lett, később pedig csillagászati áron adták el az eBaynek, miközben a technológiai ipart padlóra küldte a drámai visszaesés. Szinte lehetetlen volt túlélni, nemhogy győztesként emelkedni ki a romok közül.

A PayPal mindemellett az üzleti és informatikai tehetségek egyik legnagyobb gyűjtőhelyévé vált a Szilícium-völgyben. Musk és Thiel jó szemmel választotta ki a fiatal, zseniális szakembereket. Számos startup, köztük a YouTube, a Palantir Technologies és a Yelp alapítója korábban a PayPalnál dolgozott. Egy másik csoport – köztük Reid Hoffman, Thiel és Botha – a technológiai ipar legnagyobb befektetői lettek. A PayPal munkatársai úttörő szerepet töltek be az online csalás elleni technikák kidolgozásában. Fejlesztéseik alapul szolgáltak azokhoz a szoftverekhez, amelyeket a CIA és az FBI a terroristák felderítésére használ, illetve amelyeket a világ legnagyobb bankjai a bűncselekmények ellen vetnek be. A PayPal-maffia néven elhíresült szuperintelligens csapatnak – gyakorlatilag a Szilícium-völgy uralkodó osztályának – Musk a leghíresebb és legsikeresebb tagja.”

Mindehhez még: „Visszatekintve persze már Musk zseniális jövőbelátásának tűnik mindez ... Ha az X.com vezetősége több türelemmel fordul Musk felé, joggal hihetjük, hogy keresztülvihették volna a ’mindent átfogó online bankot’, amely az eredeti terve volt. A történelem azt igazolta, hogy míg Musk céljai az adott pillanatban abszurdnak tűnnek, ha elegendő időt kap, rendíthetetlenül el is érheti azokat. ’Mindig máshonnan közelíti meg a valóságot, mint mi, többiek – mondta róla Ankenbrandt (az X.com egyik alkalmazottja – Osman P.). – Egyszerűen más, mint a többiek.’”

Továbblépés magasabb pályákra: „Ahelyett, hogy ellődörgött volna a Szilícium-völgyben, és társaihoz hasonlóan leereszt, Musk átvonult Los Angelesbe. Az akkori általános vélekedés szerint ilyenkor nagy levegőt kell venni, és kivárni a következő hatalmas dobás lehetőségét. Musk azonban máshogy döntött: 100 millió dollárt ölt bele a SpaceX-be, 70 milliót a Tesla-ba és 10 milliót a SolarCitybe. Ennél gyorsabb iramban csak akkor tűntethette volna el a vagyonát, ha egy valódi pénzdaráló gépet épít. Egyszemélyes, szélsőségesen kockázatvállaló tőkebefektető műhellyé vált, ráadásul rátett még egy lapáttal, és rendkívül komplex fizikai termékeket gyártott a világ két legdrágább helyén, Los Angelesben és a Szilícium-völgyben. Vállalatai a nulláról indulva hoztak létre mindent, és igyekeztek újragondolni az űrrepülés, az autógyártás és a napenergia-ipar örök érvényűnek tartott törvényeit.”

E cégeiről: „A SpaceX többször használatos precíziós rakétákat tesztelt, amelyek teherrakományokat szállíthatnak az űrbe, majd a Földre visszatérve indítóállásukon landolnak. Ha a vállalat tökéletesíteni tudja a technológiát, pusztító csapást mér minden versenytársra, és szinte bizonyosan kiszorítja a rakétaipar egyes főszereplőit, miközben azt is eléri, hogy az Egyesült Államok világvezető szerepet töltsön be az űrbe történő teher- és személyszállítás területén. Ez pedig olyan fenyegetés, amely Musk szerint rengeteg adózó ellenséget szerzett már neki.

A Tesla Motorsszal Musk megpróbálta átalakítani az autógyártást és -kereskedelmet, miközben világméretű üzemanyag-ellátó hálózatot igyekezett kiépíteni. Hibridek helyett – amelyek Musk kifejezésével élve szuboptimális kompromisszumok – a Tesla teljes mértékben elektromos autókat gyárt, amelyek után valósággal áhítoznak az emberek, és amelyek a technológia határait feszegetik. ... A Tesla töltőállomásai már ott állnak az Egyesült Államok, Európa és Ázsia több fontos autópályája mellett, és nagyjából húsz percen belül több száz kilométerre elegendő szuflával látják el a kocsikat. Ezek az ún. szuper-töltőállomások napelemmel működnek, és a Tesla-tulajdonosok számára ingyenesek. Miközben Amerika infrastruktúrájának nagy része hanyatlik, Musk egy futurisztikus, mindent behálózó közlekedési rendszert épít ki, amely lehetővé tenné, hogy az Egyesült Államok messze megelőzze a világot. Musk víziója és – újabban – annak kivitelezése mintha Henry Ford és John D. Rockefeller legjobb ötleteit ötvözné.

A SolarCity a legnagyobb napenergiával foglalkozó vállalat, amely fogyasztók és cégek számára egyaránt épít és finanszíroz napelemeket. Musk tőkét biztosított a vállalat számára, segítséget nyújtott koncepciójának kidolgozásában, és a cég elnökeként is tevékenykedik, míg unokatestvérei, Lyndon és Peter Rive vezetik a vállalatot. A SolarCity több tucat közműnek ígért alá, és saját jogon lett kiterjedt közműcég. Abban az időben, amikor a környezetkímélő technológiát képviselő vállalatok aggasztó rendszerességgel mentek csődbe, Musk felépítette a világ két legsikeresebb cleantechvállalatát. Üzemekből, ipari hatalmakból és több tízezer munkásból álló birodalma menekülésre készítette a konkurenciát, és Muskot a világ egyik leggazdagabb emberévé tette, akinek magánvagyonja megközelíti a 10 milliárd dollárt.”

A SpaceX kezdeti szakasza egy olyan képességét is megmutatja, amelyet szinte nem is hinnénk: a messze kimagasló cél elérését óvatosan becserkésző, ehhez szükségesen türelmes építkezését. Egy csoport PayPal-igazgató az egyik hétvégén Las Vegasban gyűlt össze megünnepelni a vállalat sikerét. „A Hard Rock Cafe egyik pavilonjában ejtőztünk, és Elon is ott volt. Valami érthetetlen, csupa penész, szovjet rakétákról szóló kézikönyvet olvasott, amit talán az eBayen vett – idézte fel Kevin Hartz, a PayPal egyik korai befektetője. – Ezt bújta, és nyíltan beszélt az űrutazásról, meg arról, hogy a világ megérett a változásra.” Musk [új lakóhelyül] tudatosan választotta Los Angeleszt. A város kaput nyitott az űr – vagy legalábbis az űripár – felé. Muskban ugyan még nem körvonalazódott, pontosan mit is akar az űrben, de arra rájött, hogy ha Los Angelesben van, a legnagyobb repüléstechnológiai koponyákkal lesz körülveve. Segíthetnek neki finomítani az elképzeléseit, és rengeteg potenciális jelöltből válogathat majd az új vállalkozása számára.”

Célja eléréséhez meglehetősen cifra társaságba is beszállt, rá jellemző módon: „Musk a repüléstechnológia képviselői közül elsőként a Mars Society (Mars Társaság) nonprofit szerveződés úrrajongóinak igencsak vegyes társaságával találkozott. A Mars Society elkötelezte magát a vörös bolygó felfedezése és betelepítése mellett, és 2001 közepén szponzorkereső és adománygyűjtő rendezvényt szerveztek. A fejenként 500 dolláros belépővel látogatható összejövetelt az egyik vagyonos tag házában tervezték megtartani, és szétküldték a meghívókat a szokásos szereplőknek. Robert Zubrin, a csoport vezetőjét igencsak meglepte, hogy egy Elon Musk nevű illetőtől is kapott választ, holott senki sem emlékezett rá, hogy meghívták volna. 'Egy ötezer dollárról kiállított csekk érkezett tőle – idézte fel Zubrin. – Erre mindenki felkapta a fejét.'”

A tájékozódó tárgyalások után a SpaceX koncepciója, ahogyan azt a cég weboldalán Musk közzétette: „Miközben az Apollótól a Fastrac X-34-es gépéig számos korábbi felbocsátási program tapasztalataira építünk, a SpaceX az alapoktól kezdve saját maga fejleszti a teljes Falcon rakétát, beleértve mindkét fokozat hajtóműveit, a turbószivattyút, a kriogén (hidrogén–oxigén) tartályszerkezetet és a vezérlőrendszert. Az alapoktól kezdődő belső fejlesztés megsokszorozza a nehézségeket és a szükséges beruházásokat, de más módon nem érhető el a szükséges fejlődés az űrutazás költségeinek területén.” A megvalósítás 21. századi hőseposzként mindvégig borotvaélen haladt, kudarcról-kudarcra, módszeres javítással és elszánt kitartással. A leginkább kritikus akadályokat természetesen a finanszírozás biztosítása jelentette, s ebben alapvetően Muskhoz kötődött, s így osztoznia kellett a Tesla-fejlesztés sorsában is.

A notórius 21. századi konkvisztádor újabb hódítása: a Tesla. Az indulásról: „A Tesla-alapítók úgy érezték, a szerencse hozzájuk sodorta a tökéletes befektetőt. Musk mindent megtett azért, hogy a mérnökkoponyák tudják, mit építenek. Emellett nagyobb ívű céljukkal is egyetértett, miszerint meg kell próbálni véget vetni az Egyesült Államok olajfüggőségének. 'Olyan mecénások kellene, akik hisznek is az ügyben, és számára ez nem pusztán pénzügyi tranzakció volt – fogalmazott Tarpenning (az egyik alapító-fejlesztő – Osman P.). – Meg

akarta változtatni az ország energiaegyenletét.’ Musk 6,5 millió dollárt ruházott be, így a Tesla legnagyobb részvényese és egyben a vállalat elnöke lett.” „Ha egy detroiti szakember benézett volna a Tesla Motorshoz, hisztériás rohamot kap. A vállalat járműipari szakértelme kimerült annyiban, hogy két teslács fickó odavolt az autókért, míg a harmadik korábban egy sor tudományos kiállításra szánt projekten dolgozott a járműipar számára nevetséges technológiára alapozva. Az alapító csapatnak mindazonáltal esze ágában sem volt Detroitba fordulni tanácsért, hogyan építsék fel autócégüket. Nem, a Tesla azt tette, amit a többi szilíciumvölgybeli startup korábban: felvett egy rakás fiatal, éhes mérnököt, és menet közben találta ki, mit akar. Kit érdekelt, hogy a Bay Area történetében még nem fordult elő, hogy ez a modell autókkel is bevált volna.”

Musk, a sárkányölő: A Tesla-fejlesztés a pénzügyi szakadék peremének már a belsejébe sodródott, új tőke nélkül vége volt. „Musk 20 millió dollárt szedett össze, és megkérte a Tesla régi befektetőit – mivel újak nem bukkantak fel –, hogy ők is adjanak bele ennyit. A befektetők beleegyeztek.” Egyikük azonban a pénzügyi világ kegyetlen logikája szerint ellene játszott: „A VantagePoint nem óhajtott erről az időszakról beszélni, de Musk meggyőződése, hogy Salzman (a VantagePoint társalapítója és ügyvezető üzlettársa – Osman P.) taktikája a Tesla csődbe juttatására irányult. Musk attól tartott, hogy a VantagePoint megfosztja vezérigazgatói székétől, és feltökésíti a Teslát, hogy az autógyártó legfőbb tulajdonosa legyen. Ezek után már el tudná adni a Teslát egy detroiti autógyártónak, vagy az elektromos erőátvitel és akkumulátortelepek eladására fókuszálna az autógyártás helyett. Ez a megközelítés üzleti szempontból praktikus lett volna, csak épp nem esett egybe Musk Teslával kapcsolatos céljaival. (A VantagePoint ebben az ún. karvalytőke tipikus logikáját követte – Osman P.) ’A VantagePoint ezt a megfontolt döntést egy olyan vállalkozó torkán akarta lenyomni, aki nagyobb és merészebbet tervezett – foglalmazta meg Steve Jurvetson, a Draper Fisher Jurvetson partnere és a Tesla egyik befektetője. – Talán megszokták, hogy a vezérigazgatók meghajolnak, csak hogy Elon ilyet sosem tenne.’ Ehelyett Musk újabb hatalmas kockázatot vállalt.” Óriási blöffel, mindenét feltéve rá, megnyerte a fordulót, és „Az ügylet karácsony előestéjére végül lezárult, mindössze órákkal azelőtt, hogy a Tesla csődbe ment volna. Musknak addigra csak pár százezer dollárja maradt, és másnap nem tudott volna fizetést adni.”

Beszámolóink epilógusaként, bár csak a könyv közepéről: „A Tesla- és SpaceX-befektető Gracias számára a 2008-as év mindent elárult barátja személyiségéről. Egy olyan embert látott, aki üres kézzel érkezett az Egyesült Államokba, aki elveszített egy gyermeket, akit az exfelesége és a riporterek pellengérré állítottak a sajtóban, és aki kis híján kénytelen volt végignézni, ahogyan élete munkája romba dől. ’Még senkivel sem találkoztam, aki nála keményebben dolgozna, és jobban bírná a stresszt – mondta róla Gracias. – Amin 2008-ban keresztülment, bárki mást megtört volna. Ő nem csupán túlélte. Folyamatosan dolgozott, végig összeszedett maradt.’ Az a képessége, hogy a legnagyobb válságban is tud összpontosítani, Musk egyik legfőbb előnye az igazgatókkal és a versenytársakkal szemben. ’Ekkora

nyomás alatt a legtöbben szétesnek – tette hozzá Gracias. – Rossz döntéseket hoznak. Elon viszont végtelenül racionális lett. Továbbra is képes volt logikus és hosszú távú döntéseket hozni. Minél nehezebbé vált a helyzet, ő annál jobb lett. Bárki, aki közelről látta, amin ez a fickó keresztülment, még jobban tisztelte utána. Ilyen fájdalomtűrő képességgel még sosem találkoztam.”

A könyvben viszont – a most új virágzását élő Star Wars fejezetcímét kölcsönözve – a továbbiakkal kezdődik az új remény. Abból csak ennyit: „Elon Musk maga a szüntelen mozgás. Mire ez a könyv az olvasó kezébe jut (Vance 2015-ben zárta le –Osman P.), a SpaceX-nek talán már sikerült visszahoznia és letennie egyik rakétáját egy tengervízen lebegő uszályra vagy egy floridai kilövőállásra. A Tesla Motors pedig talán már bejelentette a Model X néhány extráját. Musk akár hivatalosan is hadat üzenhetett a Google adatközpontjaiban életre kelő, mesterséges intelligencia által irányított gépeknek. Ki tudja? Egy dolog biztos: Musk tettvágya folyamatosan nő. Már az utolsó simításokat végeztem a könyvön, amikor újabb nagy kaliberű kezdeményezésekbe fogott. A legdrámaibb ezek közül, hogy a Földet több ezer kisebb kommunikációs műhoddal akarja körbevenni. Musk lényegében az űrinternet kiépítésére törekszik. A műholdak elég közel helyezkednének el a bolygóhoz, és nagy sáv-szélességű internetet sugároznának a Földre. Egy ilyen rendszer több okból is hasznos lenne: a száloptikás internethálózat kiépítéséhez túlságosan szegény vagy túlságosan távoli területeken élők számára először válna elérhetővé a gyors internet, az üzleti és lakossági felhasználók pedig hatékony backhaul hálózatként vehetnék hasznát.”

És a Star Wars világa a mai Földön, Musk tervében: „Az elkötelezett Musk-hívek 2013 augusztusában lelkesedhettek csak igazán, amikor példaképük fellebbentette a fátylat Hyperloopnak nevezett projektjéről. Újfajta közlekedési eszköznek nevezte a gépet, amely tulajdonképpen egy hatalmas pneumatikus cső – olyan, mint amelyet irodán belüli levélküldésre használnak a sűrített levegővel működő csőposták esetében. Musk azt tervezi, hogy nagyvárosokat, például Los Angeles és San Franciscót ilyen, magasban futó csővasúttal lehetne összekötni, amelyben az emberek és járművek kapszulák segítségével utazhatnának. A kapszulák 1200–1300 km/h sebességgel suhannának, vagyis Los Angelesből 30 perc alatt San Franciscóba lehetne érni. Természetesen az egész rendszer napenergiával működne.”

Dr. Osman Péter

John Coates: A félszerzet órája. A kockázatvállalás biológiája a pénzpiacokon. Typotex, 2015; ISBN: 978-963-2798-50-9

„John Coates neurobiológus egykori sikeres Wall Street-i kereskedőként betekintést enged az üzleti fellendülés és a csőd biológiájába. Egy kereskedői csoport történetén keresztül bemutatja, miként alakul át egymásba az eufória, a stressz és a depresszió kockázatvállalás hatására; milyen lényegi kapcsolat áll fenn siker, félelemérzet és főleg a fiatalabb férfiak nemi hormonjai között. A csoport tagjait az egyre komolyabb rizikó más emberekké változtatja. Ezt nevezi a szerző a félszerzet órájának. (Coates idézi: 'Ez az az óra, amelyben ... minden egyes lény a saját árnyékává válik, és ezáltal más lesz, mint önmaga. Ez az óra még a kora középkorból vagy annál is régebből hagyományozódott ránk, amikor a vidék embere abban a hitben élt, hogy az átváltozás bármelyik percben bekövetkezhet.' – Osman P.)

Rendkívül spekulatív és nagyon eredeti könyv, amely bemutatja, hogyan járul hozzá az ember biológiája az irracionális bőség és a pesszimizmus váltakozó ciklusaihoz, hogyan ingatja meg a bankokat és a világgazdaságot – és hogy ezt a rendszert hogyan lehet megnyugtatni biológiai alapelvek alkalmazásával” – a mindig megbízható Typotex ajánlójából.

A University of Cambridge Judge Business School honlapján olvasható, hogy Coates a testület idegtudományokkal és pénzügyekkel foglalkozó tagja. Maga e testület bemutatkozásából, a „víziójukból”: „Napfényre hozzuk a gondolkodás legújabb eredményeit a felsőoktatásból és a szakmák gyakorlatából, és az így kiteljesített tudásunkat konkrét üzleti helyzetekre alkalmazzuk, hogy cselekvés alapjává váljék. Hiszünk az emberek bátorításában és támogatásában, hogy új termékeket és vállalkozásokat hozzanak létre, intellektuális hasznót szolgáló célokat követve, és közhasznú vállalkozásokhoz hozzájárulva. Kiválóságot valósítunk meg a kutatások megismerésében és az oktatási programjainkban. Tudást fejlesztünk mind önmagáért, mind pedig azért, hogy segítsünk másokat megváltoztatni a dolgokat.” Mindezt azért idéztük, mert Coates szakmai rangját is minősíti. Őt így mutatja be e honlap: „Korábban a Goldman Sachs-nál (a legnagyobb pályákon játszó cég – Osman P.) derivatívákkal kereskedett, és a Deutsche Bank ottani kereskedő részlegét vitte. Technikákat fejlesztett ki értékelésre és speciális kereskedési és arbitrázs ügyletekre. Most a kockázatvállalás és a stressz biológiáját kutatja. (Talán nem oly elrugaskodott dolog őt a pályája alapján a rablóból lett kriminálpszichológushoz hasonlítani – Osman P.) A kockázatvállalásra vonatkozó kutatásai érdeklődést vonzottak üzleti, gyógyászati, katonai és élsportkörökből. A Foreign Policy folyóirat az év legbefolyásosabb gondolkodói között nevezte meg.”

Folytassuk pár karakteres idézettel (a továbbiakban minden idézet a könyvből):

„A piacok tovább maradhatnak irracionálisak, mint amennyi ideig a befektetők fizetőképeseek tudnak maradni” – John Maynard Keynes (az maga is óriási viták és egymással szembeszegülő pénzügytudományi iskolák kérdése, egyáltalán mennyire racionálisak a pénzpiacok – Osman P.) / „Tény, hogy amíg ki nem pukkadnak, addig a buborékok szórakoztatóak; és a velük járó általános ostobaságra utóbb nem minden humor és elnézés nélkül

emlékeznek vissza azok, akik részt vettek a felfújásukban.” (A piaci buborék biológiája c. fejezetből. Ezek egyik legnagyobbját és leghíresebbjét a ’90-es évek végén élvezhettük, s összeomlása egyes becslések szerint kb. 8 ezer milliárd dollárnyi névleges tőzsdei értéket semmisített meg.) A piaci buborék alapvetően pszichológiai indíttatású jelenség. Coates határozottan mást állít, ám van olyan nézet is, hogy a legrondább tulajdonsága, hogy biztonsággal felismerni csak akkor lehet, amidőn már gyorsulva halad előre az összeomlás, az árak zuhanása. / „Egy igen valószínűtlen területen a mai napig fennmaradt a platóni és descartes-i tisztaságú racionális elme víziója: ez pedig a közgazdaságtan.” (Bizonyos iskoláiban, különösképpen a hatékony piacok elméletében.) / „Az információkra nem olyan szenvtelenül tekintünk, mint a számítógépek, hanem testileg reagálunk rájuk. Testünk és agyunk egyszerre pörög fel, és együtt is nyugszanak le. Valójában erre a nagyon is egyszerű élettani jelenségre épül jóformán az egész szórakoztatóipar: gondoljunk csak bele, vajon akkor is olvasnánk-e regényeket, és elmennénk-e moziba, ha ezek az élmények nem ültetnék hullámvasútra a testünket?” / „A zsigeri érzések nem csupán valóságosak – egyenesen nélkülözhetetlenek is a racionális döntések meghozatalához.” / „Számos mentális folyamatunk közül, amelyeket rendesen tudatosnak feltételezünk, sok valójában a tudatunk felszíne alatt megy végbe. Igen valószínű, hogy a kereskedők intuíciói is éppen az összefüggéseknek erre a tudattalan feldolgozására támaszkodnak.” / „Kahneman a következőt tanácsolja: ’Ne feledjék el a szabályt: ha a környezetben nincsenek állandó szabályszerűségek, nem szabad bízni az intuícióban!’” [Daniel Kahneman izraeli-amerikai pszichológus, 2002-ben közgazdasági Nobel-díjat kapott a viselkedés-gazdaságtani (másik elnevezéssel viselkedési közgazdaságtan) munkásságáért.] / „A teljesen átlátható, logikus érvekkel alátámasztott kereskedések gyakrabban hoztak pénzvesztéseket, mint ellenkezőleg. ... Idővel rá kellett ébrednem, hogy a kognitív műveletek önmagukban még nem elegendőek. Gyakran esett meg, hogy egy adott problémával farkasszemet nézve már éppen eljutottam valamilyen kézenfekvő megoldáshoz, amikor a szemem sarkából hirtelen megpillantottam egy másik lehetőséget, azaz eltérő összeget, amely egy másik jövőt vetített elém. Először rövid felvillanásként jelent meg a tudatomban, csak egy pillanatra terelte el a figyelmemet; és a zsigeri érzés megjelenésével bekövetkező villámcsapásszerű felismerés nyomta rá az erős valószínűség bélyegét. Úgy gondolom, hogy a tapasztalt kereskedő megtanulja felismerni ezeket a hangokat, amelyek a tudata pereméről szólnak hozzá. A sikeres kereskedéshez meg kell tanulnunk elterelni a figyelmünket – és ehhez rengeteg önfegyelemre lehet szükség – az orrunk elé tolt elemzés nyilvánvaló eredményeiről, és meg kell hallanunk eme távoli hangokat.” / „A kereskedők stresszhormonjai feltűnően érzékenyeknek bizonyultak a kereskedési eredményeikben megmutatkozó kontrollálhatatlanságra, valamint a piacon jelentkező bizonytalanságra és volatilitásra. Ez eddig még rendben is volna. Azonban az objektív ’kemény’ adatok – vagyis a fiziológiai markerek és a pénzügyi adatok – mellett minden nap végén egy kérdőívet is kitölttettem a kereskedőkkel, amely többek közt annak a mérésére szolgált, hogy mekkora stresszt éltek át. Azt kellett látnom, hogy a stresszszintjükkel kapcsolatos saját megítélésük

köszönőviszonyban sem állt a valósággal, és egyáltalán semmi köze nem volt ahhoz, hogy vesztítettek-e aznap pénzt, vagy hogy a kereskedési eredményeik a szokottnál kontrollálhatatlanabbnak bizonyultak-e; mint ahogy a piac volatilitás alapján mért bizonytalanságával sem álltak kapcsolatban. Valójában a véleményüket semmilyen számomra megfogható tényezőhöz nem tudtam kötni. ... Úgy tűnt: a kereskedők hormonjai sokkal akkurátusabban rögzítik a kockázatot, mint a gondolataik.”

Most – szokás szerint – nézzünk kissé mélyebben is bele.

A könyv tartalmáról: „Ebben a könyvben Scott és Logan – Martin és Gwen – (két jelzőlogfedezetű kötvényekkel foglalkozó kereskedő – Osman P.) történetét fogom elmesélni, valamint egy tőzsdeteremnyi mellékszereplőét, amint valamennyiüket magával ragadja egy árfolyamemelkedés árhulláma, majd az azt követő hanyatlás. Történetük két szálon fut majd: az egyik azt fogja megmutatni, hogyan viselkednek a kereskedők a felszínen – hogyan keresnek pénzt és miképp veszítik el azt; miképp válnak euforikussá vagy stresszessé, ahogyan a szerencsájuk változik; hogyan tesznek szert rendkívüli jutalékokra –, míg a másik a viselkedésük mélyén megbúvó testi folyamatokat írja le. A két szál ugyanakkor egybefonódik és egyetlen közös történetté áll össze. És ha egységükben szemléljük őket, látni fogjuk, miképp forr össze a kockázatot vállalók életében az agy és a test tevékenysége életük fontos pillanataiban. Utunk során felfedezzük majd a tudattalanul működő agyi áramköröket, és azt, hogy ezek az áramkörök mennyire közvetlenül kapcsolódnak a testhez; ezáltal jobban meg fogjuk érteni, hogyan lehetséges, hogy ezek az emberek olyannyira gyorsan képesek reagálni a piaci eseményekre, hogy a tudatuk nem bír lépést tartani velük; és miképp merítenek a testük jelzéseiből – a legendás zsigeri érzésekből –, hogy ezáltal optimalizálni tudják a kockázatvállalásukat.”

„*Az Univerzum urai*” – *a profi kereskedők sajátos viselkedése bikapiacon:* „A kapzsiság kételkedőül képes elérni, hogy a befektetők túl sokáig hajtsák a profitot, amint erre láthatunk is példákat. Önmagában azonban ez a megközelítés hiányosnak bizonyul, mivel figyelmen kívül hagyja az internetbuborék korszakának és talán az egész amerikai húszas éveknek egy fontos jellemzőjét: tudniillik azt, hogy ezek a befektetők naivan és lelkesen hitték, hogy a jövőbe fektetnek. A cinizmus és a dörzsöltség nem játszott szerepet a döntéseikben. Ráadásul amikor a bikapiac elkezd beigazolni a befektetők elképzeléseit, az általuk termelt profitok a pénzsóvárság pusztá kielégítésénél sokkal többet hoznak a konyhájukra: úgymint az eufória és a teljhatalom elsöprő érzéseit. Ezen a ponton a kereskedők és a befektetők elkezdik lerázni magukról az evilágiság láncait, és immáron újszülött szuperhősként próbálgatják az izmaikat. A kockázattértelekést a bizonyosság alapján meghozott ítéletek váltják fel; és most már egyszerűen csak tudják, mi fog történni: az extrém sportok gyerekjátéknak tűnnek számukra, a szex meg a versengés színterévé válik. Még a járásuk is átalakul: lépteik peckesebbek és céltudatosabbak lesznek, és egyfajta fenyegetést hordoznak magukban: 'Ne packázzatok velem!' A testük azt mondja: 'Jöhet bármi, nem ijedek meg tőle.' Tom Wolfe

(híres amerikai író, újságíró – Osman P.) ezt a téveszmés viselkedést vette észre, amikor a Wall Street csillagait az 'Univerzum Uraiként' jellemezte.

Mindenekelőtt ez a fajta viselkedés volt az, amely magára vonta figyelmemet az internetbuborék idején. Mivelhogy tagadhatatlan volt a tény: az emberek változni kezdtek. Ez a változás nemcsak a tanulatlan tömegeken mutatkozott meg, hanem a Wall Street professzionális kereskedőin is – sőt rajtuk talán még erősebben. Ezek az alapesetben józan és megfontolt emberek lassanként euforikusakká váltak, és az elméjükre homály borult. Megzavarodó agyukban egymást kergették a gondolatok, és a személyes szokásaik is átalakulóban voltak: immár egyre kevesebb alvással is beérték – mivel hajnali 4-ig mulatoztak –, és úgy tűnt, folyamatosan be vannak gerjedve, erősebben, mint addig bármikor, legalábbis a sikamlós beszólásaik és a számítógépek képernyőin megjelenő megnövekedett pornómenynyiség alapján ezt a következtetést vonhattuk le. De ami még ennél is nyugtalanítóbb: elbizakodottakká váltak a kockázatvállalásaikat illetően; addig soha nem látott mértékben és sosem tapasztalt kockázat-nyereség arányokkal kötöttek új üzleteket. Csak utóbb ébredtem rá, hogy a viselkedés, aminek szemtanúja voltam, egy ismert klinikai kórkép minden egyes tünetét mutatta. A mániáról beszélek.

Ezek a tünetek nem csak a Wall Streeten jelentek meg: máshol, például a politika világában éppígy megfigyelhetők voltak. A politikai mániának különösképp szemléletes példájával szolgál David Owen, vagy mai nevén Lord Owen. Owen korábban külügyminiszter volt, és ő alapította a Szociáldemokrata Pártot. Élete nagy részét brit csúcspolitikusok körében töltötte. Végzettségét tekintve azonban neurológus volt, és az utóbbi időben hivatásszerűen írni kezdett: méghozzá egy olyan személyiségzavarról, amelyet a politikai és üzleti vezetők körében figyelt meg. A szóban forgó zavart Hübrisz-szindrómának nevezte el. Ezt a szindrómát a vakmerőség, a részletekre való oda nem figyelés, a túlcsonduló önbizalom és mások semmibe vétele jellemzik; megfigyelése szerint ezek egyenként is 'katasztrofális vezetést eredményezhetnek és nagyarányú károkat okozhatnak'. Majd így folytatja: ez a szindróma 'a hatalom birtoklásából fakadó rendellenesség; és különösen az olyanfajta hatalomból, amely elsöprő sikerekkel jár együtt, éveken át tart, és amelyben a vezetőt csak minimálisan korlátozzák'. Az Owen által leírt tünetek feltűnő hasonlóságot mutatnak mindazzal, amit a Wall Streeten tapasztaltam, de ezenkívül még egy lényeges pontra rámutatnak: hogy a sok kereskedőnél a nyerő szériájukban megfigyelt mániákus viselkedés nem magyarázható pusztán azzal, hogy a közelmúltban nagy vagyonra tettek szert. Legalább ennyire, de talán még inkább fakad a hatalom betetőzésének érzéséből. Az internetbuborék éveiben közelről, de mégis kívülállóként volt szerencsém megfigyelni az említett mániákus viselkedést a kereskedők körében."

Tőzsdemámor-drog? „Azok a kereskedők, akik hosszan tartó nyerő szériát élnek meg, olyan magasságokba kerülnek, amelyek erőteljesen narkotizáló hatással bírnak rájuk nézve. Ezt az elsöprő érzelmeket pedig, a szenvedélyes vágyhoz és a tomboló dühhöz hasonlóan, igen nehéz megfékezni. Az érzést minden kereskedő ismeri, és egyként rettegünk attól, amit

okozhat. A hatása alatt egyre inkább kezdjük legyőzhetetlennek érezni magunkat, és olyan buta üzleteket kötünk, ráadásul akkora mértékben, hogy a végére többet veszítünk annál, mint amennyit a nyerő széria alatt megszereztünk, és ami a teljhatalmúságnak ezt az érzését első körben kiváltotta belőlünk. Muszáj megértenünk, hogy a sikerszériában lévő kereskedők egy olyan drog hatása alatt állnak, amely képes teljesen más emberré változtatni őket. ... Az internetbuborék kipukkadása után a kereskedők mintha csak egy hangos tivornyát követő másnaposságból lábadoztak volna: fejüket a kezükbe temetve hűledeztek azon, hogy képesek voltak a megtakarításaikat ilyen nevetséges elgondolásokra elszórni. Azt a hitetlenséget és sokkot, ami a rádöbbenést kíséri, amikor kiderül, hogy az oly régóta igaznak hitt valóság puszta illúziónak bizonyult, legjobban a New York Timesnak az 1929-es nagy összeomlást követő napon megjelent címlapja mutatta be. A címlapon ez volt olvasható: 'A Wall Street a szertefoszlott remények, a szokatlanul csöndes figyelem és egyfajta hipnotizált bénultság utcája volt.'

„Tehát létezik egy bizonyos tőzsdemámor-molekula?” „Valójában a pénzpiacok instabilitását megmagyarázni kívánó kutatások közt csak elenyésző számban találunk olyanokat, amelyek azt is számba vették volna, hogy mi megy végbe a kereskedők testében olyankor, amikor egy buborék vagy egy krach magával sodorja őket. Ez pedig hatalmas mulasztás: ahhoz hasonlíthatnánk, mint ha anélkül próbálnánk állatokat tanulmányozni, hogy a természetes közegükben is megfigyelnénk őket; vagy orvosi praxist vinnénk úgy, hogy soha nem láttunk igazi beteget. *Meggyőződésem, hogy vizsgálunk kellene a kereskedők biológiáját. Úgy gondolom, komolyan meg kellene fontolnunk, hogy azt az extrém elbizakodottságot és kockázatvállalási készséget, amelyet a kereskedők egy buborék ideje alatt tanúsítanak, patológikus viselkedésnek minősítsük, és biológiai vagy akár klinikai vizsgálatoknak vessük alá.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

A tesztoszteron a magyarázat: „A kockázatvállalás, versengés és győzelem, na meg a mámor pillanataiban egy bizonyos szteroid különösen érezteti a jelenlétét: ez a tesztoszteron, amely ilyenkor a cselekedeteinket irányítja. A Rockefeller Universityn a tesztoszteron fűtötte viselkedésnek egy olyan modelljére akadtam rá, amely szívfájdító magyarázattal szolgált a kereskedőknek a piaci buborékok idején tanúsított viselkedésére; a modell az állatoknál megfigyelt 'győzteseffektusból' származik. ... A tesztoszteronszint növekedésével együtt jár, hogy a magabiztosság és a kockázatvállalási kedv idővel túlzott önbizalomba és vakmerő viselkedésbe csap át. De vajon megjelenhet-e a tesztoszteronnak, az elbizakodottságnak és a kockázatos viselkedésnek ez a hulláma a pénzpiacokon is? Úgy tűnt, a fent ismertetett modell tökéletesen leírja a kereskedőknek a kilencvenes évek bikapiaca idején tanúsított viselkedését, amikor is ez a bikapiac internetbuborékká alakult át. Amikor a kereskedők (többségükben fiatal férfiak) nagy nyereségekre tesznek szert, akkor a tesztoszteronszintjük emelkedik, ez pedig megnöveli a magabiztosságukat és a kockázatvállalási kedvüket; és ez egészen addig tart, amíg a bikapiac hosszú nyerő szériája éppen annyira téveszmésekké, elbizakodottakká és kockázathajszolókká nem változtatja őket, mint amilyenné azok az ál-

latok váltak, akik a veszélyről megfélemezve kimerészkedtek a szabadba. A győzteseffektus kézzelfogható magyarázattal szolgált nekem arra a kémiai löketre, amely a kereskedőket éri; és amely egészen addig fújja fel a bikapiacot, amíg csak buborék nem lesz belőle. A tesztoszteron szerepe magyarázhatja azt is, hogy miért hatott a nőkre olyan kis mértékben a buborék; tekintve, hogy a nők a férfiak tesztoszteronszintjének csupán 10-20 százalékával rendelkeznek.”

„*Szteroidspirál*”, *hormonvezérelt piacváltozás?* „Az említett, szteroidhormonokkal kapcsolatos kutatás hatására a következő hipotézist állítottam fel. Bikapiac idején a győzteseffektus alapján nagy valószínűséggel megnő a kereskedők tesztoszteronszintje, vagyis egyre többet kockáztatnak, és a túlzásba vitt árfolyam-emelkedés végül buborékot eredményez. Másfelől gyengülő piacnál a kortizolszint emelkedése valószínűsíthető, aminek hatására a kereskedők drámai, akár irracionális mértékben kockázatkerülőkké válnak, és a végtelékig hajszolják a kiegyenlítést, ami krachhoz vezet. Vagyis lehetséges, hogy a kereskedők és a befektetők testében felhalmozódó szteroidhormonok szisztematikusan mozdítják el a kockázatvállalási preferenciákat a konjunktúracikluson belül, ezzel destabilizálva a ciklust. Márpedig ha igaz a szteroidspirál hipotézise, akkor a pénzpiacok működésének megértéséhez nem elég a közgazdaságtan és a pszichológia felől közelednünk, hanem legalább ugyanilyen mértékben szükséges támaszkodnunk az orvosi kutatásokra is. Komolyan fontolóra kell vennünk annak a lehetőségét, hogy a buborékok és krachok idején a krónikusan megemelkedett szteroidszinttől szenvedő pénzügyi közösség akár klinikai populációvá is fejlődhet. Márpedig ez a lehetőség alapjaiban forgatja fel a piacokról alkotott képünket és a piacok betegségeinek meggyógyításával kapcsolatos elképzeléseinket.”

Tanulás, kutatás, igazolás: „Idővel aztán – számos kolléga bátorítására – arra jutottam, hogy ki kellene próbálni a hipotézisemet. Ezért aztán visszavonultam a Wall Streetről, és ismét a Cambridge-i Egyetem felé vettem az irányt, ahol azt megelőzően közgazdaságtanból doktoráltam. Az ezt követő négy évben továbbképeztem magam az idegtudományok és az endokrinológia területén, és kigondoltam egy kísérleti protokollt, hogy tesztelhessem a hipotézisemet, miszerint a győzteseffektus jelen van a pénzpiacokon. Ezután a londoni City egy tőzsdetermét kezdtem el tanulmányozni. E kísérletek eredményei pedig megbízható előzetes adatokkal támasztották alá a hipotézist, mely szerint a hormonok, és általánosabban véve a test jelzései, befolyásolják a kereskedők kockázatvállalási szokásait. A későbbiekben ezeket az eredményeket is áttekintjük majd.”

„*Racionális elménk irányítása alatt*”: „Számos közgazdász – legalábbis azok, akik egy széles körben átvett megközelítéshez, az úgynevezett neoklasszikus közgazdaságtanhoz tartozónak vallják magukat – viselkedésünket akaratinak fogadja el; más szóval azt vallják, hogy alapos átgondolás után mi magunk választjuk meg a viselkedésünket, amely így tehát a racionális elménk irányítása alatt áll. Ezen iskola szerint két lábon járó számítógépek vagyunk, akik minden egyes pillanatban képesek kiszámítani a tetteik következményeit, valamint súlyozni e következményeket a bekövetkezésük valószínűsége alapján. ... Az efféle állításokat

megfogalmazó közgazdászok felismerik ugyan, hogy a legtöbb ember viselkedése nem igazolja be ezeket a várakozásokat, de merev feltételezésüket annak bizonygatásával próbálják igazolni, hogy az emberek nagy átlagban úgy viselkednek, 'mintha' elvégezték volna ezeket a műveleteket. Ezek a közgazdászok azt is állítják, hogy rendszerint csak addig tanúsítunk irracionális viselkedést, amíg egy olyan fontos dologgal nem kezdünk el foglalkozni, mint a pénz; ugyanis ilyenkor fortélyosságunk csúcsára hágunk, és igen közel kerülünk ahhoz, hogy a modelljeink jóslatai szerint viselkedjünk. Ezen túl, teszik hozzá, ha nem bánunk átgondoltan a pénzünkkel, akkor előbb-utóbb csődbe megyünk, vagyis a piac mindig azoké marad, akik teljesen racionálisak. Ez pedig azt jelenti, hogy a közgazdászok továbbra is úgy tanulmányozhatják a piacot, hogy a háttérben racionális folyamatokat feltételeznek."

„Úgy gondolom, a racionalizmus hiányának egyik oka abban keresendő, hogy a neoklasszikus közgazdaságtan egy alapfeltevésben osztozik a platonizmus tanaival: közelebbről abban, hogy a közgazdaságtannak egy tisztán racionális ember elméjét és gondolatait kellene az érdeklődése középpontjába állítania. Vagyis a neoklasszikus közgazdaságtan nagymértékben figyelmen kívül hagyta a testet. Ez a fajta közgazdaságtan csak nyaktól fölfelé működik. ... Ha szeretnénk megérteni, hogyan hoznak az emberek pénzügyi döntéseket, miképp reagálnak a kereskedők és a befektetők egy volatilis piacra, sőt hogyan válnak túlérzékennyé a piacok, akkor azt kell felismernünk, hogy a kockázatvállalásunkat illetően a testünk is beleszólási joggal rendelkezik. Sok közgazdász előszeretettel hozza fel, hogy a pénz fontossága miatt óhatatlanul racionálisan viselkedünk az olyan helyzetekben, ahol pénz forog kockán; de talán éppen a téma jelentősége az, ami az erőteljes testi választ kiváltja belőlünk. Hiszen *jó eséllyel a pénz az utolsó dolog, amiről hideg fejjel tudunk gondolkodni.*" (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) „Közgazdászok egy jelentős csoportja, élén Richard Thaler chicagói közgazdásszal, valamint Daniel Kahneman és Amos Tversky pszichológusok hathatós közreműködésével egy rivális iskolát indított el, amelyet viselkedési (behaviorista) közgazdaságtannak nevezünk. A viselkedési közgazdászoknak sikerült valószerűbb képet festeniük arról, hogyan cselekszünk olyankor, amikor éppen pénzzel foglalkozunk. Az általuk végzett fontos empirikus kutatásokat napjainkban könnyedén kibővíthetnénk a gazdasági magatartás mélyén meghúzódó élettani folyamatok leírásával; és vannak is arra mutató jelek, hogy egyes közgazdászok ebbe az irányba indultak el. Például Daniel Kahneman a figyelem és az éberség fiziológiájának területén vezetett kutatásokat, és a közelmúltban éppen arra mutatott rá, hogy a testünkkel gondolkodunk."

A zsigeri érzések irányítanak: „... a stresszválaszunk kellemetlen és veszélyes összetevői – a gyomoridegesség, a vérnyomás és a glükózsztint megemelkedése vagy a nyugtalanság – valójában mind a küszöbön álló fizikai erőfeszítésre történő emésztő-, szív- és érrendszeri, valamint az anyagcserében és a figyelem kapcsán történő felkészülés részének tekinthetők. És hasonlóképpen célszerű felfognunk azokat a zsigeri érzéseket is, amelyekről a kereskedők és a befektetők függenek: hiszen ezek jóval többek annak a pusztá megérzésénél, hogy mi fog történni a következő pillanatban; ezek a változások a kereskedők és a befektetők testében

zajlanak le, amint a megfelelő testi válaszra készülnek, legyen az harc, menekülés, ünneplés vagy éppen könnyörületért esdeklés. És mivel vészhelyzet idején villámsebessen kell cselekednünk, ezért a zsigeri érzéseink is gyorsan jönnek létre; gyakran gyorsabban annál, mintsem a tudatunk lépést tudna tartani velük, és az agy olyan részeibe továbbítódnak, amelyekről csak homályosan van tudomásunk.”

Az eddigiekkel még csak a Testünk és lelkünk a pénzpiacokon c. első részben járunk. Gyorsan tekintsük át, melyek lesznek a mondandó kifejtésének további fő pontjai.

II. Rész – Zsigeri gondolkodás – fejezetei: A gondolat sebessége / Zsigeri érzések

III. Rész – Idények a piacon – A keresés izgalmi / A mámor üzemanyaga / Stresszválasz a Wall Streeten

IV. Rész – Rugalmasság – Kitartás / A molekulától a piacig

Szemelgessünk még egy kicsit!

Reakcióink gyorsítása: Coates mondandójának a kifejtését annak a bemutatására alapozza, hogy az ember lényegében ugyanazzal a fiziológiai és idegi mechanizmussal reagál a különféle feszült helyzetekre. A gondolat sebessége c. fejezetben idézi „a legendás hokikapusnak, minden idők egyik legkifinomultabban nyilatkozó sportolójának, Ken Drydennek” a szavait arról, hogyan reagál, működik a teste és az elméje, amikor a támadással szembenéz. (Gyakorlott autós jól felismeri benne azt a mintát is, ahogyan ő reagál, midőn hirtelen veszélyhelyzetbe kerül.) És: „Összefoglalásképp elmondhatjuk, hogy mi, emberek a hosszas evolúciós kiképzésünk során egy jókora zsákkal kaptunk azokból a különböző fogásokból, amelyek a reakcióink gyorsítását hivatottak szolgálni. Az eddigiekben annyit tettem, hogy beletúrtam ebbe a zsákba, és kihúztam belőle néhányat ezen bámulatra méltó eszközök közül. Ugyanakkor remélem, hogy a működésmódjuk bemutatása elegendő lesz ahhoz, hogy megmutassa nekünk, mennyire erősen függünk ezektől a gyors reakcióktól, ami a vadonban vagy a háborúban való túlélésünket illeti; de akkor is, ha a sportban elért sikereinkről vagy a DuPontnak eladott nagy halom állampapír visszavásárlásáról van szó.”

Az automatikus kereskedési rendszerekről: „Ezek a számítógépek, melyek mögött matematikusok, mérnökök és fizikusok (összefoglaló nevükön ’kvantitatív elemzők’ – quants), valamint tőke milliárdok sorakoznak, olyannyira rövid időkeretekben működnek, hogy azt még egy élsportoló sem képes felfogni. Az automatikus kereskedési rendszer kevesebb mint 10 milliszekundum leforgása alatt képes az áradatok széles körét befogadni és anomáliák vagy statisztikai mintázatok szempontjából elemezni, majd kiválasztani és lebonyolítani egy ügyletet. A következő generáció működését pedig már mikroszekundumokban – vagyis a másodperc milliomod részében – mérhetjük majd. ... Napjainkban egyre több vezető teszi fel magának a kérdést: ugyan miért pocskolnak a kereskedők annyi időt és energiát az ügyféllel kötött ügyletek végrehajtására, amikor a rendszer éppilyen jól képes elvégezni a feladatot – azzal a különbséggel, hogy a black box nem veri az asztalt a prémiumért?”

Mégis jó a szakember a háznál? „Mások ezzel szemben optimistán azt emelik ki, hogy az emberi kereskedők rugalmasabbak az automatikus rendszereknél, és gyorsabban is tanul-

nak náluk, különösen ami a piacokkal kapcsolatos hosszú távú mérlegeléseket illeti; és ezáltal aztán sok tekintetben továbbra is lefőzik gyorsaságban az automatikus rendszereket. A nagyobb rugalmasságuk bizonyítékául szolgál az a helyzet, amikor valamilyen katasztrofális eseményt követően ismét erőre kap a piac volatilitása – például egy hitelválság nyomában. Ekkor a bankok és a fedezeti alapok vezetői kénytelenek áramtalanítani a legtöbb boxukat – különösen azokat, amelyek a közép és hosszú távú árfolyamváltozásokat jósolták meg, mivel azok algoritmusa nem képes befogadni az új adatokat, és így egyre nagyobb pénzmennyiségeket veszítenek. Ilyenkor az emberek gyorsan átveszik a munkájukat. Nagyon hasonló folyamatok mentek végbe a 2007–2008-as hitelválság idején. ... Az emberi versus gépi kereskedés első nagyobb próbáján az emberek nyertek – de nem sokkal végeztek a gépek előtt. És ez a futurisztikus harc azóta is hol alábbhagy, hol pedig újult erővel folyik tovább.”

„*A valaha létezett legfejlettebb tőzsdei robot*” „A fent felvázolt jövőkép okot adhat egy félreértésre. Ez és az ehhez hasonló víziók abba a hitbe ringathatnak minket, hogy a testünk idővel egyre kisebb szerepet játszik majd a pénzügyi kockázatvállalásainkban. Én azonban nem hiszem, hogy ez következne. A számítógépek valóban átvehetik tőlünk az ügyletek gyors lebonyolításának feladatát, de a testünk ettől még továbbra is döntő szerepet fog játszani a piacon aratott sikereinkben; még hozzá azért, mert a testünk látja el a piaci szimatunkat a legfontosabb adatokkal: a zsigeri érzéseinkről beszélek. Az élettan és az idegtudomány területén végzett legújabb kutatások felfedték, hogy a zsigeri érzéseinket jóval többnek tekinthetjük holmi megalapozatlan mendemondánál, lévén hogy ténylegesen a fiziológiánkban gyökereznek. A zsigeri érzések a testünk masszív információgyűjtő tevékenységéből származnak. *A testünk pedig, amint azt látni fogjuk, továbbra is a valaha létezett legfejlettebb tőzsdei robotnak tekinthető.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) S ki kell emeljük egy rendkívül fontos elemét e megállapításnak: jelesül, hogy az érvényességi tartománya a „valaha létezett” révén a jelenig tart, s ez így is helyénvaló, mert nem tudható, még meddig áll meg a jövőben.

„*Érezni a piacot*” (a Zsigeri gondolkodás c. fejezetből): „Amikor a kereskedésben vagy valamely ahhoz hasonló tevékenységben az inaséinket tapossuk, a mintázatok nem magukban raktározzuk el, hanem izom- és zsigeri reakciókkal párosítva. ... A gondolataink e testi visszhangjait nevezzük zsigeri érzéseknek, és mindannyian támaszkodunk rájuk, legyünk sportolók, befektetők, tűzoltók vagy éppen rendőrök.”

A dopamin az innovációs fejlesztés motorja: „Ha összegezni szeretnénk a dopaminnal kapcsolatban végzett különböző kutatások eredményeit, akkor a következőt mondhatjuk: a dopamin akkor szabadul fel legerőteljesebben, amikor valamilyen újfajta fizikai tevékenységet végzünk, és az nem várt ellenszolgáltatással jár. A dopamin arra ösztönöz bennünket, hogy a megszokott csapásról letérve új keresési mintákat és vadásztechnikákat próbáljunk ki. Mindennek eredményeképpen a dopamin hatása forradalmi szerepet játszott az evolúcióban. A Texas A&M University pszichológusa, Fred Previc szerint az őskorban végbement

étrendbeli változások (például, hogy egyre több húst kezdtünk enni) hatására megszaporodott dopaminsejtjeink alapjaiban változtatták meg a történelmet. A dopamin arra ösztönzött bennünket, hogy csak a móka kedvéért vállaljunk kockázatot, minden racionális nyereségvárákozástól függetlenül. A dopamin olyannyira erőteljes életösztönt lobbantott lángra bennünk, amelyet még a sok viszontagság sem olthatott ki. Elképzelhetjük, milyen sorsfordító volt az a nap az afrikai szavannán, amikor az új, dopamin hajtotta agy megkapta a kulcsokat az elképesztő forrásokkal rendelkező emlőstesthez – ugyanis ekkor kezdődött meg az a fejlődés, amely eljuttatott minket oda, ahol ma tartunk: a falánkan portyázó kerecsőmotorokhoz – és a Google vezető nélküli autójához.”

Coates könyve tehát egyebek mellett erősen átírja az egyik legfontosabb kérdést: ha létre tudunk majd hozni olyan informatikai rendszert, amelynek aktív elemei számban és hálózati kapcsolataikban megegyeznek az agyunkéval, vajon lesz-e annak is olyan tudata, amilyen nekünk van (nem is beszélve e tudat és a velejáró intellektuális teljesítmények minőségéről, ami oly szélesen szór a nagyjából azonos „agy hardverrel” bíró emberiség halmazában)? Coates e rendszer működésének vezérléséhez itt hozzárendeli a testünk biokémiáját is, megsokszorozva ezzel annak összetettségét. Hogyan viszi ezt az eddig vázoltakon túl tovább? Tessék elolvasni – érdemes!

Dr. Osman Péter

* * *

Carol S. Dweck: Szemléletváltás. A siker új pszichológiája. HVG Könyvek, 2015; ISBN978-963-304-225-0

A fellengzős alcím persze szintisza marketing, de attól még igaz is lehet. Dweck a róla található referenciák szerint a szakterület kiemelkedő tudósa (amint arra lentebb majd visszatérünk). Könyve mindenképp nagyon érdekes, és a benne felsorakoztatott bizonyítékok a józan paraszti ész számára meggyőzően támasztják alá mondandóját. Valószínűleg sokaknak ad „aha-élményt”: olvasva ráébredünk, hogy ez tényleg így van, és ránk is érvényes. Ha ez megtörténik, hozzásegíthet a hasznos önvizsgálathoz, s hogy az által sikeresebbek lehessünk. Lehet, hogy mondandója tényleg új, s lehet, hogy csak jól összeszedett – végül is csak az számít, hogy a belőle meríthetők révén közelebb jussunk céljaink eléréséhez. Ezért pedig mindenképp érdemes elolvasni.

Minden állítását, tételét az életből vett példákkal, a szakterület kutatási eredményeivel, gyakran a sajátjaival támasztja alá. Kissé talán túl didaktikus, hacsak annyiban is, hogy igen sok példát, megfontolást, következtetést és tanulságot sorakoztat fel, ami olykor valamelyest már ismétlésnek érződik – de hisz’ ezzel csak a jó öreg, időt kevésbé kímélő szabályt követi,

miszerint „ismétlés a tudás anyja”, továbbá a jobb meggyőzés kedvéért is bemutatja, hogy a többféle megközelítés is mind őt igazolja.

Érdemes előrebocsátani ugyanakkor, hogy a hozzáállás, amelyet tanít, valamelyest egybevág a régóta divatos „hogyan legyünk sikeresek” önfejlesztést segítő művek hasonló útmutatásaival, amelyek olykor talán kissé túlzónak és/vagy fellengzősnek hatnak az amerikaiaknál sokkal szkeptikusabb európai gondolkodásmódban (s ezért eléggé el nem ítéltető rosszmájúsággal hozzájuk is fűzzük, hogy „Megrendeléseket a bostoni szegényház címére kérem.”). Markáns példa erre (innentől minden idézet a könyvből): „Jim Marshall, a Minnesota Vikings amerikaifutball-csapat korábbi védője, egyszer felidézte azt a fordulópontot, amikor könnyen kudarcra válhatott volna az élete. Ez volt élete legmegsemmisítőbb pillanata. Szégyenében legszívesebben a föld alá süllyedt volna. A félidők közti szünetben azonban azt mondta magának: 'Ha az ember hibázik, helyre kell hoznia. Felismertem, hogy van választási lehetőségem. Ülhetek magamba roskadva, vagy megpróbálhatok tenni valamit.' Összeszedte magát, a második félidőben pedig élete egyik legkiválóbb teljesítményét nyújtotta, és jelentős szerepet játszott abban, hogy a csapat végül győzelmet aratott. És ez még nem minden. Önismereti csoportokba kezdett járni, és előadásokat tartott. Megválaszolta azt a rengeteg levelet, amelyet tömegével kapott olyan emberektől, akik a példáját látva végre képessé váltak szembenézni saját szégyellt élményeikkel. Megtanult olyan erősen összpontosítani a mérkőzések alatt, mint korábban soha. Ahelyett, hogy hagyta volna: az átélt esemény határozza meg az életét, a kezébe vette az irányítást. Felhasználta arra, hogy jobb játékoská váljon általa, és – ahogy mélyen hitte – jobb ember.” Mindez lehet a jó gondolkodásmód tökéletes példája, csak valahogy nekünk kissé túl patetikus.

A könyv mondandójának egyik legjobb összefoglalása: „A szemléletmód személyiségünk igen fontos eleme, azonban *igenis megváltoztatható!* Már azáltal is másképpen kezdünk gondolkodni vagy bizonyos helyzetekhez viszonyulni, ha tisztában vagyunk a két szemléletmód létezésével. Sokan arról számolnak be, hogy ez a tudás fontos felismerésekhez vezet. Rádöbbennek, hogy rögzült szemléletmódjuk miatt szalasztanak el kiváló tanulási lehetőségeket, érzik úgy, hogy a kudarcok határozzák meg az életüket, vagy veszítik el a lelkesedésüket, amikor nagy erőfeszítéseket kellene tenni valami érdekében. Ezután kezdenek fejlődési szemlélettel tekinteni a helyzetükre – szembenézni a kihívásokkal, tanulni a hibáikból, vagy éppen kitartóan dolgozni tovább. ... Ha valaki jól érzi magát a bőrében, akkor semmiképpen se akarjon megváltozni! Ez a könyv, a két szemléletmód jellegzetességeinek és lehetőségeinek felvázolásával (rögtön idézzük, melyek azok – Osman P.), mindössze azt szeretné megmutatni: van választási lehetőség. A lényeg, hogy az egyén szabadon eldönthesse, melyik világban érezné otthon magát. A rögzült szemléletmód miatt bárkinek támadhat olyan érzése, hogy tévedhetetlenül tisztában van saját magával. Ez megnyugtató érzés, hiszen így bizonyos dolgokat meg sem kell próbálnia – mondván: úgysincs tehetsége hozzá –, más dolgok esetében viszont biztos lehet benne, hogy sikeres lesz, hiszen ezekben meg tehetséges. Fontos, hogy tisztában legyünk e szemléletmód hátrányaival is. Talán óriási lehetőségtől

fosztja meg magát az, aki alábecsüli egy bizonyos területtel kapcsolatos tehetségét. Vagy éppen saját sikere lehetőségét aknázza alá pusztán azért, mert feltételezi, hogy a tehetség önmagában elegendő egy bizonyos cél eléréséhez. Ha valaki fejlődési szemléletmóddal tekint a világra, még nem jelenti azt, hogy mindenképpen kihívást kell keresnie. Csak annyit tesz, hogy meggyőződéssel hiszi: képességei fejleszthetők. Hogy végül fejleszti-e őket, csupán tőle függ. A fejlődési szemléletmód nem azt jelenti, hogy mindent, amit meg lehet változtatni, meg is kell változtatni. Egyszerűbb, ha inkább megtanulunk együtt élni bizonyos hiányosságainkkal, különösen azokkal, amelyekkel sem önmagunknak, sem pedig másoknak nem ártunk.”

Lényegében az egész könyv erre tanít: hogy a sikerességünket – gyakorlatilag az élet minden területén –, s az azzal kölcsönhatásban működő önértékelésünket alapvetően befolyásolja, hogy „rögzült” vagy „fejlődési” szemléletmóddal állunk-e a dolgainkhoz, hogy az utóbbi megnyitja, míg az előbbi inkább lezárja előttünk a sikerhez vezető utakat, s hogy a szemléletmódunk nem eleve és véglegesen belénk vésett, hanem meg tudjuk azt változtatni. Ezt szolgálja az is, hogy a fejezetek végén az elmondottak bevésését segítő összegzés mellett „Fejlesszük szemléletmódunkat!” jelszóval lelkesítő útmutatást is ad.

Bevezető összegzése arról, hogy „Mi vár ránk?” (alcím a könyvből) e művében: „A kreativitással foglalkozó kutatók mind egyetértenek abban, hogy a kivételes emberek ugyancsak különös tehetséggel képesek a megélt kudarcokat későbbi sikerekké alakítani. 143 kreativitással foglalkozó kutató bevonásával végeztek egy felmérést, amelynek során széles körű egyetértés mutatkozott a kreatív teljesítmény mögött rejlő elsődleges tényezőkkel kapcsolatban. A legtöbben a kitartást és a rugalmasságot nevezték meg, vagyis olyan tulajdonságokat, amelyeket a fejlődési szemlélet segítségével kialakíthatunk és erősíthetünk. Jogosan tehetjük fel az alábbi kérdést: *vajon tényleg elegendő a megfelelő szemléletmód, hogy kihíváskeresőkké legyünk, higgyünk erőfeszítéseink sikerében, rugalmasan kezeljük az esetleges kudarcokat, kreatívabbá és sikeresebbé váljunk?* A következő fejezetekben megtudhatjuk, miként változnak céljaink, valamint a siker, a kudarc és az erőfeszítések értelmezése, jelentősége és hatása szemléletmódunk változásával. Fény derül arra is, milyen hatással jár az egyes szemléletmódok alkalmazása az iskolában, a sportban, a munkahelyen és a személyes kapcsolatokban. Megtudhatjuk, honnan is ered a szemléletünk, és hogyan változtathatjuk meg.”

Pár idézet előljáróban: „A különleges emberek gyakran kivételes tehetséggel tudják megnevezni saját erősségeiket és gyengeségeiket. Ez a tehetség pedig, érdekes módon, éppen a fejlődési szemléletű emberek sajátja.” / „Az elismert szociológus, Benjamin Barber egyszer megjegyezte: 'Én nem gyengékre vagy erősekre, sikeresekre vagy sikertelenekre osztom fel a világot. ... Szerintem kétfajta ember él a földön: aki kész tanulni, és aki nem.'” („... egyszer megjegyezte” – Dweck ilyenkor a lábjegyzetekben pontosan megadja a forrást – Osman P.) / „Szerintem az intelligencia olyasmi, amiért meg kell dolgozni Nem ajándékba kapjuk. ... A legtöbb gyerek, ha nem biztos a helyes válaszban, nem is jelentkezik. Én viszont mindig jelentkezem, mert tudom, hogy ha tévedek, a tanár majd kijavít. De azért is szoktam

jelentkezni, hogy megkérdezzem: hogyan lehet ezt és ezt megoldani, vagy azért, hogy megmondjam: ezt nem értem, elmagyarázná még egyszer? Tudom, hogy ettől egyre okosabb leszek” – Dweck idézi a fejlődési szemlélet bemutatásához „egy hetedikes lány”-tól. / „Mindazok, akik a rögzült képességekben hisznek, azonnal és mindenáron bizonyítani akarnak, és amikor ez sikerül, a büszkeségnél jóval többet éreznek. Nevezhetjük ezt felsőbbrendűségi érzésnek is, hiszen úgy tekintenek rögzült képességeikre, mint amelyek többé és jobbra teszik őket másoknál. Ebből fakad az önbecsülésük, ez viszont felvet egy kérdést: *Ha az ember akkor valaki, ha sikeres, kicsoda, ha éppen nem az?*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől. S minden bizonnyal ebből fakad a mai nyugati civilizáció sokak számára egyik legnagyobb átka, az emberek gondolkodásába belevésődött, azt rabul ejtő, állandó teljesítménykényszer.) / „John Wooden, a legendás kosárlabdaedző úgy tartja, hogy az ember akkor vall igazán kudarcot, ha másokat kezd hibáztatni. Vagyis csak addig lehetséges tanulni saját hibáinkból, amíg el nem kezdjük letagadni ezeket a hibákat.” (Mai gyakorlatból vett példa erre: táblagépünk, okostelefonunk, egyéb elektronikus varázskütyünk makacsul nem teszi, amit akarunk. Ezek ma már olyan bonyolult jószágok, hogy minimum fél éves egyetemi tananyag mindent kitanulni róluk és a rajtuk futó programokról. A renitenskedőre mondhatjuk, hogy vacak, hogy elromlott, ám ettől semmi sem lesz jobb, legfeljebb a büszkeségünk marad teljes ragyogásában. Ha viszont belátjuk, hogy bizonyára mi hibázunk, ez rávezethet arra, hogyan tudjuk használni. – Osman P.) / „Rendszeresen hatalmas intelligenciamentiséget hagyunk elveszni azáltal, hogy alábecsüljük a diákok fejlődésre való képességét.” / „Soha nem felejttem el, amikor először fogalmazódott meg bennem, hogy valami komoly nehézséget jelent számomra, és éppen ezért élvezetet okoz. Ez volt az a pillanat, amikor szemléletet váltottam” – Dweck önmagáról.

A szerzőről:

A HVG ajánlójából: „Carol S. Dweck, a Stanford Egyetem világszerte ismert pszichológiai professzora évtizedekig kutatta a siker titkát. Könyvében számos kutatás segítségével, a legkiválóbb vezetők, sportolók, szülők és tanárok példáin keresztül bebizonyítja, hogy ha fejlődési szemlélettel tekintünk önmagunkra és a világra, az olyan tudásvágyra és kitartásra sarkall bennünket, amelynek köszönhetően az élet minden területén sikeresebbek leszünk.”

A Stanford honlapjáról, a Dweck Research Summary-jéből: „A munkám összekapcsolja a fejlődépszichológiát, a szociálpszichológiát és a személyiségpszichológiát, és vizsgálja a gondolkodásmódokat, amelyekkel az emberek igyekeznek megérteni magukat és irányítani a magatartásukat. E gondolkodásmódok gyökereit kutatom, azok szerepét a motivációban és az önszabályozásban, valamint a hatásukat a teljesítményre és a személyközi folyamatokra.”

Ugyanonnan a kitüntetéseiből és szakmai elismeréseiből:

- a Művészetek és Tudományok Amerikai Akadémiája tagjává választották (2003);
- a Figyelemhiányos Hiperaktivitás-zavar Nemzeti Kutatási Ügynöksége „Az Év Innovatív Programja” díja a »Brainology«TM 6 programért (2008) (a programról, a könyv-

ből: „Oktatási és médiszakértők, illetve agykutatók segítségével fejlesztettük ki a „Brainology”TM6 nevű szoftvert, amelyben Chris és Dahlia fejlődése követhető nyomon. Ezek a hetedikes tanulók, bár nagymenők, nehézségekkel küzdenek az iskolában.);

- a University of Illinois díja a fejlődépszichológiai kutatásért (2009);
- a Columbia University díja a Vezetés a képzésben kategóriában (2010);
- a Politikai és Társadalomtudományok Akadémiájának tagjává választották (2010);
- az Amerikai Pszichológiai Társaság Thorndike Teljesítménydíja a Képzési Pszichológiában (2010);
- a Columbia University által kezelt Beckman Mentoring Díj (2011);
- az Amerikai Pszichológiai Társaság Kiemelkedő Tudományos Hozzájárulás Díja (2011);
- a Magatartás- és Elmetudományok Társaságainak Szövetsége a Tudósok Galériájába választotta (2011);
- a Nemzeti Tudományok Akadémia tagjává választották (2012);
- a Pszichológiai Tudományok Szövetsége Életműdíja (2013);
- a Személyiség- és Társadalompszichológiai Társaság Kiemelkedő Tudós Díja (2013);
- a Kísérleti Társadalompszichológia Társaság Kiemelkedő Tudós Díja (2014);

Meggyőző gyűjtemény, nemde?

Nézzünk a könyvbe kissé alaposabban is!

Meg van-e írva sorsunk könyvében, netán „a gyári beállításainkban”? „Régi és sokat vitatott kérdés, hogy az emberi tulajdonságok vajon fejleszthetők, vagy inkább afféle megváltoztathatatlan, kőbe vésott jegyek. Az azonban, hogy milyen sokat jelent ez a hiedelem az egyes ember számára, viszonylag új felvetés. Milyen következményekkel jár, ha intelligenciánkat és személyiségünket fejleszthetőnek tartjuk, illetve ha rögzült és mélyen gyökerező sajátosságokként tekintünk rájuk? Lássuk hát először is ezt az emberi természetről szóló, ősidők óta zajló vitát, majd térjünk vissza az alapvető kérdésre: mit is jelent, ha az egyik vagy a másik álláspontot képviseljük? Az emberek kezdettől fogva különbözőképpen gondolkodnak, viselkednek és boldogulnak. Elkerülhetetlenül felmerült tehát a kérdés: vajon miért különbözünk egymástól? Egyesek miért okosabbak, vagy éppen erkölcsösebbek; és hogy változtathatunk-e ezen? Mindkét tábor szakértők egész seregét sorakoztatta fel.”

„Manapság a legtöbb szakértő egyetért abban, hogy a probléma ennél jóval összetettebb. Nem a természet vagy a nevelés, nem a gének vagy a környezet adja meg a választ. A két oldal a fogantatástól kezdve állandó kölcsönhatásban áll. Sőt, ahogy az ismert neurológus, Gilbert Gottlieb megfogalmazta: a gének és a környezet fejlődésünk során nem pusztán együttműködnek egymással; génjeink helyes működéséhez elengedhetetlenek a környezeti hatások. Ugyanakkor a tudósok mind szélesebb körben kezdik felismerni, hogy sokkal nagyobb mértékben vagyunk képesek egész életünk során fejleszteni elménket és tanulni, mint ahogy korábban sejtettük. Genetikai állományunk természetesen egyedi. Tempera-

mentumunk és adottságaink is eltérnek, ám a tapasztalás, a gyakorlás és az egyéni erőfeszítések jelentősen befolyásolják, milyen utat járunk be. Robert Sternberg, napjaink egyik legelismertebb intelligencia-szakértője szerint a megfelelő tudás megszerzéséhez szükséges legfontosabb tényező 'nem valamiféle rögzült adottság, hanem az elszánt akarat'. Vagy ahogyan előfutára, Binet felismerte: a végén nem feltétlenül azok lesznek a legokosabbak, akik a legokosabbakként indultak."

A kétféle szemléletmódról. A rögzült: „A meggyőződés, hogy az emberi tulajdonságok megváltoztathatatlanok – vagyis a *rögzült szemléletmód* –, állandó önigazolásra készítet.” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.) Ha valaki csupán bizonyos mértékű intelligenciával, egy bizonyos személyiséggel és erkölcsi érzékkel rendelkezik, akkor kénytelen bizonygatni, hogy mindez elegendő. Egyszerűen kínosnak éreznénk, ha úgy tünne, hogy a fenti alapvető jellemzők bármelyikének terén hiányosságaink vannak. Sokunkat kora gyermekkorunk óta erre a szemléletmódra nevelnek."

A fejlődési: „A másik szemléletmód szerint ezek a tulajdonságok nem egyszerűen leosztott kártyák, amelyekkel kénytelenek vagyunk játszani. Nem kell tehát folyton arról győzködnünk magunkat és másokat, hogy kezünkben az aduász, miközben titkon értéktelenebb lapjaink miatt aggódunk. E szemléletmód szerint a kapott lapjaink csupán a kiindulópontot jelentik ahhoz, ahová fejlődhetünk. *A fejlődési szemléletmód alapja az a meggyőződés, hogy az ember alapvető tulajdonságai kellő erőfeszítéssel egytől egyig fejleszthetők.* Annak ellenére, hogy az emberek nagyon sok tekintetben különbözhetnek egymástól – adottságaik, érdeklődési körük, temperamentumuk szerint – igyekezet és gyakorlás révén mindannyian képesek vagyunk fejlődni. Vajon abból, aki ezzel a szemléletmóddal rendelkezik, bármi lehet, és ha elég keményen tanul, illetve elég motivált, akár újabb Einsteinné vagy Beethovenné válhat? Természetesen nem. Abban viszont szilárdan hiszek, hogy az emberben ismeretlen (és kiismerhetetlen) lehetőségek rejlenek, és hogy nem láthatjuk előre, hová juthatunk el hosszú évek szenvedélyének, erőfeszítésének és gyakorlásának eredményeképpen. ... A fejlődési szemlélet azt jelenti, hogy a nehézségek ellenére is (sőt nehéz helyzetben még inkább) eltökélten igyekszünk növekedni és fejlődni. Ezzel a szemléletmóddal akár a legnehezebb időszakokban is gyarapodhatunk.” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől.)

Van választásunk, s az sorsdöntő lehet!: „A szemléletváltás olyan, mintha egy egészen új világba lépnénk át. Az egyikben – a rögzült jellemzők világában – a siker a tehetség és a rátermettség bizonyítását jelenti, vagyis az önigazolást. A másikban – a változó jellemzőkében – az erőfeszítést és a tanulást, azaz az önfejlesztést.

Az egyik világban kudarcnak számít, ha valami nem sikerül: a rossz osztályzat, egy rossz szereplés egy versenyen, az elbocsátás vagy a visszautasítás. Ebben a világban mindez azt jelenti, hogy az illető nem elég okos, vagy nem elég tehetséges. A másik világban azonban csak akkor bukik meg, ha nem képes fejlődni. Ha nem tesz meg mindent a céljaiért. Ha nem használja ki a benne rejlő lehetőségeket.

Az egyik világban az erőfeszítés haszontalan, mint ahogyan a kudarc is, csak azokra jellemző, akik nem elég okosak vagy tehetségesek. A másik világban azonban éppen az erőfeszítés által válhatunk okossá vagy tehetségessé.

Van választásunk. A szemléletmód nem más, mint egy rendkívül erős hiedelemkészlet, amely a fejünkben él, és mint ilyen, megváltoztatható. Olvasás közben gondolkodjunk el azon, hová szeretnénk eljutni, és hogy célunkat melyik szemléletmóddal érhetjük el.” Költői kérdés – a lelki béke langyos nyugalmanak élvezetétől eltekintve, az egész mű a fejlődési szemléletmód előnyeiről és erejéről szól.

Reagálás (kisebb) kudarcokra: „Csalódást vagy dühöt szemléletmódtól függetlenül bárki érezhet. Hiszen kit ne hangolna le, ha ilyesmi történik vele? Egy gyenge osztályzat, egy barát vagy családtag elutasítása senkit sem tesz boldoggá. A történet hallatán természetesen senkinek sem csillant fel a szeme az örömtől. A fejlődési szemléletmód képviselői azonban nem estek abba a hibába, hogy címkéket aggattak volna magukra, vagy hogy feladták volna. Annak ellenére, hogy ők is nehezen élték meg a helyzeteket, készek voltak kockázatot vállalni és szembenézni a kihívásokkal.” És „Minden alkalommal őszinte megdöbbenéssel szembesülök azzal, hogy a rögzült szemléletű emberek mennyire nem hisznek az erőfeszítések eredményességében.”

A fejlődési szemléletmód pozitív hatása: „Ugyancsak új keletű elképzelés, hogy közvetlenül alapvető szemléletmódunkból fakad, miként tekintünk a kockázatvállalásra és az erőfeszítésre. Nem csak arról van szó, hogy bizonyos emberek valami megmagyarázhatatlan okból képesek felismerni a kihívások jelentőségét vagy az erőfeszítések fontosságát. Kutatásunk során rájöttünk, hogy mindez a fejlődési szemlélet közvetlen következménye. A folyamatos fejlődés jelentőségét hangsúlyozó szemléletmód elsajátítása közben felébred az emberben a kihívások és az erőfeszítések hasznába vetett hit. Nem is az a fő probléma tehát, hogy bizonyos emberek egyszerűen nem szeretik a kihívásokat és nem szívesen tesznek erőfeszítéseket. Amikor ugyanis vizsgálati helyzetben hívtuk elő a személyiségjegyeket változtathatatatlannak tekintő, rögzült szemléletmódot résztvevőinknél, azt tapasztaltuk, hogy azonnal megriadtak a kihívásoktól, és elkezdték alábecsülni az erőfeszítések fontosságát.” Könnyen felismerhető ebben az innovációra való készség vagy az attól való húzódozás összefüggése a szemléletmóddal. Amint Dweck elmondja, a fejlődési szemléletmódúak szívesen küzdenek meg kihívásokkal, márpedig az innovációs fejlesztés mindig az előre igazán jól fel nem mérhető problémák és veszélyek leküzdésével járó nagy menetelés. Rögzült szemléletmóddal ez felettebbé veszterhesnek és ezért elriasztónak hat. *Személyes téren pedig:* „Ha elkezdjük megérteni a rögzült és a fejlődési szemléletmód jellegzetességeit, felismerjük az összefüggéseket is: az az elgondolás, hogy képességeink állandóak, berögzült gondolatokhoz és tettekhez vezet, míg az egyéni tulajdonságok fejleszthetőségébe vetett hit korábban nem tapasztalt gondolatokra és tettekre sarkallhat bennünket, amelyek új irányt adhatnak egész életünknek. Ez az, amit a pszichológusok aha-élménynek neveznek. Mindezt nem csupán kutatásaink során tapasztaltam, amikor rávezettük a résztvevőket az új szemléletmód mibenlétére,

hanem az olvasói levelek tanulmányozása közben is.” A könyvében is idéz, mondandója alátámasztására, ilyen visszajelzésekből.

Önismereti stratégia: „Előfordulhat, hogy a fejlődési szemléletű emberek, még ha nem is tartják magukat Einsteinnek vagy Beethovennek, egyszerűen túlértékelik magukat, és olyan dolgokba vágnak bele, amelyek meghaladják képességeiket? A kutatások eredményei szerint a legtöbb ember rosszul becsüli föl saját képességeit. Nem is olyan régen megpróbáltuk felmérni, kiknek nem reális az önértékelésük. Igen sok hibás önértékelésű emberrel találkoztunk: szinte mind rögzült szemléletmódúak voltak. Akik azonban fejlődési szemlélettel tekintettek saját magukra, meglepően pontosan értékelték saját teljesítményüket és képességeiket. Jobban belegondolva mindez érthető is. Ugyanis ha az ember hisz abban, hogy fejlesztheti önmagát, akkor kézenfekvő, hogy pontos információkkal szeretne rendelkezni jelenlegi képességeiről, még akkor is, ha azok esetleg nem különösebben hízelgők. Ha pedig a tanulást tartja a legfontosabbnak, elengedhetetlen, hogy pontosan mérje fel jelenlegi képességeit, hiszen csak így tanulhat hatékonyan. Ezzel szemben, aki különböző tulajdonságait szilárdan jónak vagy rossznak tartja, bizonyos eredményeit felnagyítja és túlbecsüli, míg a többit kimagyarázza, és fogalma sincs arról, hogy egyáltalán nem ismeri önmagát. Howard Gardner Rendkívüliek – Kivételes egyéniségek (Extraordinary Minds) című csodálatos könyvében megállapította, hogy a különleges emberek gyakran ’kivételes tehetséggel tudják megnevezni saját erősségeiket és gyengeségeiket’. Ez a tehetség pedig, érdekes módon, éppen a fejlődési szemléletű emberek sajátja.”

Kísérletes bizonyítás a kapcsolódó agyműködés vizsgálatával: „A szemléletek közötti különbség az emberek agyhullámaiban is kirajzolódik. A kétféle szemléletmód szerint élő embereket vizsgáltunk a Columbia Egyetemen lévő laborunkban. Miközben meglehetősen nehéz kérdésekre kellett válaszolniuk, amelyekkel kapcsolatban folyamatosan visszajelzéseket kaptak, megfigyeltük, hogy agyhullámaik alapján mikor mutatkoztak érdeklődőknek. A rögzült szemléletű emberek csak akkor bizonyultak érdeklődőknek, amikor a válaszaikkal kapcsolatos visszajelzések érkeztek. Tehát tulajdonképpen csak akkor figyeltek, amikor azt mondtuk meg nekik, hogy helyesen vagy helytelenül válaszoltak. Amikor azonban olyan információt osztottunk meg velük, amelyből tanulhattak volna, semmiféle érdeklődést nem tanúsítottak. Ráadásul ha hibásan feleltek, nem voltak kíváncsiak arra, hogy mi lett volna a helyes válasz. Csak a fejlődési szemléletű emberek fordítottak figyelmet a tudásuk bővítését szolgáló információkra. Csak ők tekintették elsődleges fontosságúnak a tanulást.”

Az ideális társ: „Rögzült szemléletű emberek számára az ideális társ az, aki

- piederasztálra helyezi őket;
- eléri, hogy tökéletesnek érezzék magukat;
- rajong értük.

Más szóval, az ideális társ szinte teljes odaadással gondolja rögzült jellemzőiket.

A fejlődési szemléletű emberek másféle társra vágnak. Válaszaik alapján ideális társuk:

- észreveszi hibáikat és segít kijavítani őket;
- kihívások elé állítja őket, hogy jobb emberré válhassanak;
- arra bátorítja őket, hogy új dolgokat tanuljanak.

Mindez persze nem azt jelenti, hogy kötekedő vagy önbecsülésüket romboló partnerre vágnak, de kíváncsún tartják, hogy társuk segítségükre legyen a fejlődésükben. Nem úgy tekintenek tehát magukra, mint kialakult és hibátlan személyekre, akiknek már nincs mit tanulniuk az életben.” Eléggyé nyilvánvaló, hogy ez ugyanúgy érvényes a munkakapcsolatokban is. Főnök, munkatárs, együttműködő partner – fejlesztésre vállalkozni, azt tűzőn vízen, „száz halálon át” hatékonyan véghezvinni csak hasonló gondolkodásúakkal lehet, különben nem is a nehézségekkel, hanem az egymással vívott küzdelem emészti el az energiákat. Az érem másik oldala sem mutat jobb képet: rögzült szemléletű csapatban felettébb zavaró, sőt kontraproduktív lehet a közjük szorult fejlődési szemléletűek „izgágasága”.

„A határok kitágítása: a lehetségesen túl”: „Bizonyos esetekben a fejlődési szemléletű emberek olyannyira ki tudják tágítani saját határaikat, hogy szinte a lehetetlenre is képessé válnak.” Ehhez példaként hozza Christopher Reeve színészt, aki egy baleset következtében nyaktól lefelé teljesen lebénult, és „Az orvosok csak annyit mondhattak, hogy sajnálják, ezzel kell együtt élnie. Reeve ezzel szemben belevágott egy terápiába, amelynek során elektromos stimulálással mozgatták át mozgásképtelen testét. Miért ne tanulhatna meg megint mozogni? Miért ne közvetíthetne az agya a teste számára teljesíthető parancsokat? ... Erőfeszítései öt évvel később, lassan kezdtek beérni. Először a kezét kezdte mozgatni, majd a karját, a lábát, végül pedig a törzsét. Messze volt még a teljes gyógyulás, de a vizsgálatok kimutatták, hogy az agya ismét jeleket küld teste különböző területeinek, amelyek reagálnak ezekre. Reeve nem csupán jelentősen kitágította saját határait, de gyökeresen megváltoztatta a tudományos világ nézeteit mind az idegrendszerrel, mind pedig a gyógyulás lehetőségeivel kapcsolatban. Új utat mutatott a kutatásnak, ennek eredményeképpen pedig reményt nyújt a gerincsérült betegeknek a gyógyulásra.” Ez utóbbinak lehet egy felettébb fontos hozadéka. A rehabilitáció gyakran kegyetlenül hosszú és keserves folyamat, ami rengeteget követel a betegről, s cserébe csak ingatag esélyt nyújt. Ilyenbe bele sem vág, aki nem bízik a sikerben, Reeve esete pedig olyan területen mutat biztató eredményt, ahol eddig ilyen nem, vagy csak jóval kevésbé volt. Nem erőltetett a párhuzam az iparjogvédelem egyik kulcsfogalmával, a téves szakmai előítélet leküzdésével, amit jelen esetben az orvosok álláspontja is megjelenít. A rögzült szemlélet felidézheti bennünk a régi alapviccet: „Mi a különbség a bolond és a neurotikus között? A bolond tudja, hogy kétszer kettő öt, és ezzel jól elvan. A neurotikus jól tudja, hogy négy – de kevesli.” A matematika terén belül hozva a másik példát, minden bizonnyal a fejlődési szemlélet szárnyalásának tekinthető, hogy az eukleidészi geometria kanonizált tekintélyétől elszakadva Bolyai János létrehozta az újat, nagyban eltérőt.

„Mikor érezzük magunkat okosnak? Amikor tökéletesen teljesítünk, vagy amikor tanulunk?”: Ez is egy alcím a könyvből, s a csatlakozó megállapítás: „A történet azonban még

ennél is bonyolultabb, mert a rögzült szemléletű ember számára a pusztán siker gyakran önmagában nem is elég. Nem csupán okosnak és tehetségesnek szeretne ugyanis tűnni, hanem szinte teljesen hibátlannak. Mégpedig itt és most. Az általános iskolásoktól kezdve a fiatal felnőttekig a legkülönbözőbb korú embereknek tettük fel ugyanazt a kérdést: 'Mikor érzed magad okosnak?' Döbbenetes különbségeket tapasztaltunk. A rögzült szemléletmódúak ezeket a válaszokat adták:

- 'Ha semmiféle hibát nem követek el.'
- 'Ha gyorsan és tökéletesen befejezek valamit.'
- 'Ha valami nekem nagyon könnyű, de mások nem tudják teljesíteni.'

Vagyis arra van szükségük, hogy tökéletesnek érezzék magukat, méghozzá itt és most. A fejlődési szemlélettel rendelkezők ezzel szemben így válaszoltak:

- 'Ha nagyon nehéz a feladat, én nagyon keményen próbálkozom, és végül sikerül valami, amire korábban nem voltam képes.'
- 'Ha már nagyon régóta töröm a fejem valamin, és lassan kezdek rájönni a megoldásra.'

Más szóval, számukra nem az a lényeg, hogy azonnal tökéletesen teljesítsenek, hanem az, hogy erőfeszítéseik eredményeképpen tanuljanak valamit – hogy szembenézzenek egy kihívással, és fejlődjenek általa."

„*Ne hagyjuk magunkat, szuronyt fel, rohamra, a gránát elég lesz talán!*” (A Zseleznyák, a hős partizán c. nótából): „Pszichológusként és oktatóként egyaránt érdekel a depresszió jelensége, amely különösen a februári és márciusi időszakban, szinte járványként terjed az egyetemeken és főiskolákon. Kezdetől fogva világos volt, hogy a hallgatók más és más stratégiákat alkalmaznak a probléma kezelésére. Vannak, akik hagyják, hogy maga alá temesse őket, míg mások kitanulnak, bár rémesen érzik magukat. Nagy nehezen bejárnak az órákra, tanulnak, és törődnek magukkal – így mire végre kezdik jobban érezni magukat, életük a szokott kerékvágásban haladhat tovább. Nem olyan régen elhatároztuk, hogy megpróbáljuk kideríteni, szerepet játszik-e ebben a különbségben a szemléletmódok eltérése. ... A következő felfedezést tettük: A rögzült szemléletű hallgatók hajlamosak mélyebb depresszióba süllyedni. Elemzéseink szerint ennek az áll a hátterében, hogy folyvást a gondjaikon és a kudarcaikon tépelődnek. Azzal kínozzák magukat, hogy minden balsiker értéktelenségük, illetve alkalmatlanságuk pregnáns bizonyítéka: 'Állandóan csak azt ismétlgettem magamban, hogy milyen hülye vagyok!' 'Egyszerűen nem tudtam szabadulni a gondolatától, hogy emiatt kevésbé értékes ember vagyok.' Vagyis kudarcaik határozták meg őket, és nem látszott a siker felé vezető ösvény. Ráadásul minél mélyebb depressziót éltek át, annál jobban elhagyták magukat – vagyis annál kevesebbet tettek problémáik megoldása érdekében. Például nem tanultak, amikor kellett volna, nem adták be időben a házi dolgozataikat, nem végeztek el a napi feladataikat.

Bár a rögzült szemléletű hallgatók körében sokkal nagyobb arányban volt kimutatható a depresszió, ebben a nehéz időszakban a fejlődési szemléletű hallgatók között is rengetegen

éreztek magukat rémesen. Itt azonban egy különös dologra lettünk figyelmesek. A fejlődési szemléletű emberek *minél* depressziósabbnak érezték magukat, *annál* *többet* tettek azért, hogy leküzdjék, *annál* *jobban* odafigyeltek arra, hogy emiatt ne romoljon tanulmányi eredményük, és *annál* *gondosabban* éltek mindennapi életüket. Vagyis minél rosszabbul érezték magukat, annál elszántabbak lettek!”

„A fejlődési szemléletmód egyik legcsodálatosabb ajándéka”: „Ha az ember nem is tartja magát jónak valamiben, akkor is belevetheti magát teljes szívvel, és kitartóan küzdhet a cél eléréseért. Gyakran ugyanis éppen azért kell fejest ugrani valamibe, mert az ember nem elég jó. Ez a fejlődési szemléletmód egyik legcsodálatosabb ajándéka. Akkor is kellemes érzésekkel vághatunk bele valamibe, és akkor is élvezhetjük, ha nem vagyunk igazán jók benne.”

Az alkotás megharcolt öröme: „E könyv megírása életem egyik legnehezebb feladata volt. Számtalan kötetet és cikket végigolvastam, az információhalom szinte maga alá temetett. Mindeddig soha nem írtam olvasmányosan, szélesebb közönségnek. Már maga a gondolat is ijesztő volt. És hogy könnyen ment-e? Valamikor régen azt szerettem volna, ha minden olvasóm ezt gondolja. Most azonban már azt szeretném, hogy elhiggyék: hatalmas erőfeszítesembe került – és hihetetlen élvezetet okozott.”

A nagyvállalati tehetségstratégia halálos csapdája: „Egy 2001-es bejelentés valósággal megrázta a részvénytőzsdét és az üzleti életet. Az Enron – ez a példaértékű és rendkívül ígéretes vállalat – összeomlott. Mi történhetett? Vajon mi lehetett az oka, hogy egy ilyen nagy jövő előtt álló cég ilyen katasztrofális véget ért? A hozzáértés hiánya? Vagy a korrupció?

A magyarázat a szemléletmódban rejlik. Malcolm Gladwell (író, újságíró, nagy szakmai rendezvények felkért előadója, gondolkodási stratégiákról, a siker mozgatórugóiról, az emberek magatartásának elemzéséről szóló sikerkönyvek szerzője, akit 2005-ben a Time a 100 legbefolyásosabb ember közé sorolt – Osman P.) szerint az amerikai vállalatoknak szinte rögeszméjükké vált a tehetség. Még az ország legelső stratégiai tanácsadó cége, a McKinsey & Company is határozottan azt állította, hogy a vállalatok manapság csakis a 'tehetség szemléletmódjának' elsajátításával válhatnak sikeressé. Véleményük szerint, ahogyan egyes sportágakban is, az üzleti életben is a született tehetségek felkutatása a legfontosabb feladat. És ahogy az egyes sportcsapatok horribilis összegeket fordítanak a tehetséges sportolókra, a vállalatok sem garaszkodhatnak, amikor tehetséges üzletemberekre toboroznak, hiszen ez a siker kulcsa, a legújabb titkos fegyver, amely a versenytársak legyőzéséhez vezet. Gladwell úgy véli, ez „a tehetségközpontú szemlélet az amerikai vállalati vezetés új ortodoxiájává vált”, és az Enron üzleti kultúrájának is ez szabott irányt – valamint ez vezetett a bukásához is.

Az Enron a legtehetségesebb jelölteket alkalmazta: elsősorban azokat, akik jó nevű intézményekben diplomáztak. Ez önmagában még nem is lett volna baj. Busás fizetést adott nekik, ami ugyancsak nem probléma. A végzetes hiba az volt, hogy olyannyira határozottan, szinte vallásos áhítattal hirdette a tehetségbe vetett hitet, hogy a kialakult vállalati kultúrában a dolgozók kényszeresen igyekeztek kivételesen tehetségeseknek mutatkozni, és eszerint is cselekedni. Az Enron tehát gyakorlatilag a rögzült szemléletmódba hajszolta

munkatársait. Azt pedig már jól tudjuk, mindez hová vezet: például a hibák beismerésére és – ebből következően – a javítására való képtelenséghez. Gladwell azzal zárja írását, hogy ha az emberek olyan környezetben élnek, amely mindenek fölé helyezi a született tehetséget, minden alkalommal veszélyt éreznek, amikor ez a kép kérdőjeleződik meg. 'Nem helyesbítene, és nem hozzák helyre a hibát. Nem állnak ki a részvényesek és a nyilvánosság elé, hogy beismerjék: igenis tévedtek. Inkább hazudnak.' Az pedig nyilvánvaló, hogy az a vállalat, amely nem képes kijavítani saját hibáit, nem virágozhat."

Ne ragozzuk itt, vajon mekkora lehetősége van a hibák bevallására egy olyan nagyvállalatnak, amelyet a tőzsdén percről-percre értékelnek, s amelyet ezért egy ilyesfajta beismerés akár a feneketlen mélységbe is taszíthat. Erős kérdés az is, hogy az ilyen cégeknél a felső vezetés jóvedelmének nagy részét a cég sikerének pillanatnyi mutatóihoz kötik, és – szemléletmódtól függetlenül – melyik vezető áldozza fel a bónuszait az őszi beismerés oltárán. Érdekes viszont kiemelni, hogy a külső környezet is nagyban meghatározhatja, mennyire mer valaki jelentősebb kockázatvállalással is járó szemléletmódot követni – sokkal kevésbé teszi ezt, ha a kudarc megnehezíti a további érvényesülését. Ehhez kapcsolódik, hogy a világban nagyon is kritikus jelentősége van a szemléletmód egy másfajta megjelenésének, jelesül annak, ahogyan mások a vezetőik kudarcait kezelik. Az egyik alapállás szerint a kudarc nemcsak szégyenbélyeg, hanem a tehetség elégtelenségének bizonyítéka is, így az ilyen vezetőnek befellegzett. Felettébb konstruktív viszont az, amely úgy tartja, hogy ha egy vezető teljesítményének túlnyomó része a tehetségét igazolja, akkor a bukást észszerű úgy kezelni, hogy mások kárán/pénzén szerzett olyan tapasztalatokat, amelyek a jövőben segítik majd elkerülni a hasonló hibákat – az ilyen vezetőnek tehát érdemes lehet újabb esélyt adni.

Az eddig elmondottak remélhetőleg kellő bizonyítékul szolgálnak arra is, hogy e könyv egészének érdemes esélyt adni, vagyis érdemes azt elolvasni. Ehhez már csak a tartalomjegyzékéből idézünk igen vonzó címeket:

Siker és kudarc – benne: A siker a tanulásról vagy a bizonyításról szól? / A szemléletmód a kudarc jelentését is megváltoztatja / A szemléletmód megváltoztathatja az erőfeszítés jelentését.

Tehetség és teljesítmény: mi az igazság? – Szemléletmód és iskolai eredmény / A művészi tehetség adottság? / A dicséret és a pozitív címke veszélye (nem azért, mert elbizakodottá tesz, hanem mert belekényszerít egy mindenáron kudarckerülő szemléletmódba!) A negatív címkék működése.

Sport: a bajnok szemléletmódja – Elképzelés a született tehetségről / „Szilárd jellem” / Mit jelent a siker? / Mit jelent a bukás? / Tegyük magunkat sikeressé! / Mit jelent sztárnak lenni? / Figyeljük meg mások szemléletmódját!

Üzleti élet: szemléletmód és vezetés: – egyebek közt: Fejlődő szervezetek (szemben az Enron példáján bemutatott típussal) / A szemléletmód és a vezetői döntések vizsgálata / Vezetés és a rögzült szemléletmód / Akcióban a fejlődési szemléletmód / Csoportgondolkodás vagy együtt gondolkodás? / A sokat dicsért generáció a munkaerőpiacon / Vállalati képzés:

a középvezetői készségek velünk születettek vagy tanulhatók? / A felső vezetői készség velünk született vagy tanulható?

Párkapcsolat: szemléletmód és szerelem

Szülők, tanárok és edzők: honnan ered a szemlélet?

Szemléletváltás – A változás természete / Szemléletmód-workshop / Brainology / Még több szó a változásról / Az első lépés – „A könyv további részében afféle szemlélet-workshop következik, amelyben együtt fogunk átgondolni néhány fontos szituációt. Először mindig a rögzült szemléletű megoldás szerepel, majd ezt követi a helyzetre adható fejlődési szemléletű reakció.” / Aki nem hajlandó változni / Hogyan változtassuk meg gyermekünk szemléletmódját? / Szemlélet és akaratérő / A változás fenntartása.

A záró kis fejezet pedig megérdemli, hogy itt álljon:

Az előttünk álló utazás: „A szemléletváltás nehéz, de még soha egyetlen embertől sem hallottam, hogy ne érte volna meg. Fájdalmas beavatási szertartásokon átesve a legtöbben utólag azt mondják, hogy nagyon megérte. Akik azonban szemléletet váltottak, arról is beszámolnak, hogyan változott meg az életük. Fel tudják sorolni mindazokat a dolgokat és érzéseket, amelyek korábban elérhetetlennek tunk számukra, most azonban a birtokukban vannak.

És hogy a szemléletváltás megoldotta-e minden problémámat? Nem. De azt tudom, hogy ennek köszönhetően változott meg az életem. Kitejesedett. Sokkal életvidámabb, bátrabb és nyitottabb vagyok, mint korábban.

Mindenki maga dönti el, szüksége van-e a váltásra. Talán igen, talán nem. De bárhog is határozunk, semmiképpen ne felejtjük el, amit a fejlődési szemlélettel kapcsolatban megtanultunk. Mert ha akadályba ütköznénk, bármikor elővehetjük ezt a tudást. Mindig a rendelkezésünkre áll, készen arra, hogy megmutassa a jövőbe vezető utat.”

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

LEGAL PROTECTION OF KNOW-HOW ON THE BASIS OF THE NEW CIVIL CODE AND THE ANALYSIS OF THE PROPOSAL FOR A DIRECTIVE OF THE EUROPEAN UNION ON THE PROTECTION OF UNDISCLOSED KNOW-HOW AND BUSINESS INFORMATION – PART II.

Dr Gábor Jenei

After the first part on theoretical questions and the Hungarian regulation of know-how this part presents the international rules of know-how and trade secret protection, firstly turning to the TRIPS Agreement which is notably the reference point for the unique national regulations, thus for the Hungarian regulations as well. The study is concluded with the analysis, review and evaluation of the directive proposal of the Council of the European Union.

PROTECTION OF THREE-DIMENSIONAL FORMS

Boglárka Lehoczki

This article is about the conditions of the protection of 3D shapes. Besides the traditional way of designs to obtain an exclusive right on an extensional shape, now the emerging generation of trade marks provides us a new alternative. Since the product and its shape do not diverge acutely, this change has caused a structural turn related to trade marks and IP law. To define the bourne between designs and trade marks raises lots of issues in the field of concurence and consumer protection.

THE PRESENT AND FUTURE OF HYPERLINKING, BASED ON THE LEGAL PRACTICE OF THE UNITED STATES AND THE EUROPEAN UNION

Dr Andrea Tóth

While the use of hyperlinks is a global phenomenon on account of their relevance in the functioning of the internet, the legal assessment of links is far from being uniform. Besides the presentation of the current U.S. jurisprudence on hyperlinking, the main focus of this paper is the critical analysis of the CJEU's decisions. In order to find the right legal assessment of the relationship between hyperlinking and the exclusive right of communication to the public that is also conform with international law, the European legislator ought ot look

into the option of introducing an exception to copyright with regard to the differences of various types of links, instead of the „new public” factor and besides express and implied licences.

EFFECTS IN HUNGARY OF THE REPUTATION OF A CTM ACQUIRED IN OTHER MEMBER STATES – IMPULSE

Dr Sándor Vida

The application for BE IMPULSIVE was opposed by the owner of the CTM IMPULSE. The application was rejected by the Hungarian Intellectual Property Office. The applicant requested review. As the CTM was reputed in the United Kingdom and Italy, but not known in Hungary, the Metropolitan Tribunal referred the case to the EU Court of Justice requesting preliminary ruling in respect of the application of Article 4(3) of the TM Directive. In its judgement the EU Court of Justice (C-125/14) replied that if the CTM had acquired a reputation in a substantial part of the European Union the national tribunal had to take account of all relevant factors of the case. Reported is on comments of Grabrucker, Knaak, Pósa, Hekker and Nadarjah. The author of this article believes that the General Attorney's idea is convincing, namely “in case of identical or similar goods the transfer of advantage would appear almost self evident” (opinion para 48). Moreover he observes that the proposal of the Hungarian Government was substantially identical with the conclusions of the General Attorney and with those of the EU Court of Justice.

SOMMAIRE

<i>Gábor Jenei</i>	La protection juridique du savoir-faire sur la base de l'analyse du nouveau Code civil et de la directive préliminaire de l'Union européenne sur le secret d'affaires – Partie II	5
<i>Boglárka Lehoczki</i>	La possibilité de la protection des formes spatiales	26
<i>Dr Andrea Tóth</i>	La présence et l'avenir des hyperliens s'appuyant sur la pratique judiciaire des Etats-Unis et de l'Union européenne	62
<i>Dr Sándor Vida</i>	Les effets judiciaires en Hongrie de la réputation de la marque communautaire maintenue dans les autres états membres – IMPULSE	85
<i>Dr Csaba Baticz – Attila Péteri</i>	Les caractéristiques principales de l'activité sur la coopération internationale de l'Office Hongrois de la Propriété Intellectuelle dans la deuxième moitié de 2015	108
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	133
	Revue des livres et périodiques	177
	Summaries	211

INHALT

<i>Gábor Jenei</i>	Der rechtliche Schutz des Know-how aufgrund der Analyse des neuen Bürgerlichen Gesetzbuches und des Richtlinienvorschlages der Europäischen Union über das Geschäftsgeheimnis – Teil II	5
<i>Boglárka Lehoczki</i>	Die Schutzfähigkeit der dreidimensionalen Formen	26
<i>Dr. Andrea Tóth</i>	Die Gegenwart und die Zukunft der Hyperlinks auf Grund der Rechtspraxis der Vereinigten Staaten und der Europäischen Union	62
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Die Rechtswirkungen des in anderen Mitgliederstaaten bestehenden guten Rufs der Gemeinschaftsmarken in Ungarn – impulse	85
<i>Dr. Csaba Baticz – Attila Péteri</i>	Die bedeutendsten Merkmale in der internationalen Kooperationsaktivität des Ungarischen Amtes für Geistiges Eigentum in der zweiten Hälfte von 2015	108
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	133
	Übersicht von Büchern und Zeitschriften	177
	Summaries	211

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A Word vagy Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. A hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAvilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest, Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554).